

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

65. AARGANG
(11. RÆKKE 5. BIND)
1944

Udgivet af

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE

KØBENHAVN 1944

Redigeret af Samfundets Skriftudvalg
ved
H. HJORTH-NIELSEN

INDHOLD

	Side
Om „Gejstlige Stater“. I Anledning af 6. Udgave af „Kirkelig Haand- bog“. Af Arkivar i Rigsarkivet, dr. theol. <i>Bjørn Kornerup</i>	1
Till Anna Catharina Ulfeldts biografi. Av teol. lic. Andre Bibliotekaric <i>Krister Gierow</i> , Lund	16
Den ældre Del af Familien Colding fra Askø Degnebolig. Samlet af <i>T. A. Colding</i>	19
Præster fra Hertugdømmerne i den hannoverske Kirke. Ved dr. phil. <i>Th. O. Achelis</i> , Rendsburg	48
Til dansk Præstehistorie. Oplysninger om 1) Vardes og Vester Horne Herreds Præster ca. 1590-1652, 2) Skast Herreds Præster 1640-1810 og 3) Kær Herreds og Aalborg Budolfi Kirkes Præster ca. 1632-45. Af Lektor, dr. phil. <i>Hans H. Fussing</i>	53
Kammerherre, Etatsraad Gotthold Krag, f. 25. Maj 1857, d. 9. Februar 1944. Af kgl. Ordenshistoriograf, dr. phil. <i>Louis Bobé</i>	63
Smaa Meddelelser. (von Bennigsen, Et Lemvig-Skifte, Borgerskabsbøger, von Stöcken, Knorr von Rosenroth, Olrik (Uldrich), Et Brev fra Thorvaldsen til Baron Herman Schubarth, Præsteslægten Boysen (Boëthius))	86
Spørgsmaal og Svar. (Blom, Almgreen, Stabell-Berends-Berndes, Brüner, Willumsen, Brandt-Thorup, Todberg-Foss, Lige Linie, Holtensborg-Kruse, Sode, Brorson)	91
Til Medlemmerne	101
Samfundets Regnskab for Aaret 1943	102
Hvem var Johan Daniel von Richelieu? Af Kammerjunker <i>O. von Munthe af Morgenstjerne</i>	103
Fra den gamle Generals Hjem. Af Proprietær Vilh. Bruhns Erindringer. Ved Forstander, cand. theol. <i>F. Elle Jensen</i>	113
Knud Lyhne Rahbeks mødrene Slægt. Familien Riis. Af Overlæge, dr. med. <i>Fr. Tobiesen</i>	128
Stamtavle over Familien Lylow. Af Grosserer <i>H. Friis-Petersen</i>	137
Et Brev fra Forfatterinden, Generalinde Louise Hegermann-Linden- crone om Linedanseren Christian Roat og hans Nedstyrtning i 1827. Meddelt af stud. mag. <i>Jørgen Reumert</i>	148
Anmeldelse	161
En Skolelærer som Supplikant. Et Brev fra Christiane Oehlenschläger 1840. Ved Arkivar i Rigsarkivet, dr. theol. <i>Bjørn Kornerup</i>	163
Æstetik contra Teater. Heiberg-Hostrup. Af Teaterhistoriker <i>Robert Neiiendam</i>	170

	Side
To Breve fra Sognepræst Nicolaus Evald i Højst angaaende hans Søn Enevold Evald. Meddelt ved dr. phil. <i>Th. O. Achelis</i> , Rendsburg	185
Bomærkerne i Køge S. Nicolai Kirke. Af stud. mag. <i>Kirsten Weber-Andersen</i>	188
Tolder Jonas Heinemark og hans Arvinger. Af fhv. Amtsassessor <i>I. Smith</i>	204
Familien Rainals i Danmark. Af Direktør <i>Th. Hauch-Fausbøll</i>	222
En Oversigt over Slægter ved Navn Fyhn forekommende i Danmark og Norge. Af Fabrikant <i>Hans Fyhn</i>	225
Fortegnelse over dansk genealogisk Litteratur i Aaret 1943. Ved Bibliotekar, mag. art. <i>Albert Fabritius</i>	251
Anmeldelser	257
Smaa Meddelelser. (Borgerlige Fornavne i det 17. Aarhundrede, Theodor Mommsen som dansk Stipendiat, Familien von Göring, Anna Catharina Ulfeldts Dødsår, Narren Hans Struh's Slægt, To gamle Gravstener)	272
Spørgsmaal og Svar. (Helbeck, Blichfeldt, Kragh, Ziegler, Brorson) .	279
Indsendte Bøger	284
Rettelse	285
Til Medlemmerne	286
Samfundets Anliggender	287
Fortegnelse over Medlemmerne af Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie (2. November 1944)	288
Register. Ved Bibliotekar, mag. art. <i>Albert Fabritius</i>	296

OM „GEJSTLIGE STATER“

I ANLEDNING AF 6. UDGAVE AF „KIRKELIG HAANDBOG“

AF

BJØRN KORNERUP.

1. Fremkomsten af den 6. Udgave af den af Pastor PAUL NEDERGAARD redigerede, meget fortjenstfulde „*Kirkelig Haandbog*“, hvis Indhold for en stor Del bestaar af personalhistorisk (presbyterologisk) Stof, gør det rimeligt, at der skænkes den Omtale i dette Tidsskrift. Det vil samtidigt være naturligt i den Anledning at vende Blikket tilbage for at sætte Værket ind i dets historiske Sammenhæng som Afløser af en Række tilsvarende eller beslægtede Arbejder.¹

Allerede i det 18. Aarhundrede begyndte man herhjemme at udgive Oversigter over Gejstligheden. Det kunde nemlig ikke nytte at henvise interesserede til at søge Oplysning herom i Hof- og Statskalenderen (udgivet fra 1734), thi bortset fra Lister over Monarkiets Biskopper optog man i denne først fra 1818 en Fortegnelse over hele den tjenstgørende Gejstlighed i Danmark, skønt man allerede fra 1793 heri havde opført den slesvig-holstenske Gejstlighed. Det var derfor nødvendigt paa anden Maade at skabe Udvej til at danne sig det Overblik, man kunde ønske, og fra 1750 blev der da udgivet en Række specielle gejstlige Statskalendere. Den første af disse bærer Titlen „*Dannemarks Geistlige Staat Saaledes, som den befindes til den 30. November 1749*“, 1750. Allerede 1751 udvidedes den til at omfatte ogsaa Norge og 1752 Hertugdømmerne, og lige til Aar 1800 vedblev man regelmæssigt Aar for Aar at udsende saadanne gejstlige Stater.

¹ Det falder uden for Rammerne for nærværende Artikel at omtale de egentlige „Præstehistorier“ af S. W. Wiberg, Sofus Elvius og Th. Hauch-Fausbøll og specielle Behandlinger af Emner fra dette Omraade, ligesom der heller ikke tages Hensyn til Skrifter af rent sekundær Betydning som Johannes Madsen, Danmarks Kirker (Dansk Portrætgalleri V), 1909 og Alfred Th. Jørgensen og E. H. C. Mikkelsen, Dansk Kirke-Stat, I-IV, 1934.

Opbyggede efter et ensartet Skema bragte de en topografisk ordnet Oversigt over Landets gejstlige Embeder og over de Mænd, der beklædte dem. Af disse gejstlige Statskalendere, der udkom først hos N. C. Høpffner, senere hos J. F. Schultz, findes undertiden Eksemplarer med en overordentlig bred Margin aabenbart beregnet til derpaa at gøre Notitser om de Forandringer, der indtraf i Aarets Løb.

En lignende Karakter bærer ogsaa den „*Geistlig Staats-Calendar*“, der for nogle enkelte Aar efter det nye Aarhundredes Begyndelse (1801, 1802 og 1809) blev udgivet af Kancellisekretæren i Danske Kancelli, den senere Forstander for Waisenhuset, HANS HENRICH FROST (1766–1825). Ogsaa Frosts gejstlige Statskalendere er kortfattede, men praktiske og let overskuelige Haandbøger som de var, har de sikkert været til megen Nytte. Et Eksempel af Kalenderen for 1802, der er i nærværende Forf.s Eje, og som stammer fra Biblioteket paa Pederstrup, har saaledes tilhørt Statsminister C. D. Reventlow og bærer ved sine talrige haandskrevne Tilføjelser og Notitser med dennes Haand Spor af flittig Benyttelse.

Efter Udgivelsen af Frosts Kalendere hengik der lang Tid, førend et lignende Arbejde saa Lyset. Formodentlig har Tidernes Fattigdom stillet sig hindrende i Vejen for den Slags Foretagender. Først i Aaret 1830 udkom atter en „*Geistlig Stat*“, denne Gang udgivet af cand. jur., senere Kammerassessor, WIGFUS ERICHSEN († 1846), der ogsaa har besørget lignende Fortegnelser over Jurister og Medicinere. Meget betegnende for Datidens Forhold hedder det i Fortalen hertil, at der i længere Tid i Afskrift blandt interesserede havde cirkuleret en Fortegnelse over alle teologiske Kandidater, som havde taget Embedseksamen ved Københavns Universitet siden 1788. Da Erichsen var kommet over et Eksempel af denne Fortegnelse, besluttede han at udgive den, fordi han mente – som det karakteristisk nok hedder –: „at det ikke vilde findes uden Interesse, paa engang at kunne overskue et betydeligt Antal Individuer, arbejdende til et fælles Maal, og see dem flere Aar efter adspaltede og forflyttede til forskjellige Egne af Jordkloden, og i de mest heterogene Stillinger dels som Embedsmænd, dels i privat Stand.“ Resultatet af denne Beslutning blev den ovennævnte „Stat“, et Kvartheft, der indeholder en kortfattet, alfabetisk ordnet Liste over alle dalevende gejstlige Embedsmænd, eksaminerede før 1788 (Aaret for den nye Universitetsfundats) og en kronologisk ordnet Liste over alle Kandidater for Tiden efter 1788 med knappe Oplysninger om deres senere Livstilling. Til Erichsens „*Geistlig Stat*“ blev der 1831–35 udgivet sup-

plerende Tillæg, og hele Bogen udkom i nye Udgaver 1837 og 1841 og endelig 1845 i en afsluttende Redaktion, der indledes med den bl. a. fra de gejstlige og verdslige Statskalendere velkendte, topografisk ordnede Oversigt over Landets samlede Gejstlighed, hvorpaa følger den alfabetiske Fortegnelse over dalevende teologiske Kandidater.

De forskellige Udgaver af Erichsens „Stat“ fandt en rivende Af-sætning, og som „Staten“ i høj Grad imødekom en Trang i Datiden, saaledes betyder den, særlig i sidste Udgave, et væsentligt Fremskridt i Forhold til tidligere Arbejder. Særlig vigtigt var det, at den bragte en alfabetisk ordnet Personfortegnelse, og at denne hvilede paa en Gennemgang af selve Distinktionsprotokollen (Karakterprotokollen) ved teologisk Attestats. Men trods alt var Erichsens Arbejder langt fra at have naaet nogen højere Grad af Fuldkommenhed. Der kunde da stadig være Trang til en fyldigere og mere korrekt Haandbog paa dette Omraade.

Fornyelsen kom 1848 med FREDERIK BARFODS berømte – undertiden berygtede – Arbejde „*Danmarks Gejstlighed. En personalhistorisk-statistisk Årbog*“¹. I Fortalen hertil udtaler Barfod sig meget anerkendende om sin nærmeste Forgænger, men paapeger samtidig med Rette de Mangler, der klæbede ved dennes „Stat“. Selv havde Barfod søgt at raade Bod paa disse ved omfattende og dybtgaaende Forundersøgelser baade i Litteraturen og i Arkiver – bl. a. i Enkekassernes Arkiver – og gennem vidtløftig Korrespondance med talrige dalevende. Det maa ogsaa siges, at han virkelig ikke havde sparet nogen Umage for at tilvejebringe den størst mulige Nøjagtighed og Fuldstændighed i sine Opgivelser, og det bør fremhæves, at trods alle Særheder i Disposition og Udtryksform saa vel som i den temmelig barbariske Retskrivning efter grundtvigsk Mønster betyder hans Arbejde en Indsats af nyskabende Art. Baade ved den større Udførlighed og Korrekthed, der præger det Stof, Barfod lægger frem, og ved sin principielle Forstaaelse for Nødvendigheden af indgaaende Forstudier og nøjeregnende Kritik i Behandlingen af de presbyterologiske Kilder betyder Fr. Barfods „*Danmarks Gejstlighed*“ et mægtigt Skridt fremad i Studiet af Danmarks Præstehistorie. Det kan iøvrigt i psykologisk Henseende staa som ikke saa lidt af en Gaade, hvorledes just en Natur som Fr. Barfod, der ved sine uklare Tanker og stadig

¹ Allerede i en Række Numre af Dansk Kirketidende 1847 var Fr. Barfod begyndt at meddele sine personalhistorisk-statistiske Efterretninger om den danske Gejstlighed.

blomstrende Svada virkede trættende baade paa Venner og Modstandere¹, har formaaet at levere et Detailarbejde af denne Rang. Man mærker dog, at han ikke for intet var Broder til Immanuel Barfod, hvis bekendte „Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie“ (1-2, 1854) den Dag i Dag maa kaldes et mønstergyldigt Arbejde paa dette Felt.

Naar det ovenfor blev antydet, at der undertiden er blevet fældet mindre gunstige Domme over Fr. Barfods „Danmarks Gejstlighed“, skyldes det den særlige Omstændighed, at Barfod ikke havde vist den fornødne Takt i Omtalen af en Række lige afdøde eller endnu levende Præsteskikkelser, om hvis Livsførelse der meddeltes til Dels ret skandaløse Enkeltheder, eller hvis dogmatiske Standpunkt karakteriseredes paa en nedsættende Maade ud fra Barfods egen, noget begrænsede Synskreds. Der kan næppe være Tvivl om, at de Efterretninger, som den grundærlige, men naive Barfod bringer til Torvs, i det hele og store er historisk paalidelige, men det vidnede om et mærkeligt Fejlsyn at fremkomme med dem paa et saa tidligt Tidspunkt. Man forstaaer derfor meget vel, at der efter Bogens Udgivelse rejste sig en Bølge af Harme, og at det regnede ned med Angreb paa Barfod. En lang Række, til Dels meget bekendte, Kirkemænd og Forfattere som C. H. A. KALKAR, D. SMITH, LUDVIG HELVEG, J. P. F. KØNIGSFELDT og MARTIN GOLDSCHMIDT kastede sig over Forfatteren, og andre, der som Biskop J. P. MYNSTER bevarede offentlig Taushed, var ikke mindre oprørte over hans Aabenmundethed². Provst Daniel Smith skabte et Udtryk, som Mand og Mand imellem blev en klassisk Betegnelse for Barfods Arbejde, da han kaldte det en „Gabestok“, hvori han havde stillet Danmarks Præster³, og Erindringen om hans uskaansomme Fremfærd har sikkert senere jævnlig bidraget til, at der fra Gejstlighedens Side er blevet set med en vis Ængstelse og Mistænksomhed paa presbyterologiske Arbejder.

¹ Jvfr. f. Eks. Edmund Gosse, *Two visits to Denmark* p. 153-6 og H. F. Rørdam i *Kirkehistoriske Samlinger* 6. R. IV, 237.

² Jvfr. herom Frederik Barfod, *Et Livs Erindringer*, udg. af Alb. Fabritius, 1938, S. 295 ff. Richard Petersen, *Frederik Barfod*, 1897, S. 242 ff. G. L. Wad, *Fra Fyens Fortid* II, 211, 214-15. – Fr. Barfod omtaler i „Danmarks Gejstlighed“ (II, S. V), at han bl. a. havde modtaget et Brev til Forsvar for sin Handlemaade, men opgiver ikke Brevskriverens Navn. Det fremgaar dog af *Kirkehist. Saml.* 4. R. VI, 699, at Brevet var skrevet af daværende Sognepræst i Haarslev-Tingjellinge E. MAU.

³ I *Berlingske Tidende* 1849 Nr. 55 og 60 findes en temperamentsfuld og farverig Artikel af D. SMITH under Titel: „Hr. F. Barfods Gabestok“.

Naar den Kritik, Barfod blev Genstand for, blev saa haard, skyldtes det imidlertid ikke blot Forargelse af saglige Grunde, men ogsaa politiske Motiver, idet Barfod som radikal Frihedsmand stod ilde anskrevet i mange Kredse. Det gik her som saa ofte, at en uklar Sammenblanding af forskelligartede Synspunkter forplumrede Sagen selv og hindrede en upartisk Dom. En senere Tid vil sikkert kunne billige Datidens Anker mod Barfod for manglende Delikatesse, men samtidig maa det indrømmes, at han ved sine uforbeholdne Karakteristiker faktisk har gjort den historiske Forskning en betydelig Tjeneste, idet han her har fremlagt Materiale til Belysning af en Række Personligheder og Tilstande, hvorom man ellers vilde være afskaaret fra at danne sig et blot nogenlunde tydeligt Helhedsbillede. De Diskretonsbrud, Fr. Barfod kan have gjort sig skyldig i, bør i hvert Tilfælde ikke længere farve den endelige Dom over hans „Danmarks Gejstlighed“ som et overmaade fortjenstligt og værdifuldt historisk Arbejde.

„Danmarks Gejstlighed“ fremtræder delt i en Række Specialrubrikker: en kortfattet topografisk Oversigt over Danmarks og Hertugdømmernes Gejstlighed, en kronologisk ordnet Personalfortegnelse over Gejstligheden (begyndende med 24 Jubellærere), en kronologisk Liste over den „entledigede og lediggiggende“ Gejstlighed, Notiser om afdøde og afskedigede Præster 1841-47. Hertil slutter sig talrige mindre Fortegnelser, hvor Barfod med sin udprægede Sans for kirkelig Statistik har givet adskillige Oplysninger især om Forholdet mellem Præsternes Alder og Embedsaar, desuden Tillæg med Lister over Kandidater, der havde været ansat i Udlandet, og over samtlige københavnske Kandidater 1788-1848. Til Slut kommer Person- og Stedregistre samt en værdifuld Oversigtstavle over danske Privatpatronatskald.

Allerede 1849 udsendte Barfod 2. Aargang af sit Arbejde, indledet med en lang Fortale med et vidtløftigt, ofte noget taaget, Forsvar for sine stærkt angrebne Karakteristiker. Af større Værdi er dog det Tillæg, han har forsynet denne Aargang med, omfattende københavnske teologiske Kandidater fra 1666 til 1707 (da en Nyregulering af teologisk Attestats fandt Sted). Ganske vist kan man sige, at hele dette Tillæg aldeles ikke vedkommer Bogen, saadan som den nu en Gang var planlagt, men naar Forf. valgte dette Sted til deri at publicere den nævnte Liste, skyldes det sikkert, at der paa det daværende Tidspunkt ikke herhjemme var noget andet Organ, hvori den passende kunde finde Plads. Dette Tillægs praktiske og historiske Værdi for-

mindskes ikke derved. – En 3. Aargang af Værket blev aldrig helt færdigtrykt og forekommer nu yderst sjældent.

Jævnside med Barfods „Danmarks Gejstlighed“ udkom 1848–49 ved Statskalenderens Udgiver J. P. TRAP en „*Geistlig Kalender*“, i det væsentlige indrettet som sidste Udgave af Wigfus Erichsens „Stat“, men heller ikke denne Kalender blev fortsat. Derimod blev Traaden fra Erichsen direkte ført videre 1853 af daværende Fuldmægtig, senere Kontorchef i Kultusministeriet, Etatsraad CHRISTIAN FREDERIK SCHWARTZKOPF (1817–93), der nu udgav „*Ny geistlig Stat*“. Fortalen hertil indeholder flere meget karakteristiske Bemærkninger. Det fremgaar bl. a. af disse, at det var det administrative Behov, som havde fremkaldt dette Arbejde. I Kultusministeriet selv savnede man under det daglige Arbejde en Haandbog som Erichsens, og Schwartzkopf, for hvem den Slags Beskæftigelser ellers laa fjernt, mente da at kunne gøre Nytte ved at udgive en ny Udgave af Erichsens „Stat“. Han begyndte at arbejde paa dette, men stiftede da – ret tilfældigt, synes det næsten – Bekendtskab med Barfods „Danmarks Gejstlighed“, og da han – som det hedder med en diplomatisk Vending – havde sat sig ind „i denne Bogs særegne, skjøndt, naar man først er bleven fortrolig dermed, ligesaa betegnende som ved sin Korthed originale Sprog“, blev han til sin Bestyrelse klar over, at Erichsens „Stat“ bugnede af Fejl. Han søgte da at rette dem bl. a. ved Hjælp af Barfod, „hvis Samlerflid og Nøiagtighed utvivlsomt fortjener den største Paaskjønnelse“.

Desværre opdagede han, at der ogsaa i dennes Arbejde fandtes adskillige Urigtigheder, og han maatte da skride til en endnu mere indgaaende Revision af Materialet for at formindske Fejlprocenten det mest mulige. Schwartzkopfs „Stat“ kom ligesom i sin Tid Erichsens til at bestaa af to Hovedafsnit: en alfabetisk Fortegnelse over samtlige dalevende teologiske Kandidater og en topografisk ordnet Oversigt over Danmarks (ikke Hertugdømmernes) Gejstlighed. 1854 udkom der et Supplement hertil.

Schwartzkopfs „Ny geistlig Stat“ indleder en hel Række Arbejder af tilsvarende Karakter, som gennem et langt Aaremaal er blevet udgivet af de højere Embedsmænd i Kultusministeriet, senere alene i Kirkeministeriet, saaledes af A. F. ASMUSSEN (1876, 1879, 1882, 1885, 1888, 1891), af OSKAR DAMKIER (1894, 1897, 1900, 1903, 1906, 1909, 1912, 1915, 1918, 1923) og af V. HOLBØLL (1927, 1933, 1941). Fra 1894 bar de igen Navnet „*Geistlig Stat*“, og 1915 blev den traditionelle Betegnelse med Rette ændret til „*Teologisk Stat*“. Fælles

for alle disse Stater, udgivet af vekslende, juridisk og administrativt skolede Redaktører, var det næsten uforanderligt faste Skema, hvorefter de var anlagt, endvidere den strenge Saglighed og gennemgaaende Nøjagtighed i Behandlingen af det Stof, der meddeltes.

Kort efter Udgivelsen af Schwartzkopfs „Ny geistlig Stat“ udkom dog et aldeles tilsvarende Arbejde af den bekendte Statistiker THEODOR HERTZ, da Kapellan i Odense, under Titlen: „*Geistlig-statistisk Calender*“, 1854. I Fortalen oplyser Forfatteren, at han gennem mange Aar havde syslet med den Tanke at levere en ny Udgave af Erichsens geistlige Stat, men da han var kommet saa vidt, at han havde truffet Aftale med sin Forlægger om Udgivelsen, udkom just Schwartzkopfs Skrift, der syntes at gøre hans eget overflødigt. Han tilstod rent ud, at dette var langt bedre end hans eget, fordi Schwartzkopf i Kultusministeriets Arkiv havde haft Adgang til at øse af Kilder, han som Provinsbo ikke havde kunnet benytte. Hertz havde især maattet bygge paa Erichsens „Stat“, Meddelelser i Collegial- og Departementstidenden og i Statskalenderen, desuden paa Fr. Barfods „Danmarks Gejstlighed“, som ogsaa her anerkendes som et „med fortrinlig Nøjagtighed og stundom næsten forbausende Flid“ udført Arbejde, fremdeles paa direkte Oplysninger fra Barfod selv. Han havde heller ikke betænkt sig paa at drage sig Schwartzkopfs Skrift til Nytte, om end han mente paa adskillige Steder at kunne berigtige ham. Af denne Grund, og fordi han kunde bringe udførligere Oplysninger især om den slesvigske Gejstlighed, som Schwartzkopf kun delvis havde medtaget, ansaa Hertz det ikke for spildt Ulejlighed at udgive ogsaa sin Bearbejdelse af det samme Stof. Bogen maa formodentlig have udfyldt et Savn, thi endnu 1866 udkom en ny – en Del forkortet – Udgave under Titel „Geistlig Stat“.

Endnu bør omtales et Forsøg i samme Retning, førend det var blevet fast Skik, at en kultusministeriel Embedsmand kunde regne med et Slags Privilegium paa dette Omraade, idet den højt fortjente Præstehistoriker S. V. WIBERG, Sognepræst i Jordløse og Haastrup, 1860 udgav et anseeligt Værk „*Ny geistlig Stat*“, aabenbart i flere Henseender en Forstudie til hans senere udgivne, berømte „*Dansk Præstehistorie*“. Wiberg havde ved Udarbejdelsen haft Adgang til at benytte Kultusministeriets Arkiv, og han havde modtaget megen Bistand af de to kendte Personalhistorikere F. E. HUNDRUP og TH. H. ERSLEW.

Wibergs „Stat“ omfatter 1) en topografisk ordnet Oversigt over Danmarks og Slesvigs „tjenende“ Gejstlighed, 2) en kronologisk For-

tegnelse (med alfabetisk Register hertil) over de ved Københavns Universitet eksaminerede Kandidater og 3) en Pastoratsliste (med Register). Til denne er, som et Tillæg, føjet Oplysninger om Præsterne i de enkelte Kald fra Aar 1801 at regne. Særlig det sidste Afsnit er af Betydning og indfører et virkeligt nyt Moment i de gejstlige Staters Udviklingshistorie. Var dette Tillæg maaske mindre paa-krævet i en „Stat“ af denne Art, saa var det dog af ikke ringe historisk Interesse og viser sig at være en direkte Forberedelse til den almindelige Præstehistorie, som Wiberg i Fortalen beskedent udtrykte Haabet om, at „en dueligere Haand“ vilde skænke den danske Læseverden.

De mange gejstlige Stater, som under vekslende Betegnelser udkom i det 19. Aarhundrede, betegner en stadig Fremgang i Retning af større Sikkerhed og Nøjagtighed i Bearbejdelsen af det presbyterologiske Materiale. Bortset fra Fr. Barfods „Danmarks Gejstlighed“, der for saa vidt straalere som en enlig Stjerne ved bredere historisk Forstaaelse og ved Forsøg paa Karakterisering, stræber de alle efter i en knap Form at meddele strengt faktiske og paalidelige Oplysninger. De giver tillige Udtryk for en fortsat Revision af de foregaaende Arbejder i Haabet om derved at føre Forskningen eller dog den samlede Kundskabsmængde et Skridt – større eller mindre – fremad. Fælles for de fleste af Forfatterne af disse Stater er dog den ydmyge Erkendelse af, at den Slags Skrifter næsten med indre Nødvendighed maa være behæftede med Fejl og Skrøbeligheder. De kunde alle – som Fr. Barfod ved Udgivelsen af „Danmarks Gejstlighed“ – som Motto have valgt Vedel Simonsens kun alt for sande Ord: „naar blive slige Samlinger vel nogensinde saa fuldstændige, at ikke baade Samtid og Eftertid vil kunne tilføie Meget i samme; og naar blive de vel nogensinde saa feilfrie, at ikke saavel Samtid som Eftertid vil kunne finde Meget at berigtige i samme?“¹

2. Det har været rimeligt at dvæle saa udførligt ved de tidligere gejstlige Stater fra det 18. og 19. Aarhundrede, fordi „Kirkelig Haandbog“ af 1943 aabenbart ser det som en af sine Hovedopgaver at føre den herved uddannede Tradition videre. Men i dette Værk mødes ogsaa en anden Strøm, hele den yndede og ret omfangsrige Litteratur, der i det 19. Aarhundrede med passende Mellemlum bragte Beskrivelser af de gejstlige Embeders Karakter, især i økonomisk Henseende.

¹ Citatet hidrører fra L. S. Vedel Simonsen, Familie-Efterretninger om de danske Ruders for 200 Aar siden uddøde Adelslægt I, 6.

Det laa i Sagens Natur, at det maatte være af stor praktisk Betydning for Myndigheder og private at have nogenlunde bekvem Adgang til at skaffe sig Oplysning om de enkelte gejstlige Embeders Størrelse. Det er da ikke mærkeligt, at man allerede i meget gammel Tid i Præsteembedernes Libri datici (Kaldsbøger), i Provsternes Herredsbøger og i Stiftsbøger i Bispearkiverne søgte at samle haandskrevne paalidelige Efterretninger om dette Emne. Da det var blevet almindelig Skik, at Ansøgere om Præstekald meldte sig i Kancelliet, udviklede der sig efterhaanden den Praksis, at Biskopperne samtidig med, at de indberettede, at et gejstligt Embede var blevet ledigt, indsendte en Beretning til Kongen om det paagældende Embedes Indtægter og Udgifter. Endnu senere, da man var begyndt at udgive „Collegial-Tidende“ (fra 1798), føjedes der til Bekendtgørelserne i denne om vakante Embeder en oprindelig meget summarisk, senere en Del fyldigere, Angivelse af deres Størrelse. Denne Praksis fortsattes siden efter Folkefrihedens Indførelse i „Departementstidende“ (1848–70), derefter (yderst kortfattet) i „Ministerialtidende“ og (fyldigere) i „Statstidende“.

Publiceringen af mere eller mindre omfattende Oplysninger om Præstekaldenes Størrelse i et autoritativt Organ kunde vel være meget hensigtsmæssig, men var ikke i enhver Henseende tilfredsstillende. Dels var saadanne Oplysninger rykket ind imellem meget andet Stof, dels var det ikke at vente, at ret mange altid havde den paagældende „Tidende“ ved Haanden. Det var derfor et virkeligt Fremskridt, da Præsten i Horsens, senere i Fredericia CHRISTIAN BAGGE JENSEN, bekendt ogsaa af sit „Provincial-Lexicon over Danmark“ (1830), fik den Idé at ville udgive en særlig Haandbog med samlede Oplysninger af denne Art. Jensens „Efterretning(er) om geistlige Embeder(s) Indtægter i Danmark, og de paa samme hvilende Byrder“ kom til at foreligge i 3 Hefter, udgivne 1828–35, for Aarene 1819–34. Hvert Hefte indeholder et Aftryk af de økonomiske Præstekaldsbeskrivelser, som „Collegial-Tidende“ havde bragt for de i det paagældende Aar vakante Kald. Inden for hvert Hefte er Præstekaldene ordnede alfabetisk, men som det i Følge Sagens Natur kun kunde være et mindre Udvalg af de danske Præsteembeder, der blev ledige i Aarene 1819–34, saaledes danner heller ikke det medtagne Stof nogen virkelig Helhed, idet det er spredt over 3 Hefter. Bagge Jensens Fortegnelse har dog sikkert været til nogen Nytte for Ansøgere, og da han døde i en forholdsvis tidlig Alder 1836, blev Værket fortsat af hans Søn, cand. theol., senere Sognepræst, J. E. E. JENSEN, med endnu 5 Hefter

1838–41 for Aarene 1835–41. Sønnen arbejdede i alt væsentligt videre efter Faderens Plan, men indførte dog forskellige Smaaforbedringer, især en mere systematisk Opstillingsform for de meddelte Enkeltoplysninger.

Allerede ret tidligt har man aabenbart følt Trang til en mere tilfredsstillende Haandbog, og denne kom til at foreligge 1835–44 under Titel af: „*Forsøg til en oeconomisk-statistisk Beskrivelse over Danmarks geistlige Embeder*“, 1–8, udgivet af Præsten i Grinderslev, senere Provst, JENS MØLLER, der bl. a. har gjort sig fortjent ved sin store „Haandbog for Præster“. Fortalen til 1. Bind giver et udmærket Indtryk af, hvor store Vanskeligheder der kunde taarne sig op, naar man i Datiden begyndte paa et saadant Foretagende. Oprindeligt havde Kancelliraad RIIS LOWSON haft til Hensigt at udgive en lignende Haandbog, men da han opgav det, fik Jens Møller 1824 Kancelliets særlige Tilladelse hertil, og han traadte da i Forbindelse med den dygtige Provst PEDER KOFOD ANCHER i Østofte paa Lolland, der i længere Tid havde omgaaedes med Planer af samme Art. De to Udgivere udsendte Spørgeskemata til de danske Præster, men havde nu rig Lejlighed til at gøre ugunstige Erfaringer med Hensyn til Besvarelserne. Nogle af disse var alt for brede, andre alt for knappe, Materialet blev baade ujævnt og utilfredsstillende. Værst var det dog, at man jævnlig stødte paa en uovervindelig Uvilje til at give konkrete Oplysninger om dette ømtaalelige Emne. Mange Præster svarede slet ikke, og Jens Møller ytrer i den Anledning, at man næsten skulde tro, at de frygtede en Tidsperiode, hvori Æsops Ord skulde komme til Anvendelse: „*corvus taciturnus, si tacere posset, minus invidiae, plus dapis haberet*“¹. Mange fandt, at de udsendte Spørgeskemata betød en utidig Indblanding i private Sager, Udgiverne fik mange ubehagelige Ord at høre, og der arbejdede sig paa Forhaand en Værket ugunstig Stemning op. Udgiverne var ved at blive modløse, men da de støttet af Kancelliet udsendte nye Forespørgsler 1829, var Stemningen aabenbart nu ved at slaa om, og Flertallet af Gejstligheden viste nu Beredvillighed til at svare. Imidlertid var der stadig en lille Rest af sejt Modstand, der truede med at hindre Værket. Kofod Ancher var tilsidst ved at tabe Taalmodigheden, og i 1832 maatte Jens Møller rejse over til København for at søge Audiens hos Frederik VI. Audiensen fik et naadigt Forløb, Kongen forsikrede ikke blot Møller om sin „*allerhøieste Tilfredshed*“ med Værket, men

¹ Phaedri Fabulae I, Fab. XIII; jvfr. Horatii Epist. I, 17, 50–51.

anbefalede det til Kancelliets Bevaagened. Kancelliet udsendte da under 5. Januar 1833 en Skrivelse til Bisperne, hvori det anmodede dem om at udvirke, at de resterende Besvarelser indsendtes. Dette frugtede, men nu viste der sig nye Kalamiteter. Det kunde ikke undgaas, at de indsendte Bidrag maatte bearbejdes, og det skete da, at „en vis geistlig Autoritet, der i fortrinlig Grad syntes at have interesseret sig for Bogen“, blev fortørnet over nogle kritiske Bemærkninger om sit Bidrag og klagede til Kancelliet i en Skrivelse, hvori han sværtede hele Værket som et Arbejde, der kun omtaltes med Ringeagt. Formodentlig var denne Autoritet Amtsprovst P. V. LÜTKEN i Lumby¹, og hans Opræden havde til Følge, at Provst Kofod Ancher blev saa forstemt over, at Arbejdet „ikkun havde baaret ham bittre Frugter“, saa at han baade offentligt og over for Kancelliet erklærede, at han ikke længere vilde have med det at gøre. Jens Møller maatte da føre det videre, og efter nye Skuffelser og Genvordigheder maatte han tilsidst efter 11 Aars Forberedelser udgive det paa egen Regning, trykt i Viborg.

Jens Møllers „Forsøg“ bringer en Oversigt over alle Danmarks Præstekald, ordnede alfabetisk efter Hovedsognene og delt i Grupper for hvert Stift. Det betyder et mægtigt Fremskridt i Forhold til Bagge Jensens „Efterretninger“, og er i det hele en Haandbog, der er i Besiddelse af en Række værdifulde Egenskaber. Den kan ikke andet end have været til megen Nytte for mange tvivlraadige Supplikanter, og den Dag i Dag besidder den ikke ringe Betydning ved sine mangfoldige historiske, ogsaa landbrugshistoriske, Efterretninger om Forhold, som nu forlængst er blevet ændrede.

I praktisk Henseende maatte Jens Møllers „Forsøg“ naturligvis lide den samme Skæbne, som før eller senere bliver alle den Slags Haandbøger til Del, inden Forløbet af et ikke alt for langt Spand af Tid at blive forældet. For at raade Bod paa dette udgav da Dr. phil. J. S. BLOCH SUHR, da residerende Kapellan i Holbæk, sit „*Kaldslexicon*“ 1851, en bekvem lille Haandbog, der paa 516 Sider bragte kortfattede Oplysninger til Brug for Ansøgere. I indre Værd kan det

¹ At det er den nævnte Mand, der her er Tale om, synes at fremgaa af en Bemærkning i en Skrivelse af 6. April 1833 fra Danske Kancelli til Biskoppen over Viborg Stift (2. Dept.'s Brevbog 1833 Nr. 1069), hvorved man beder denne tilstille Jens Møller en gennem Fyens Biskop fra Amtsprovst Lütken modtagen Skrivelse af 26. Januar s. A. – I Bilag til dette Nr. findes Provst Kofod Anchers Skrivelse af 30. Maj 1833 til Kancelliet, hvorved han frasiger sig al Andel i det paabegyndte Værk „trættet af de mange Vanskeligheder og Ubehageligheder, som ere forbundne med Opnaelsen af de attraaede nødvendige Oplysninger“.

dog ikke maale sig med Jens Møllers „Forsøg“, det kan i Virkeligheden kun betegnes som et meget lille Kompendium til foreløbig Orientering. Det er formodentlig denne Ejendommelighed ved Bogen, som førte den ovennævnte Pastor THEODOR HERTZ til at tage samme Opgave op igen i større Stil. Det skete med hans „*Efterretninger om geistlige Embeder i Kongeriget Danmark*“, der kom 1857-63 i 10 „Leveringer“. Ogsaa Th. Hertz har ordnet Stoffet stiftsvis og slutter sig i det hele nær til Jens Møllers „Forsøg“. De meddelte Oplysninger bygger i høj Grad paa Besvarelser fra de paagældende Beneficiarii, hvem Forfatteren takker varmt i Fortalen. Man ser saaledes, at der nu i Modsætning til Jens Møllers første Tid havde udviklet sig en almindelig Forstaaelse for Værdien af denne Slags Hjælpemidler. Hensynet til det almene havde aabenbart overvundet Særinteresserne. Fortalen giver iøvrigt Udtryk for den Opfattelse, at Værket skulde blive af Betydning ikke blot i snævrere gejstlig Henseende, men ogsaa i kirkelig, idet Forfatteren haabede, at det vilde bidrage til at modvirke den efter hans Mening alt for store og lidet gavnlige Lyst til Forflyttelse, som mere og mere greb om sig, og som antagelig for en Del skyldtes, at Ansøgere om Præstekald havde ladet sig vildlede af urigtige eller ufuldstændige Oplysninger om disse. Om Forfatterens Forhaabninger paa dette Punkt er blevet opfyldt, kan maaske være tvivlsomt, men dette forringer ikke Bogens Værd. Den var som Jens Møllers „Forsøg“ en værdifuld Haandbog for sin Tid og for Eftertiden i mange Henseender et rigt Skatkammer.

Efter Afslutningen af Th. Hertz's Værk hengik der mere end en Menneskealder, førend et lignende Arbejde saa Dagens Lys herhjemme. Mere og mere blev det Skik ved Vakancer at meddele Embedsbeskrivelser i kirkelige Blade og Tidsskrifter (tilsidst i „Præsteforeningens Blad“), og først 1900 udsendte den meget dygtige Provst AXEL KJØLHEDE, Sognepræst i Karlslunde-Karlstrup, den fortrinlige Oversigt „*Danmarks Præsteembeder, deres Indlægter og Udgifter*“. Aaret i Forvejen, 1899, havde samme Forfatter udgivet en ikke mindre værdifuld „*Haandbog for den danske Folkekirke*“ og heri meddelt økonomiske Beskrivelser af Præsteembederne i Sjællands Stift, nu fulgte en Oversigt for hele Rigets Vedkommende. Provst Kjølhedes Skrifter repræsenterer en meget stor Arbejdsindsats, og han har formaaet at sammentrænge et overvældende omfangsrigt Stof paa forholdsvis faa Ark. Den meget koncise tabellariske Form, han anvender, kan dog undertiden gøre Stoffet mindre let tilgængeligt, i hvert Tilfælde for ikke alt for øvede Læsere.

3. Naar man nu til Slut kaster Blikket paa det Værk, som har fremkaldt ovenstaaende Betragtninger, den flittige og kendte Vesterbro-Præst PAUL NEDERGAARDS „*Kirkelig Haandbog*“, da maa man sikkert sige, at de to forskellige Strømme, der i det foregaaende er skildret, de gejstlige „Stater“ og Beskrivelserne af de gejstlige Embeder, paa heldig Maade har fundet deres Foreningspunkt i dette Værk. Det er nu 20 Aar siden, Paul Nedergaard udsendte den første Udgave af sin Haandbog (1923), der var betydeligt mindre af Omfang og mindre gennemarbejdet end den nu foreliggende 6. Udgave. Redaktøren, der af Naturen er udrustet med et ikke almindeligt Talent for personalhistorisk og statistisk Arbejde, har Udgave efter Udgave udvidet og mangfoldiggjort Stoffet og Aar for Aar arbejdet sig frem til en stadig større Højde af Præcision og Konsekvens.

„Kirkelig Haandbog“ har – som Titlen viser – til Hovedformaal at tjene som en fyldig Vejledning for den danske Folkekirkes Præster i deres Embedsgerning, men ogsaa adskillige andre vil sikkert vedblivende raadspørge denne Bog, der rummer et uhyre Stof, især af personalhistorisk og statistisk Art, sammentrængt paa sine 537 dobbeltspaltede Kvartsider og meddelt i en særdeles koncentreret Form.

Som Haandbogens Hovedafsnit skal i denne Sammenhæng fremhæves Afsnit II og III „Oversigt over danske Præsteembeder“ og „Danske Præster og Teologer m. v.“. I det første af disse møder man den samme Art Stof som i de gamle Embedsbeskrivelser, men forøget og nuanceret, idet der gives udførlige Oplysninger ikke blot om Folketal, Areal o. l., men ogsaa om Sognets aandelige (kirkelige) Karakter, om Kirkegangens Omfang, Altergæsternes Antal, Sognets fremherskende Beskaffenhed i fysisk og social Henseende, Menighedsraadets Partifarve, Præstegaardenes Alder, Størrelse, Beskaffenhed m. m. Det er i Virkeligheden et overordentligt nøjagtigt og detailleret Billede, man kan danne sig af hvert eneste Pastorats Forhold, naar man langsomt og med den fornødne Eftertanke arbejder sig igennem alle de her – til Dels i stærkt forkortet Tegnsprog – givne Oplysninger i hver enkelt Rubrik. Der kan ikke herske nogen Tvivl om, at disse kirkelige Sognebeskrivelser vil blive en værdifuld Kilde for Fremtidens Kirkehistorikere, ikke mindst hvis den allerede tydeligt begyndte Vending fra ensidig Idéhistorie til virkelig Samfunds- og Menighedshistorie i de kommende Aar tager stærkere Fart. Som et yderligere nyttigt Hjælpemiddel til Orientering i den kirkelige Topografi er Aargangen 1943 for første Gang forsynet med et Stifts-

og Sognekort, der viser Stifternes Udstrækning og markerer hvert Kirkesogn. Gerne vilde man dog her have haft angivet ogsaa Herreds- og Provstigrænser. Dette maa blive en Fremtidsgave.

Allerede i det her omtalte Afsnit gives der tillige en Del presbyterologiske Oplysninger, idet der ikke blot meddeles Navnet paa hvert Embedes øjeblikkelige Indehaver, men ogsaa paa hans Formænd normalt ca. 60-70 Aar tilbage (ligesom i sin Tid i Wibergs „Ny geistlig Stat“ fra 1860). Der tilføjes desuden Embedstid og Angivelse af eventuelle Dødsaar. Det vilde dog sikkert her være hensigtsmæssigt, om man altid med Vished kunde konstatere, om en afdød Præst var død i sit Embede eller senere. Langt det fyldigste personalhistoriske Stof findes imidlertid i det Afsnit, som har afløst de gamle gejstlige Stater. Her gives naturligvis først og fremmest en Række Data af samme Art som i „Staterne“, men ogsaa talrige andre, som der ikke dér findes Sidestykke til, saaledes en Oversigt over de Sammenslutninger, hvori Teologer er virksomme, som oftest som Bestyrelsesmedlemmer, og en (kortfattet) Bibliografi over de litterært produktives Forfatterskab. Dette Afsnit er saaledes faktisk at betragte som paa en Gang et biografisk Leksikon og et Forfatterleksikon en miniature. Endelig bør det nævnes, at der som Tillæg er tilføjet særdeles nyttige Registre over afskedigede Præster (af forskellige Kategorier), over afdøde Præster og Teologer 1939-43, nulevende Præsteenker og teologiske Studenter.

Til alt dette kommer endnu adskillige indholdsrige Afsnit om den danske Folkekirkes Administration, en Oversigt over alle Slags kirkelige Virksomheder og Foretagender, over kirkelig Litteratur 1939-43 o. l., der dog i mindre Grad kan gøre Krav paa Omtale i dette Tidsskrift, og endelig har Pastor Nedergaard, som den fødte Statistiker han er, givet en Del statistiske Bidrag til Oplysning om de enkelte Stifter etc. Det er sikkert et meget betydeligt Arbejde, der er nedlagt i saadanne Afsnit, men om det helt svarer Regning, kan der maaske være Tvivl om.

Enhver, der kender Vanskelighederne ved med Nøjagtighed at sammenstille Bøger af den her omhandlede Art, vil ikke føle sig fristet til at gaa strengt i Rette med Udgiveren af „Kirkelig Haandbog“ for de Fejl og Urigtigheder, der kan have indsneget sig i det kolossale Stof. Anmelderen har i den foreliggende Udgave kun bemærket et mindre Antal Fejl, men derimod haft rig Lejlighed til at glæde sig over Korrektheden af Hovedmængden af de Oplysninger, der er blevet efterprøvede. Lidt mindre tilfredsstillende er

den Grad af Konsekvens, hvormed de fastsatte Forkortelser er blevet anvendt, lige som ogsaa Opstillingen af temmelig ensartet Stof nu og da er lidt ujævn. Ret desorienterende er det saaledes, at det samme Forkortelsestegn kan betegne helt forskellige, ja hinanden modsatte Ting – „a“ betyder snart „ansat“, snart „afskediget“. Ridder af Dannebrog udtrykkes ved tre forskellige Tegn: R., R.*, R. af Dbg. Heller ikke udenlandske Ordensdekorationer anføres paa ensartet Maade. Det ser ogsaa mærkeligt ud, naar der under Opregningen af de enkelte Data i en Teologs Liv (i III. Hovedafsnit) stadig anføres i Parentes f. Eks. „(Vib. 23)“ i Betydningen „Student fra Viborg 1923“; det vilde dog være mere i Harmoni med de øvrige, sammedes anførte Data, om dette var udtrykt saaledes: „St. 23 (Vib.)“. At sætte Parentes om hele dette vigtige Led af en Mands Livsbane synes hverken reelt eller formelt berettiget!

Der er al mulig Grund til at lykønske Redaktøren til det Arbejde, han nu med saa stor Energi og Dygtighed har fortsat i to Decennier. Efter at forskellige Begyndervanskeligheder var blevet overvundet, er det lykkedes Paul Nedergaard at skabe en Haandbog, der paa fortrinlig Maade er egnet til at gøre Fyldest over for Hverdagens Krav, og som set paa længere Sigt uden al Tvivl vil vise sig at være et værdifuldt Kildeskrift til Belysning af dansk Personal- og Kulturhistorie i det 20. Aarhundrede.

TILL ANNA CATHARINA ULFELDTS BIOGRAFI

AV

KRISTER GIEROW.

Under arbete inom universitetsbiblioteket i Lund med en del brev tillhörande De la Gardieska arkivet kom i min hand eet brev till greve ADAM CARL DE LA GARDIE daterat den 15/4 1709 under-tecknat ANNA CATHARINA ULFELDT. Brevets innehåll var icke av större intresse, däremot verkade underskriften i förstone ganska för-bryllande. Av Danmarks Adels Aarvog (Aarg. 40, 1923, s. 535) och Anreps Svenska adelns ättar-taflor (bd. 4, s. 470) kunde nämligen den uppgiften hämtas, att Anna Catharina Ulfeldt avlidit den 5/10 1678, och i Elgenstiernas genealogi över ätten Ulfeldt (Den intro-ducerade svenska adelns ättartavlor bd. 8, s. 488) återfanns samma uppgift. Däremot anför Elgenstierna i genealogien över ätten Skytte (Anna Catharina Ulfeldt var g. m. generalen och guvernören över Skåne CARL GUSTAF SKYTTE) jämte detta datum även andra upp-gifter inom parentes. Med hänvisning till den svenska riddarhus-genealogien, enligt vilken Anna Catharina Ulfeldt skulle ha levat på Sinclairsholm så sent som 1695, anges nämligen såsom möjligt dödsår 1698 (1678 är väl då tänkt som en felläsning), och därjämte anföres året 1679 med åberopande av professor Arthur Stilles interfolierade exemplar av Anreps Svenska adelns ättar-taflor, vilket årtal enligt Stille är belagt genom ett brev från C. G. Skytte till fältmarskalken MAGNUS STENBOCK, ingående i Eriksbergs arkiv.

Uppgifternas brist på överensstämmelse väckte mitt intresse och kom mig att närmare efterforska de notiser som kunde samlas be-träffande Anna Catharina Ulfeldts dödsår. Hennes härstamning och ställning syntes mig också motivera en sådan undersökning. Som dotter till riksrådet EBBE ULFELDT och dotterdotter till CHRISTIAN IV i dennes äktenskap med KIRSTINE MUNK tillhörde hon Danmarks

högadel, och sedan fadern övergått i svensk tjänst var hon att räkna till de högsta spetsarna inom den nya skånska adeln. Och genom sitt giftermål med den ovannämnde guvernören Carl Gustaf Skytte blev hon även befryndad med den svenska högadeln.

Såväl år 1678 som 1679 kunde omedelbart avföras ur diskussionen om Anna Catharina Ulfeldts dödsår med hjälp av tryckta källor. I den likpredikan, som hölls av professorn vid Lunds universitet JOHANNES WINSLOW över Ebbe Ulfeldt och hans maka vid deras gravsättning i Trefaldighetskyrkan i Kristianstad år 1689, omnämnes, att Ulfeldt vid sin död år 1682 haft fem barn, en son och fyra döttrar, „hwar af Sohnen med 1. Dotter är för sine kiäre Föräldrar i vägen, och dhe andre 3. Döttrar ännu i sorgen efterlefwa“. Danmarks Adels Aarbog upptager också mycket riktigt fem barn till Ebbe Ulfeldt nämligen: 1) CHRISTIANA f. 1643 d. 1644, 2) ANNA CATHARINA, 3) en son f. och d. 1650, 4) CHRISTIANE f. 1653 d. 1716 och 5) SOPHIA MARIA f. 1660 d. 1706. Av denna likpredikan kan alltså obetingat den slutsatsen dragas, att Anna Catharina Ulfeldt var i livet 1682 vid faderns död och även 1689 vid hans gravsättning. Nämnas kan även, att hon står upptagen bland arvtagarna i Ebbe Ulfeldts testamente, som är dateret den 29/1, dagen före hans död. (Testamentet finnes avtryckt i Pehr Johnsson, Ovesholm, 1924.)

Dessa fakta ställde Stilles av Elgenstierna återgivna notis om att Anna Catharina Ulfeldt avlidit år 1679 i en något egendomlig dager. Genom välvilligt tillmötesgående av friherre CARL BONDE, Eriksberg, har jag haft tillfälle att genomgå de brev från C. G. Skytte till Magnus Stenbock, som av Stille angivits som källa. Någon uppgift om att brevskrivarens hustru skulle ha avlidit 1679 kunde jag icke finna där. Däremot lämnar Skytte i ett brev av den 6/1 1708 den upplysningen, att han och hans hustru på grund av opasslighet tyvärr icke kunnat personligen göra sin nyårsuppvaktning i Malmö residens. Hon var alltså detta år fortfarande i livet och det ovannämnda brevet från henne till Adam Carl De la Gardie av år 1709 behövde alltså icke vara någon mystifikation. Ur de skytteska breven på Eriksberg kunde emellertid även en terminus ante quem fastställas. I eet brev till Stenbock den 24/5 1711 söker nämligen Skytte utverka officersfullmakt för sin „sahl. hustrus systemsohn JOHAN RIDDERSCHANTZ“. (Anna Catharina Ulfeldts syster Sophia Maria var gift med överstelöjtnanten JOHAN RIDDERSCHANTZ, vars son Johan fick konfirmation på sin fullmakt som ryttmästare den 11/12 1711.)

En kontroll i Stilles exemplar av Anreps Ättar-taflor, som numera

ingår i Linköpings stifts- och landsbiblioteks samlingar, visade emellertid, att Elgenstierna återgivit Stilles anteckningar oriktigt. Stille har i bd. 3 vid s. 7979 (ätten Skytte) bl. a. följande notis: „Generalen C. G. Skytte dog natten mellan 11 och 12 juni 1717, begr. i Råbelöfs kyrka. Hans fru Anna Catharina Ulfeldt dog *icke* 1678, utan 1709“, och i bd. 4 vid s. 470 (ätten Ulfeldt): „Datum för Anna Catharina Ulfeldts död är oriktigt. Suppliker och skrivelser från henne år 1708 finnas i Sk. Guvernem. arkivet. Skytte skref till Stenbock i nov. 1709, att hon då skulle begravas“. Något brev från Skytte till Stenbock från nov. 1709 har jag icke påträffat bland de skytteska breven på Eriksberg ej heller bland ingående handlingar till guvernören i Skånska guvernementets arkiv (Landsarkivet i Lund). Det finns dock ingen anledning att betvivla Stilles uppgift att Anna Catharina Ulfeldt avlidit år 1709, allra helst som genom andra handlingar kunnat påvisas att dödsfallet i varje fall måste ha inträffat mellan 1708 i januari och 1711 i maj.

Ur Stilles anteckningar har Elgenstierna f. ö. även hämtat uppgiften om Carl Gustaf Skyttes död, som inträffade den 12/6 1717. Stille anför även en uppgift hämtad ur ANDREAS RHYZELIUS' självbiografi (utg. av J. Helander i hans avhandling Biskop A. O. Rhyzelius och hans anteckningar om sitt lefverne, 1904. Skrifter utg. af Kyrkohist. fören. 3:2, 1901), enligt vilken Skytte skulle ha avlidit först den 26. maj 1718. Uppgiften betecknas av Stille som oriktig, och stöder sig härvid på en uppgift i Malmö S:t Petri församlings kyrkobok. Notisen hos Rhyzelius förefaller visserligen i sin detaljerade utformning ganska vederhäftig, men det kan med lätthet konstateras, att Stille haft rätt i sitt bedömande av densamma. De utgående skrivelserna från guvernörsämbetet äro under första delen av år 1717 undertecknade av Skytte själv, därefter t. o. m. den 10. juni i regel av någon lägre ämbetsman „under hans Exc:s opassligheet“. Fr. o. m. den 13/6 likaså av någon tjänsteförrättande „under Vacansen“.

DEN ÆLDRE DEL AF FAMILIEN COLDING FRA ASKØ DEGNEBOLIG

SAMLET AF

T. A. COLDING.

Som Stamfader kendes ANDREAS ANDREASEN, der var Skræddermester i Kolding, og som blev begravet i Kolding 28/3 1742; han blev gift i Kolding 3/3 1718 med MAREN BERTELSDATTER (LINDBERG), døbt i Kolding 17/12 1697, død i Haastrup ved Vejle, begravet i Smidstrup 8/4 1751, se Side 24 og 25.

De havde 10 Børn, der danner 1. Slægtled.

FØRSTE SLÆGTLED

1. a. ANDREAS JØRGEN ANDREASEN (COLDING), døbt Kolding 21/10 1718, begr. Thoreby paa Lolland 4/2 1781; Sognedegn paa Askø; gift 1° Stokkemarke 27/12 1739 med KAREN NIELSDATTER, døbt Nakskov 18/9 1709, begr. Askø 23/8 1751; gift 2° Askø 20/10 1751 med MARGRETHE JEPPESDATTER, død Askø 30/8 1778, se Side 26 og 30. 14 Børn: 2. Slægtled Nr. 11-24.
2. b. BERTEL ANDREASEN, døbt Kolding 3/12 1720; nævnes 1742 Kyrasser i Kolding; gift Kolding (Slotskirken) 23/9 1756 med BARBARA CHRINE HEIN (i Kontraministerialbogen staar der BARBARA KIRSTINE MEIER). 1 Søn: 2. Slægtled Nr. 25.
3. c. KIRSTINE DORTHE ANDREASDATTER, døbt Kolding 30/3 1723; nævnes 1751 ugift, tjenende i Tønder, iøvrigt ukendt.
4. d. JØRGEN ANDREASEN, døbt Kolding 27/3 1725; nævnes 1751 Soldat i Rendsborg; iøvrigt ukendt.
5. e. TERKIL ANDREASEN, døbt Kolding 8/4 1727, begr. Kolding 26/3 1729.

6. f. DORTHE ANDREASDATTER, døbt Kolding 2/2 1730; nævnes 1751 tjenende i Flensborg; iøvrigt ukendt.
7. g. LAURITZ ANDREASEN, døbt Kolding 21/2 1732, begr. Kolding 4/7 1737.
8. h. ANNE ANDREASDATTER, døbt Kolding 15/8 1734, begr. Kolding 26/7 1737.
9. i. METTE KIRSTINE ANDREASDATTER, døbt Kolding 27/2 1737; nævnes 1751 i Huset hos Morbroderen Skrædder JON BERTHELTSEN i Kjøbenhavn; iøvrigt ukendt.
10. k. TERKIL ANDREASEN, døbt Kolding 14/7 1739; nævnes 1751 i Huset hos Moderens Halvbroder Guldsmed CHRISTIAN JØRGENSEN LINDBERG i Kjøbenhavn; iøvrigt ukendt.

ANDET SLÆGTLED

I. SOGNEDEGN ANDREAS JØRGEN ANDREASEN (COLDING)s BØRN (se Nr. 1) af 1. Ægteskab med Karen Nielsdatter:

11. a. ANDREAS ANDREASEN COLDING, født Stokkemark 1/1 1740, død Kjøbenhavn 20/3 1808; Koffardikaptajn; gift Vanse, Listerland, Norge 6/12 1772 med ANTOINETTE AUGUSTA HOLCK, født Christianssand 2/8 1747, død Kjøbenhavn 26/4 1843, se Side 31 og 34. 7 Børn: 3. Slægtled Nr. 25-31.
12. b. MAREN ANDREASDATTER COLDING, født Stokkemark 6/5 1742, begr. Stokkemark 20/5 1742.
13. c. MARGRETHE ANDREASDATTER COLDING, født Sandby 1744; nævnes paa Askø 1751 og 1769; iøvrigt ukendt.
14. d. KIRSTINE ANDREASDATTER COLDING, født Sandby (?) 1745, nævnes paa Askø 1751; iøvrigt ukendt.

af 2. Ægteskab med Margrethe Jeppesdatter:

15. e. KAREN ANDREASDATTER COLDING, født Askø 25/8 1752, gift Askø 5/2 1780 med RASMUS JENSEN; formentlig Fisker; synes ikke bosat paa Askø.
16. f. JEPPE ANDREASEN COLDING, født Askø 7/12 1753, død Askø 5/12 1787; Husmand og Fisker paa Askø; gift Askø 14/12 1777 med KIRSTEN NIELSDATTER LOGET (LOYED), død Askø 24/10 1835. 4 Børn: 3. Slægtled Nr. 32-35.
17. g. PEDER ANDREASEN COLDING, født Askø 14/3 1755; Frisør og

- Handelsmand i Porsgrund i Norge; Hustru ukendt. 1 Barn:
3. Slægtled Nr. 36.
18. h. JØRGEN ANDREASEN COLDING, født Askø 28/12 1756, begr. Askø 15/6 1777.
19. i. Pigebarn, født Askø 24/4 1758, begr. Askø 26/4 1758; hjemmedøbt af Faderen, men Navnet ikke indført i Kirkebogen.
20. k. Barn uden Navn, født Askø 11/2 1759, begr. Askø 13/2 1759.
21. l. JOHANNE KIRSTINE ANDREASDATTER COLDING, født Askø 2/5 1760, død Askø 14/2 1769.
22. m. NIELS ANDREASEN COLDING, født Askø 15/12 1761, død Kjøbenhavn 30/4 1823; Styrmand; gift 1° Kjøbenhavn, Holmens, 23/11 1787 med ZARA RICHARDTSDATTER HOLM, død Kjøbenhavn, Trinitatis, 18/11 1818 (59 Aar gammel); gift 2° Kjøbenhavn, Holmens, 21/4 1819 med SOPHIE KIRSTINE KRETZ, født ca. 1793, se Side 38.
23. n. APOLLONE ANDREASDATTER COLDING, født Askø 13/5 1765, gift Askø 19/11 1780 med NIELS JENSEN; formentlig Landmand i Sydsjælland.
24. o. HANS ANDREASEN COLDING, født Askø 18/3 1767, død Askø 2/4 1767.

II. KYRASSER BERTEL ANDREASENS SØN (se Nr. 2):

25. a. ANDREAS BERTELSEN, født Kolding 28/9 1757, begr. Kolding 11/1 1758.

TREDIE SLÆGTLED

- I. KOFFARDIKAPTJEN ANDREAS ANDREASEN COLDINGS BØRN (se Nr. 11):
25. a. ZEPHORA CATHRINE COLDING, døbt Kjøbenhavn, Sct. Nikolaj, 31/7 1773, begr. Kjøbenhavn, Sct. Nikolaj 21/5 1774.
26. b. ZEPHORA CATHRINE COLDING, født Kjøbenhavn, Trinitatis, 10/11 1774, død Viborg 7/12 1859, gift Holbæk 21/9 1798 med PETER CHRISTIAN SCHJØT BAGGER, født Skamstrup 5/11 1763, død Viborg 15/11 1823; Distriktslæge i Holbæk, siden i Viborg, Krigsraad, se Side 39.
27. c. ANNE HELENE COLDING, født Kjøbenhavn, 14/10 1777, død Kjøbenhavn, Vor Frue, 4/10 1842; Husbestyrerinde hos Grosserer Mendel Levin Nathanson, ugift, se Side 40.
28. d. ANDREAS CHRISTIAN COLDING, født Kjøbenhavn, Sct. Nikolaj,

27/3 1780, død Nygaard, Brøndbyøster, 25/9 1836; Skibsfører, senere Ejer af Nygaard; gift Frederiksberg 15/2 1811 med ANNE-SOPHIE FØNSS, født Esbønderup 30/9 1778, død Kjøbenhavn, Vor Frue, 18/5 1844, se Side 42. 2 Børn: 4. Slægtled Nr. 37-38.

29. e. NICOLINE SOPHIE FRIIS COLDING, født Kjøbenhavn, Sct. Nikolaj, 31/1 1783, død Stege 20/3 1864, gift Holbæk 31/10 1806 med DANIEL PETER SMITH, født Mern 24/9 1782, død Stege 4/4 1871; Sognepræst, sidst i Stege, Provst, R. af Dbg. Dbmd. Hans Erindringer findes i Haandskrift i Familiens Eje; paa Grundlag af dem har hans Sønesøn skrevet hans Levnedsløb; det er trykt i Præstehist. Saml. I; Dele af Erindringerne er iøvrigt trykt i Kirkehist. Saml. 3. IV. samt i Personalhist. Tidsskr. 2. I., II. og III.
30. f. EILER PETER HOLCK COLDING, født Kjøbenhavn, Holmens, 31/3 1786, død Frederiksberg 8/2 1865; Overlærer ved Aalborg Latinskole, Professor; gift 1° Buderup 28/10 1825 med IDA CATHERINE NICOLINE AAGAARD, født Juelstrup 12/1 1802, død Aalborg 4/11 1829 i Barselseng; gift 2° Buderup 31/5 1833 med BOLETTE ENGELBRECHT AAGAARD, født Juelstrup 6/11 1796, død Kjøbenhavn 13/12 1891, begr. Frederiksberg, se Side 45. 4 Børn: 4. Slægtled Nr. 39-42.
31. g. ALBRECHT CHRISTOPHER COLDING, døbt Udesundby 11/7 1788, begr. Udesundby 11/8 1791.

II. HUSMAND JEPPE ANDREASEN COLDINGS BØRN (se Nr. 16):

32. a. MAREN SOPHIE JEPPESDATTER COLDING, født Askø 22/2 1778, død Askø 9/9 1781.
33. b. MARGRETHE JEPPESDATTER COLDING, født Askø 5/1 1781, død spæd.
34. c. MARGRETHE JEPPESDATTER COLDING, født Askø 11/5 1782, gift Askø 19/2 1805 med KNUD ANDERSEN, født Fæmø i Decbr. 1778; Matros, Husmand paa Askø.
35. d. MAREN KIRSTINE JEPPESDATTER COLDING, født Askø 10/8 1785, død Askø 30/7 1854; gift Askø 29/3 1808 med PEITER JACOBSEN, døbt Fæmø 23/7 1786; Orlogsmatros.

III. HANDELSMAND PEDER ANDREASEN COLDINGS DATTER (se Nr. 17):

36. a. ESTHER JESSINE COLDING, født Porsgrund 1/1 1793, død Nykjøbing Sjælland 28/5 1872; gift Kjøbenhavn, Trinitatis, 26/4 1834 med CARL FREDERIK WILHELM LAHDE, født Kjøbenhavn, Sct. Petri, 27/4 1802, død Kjøbenhavn 17/5 1837; uexamineret Kompagnikirurg i Kjøbenhavn, Litterat; jfr. Dagbladet „Dagen“ Nr. 3-4 1834.

FJERDE SLÆGTLED

I. SKIBSFØRER ANDREAS CHRISTIAN COLDINGS BØRN (se Nr. 28):

37. a. PETER ANDREAS COLDING, født Kjøbenhavn, Vor Frue, 17/3 1813, død Kjøng 12/6 1886; 1843 cand. theol., s. A. Kapellan i Højelse-Lellinge, 1845 Sognepræst til Anholt, 1856 til Koberup-Feldingbjerg-Gammelstrup, 1864 Provst over Fjends Herred, 1871 Sognepræst til Kjøng ved Assens; gift Kjøbenhavn, Garnisons, 2/12 1845 med EMILIE WILHELMINE FRIDERICA REDSTED, født Kjøbenhavn, Garnisons, 12/8 1819, død Frederiksberg 5/8 1910; jfr. Fra Randers Amt, 1940. 5 Børn.
38. b. LUDVIG AUGUST COLDING, født Arnakkegaard, Svinninge Sogn, 13/7 1815, død Frederiksberg 21/3 1888; 1836 Snedkersvend i Kjøbenhavn, 1841 cand. polyt.; 1842-45 Lærer ved det kgl. Vajsenhus og Assistent ved Tegneundervisningen ved den polytekniske Lærestalt, 1843 indsendt til Videnskabernes Selskab sin første videnskabelige Afhandling om Kræfternes Uforgængelighed, 1845 Vej- og Brolægningsinspektør i Kjøbenhavn, 1847 konst. Vandinspektør, 1854 kontrollerende Overingeniør ved Anlægget af Vand- og Gasværket i Kjøbenhavn og Forstæder, 1856 Medlem af Videnskabernes Selskab, 1858-85 Stadsingeniør i Kjøbenhavn, 1864-84 Docent ved den polytekniske Lærestalt, 1867 R. af Dbg., 1869 tit. Professor, 1871 Dr. jur. h. c. ved Edinburghs Universitet, 1886 Dbmd.; gift Kjøbenhavn, Vor Frue, 14/11 1845 med HENRIETTE LOUISE LANGE, født Jægerspris Færgedaard 11/5 1816, død Marburg (paa Rejse i Tyskland) 4/8 1873; jfr. Ingeniørvidenskabelige Skrifter, A. 20. 6 Børn.

II. OVERLÆRER EILER PETER HOLCK COLDINGS BØRN (se Nr. 30)
af 1. Ægteskab med Ida Catherine Nicoline Aagaard:

39. a. FREDERIK IDÆUS HOLCK COLDING, født Aalborg, Budolphi, 30/10 1829, død Frederiksberg 9/9 1904; 1855 cand. theol., derpaa Lærer dels paa Landet (Gjorslev og Broksø), dels i Schneekloths Skole paa Frederiksberg, 1858 udenlands, 1870 Sognepræst til Rødding-Løvel-Pederstrup, 1874 til Krummerup-Fuglebjerg, 1885-1903 til Raklev, derefter bosat paa Frederiksberg; gift Sludstrup 3/10 1871 med JULIE ELISABETH JACOBSEN, født Førsløv 6/8 1843, død Frederiksberg 27/10 1904. 2 Børn.
40. b. IDA CATHRINE NICOLINE COLDING, født Aalborg, Budolphi, 30/10 1829, død Frederiksberg 5/5 1917; ugift; boede hos Forældrene og efter Faderens Død i 1865 sammen med Stedmoderen; 1877 indskrevet i Støvringgaards Kloster.

af 2. Ægteskab med Bolette Engelbrecht Aagaard:

41. c. ANTOINETTE AUGUSTA COLDING, født Aalborg, Budolphi, 8/5 1834, død Frederiksberg 7/5 1907; ugift, 1863-99 i Huset hos Biskop S. C. W. Bindsbøll i Nykjøbing paa Falster og hos dennes Enke i Kjøbenhavn.
42. d. CAROLINE CATHRINE JOACHIMINE MARGRETHE COLDING, født Aalborg, Budolphi, 6/10 1836, død Kjøbenhavn 14/1 1923, begr. Frederiksberg, gift Frederiksberg 3/8 1866 med PETER TYCHO HERLUF SCHIELLERUP, født Odense, Vor Frue, 6/11 1833, død Kjøbenhavn 7/10 1909, begr. Frederiksberg; Apoteker, Østerbros Apotek, Kjøbenhavn.

ANDREAS ANDREASEN, SKRÆDDERMESTER I KOLDING

Ved Daaben fik han Navnet Anders, og dette fulgte ham igennem Ungdomsaarene, men i en modnere Alder, omtrent fra 1702, benyttede han for sig og sine Efterkommere den latiniserede Form.

I 1718 løste han Borgerbrev som Skræddermester, og han overtog sine Svigerforældres gamle, vel ansete Forretning i Laasbygade; denne tilhørte oprindelig JON PEDERSEN, der var gift med KIRSTEN NIELSDATTER; ved hans Død i 1689 overtog hun alene Driften, men

kort efter arvedes Forretningen af Datteren DORTHEA JONSDATTER, der blev gift med BERTEL NIELSEN.

Virksomheden synes at have gaet godt; i 1701 døde Bertil Nielsen, Enken førte den videre og giftede sig det følgende Aar med Mestersvenden JØRGEN CHRISTENSEN LINDBERG, en vist nok dygtig og driftig Mand, der bragte den yderligere til Vejrs; han var i nogle Aar Oldermænd for Byens Skrædderlaug, og i 1717 nævnes han som Forpagter af Konsumtionen i Kolding.

Mand og Hustru gik bort omtrent samtidigt i Aaret 1717; Jørgen Lindberg omkom under en Ildebrand ved, at en Skorsten faldt ned over ham, og Hustruen døde nogle Maaneder senere.

Forretningens Drift fortsattes imidlertid, idet Enkens Datter af 1. Ægteskab MAREN BERTELSDATTER (LINDBERG) giftede sig med ANDREAS ANDREASEN, som maa formodes da at have været Forretningens Mestersvend.

Han købte 20/4 1719 en Ejendom i Laasbygade, en af Kolding Bys bedste og største Gader, og han synes at have holdt Forretningen paa sin hidtidige Højde; kort efter hans Død indgik Enken imidlertid nyt Ægteskab (Vielse i Kolding Kirke 28/12 1742) med OLUF NIELSEN KRAG, der den Gang var ca. 27 Aar gammel.¹ Han havde 6/12 1742 løst Borgerbrev som Skræddermester, og han overtog Forretningen i Laasbygade.

Det synes, som om den nu gik mindre godt; 10/10 1744 solgte han Ejendommen og flyttede til Haastrup ved Vejle; her døde Maren Bertelsdatter i 1751.² Han døde som Almissemænd i Haastrup 16/10 1791.

KILDER

¹ Colding Rytterdistrikt. Protokol 1751-53. 206. - ² Colding Rytterdistrikt. Skifteprotokol.

BERTEL NIELSENS SLÆGT

Han var født 1661 i Aasted i Kvong Sogn, Nord for Varde,¹ og blev begravet i Kolding 18/1 1701; han var Handskemager og blev 1695 Skræddermester i Kolding; han blev gift i Kolding 14/12 1694 med DORTHEA JONSDATTER, døbt i Kolding 10/7 1670, begravet i Kolding 19/11 1717. Hun blev gift 2° i Kolding 1702 med JØRGEN CHRISTENSEN LINDBERG, begravet i Kolding 8/6 1717, 41³/₄ Aar gammel, og efter denne sin Stedfader nævnes Maren Bertelsdatter ofte med Tilnavnet Lindberg.

Bertel Niensens Forældre kendes ikke, men hans Hustru var Datter af Skræddermester i Kolding JON PEDERSON, døbt i Kolding 6/10 1639 og begravet i Kolding 12/3 1689, og Hustru (viede i Kolding Kirke 13/10 1667) KIRSTEN NIELSDATTER, døbt i Kolding 10/11 1639 og begravet i Kolding 11/5 1698.

Jon Pedersøn var Søn af Ladegaardsfoged i Kolding PEDER JONSON, begravet i Kolding 21/5 1647, 68 Aar gammel, og Hustru MAREN PEDERSDATTER, begravet i Kolding 12/2 1689, 80 Aar gammel.

Kirsten Nielsdatters Forældre var Byfoged i Kolding NIELS IFFUERSØN, begravet i Kolding 19/1 1658, 57 Aar gammel, og Hustru LISBETH JENSDATTER, begravet i Kolding 9/3 1659, 55 Aar gammel.

KILDER

¹ Borgerskabsprotokol; Kirkebogen for Kvong bekræfter ikke dette.

ANDREAS JØRGEN ANDREASEN (COLDING), SOGNEDEGN PAA ASKØ

Han maa i sine unge Dage utvivlsomt have faaet en god Optrædelse med dertil hørende Lærdom og Dannelse, siden han senere var i Stand til at bestride det ham tildelte Skolelærer- og Degneembede. Hans dygtige og vel ansete Fader har rimeligvis ladet ham gaa nogle Aar i Kolding Latinskole, men han har tidligt taget ham ud af Skolen og ladet ham uddanne til Svend i sin egen Skrædderforretning.

Ca. 20 Aar gammel udvandrede han imidlertid fra sin Fødeby til Nakskov, og efter et kortere Ophold her drog han videre til Stokke-marke paa Lolland, hvor han i 1739 nedsatte sig som Skrædder.

Under sit Ophold i Nakskov trolovede han sig 16/2 1739 med Pigen KAREN NIELSDATTER, og 3. Juledag 1739 blev de gift i Stokke-marke Kirke.

I Aaret 1743 blev han Skolelærer i Sandby ved Nakskov, og den 5/6 1750 udnævntes han til Sogneegn paa Askø, en lille Ø i Smaalandsøhavet, ca. 6 km Nord for Banholm.¹

Efter Trolovelsen føjede han Ordet COLDINGER til sit Navn og betegnede sig derved som en Mand fra Kolding, eller Colding, som Byen den Gang kaldtes. I Tidsrummet 1739-50 nævnes han flere Gange som ANDREAS ANDREASEN COLDINGER; efter Udnævnelserne til Sogneegn kaldes han stadig med Familienavnet COLDING.

I Sommeren 1751 mistede han sin Hustru; ved Skiftesamlingen efter hende tituleredes han første Gang „hæderlig og velfornemme Mand.“²

Umiddelbart derefter indgik han et nyt Ægteskab, idet han den 20/10 1751 i Askø Kirke blev viet til MARGRETHE JEPPESDATTER, Datter af en Husmand paa Øen.

Dette andet Ægteskab blev ikke lykkeligt; ofte var der Kiv og Uenighed imellem Ægtefællerne, og da hun var beslægtet med næsten hele Befolkningen – hendes Farbroder var Sognefoged – kunde Degnen ikke paa Øen finde nogen Støtte, thi Beboerne holdt saa godt som altid med Konen. Disse uheldige Forhold blev ikke bedre, som Aarene gik, og gennem de stedlige Justitsprotokoller m. m. er man i Stand til at danne sig et nogenlunde korrekt Billede af Forholdene i Degnens Hus og af Livsvilkaarene paa Øen i Aarene omkring 1770–80.

Degneboligen og Skolebygningen var sammenbyggede; alle Beboelsesrummene var smaa, knebne og lavloftede, og de trængte haardt til Istandsættelse; Loftet var saa utæt, at Straa fra det ovenover liggende Korn ofte hang ned imellem Brædderne; i Køkkenet kunde man kun lige staa oprejst, og fra det førte en Trappe op til Loftet. Køkkenskorstenen blev brugt til Rygning af Fisk, især Flyndere, og i Krogen ved Siden af den var der en Gaasered; over den var der Plads til Tøjtørring. Boligen var, set udvendig fra, vel vedligeholdt. Til den hørte en Gaardsplads og en lille Have, i hvilken der var opstillet en Solskive – et paa de Tider jævnlig brugt Apparat, eftersom man ganske manglede Ure.

Indtægten af Degnekaldet var saa ringe, at Degnen var nødt til i sine ledige Timer at skaffe sig en Extrafortjeneste ved sit oprindelige Levebrød: Skrædderhaandværket.

De sørgelige Forhold i Hjemmet forøgedes ved, at Degnens Børn tilsyneladende var ulydige og ustyrlige, ligesom det er notorisk, at Konen særlig i de senere Aar ophidsede dem imod Faderen.³

Resultatet heraf blev i Aarenes Løb, at Degnen, der synes at have foretrukket et stille, roligt Liv fremfor et regerende, bydende Regimente, efterhaanden mere og mere trak sig tilbage i sig selv.

Samlivet fik imidlertid en pludselig og bedrøvelig Ende ved, at der Søndag den 30/8 1778 Kl. 9 Form. opstod Ild i Degneboligens Køkken.

I Aaret 1777 havde den ældste Søn af 2. Ægteskab holdt Bryllup, og Familien havde derefter indrettet sig saaledes, at Forældrene med

ialtfald 2 Døtre boede i Skolebygningen, medens det unge Par havde indrettet sig i selve Degneboligen; Køkkenet var dog til fælles Brug.

Den nævnte Morgenstund var Sønnen Jeppe gaaet paa Høstarbejde, og Degnekonen var sammen med Svigerdatteren beskæftiget i Køkkenet; de kogte Vand til The, og de satte Gryder over Gløder paa Skorstenen for at begynde paa Middagsmaden, men der var ikke Tegn til yderligere Ild. Faderen opholdt sig hele Morgenen i sin Lejlighed i Skolebygningen, han havde barberet sig, og han havde hertil af Datteren Apollone faaet bragt varmt Vand. Hun blev derefter sendt ud i Haven for at aflæse Solskiven, og hun gav Faderen, der stod bag de lukkede Vinduer i sin Lejlighed, Meddelelse om, at Klokken var 9; saa blev hun sendt op til Kirken for at ringe første Gang, og under hendes Fravær opstod Ilden.

Svigerdatteren, der havde hængt Tøj til tørre i Skorstenskrogen, opdagede først Ulykken; hun gjorde Anskrig og forsøgte sammen med Degnen og hans Kone at slukke Ilden. Under den derpaa opstaaede Forvirring styrtede Degnekonen op paa Loftet for at redde nogle Sager, men hun blev derved saa forbrændt, at hun maatte hjælpes ned og ledes over til en af Nabogaardene, hvor hun om Eftermiddagen afgik ved Døden.

I Askø Kirkebog omtales Begivenheden saaledes: Anno 1778, d. 30/8, som var Dom. XI. p. Trin., opkom en Ildebrand i Degneboligen om Morgenen Kl. 9 slet, hvorved samme tilligemed Skolen blev lagt i Aske. Degnens Kone, MARGRETHE JEPPE'S DATTER COLDING, som i denne Forskrækkelse gik paa Loftet for at redde noget, blev omringet af Luerne og ilde forbrændt, og efter at hun med Nød var udtaget af Ilden, døde om Eftermiddagen Kl. 4 slet og blev begravet den følgende Dag.

Nu gik Sladderen. Paa Foranledning af flere af Øens Beboere blev Degnen Dagen efter Branden anholdt, og der rejstes Anklage mod ham for forsætlig at have stukket Ild paa Bygningen og derved foranlediget Hustruens Død. Der blev afholdt Forhør i Sagen, og flere Vidner, ja selv hans Søn og Døtre maatte afgive Forklaring. Sagens Paadømmelse blev fra Fejø Birk henlagt til Falsterland Birke-tings Ret i Nykjøbing, og Degnen maatte derfor tilbringe længere Tid i Nykjøbing Slots-Arrest. Birkedommer C. KØLLE af Saxkjøbing var Aktor, medens Birkedommer I. KNUB af Sundby var beskikket som Defensor.

Sagen endte med Dom af 20/5 1779, og *Degnen Andreas Colding blev pure frifundet.*

Defensors Indlæg er i høj Grad malende med Hensyn til det ulykkelige Liv, Degnen i mange Aar havde været tvunget til at henleve paa Øen, og det giver tillige et karakteristisk Billede af Forholdene paa den lille, $\frac{1}{2}$ Mil lange og $\frac{1}{2}$ Fjerdingvej brede, fra Omverdenen næsten afskaarne Ø, hvor saa godt som alle Beboerne var i indbyrdes Slægtsforbindelse. Det skal derfor gengives i Uddrag:

„Det er noksom bekendt, at den Vredes Ild, der udbryder imellem Ægtefæller og Slægtninge, er langt mere heftig og uudslukkelig hos dem end hos andre upaarørende Mennesker.

Derfor kan Aktors Beskyldning for Mordbrand mod den arresterede Askø-Degn Andreas Colding slet intet være at reflektere; thi samtlige Askø's 15 Beboere samt deres Præst, velærværdige Hr. Flindt, er selv Anklagere og Sagsøgere, og opkræves til Vidne Degnens egne Børn til at fælde denne efterstræbte, ulykkelige Mand paa deres fattede Formodning og Mistanke om Mordbrand paa Askø Degnebolig.

Med alt dette kommer hverken Degnens Børn eller de andre Vidner udi deres Udsagn og Vidnesbyrd overensstemmende, undtagen at de eenstemmigen har forklaret, at de ikke vidste, hvem der har antændt Ilden i Boligen eller er Aarsagen til samme.

Naar tillige henses til det onde Forligelsesmaal, der har været mellem Mand og Kone, saa og imellem Fader og Børn, saa kan det ikke nægtes, at disse til Vidne antagne og til Vrede opbragte Børn, er som partiske, ja Avindsvidner, at anse.

Saa og imod Øens Beboere, naar de, som ofte er sket, fast hvert Aar paa den Tid, at de skal saa Byg, lod hver Mand 3 à 4 Bæster løse gaa ind udi Kornmarken og der opaad Degnens Korn, hvortil de lo ad ham, – og naar han lod sine Børn gaa ud for at jage Bøndernes Bæster af Kornagrene, piskede de Børnene, saa at de ofte kom grædende hjem, hvorover han har spurgt og tiltalt Bønderne, om det var Ret, og at de burde faa en Ulykke derfor.

Ligesaa har han haft Klammeri med dem om deres Følhopper, som de tøjrede ved hans Korn, og om Skolebrændslet, som de ikke har leveret ham hans fulde Deputat for.

Af hans Kone blev han tilbageholdt deres slette Forhold imod ham for Øvrigheden at andrage, siden hun med hver og een paa Øen var beslægtet, og aldrig et Ord i Huset kunde blive talt, det jo strax blev ombaaret til hver Mand.

Beskyldningen er saa ugrundet som ubevislig, og efter alle Omstændigheder unaturlig og sig selv modsigende; thi ved at omspørge om Coldings Vilkaar og Formue er det Aktor ikke ubekendt, at disse var nu tilsidst langt bedre end tilforn; ja Degneboligen var nu sat i saa god Stand, som ingen kan mindes, at den har været bedre; han havde forsynet sit Hus med Vinterbrænde for 9 Rdl. 3 Mk., købt 3 Lispund Hør, som laa paa hans Loft, ligesaa indkøbt alt det Salt, han skulde bruge til Vinteren.

Hans Embede forrettede han upaaklageligt, det Præsten Hr. FLINDT – uagtet han er Medanklager imod ham – desuanset maa tilstaa i den af Aktor vedlagte Attest.

Forøvrigt viser Forhørene, hvem der i Degneboligens Køkken den Morgen, Ilden skete, har kogt Thevand og haft med Ild at bestille samme-steds, nemlig Degnens Datter, saa er det ikke urimeligt, at Ildsvaaden der-ved af Vanvare og Uforsigtighed kan være foraarsaget, da aldeles intet er bevist, som kan gøre Degnen skyldig udi denne ham tillagte Ugerning.

Jeg maa derfor ærbødigst paastaa, at Aktors mod Degnen formerede haarde Beskyldning tilsidesættes, og at han Andreas Colding for Aktors Tiltale i denne Sag aldeles frifindes.“ —

Skønt man vel burde have ventet, at Degnens sidste ulykkelige Ægteskab maatte have afskrækket ham fra igen at søge sig en Hustru, viser det sig dog, at han den 4/12 1780 holdt Trolovelse med Pigen ANNE HANSDATTER fra Sundby i Thoreby Sogn paa Lolland. Brylluppet var berammet, men kom ikke i Stand, da Degnen, som det synes, temmelig pludseligt døde under sit Ophold i Sundby.

KILDER

¹ Fyens Stifts Kollatsprotokol for Degne. 1730–1804. – ² Fuglse Herred, gejstlig Skifteprotokol. – ³ Maribo Amts Justitsager 1774–96, Pakke Nr. 592, b, Sag Nr. 29. Fejø Birks Justitsprotokol 1772–92, 260–70.

KAREN NIELSDATTERS SLÆGT

KAREN NIELSDATTERS Fader var Tobaksspinder i Nakskov NIELS MADSON, døbt i Nakskov 10/4 1683, død i Nakskov 30/12 1730; han blev gift i Nakskov 22/1 1708 med SOPHIE LISBETH RASMUSDATTER, født i Nakskov 6/2 1684, død i Nakskov 4/1 1752.

Niels Madsøn var Søn af MATHIAS NIELSON, født 1642, død 17/3 1715, formentlig Købmand i Nakskov, og hans 2. Hustru (gift i Nakskov 1679) KIRSTEN HINTZDATTER, død i Nakskov 1689.

Sophie Lisbeth Rasmusdatters Forældre var RASMUS PEDERSON, død i Nakskov 24/11 1696, 54 Aar gammel, løste 1680 Borgerskab som Knivsmed i Nakskov, og Hustru SOPHIE PEDERSDATTER, død i Nakskov 8/1 1722.

Mathias Nielsøn var Søn af Kæmner i Nakskov, NIELS MATHIESØN, nævnes 1649, og hans Hustru MAREN, der nævnes som Fadder i Nakskov 1640–47.

Niels Mathiesøn var Søn af Købmand i Nakskov MATTHIAS NIELSON, efter hvem der var Skifte i Nakskov 1613, og Hustru ANNE

CHRISTOPHERSDATTER SCHÖLLER, født i Ribe, død i Nakskov 1637 og Datter af CHRISTOPHER IFVERSON SCHÖLLER, født 1534, død 1592, og Hustru (viede i Ribe 1567) KAREN HANSDATTER, død 1592 (? 1602); han var 1556 Skriver paa Gram og ca. 1568 Slotsskriver paa Riberhus. En Sønnens Datterdatters Datterdatter af dette Ægtepar var ANTOINETTE AUGUSTA HOLCK, der omtales senere, se Side 34.

ANDREAS ANDREASEN COLDING, KOFFARDIKAPTAJN

Han var tilstede paa Askø ved Skiftet efter Moderen i 1751, men efter at Faderen i Slutningen af samme Aar havde giftet sig anden Gang, var Børnene af 1. Ægteskab ikke velsete i det fædrene Hjem.

Efter at han havde forladt Hjemmet, blev han Skibsdreng, og han kom aldrig mere tilbage til Askø. Om hans Liv tilsøs i de første Aar vides intet, han tjente sig efterhaanden op, og den 11/12 1771 tog han i Kjøbenhavn Borgerskab som Skibsfører.¹ Sønnen, Overlærer Colding i Aalborg, skriver: „Han har ved Læsning og paa sine Rejser erhvervet sig en ikke ubetydelig Dannelse; samlede sig vel et Par Hundrede gode geografiske, statistiske og historiske Bøger foruden en Samling af Søkort og Landkort.“

I de følgende Aar førte han Skib for det finmarkske Handelskompagni, og i Sommeren 1772 indtog han en Ladning Fisk og Tran paa Øen Loppen Vest for Hammerfest i Norge. Den derværende Sognepræst, RICHARD BERG, vilde gerne til Kjøbenhavn for at søge et nyt Embede, og han bad da Colding om at maatte sejle ham selv, hans Hustru ANNA HELENE, født HOLCK og dennes Søster, Jfr. ANTOINETTE AUGUSTA HOLCK, til den danske Hovedstad; Colding gik ind paa Anmodningen, men Rejsen blev bestemt saa sent, at Skibet af Hensyn til den ublide Aarstid maatte lægge sig i Vinterleje ved Listerlandet ved Norges sydligste Ende. Her fik de i lang Tid Ophold hos Sognepræsten i Vanse, SØREN BUGGE, en for Familien iøvrigt ganske ukendt Mand.

Pastor Berg, som under Rejsen hertil havde været utilfreds med Pladsforholdene ombord, vilde ikke sejle videre med Colding, og Enden paa den Sag blev, at han traf Aftale med en anden Skibsfører om Rejsens Fortsættelse. Hans Svigerinde vilde derimod fortsætte med Colding, og saa var der naturligvis ikke andet at gøre, end at Parret maatte vies. Pastor Bugge gik beredvilligt ind paa dette Arrangement. Overlærer Colding skriver herom: „I Vanse Kirke

stod der da den 6/12 1772² et Bryllup under disse ret usædvanlige Omstændigheder. Pastor Bugge, denne gæstfri Mand, gjorde mine Forældres Bryllup og gjorde det galant. Gæsterne var indbudt til et almindeligt Søndagsgilde og anede intet om, at de kom til Brudfest. I et Overværelse stod min Fader parat tillige med Degnen eller Klokkeren med Brudeskammelen. Mærkelig er den Gæstfrihed, hvormed en vildfremmed Mand uden mindste Vederlag – thi i Skibet var kun Fisk og Tran – paatog sig en saa stor Ulejlighed og Bekostning. Vintersejladts var foreløbig umulig; det unge Par maatte tilbringe deres Hvedebrødsdage hos den gæstfri Præst i Vanse.“

Først hen paa Foraaret lykkedes det Colding at faa Skibet fri af Isen, saa at Turen kunde fortsættes til Kjøbenhavn; hertil ankom de den 28/4 1773.

Gennem en den 13/4 1782 indsendt Ansøgning til Kongen om at faa Karakter som Løjtnant i Sø-Etaten faar man et Billede af Rejser i oversøisk Fart: I 1777 havde han Kommandoen over „St. Croix“, der tilhørte den grønlandske Handel, og han sejlede da til Algier med kongelige Presenter, i 1772 var han paa et Krydstogt i de vestindiske Farvande, og senere foretog han endnu 2 Rejser til disse Egne.

Desuden fortæller Sønnen: „Hans sidste Rejse var til Frankrig med Fregatskibet „Jupiter“, som han efter Ordre solgte i Bordeaux. Her opholdt han sig i Rædselstiden (1793) i flere Maaneder. Min Fader maatte i Forretninger ogsaa rejse op til Paris, hvor Pøbelen en Dag vilde slæbe ham til Lygtepælen, fordi han af Uvidenhed ikke bar Nationalkokarden; men da dette Tegn blev fæstet paa hans Hat af en velklædt Mand, der opdagede og udraabte, at han var dansk, blev han omfavnet og næsten baaret i Triumf af den samme Skare.“ Senere fortæller Sønnen: „Disse forskellige længere, velykkede Rejser, som alle blev fuldført „til Nytte og Vedkommendes Velbehag“, skaffede ham „Anseelse som en dygtig Sømand med bedste Vidnesbyrd om en god Opførsel“, og har tillige bidraget til at skaffe ham en Del Formue.“

Den 8/5 1782 fik Colding den ønskede Karakter som Løjtnant i Sø-Etaten med Ret til at bære den dertil hørende Uniform.³

Familien flyttede i de Aar en Del rundt i Kjøbenhavn og havde vanskeligt ved at finde et blivende Sted; i Foraaret 1787 tog den endelig til en Bondegaard i Udesundby ved Frederikssund, hvor Hustru og Børn boede, medens Kaptajnen vedblev at fare tilsøs.

Han maa være kommet til Kjøbenhavn i Løbet af 1794, og han tog da strax ud til sin Familie i Udesundby.

Paa sine mange Rejser havde han naturligvis maattet døje en Del Strabadser; en Gang forliste han med sit Skib under Øen Texel i Holland, og han fik derved sin højre Arm saa stærkt beskadiget, at han siden da var stivarmet.

Omkring Aar 1795 flyttede han til Holbæk, hvor han købte en stor Købmandsgaard med tilhørende Avling; den laa i Smedelundsgade. Han interesserede sig især for Avlingen og forøgede denne ved Tilkøb fra Holbæk Ladegaard – under 25/9 1799 og 28/2 1800 fik han Arvefæstebrev paa henholdsvis „Parcel Nr. 3“ og „Fogedvænget“ – og han anlagde efter de bedste fremmede Forskrifter en fin stor Have ved Avlsgaarden, der laa udenfor Smedelunds Port. Boligen var, efter alt hvad der foreligger, fortrinligt indrettet med smukke, solide Møbler, og alt i alt var han velsitueret. Som ovenfor omtalt ejede han en Del gode Bøger foruden en Samling Sø- og Landkort; men endnu betydeligere var hans Samling af gode Kobberstik, som i nette Rammer prydede de fleste af Værelserne; han holdt 2 tyske Aviser, Hamburger Correspondent og Altonaer Mercur, og han var Medlem af et Læseselskab, der aarligt udsendte halv- eller helvidenskabelige Skrifter; Rahbeks Tilskuere og Værker af Ewald, Samsø o. fl. blev flittigt læst.

Fra Opholdet i Holbæk skrev Bekendtskabet sig med den daværende Sognepræst og Provst TROELS SMITH og dennes Familie, med den gamle velstuderte og godmodige Degn JENS SCHREIBER⁴ og med den belæste Toldkasserer HONUM, gennem hvem Familien stadig blev forsynet med nye Bøger, og hvis Ejendom og smagfulde Have laa lige overfor Kaptajnens Gaard.

I Ferierne, særligt i Sommerferien, fik Kaptajnens jævnlige Besøg, saaledes af hans tvende Nevøer af Familien Budde, deriblandt især JENS HENRIK BUDE, stud. theol., senere Kammerraad, Landvæsenskommissær, Ejer af Herlevgaard ved Frederiksborg; han var Søn af Provst CHRISTOPHER BUDE til Tingvold i Norge og MARGRETHE HOLCK. Om ham skriver Overlærer Colding: „Han kom hver Sommer en Maanedstid ud til os i Holbæk og blev betragtet af os alle som en kær Broder.“

I 1798 fejredes i Holbæk den ældste Datter, ZEPHORAS Bryllup med daværende Distriktslæge PETER CHRISTIAN SCHJØT BAGGER i Holbæk.

Alt syntes nu at være lagt saa godt til Rette som muligt. Den til Ejendommen hørende Krambod i Smedelundsgade styredes af en Svend (eller Karl, som han altid kaldtes), medens Kaptajnen selv

varetog alle Kontorforretningerne, men desværre – med Krambodhandelen gik det kun daarligt; dels var Havneforholdene i Holbæk ikke gode, og dels var Oplandet for lille til at bære Omkostningerne ved Driften, men dertil kom Udygtighed og Upaalidelighed fra Karlens Side.

I 1805 besluttede Colding da – mens Legen var taalelig – at afvikle Virksomheden, og under 24/6 1805 solgte han baade Købmandsforretningen og Jordene. Enhver fik sit betalt, og han selv fik endda lidt tilovers, men det meste af hans sammensparede Formue, som, da han kom til Holbæk, maa have været meget betydelig, var tabt. Saa havde han ydermere den Ærgrelse at se Krambodkarlen nedsætte sig i Holbæk og blive en velstaaende Købmand.

Familien flyttede til Kjøbenhavn og indlejede sig paa Store Købmagergade, nuv. Nr. 43, tæt ved Løvstræde. De holdt her Pensionat og sluttet Middagsbord. En ung Pige ANNA ELISABETH (LISE) DONS af norsk Slægt hjalp til i Huset og gjorde her Bekendtskab med en af Middagsgæsterne, WERNER LUDVIG BLÆDEL, senere Sognepræst til Assens. De holdt Bryllup 1807. Hun kom senere ofte paa Besøg hos Kaptajnens Enke.⁵

Aaret efter Flytningen til Kjøbenhavn blev Datteren NICOLINE SOPHIE FRIIS COLDING, som i et Par Aar for sin Sundheds Skyld havde været i Huset hos Sognepræst JØRGEN CHR. SVITZER i Reerslev, gift i Holbæk med daværende Adjunkt ved Roskilde Latinskole, DANIEL PETER SMITH, Søn af Provst Troels Smith i Holbæk.⁶

Den 20/3 1808 døde Koffardikaptajn Andreas Colding af Vattersot, og den 24/3 blev han begravet paa Assistens Kirkegaard.

Skifte efter ham blev holdt i Kjøbenhavn den 21/3 1808, og Boets Beholdning fandtes at udgøre ialt 369 Rdl.

KILDER

¹ Kbh. Raadstue-Arkiv. Protokol 1749–84. – ² Opgivelse fra det norske Rigsarkiv i Oslo. – ³ Protokol over kgl. Resol. i Søetaten i Aaret 1782, Sag Nr. 59, pag. 375 (Rigsarkivet). – ⁴ Jfr. A. Petersen: Sjællandske Degnehistorie. 214. – ⁵ Pers. Tidsskr. 1. R. II. 93. – ⁶ Pers. Tidsskr. 2. R. II. 44.

ANTOINETTE AUGUSTA COLDING, FØDT HOLCK

Hendes Fader, EILER PETER OLUFSEN HOLCK, blev døbt i Thronhjems Domkirke 21/4 1708; han blev Student fra Christiania Skole 1726, derpaa Kapellan til Stadsbøjden og i 1737 Sognepræst til

Christianssund („lille Fosen“), Bramsnæs og Øen Grip. Han var Søn af Major ved det norske Artilleri OLUF (eller OVE) BOYESEN HOLCK, der døde som en gammel Mand, og Hustru (viede i Christiania 1707) ANTOINETTE AUGUSTA PETTERS DATTER LORENZ. Majorens Forældre var BOYE JENSEN (HOLCK), rimeligvis Rektor i Frederiksstad i Norge, og Hustru SOPHIE OLESDATTER, om hvem iøvrigt intet vides. Antoinette Augusta Lorenz's Forældre var Assessor PETTER LORENZ, der 1662 var Proviantforvalter i Frederikssten og senere Trælasthan­dler i Frederiksstad, og som i 1689 skænkede en Al­tertavle til Id Kirke i Norge, og Hustru ANE NILSDATTER, død i Frederikshald 1728; hun var Datter af den rige Trælasthan­dler, Borgmester, Præsident i Frederikshald NILS HANSEN MENG, død Frederikshald 1676 og Hustru (viede 1630) JOHANNE CHRISTENS DATTER, født i Dynegaard.¹ Antoinette Augusta Lorenz havde tidligere været gift med Rektor i Christiania, Magister EILER LAURITSEN HIRNKLOW, død i Christiania 12/7 1706.

Hendes Moder, ZEPHORA CHRISTIANS DATTER FRIIS, blev født paa Molde i Norge 6/10 1716 og gift 28/7 1743 med ovennævnte Pastor Eiler Peter Holck. Hun var Datter af Tolder i Molde, senere ved Nordmørs Toldsted i „lille Fosen“ CHRISTIAN FRIIS, der døde i Christianssund den 4/10 1756, 76½ Aar gl., og dennes første Hustru SUSANNE PEDERS DATTER KAASBØLL, der formenes død i Christianssund ca. 1719; hun var Datter af PEDER NIELSEN KAASBØLL, død Kjøbenhavn 14/5 1693, Foged over Ørkedal, senere Stiftamtsskriver i Trondhjems og Nordlands Amter samt Magistratspræsident i Thron­dhjem og Hustru MILLE EILERS DATTER SCHØLLER, en Datter af Assessor i den norske Hofret, Raadmand i Thron­dhjem EILER CASPERSEN SCHØLLER, født Thron­dhjem 21/4 1628, død Thron­dhjem 14/12 1705 og hans 1. Hustru GUNILLE MELCHORS DATTER FALCH, født i Hitteren 6/1 1628, død Hevne 23/2 1662²; Eiler Schøller var Søn af CASPAR CHRISTOPHERSEN SCHØLLER, født Ribe 1582, død Thron­dhjem 1661, der 1604 drog til Norge, hvor han 1612 blev Officer og senere Stifts­skriver i Thron­dhjem Len, og Hustru (viede Thron­dhjem 1607) ELLEN CHRISTENS DATTER JYDE, født Thron­dhjem 1587, død 1657, Datter af Borgmester i Thron­dhjem CHRISTEN JENSEN JYDE og Hustru ANNE HANS DATTER.

Caspar Schøller var Søn af CHRISTOPHER IFVERSEN SCHØLLER, der nævnes foran blandt Karen Nielsdatters Forfædre.

Gunille Falch var Datter af Præsten til Hitteren Præstegæld i Fosen Len MELCHIOR JACOBSEN FALCH, død Hevne 1639, og Hustru

MILLE CHRISTENS DATTER ØNDEN, hvis Bryllup i Hevne Præstegaard 1619 var en af de Begivenheder, som gav Anledning til den senere Proces imod ANDERS ARREBO, den daværende Biskop i Throndhjem.³

Melchior Falch var Søn af Laugmand i Throndhjem JACOB PEDERSEN, født 1530, død Throndhjem 1633, og Hustru MARGRETHE PEDERS DATTER, født 1556, død Throndhjem 1622.

Om sin Barndom fortæller Antoinette Holck:

„Da jeg var 5 Aar gammel, mistede jeg min Moder Zephora, født Friis; hun døde i Christianssund den 27/12 1753. Hendes Død kom ganske uventet og af et besynderligt Tilfælde. 1ste Juledag bar hun et Barn til Daaben; ved sin Hjemkomst klagede hun over Smerte i sin ene Finger uden foregaaende Sygdom, senere derpaa i Haand og Arm, og 3die Juledag døde hun, vistnok under haarde Lidelser, da ingen af os Børn maatte komme til hende.

Hvad min Fader Pastor Eiler Holck angaar, var hans 1ste Sogne kald, Christianssund med tilhørende 2 Annexkirker, et meget besværligt Kald. Øen Grip, en lille temmelig langt, ca. 1¹/₄ Mil, til Havs liggende nøgen Klippeø, var forsynet med et Kapel og beboet af nogle Fiskere, ialt ca. 150, som i Storm og Uvejr ofte maatte ty op i Kapellet for ikke at bortskyllens. Paa en af sine Annexrejser til denne Ø, hvælvede (kæntrede) min Faders Baad i det haarde Vejr; hver Mand druknede, og kun Præsten blev reddet ved at hugge sin Tollekniv i Kjølen og holde sig fast ved den en hel Dag, indtil forbisejlende Fiskere bjergede ham; fra den Dag af var hans højre Arm aldeles lam, han spiste og skrev med venstre Haand og søgte forgæves Helbredelse ved, hver Gang et Kreatur blev slagtet, at bruge den da kendte Kur at jage sin Arm ind i Dyrets varme Blod.

Ogsaa selve Christianssund Købstad, der vel paa den Tid havde ca. 1000 Indbyggere, ligger paa en nøgen Klippeø; den har derfor ingen selvstændig Kirkegaard, men Ligene blev begravede i Annexet Bramsnæs, et udgaaende Huk af Fastlandet.

I 1754, da jeg var 6 Aar gammel, blev min Fader forflyttet til Ørlandets store Præstegæld, det nordlige yderste Næs ved Indsejlingen til Throndhjems Fjord. Dette Kald kunde berige sin Mand og var et behageligt Opholdssted med vid Udsigt over til Øen Storfosen og til de paa Throndhjemsfjorden opsejlende Skibe. Der fandtes her store Fiskerlejer, og Fader maatte holde en Karl dels for at styre Avlingen og dels for fra Kyndelmisse til April at tage imod og tilvirke Tiendefisken.

Kun 4 Aar havde han været der paa Stedet og var allerede kommet saa vidt ved klog Økonomi, at han havde betalt den Gæld, som han ved sin Forflyttelse maatte gøre; ja han havde endogsaa lagt sig lidt til bedste, da han paa en sørgelig Maade pludselig forlod Verden i sit 52de Aar. 2den Juledag 1759, just da han vilde træde ind i Vaabenhuset i sin Annexkirke paa det yderste Næs, gled han, da det var Barfrost, og styrtede bag over,

og da han ej kunde gribe for sig med den stive Arm, slog han Baghovedet saa voldsomt mod en Sten, at han døde 2 Timer efter.

Da min Fader døde, efterlod han sig ialt 3 Døtre og 1 Søn; en 4de Datter var død forinden ganske ung. Jeg kom da først i Huset hos min Farbroder Major ALBRECHT CHRISTOPHER HOLCK, der ejede Gaarden „Kirkesæter“ med 3 Savbrug i Hevne Præstegæld, en god og rettænkende Mand. Hans Hustru ANNA KAAE var derimod grisk og ikke altfor naadig mod en lille Brødæder, som ikke kunde betale. Efter 4 Aars Forløb var jeg derfor glad ved at blive taget i Huset af min Morbroder, Sognepræsten til det store, meget indbringende Kald Bodø Præstegæld i Nordlandene, Konsistorialraad, titulær Biskop NICOLAJ CHRISTIAN FRIIS, født Christianssund 1/2 1714, død Bergen 22/5 1777, der besad en stor privat Formue, som han havde giftet sig til med en gammel Enke, SOPHIE À MØINICHEN-KOLDERUP, død Bergen 22/1 1779, der skønt hun var ca. 20 Aar ældre end Biskoppen dog overlevede ham. Hos denne Mand, som havde et naturligt og menneskekærligt Hjærte overfor os forældreløse Børn, og i hvis Hus mine 2de Søstre allerede i Forvejen opholdt sig, fandt jeg et Hjem, hvor jeg aldrig led Mangel. Denne Mands Levemaade havde forøvrigt megen Lighed med en rig katolsk Prælats; han herskede som en Sultan over sine Husfolk, og vi Søkende (selv havde han ingen Børn) maatte staa som Støtter langs Væggene, naar han kom ind. I Omegnen var han derimod mindre godt lidt, dels paa Grund af denne sin Hoffærdighed, forbundet med Hang til Blodagtighed og Vellevned, dels paa Grund af sin Djærvhed, der gjorde ham frygtet.“

Overlærer Colding tilføjer om denne Mand:

„Min Moders Erindringer fra sit Ophold paa Bodø afgiver mærkelige Bidrag til Kundskab om den Tids Levemaade. Vinkælderen var stedse ypperligt forsynet og blev holdt langt mere i Ære end Biblioteket. Amtmand Holm og Biskop Friis var begge store Drikkebrødre; men denne Lighed var ogsaa det eneste Baand imellem dem. Amtmanden var ingen god Mand og hadede Bispem hjærteligt for hans Modstand i Embedssager og hans splendide Levevis, hvorved han saa sig selv fordunklet. Ikke desto mindre gæstede de jævnligt hinanden, og da var et halvt Anker Rhinskvind deres sædvanlige Maal, hvoraf de aldrig skadte noget. Biskoppen især kunde aldrig drikkes under Bordet. Kun en Gang kom han i den Henseende tilkørt. Han var til Gæst hos Amtmanden tillige med sin gamle Kone og sine 3 antagne Pigebørn; ingen andre var tilstede end de 2 Mænd og de 4 Fruentimmere. Drankerne kom i en rasende Strid, og Amtmand Holm var lav nok til at overfalde og mishandle den mod Sædvane overvældede Mand, som ikke kunde rejse sig af Stolen. Et Nøgleknippe af den gammeldags Sort blev slaet Biskoppen voldsomt i Ansigtet, og hans Liv var endogsaa i Fare, om ikke Pigebørnene, som omringede deres saa dybt fornedrede Velgører, hvem de dog elskede, havde faaet tilkaldt Amtmandens Folk. Fra den Tid havde saa det Bonfraterskab en Ende.“

Efter sin Konfirmation i Biskoppens Hus blev Antoinette Holck sendt paa tvende Aar til Bergen for at lære Haandarbejder og Stadens Sæder, og hun boede her hos Politimester, Kancelliraad HOLST, som var lidt af Familien. Derfra vendte hun tilbage til Biskoppen paa Bodø, og hun blev nu der i flere Aar. Imidlertid var hendes ældste Søster ANNE HELENE HOLCK blevet gift med Pastor RICHARD BERG; hun rejste da op til hende, og den 6/12 1772 blev hun, som foran nævnt, gift med Skibsfører ANDREAS COLDING.

Ved Mandens Død i 1808 boede Ægteparret paa Store Købmagergade, og Enken vedblev at leje et Par Værelser ud til Pensionærer samt at holde et pænt sluttet Middagsbord. 1812 flyttede den ugifte Datter ANE til Grosserer MENDEL LEVIN NATHANSON som Husbestyrerinde og Opdragerinde for hans Børn, og her forblev hun til sin Død. Moderen tog til Datteren NICOLINE, der jo var gift med DANIEL PETER SMITH, den Gang Adjunkt ved Roskilde Latinskole; da han i 1815 blev Sognepræst i Saxkjøbing, flyttede hun med. Da han i 1819 blev kaldet til Sognepræst til Horslunde ved Nakskov, flyttede Svigermoderen til sin Søn ANDREAS CHRISTIAN COLDING, Ejer af Nygaard i Brøndbyøster Sogn, 1 Mil Vest for Kjøbenhavn. Her forblev hun til Sønnens Død i 1836 og var lige til sine aller sidste Aar en ualmindelig rask og rørig Kone, som, da Svigerdatteren var svag, særlig lidende af Asthma, tog sig af Bedriften, stod tidligt op om Morgen for at skumme Mælk, luge og passe Haven etc.

I 1836 flyttede Antoinette Colding sammen med sin Svigerdatter til Kjøbenhavn; de boede først paa en 1. Sal paa Hjørnet af Vesterbrogade og Værnedamsvejen (nuv. Vesterbrogade Nr. 82) senere i Studiestræde, nuv. Nr. 12, hvor hun døde den 26/4 1843. Først i Løbet af de sidste 1¹/₂ Aar faldt hun stærkt sammen og blev en Del sløvet.

KILDER

¹ Pers. Tidsskr. 2. I. 74. – ² Ligprædiken af J. M. Herdal. Kbh. 1681 (Kgl. Bibl. Kbh.). – ³ H. Rørdam: Anders Christensen Arrebo. I. 94.

NIELS ANDREASEN COLDING, STYRMAND

Brodersønnen, Overlærer Colding i Aalborg, skriver om ham:

„Min Farbroder skrev sig ikke Andreasen; han var ca. 20 Aar yngre end min Fader, med hvem han i flere Aar havde faret som Styrmand. Senere foer han i mange Aar som Oberstyrmand paa Ostindien og Kina. Skibsfører

var han ikke, men han førte dog en Gang en Koffardifarer hjem for Handels-
huset Duntzfeld, da Skibets Kaptajn var død paa Rejsen.

Min Farbroder var bekendt som en god Navigator, men han manglede
vistnok en Del af den Dannelse, som fordres af en Skibsfører paa den Slags
Farter.

Det Duntzfeldske Hus, hvilket han i mange Aar havde tjent, havde
stedse megen Tro til hans Ærlighed og Dygtighed som Styrmand og ud-
betalte ham i hans Alderdom en Pension. Han havde ogsaa selv nogen Formue.
Han købte sig først et Hus i Grønnegade (urigtigt, skal være Borgergade,
nuv. Nr. 3) her i Kjøbenhavn og senere et Hus i Store Kongensgade tilvenstre
fra Kongens Nytorv. Paa dette Sted har jeg besøgt ham og hans Kone fra
og til, naar mit Madskab og min Mave var tom. Jeg blev altid modtaget
med den største Venlighed og Hjertelighed, men maatte omhyggelig skrabe
mine Støvler af og tørre Fødderne paa Reposen paa Trappen; Faster Zara
var en ejegod og forstandig Kone, en sand Hollænderinde med Hensyn til
Renlighed.

Faster holdt meget af alle os Søskende; hun havde tjent i flere Aar hos
mine Forældre, især var min Broder hendes Yndling. Var hun blevet Enke,
vilde vi sikkert have arvet Stumperne og min Broder Broderparten. Desværre
døde hun paa en Tid, da ingen af os var nærværende. Den gamle Niels var
ikke Menneskekender, og sløvet af Alder indlod han sig paa et nyt Giftermaal
med et yngre spekulerende Fruentimmer, om hvis Navn jeg aldrig har hørt
noget; hun blev kort efter Enke og Ejer af den hele Herlighed, som næppe
har været saa ganske ubetydelig.“

ZEPHORA CATHRINE BAGGER, FØDT COLDING

Hun fik utvivlsomt som Skibskaptajns øvrige Børn en forholdsvis
god Opdragelse; sammen med Forældrene flyttede hun fra Kjøben-
havn til Udesundby ved Frederikssund og stiftede her Bekendtskab
og Venskab med Familierne Lange og Fønss, i hvilke der var for-
skellige med hende jævnaldrende Børn, særlig HENRIETTE og LENE
FØNSS. I Holbæk, hvortil Forældrene flyttede ca. 1795, lærte hun paa
lignende Maade Provst Smiths Familie at kende.

Broderen, Overlærer Colding i Aalborg, skriver om hende:

„Hun var paa eengang klog, sparsom og godgørende. I Viborg har
vist adskillige tabt ved hendes Død, men næppe savnes hun af nogen mere
end af mig. Jeg mindes godt, at hun var med at lære mig ABC'en, og i mine
yngre Aar havde hun stor Indflydelse baade paa min Karakter og paa min
Dannelse. Hun bidrog til, at jeg usædvanlig tidligt fik Sans for god dansk
Læsning, og hun lærte mig en Mængde Smaadigte. Efter at jeg var blevet
Student, var hendes Hjem mit kæreste Opholdssted i Ferien.“

Søsteren, Nicoline Smith, skriver til Kusinen Jessine Lahde:

„Den 7. Decbr. havde jeg den Sorg at miste min kære Søster (Zephora). Hun hensov blidt og stille efter 8 Dages Sygdom, Inflammation i Lungen, kort efter at hun havde fyldt sit 85de Aar. Vi skrev hinanden jævnligt til, saa jeg savner hende meget. Hendes Breve var altid som en mundtlig Samtale, og jeg glædede mig, naar jeg saa hendes Haandskrift. Jeg troede altid, at hun havde naaet Moders Alder, men Gud vilde nu give hende den Fred og Ro, som hun i den sidste Tid havde ønsket sig. Gud lønne hende for al den Fromhed og Kærlighed, som hun lige til det sidste havde for alle dem, som hun levede sammen med her paa Jorden. Nu er hun samlet med alle de kære, som er gaaet forud. . . . Hun efterlader sig nok nogle Tusind Daler, som bliver delt mellem begge Sønnernes Børn.“

Forskellige andre Breve fortæller om hendes Interesse for den yngre Slægt.

Hendes Mand PETER CHRISTIAN SCHJØT BAGGER¹ var først i Apotekerlære i Holbæk, 1789 nævnes han som Apotekersvend hos daværende Apoteker WORSØE i Holbæk, der var gift med hans Søster CATHRINE HEDVIG BAGGER; 1784 blev han dansk Jurist, 1792 tog han kirurgisk Examen og blev Kompagni-Feltskær, 1793 Underkirurg i Hæren, 1796 Distriktslæge i Holbæk og 1807 i Viborg; i 1815 blev han Krigsraad.²

Han var Søn af JACOB JACOBSEN BAGGER, Sognepræst til Skamstrup og Frydendal, senere i Kundby og dennes anden Hustru WIBECKE CLAUDATTER BUCH.

Zephora Bagger blev efter Mandens Død boende i Viborg og flyttede i de senere Aar sammen med sin Søn ANTON (Apoteker i Viborg), i hvis Hjem hun døde.

Ægteparret ligger begravet paa Viborg Kirkegaard.

KILDER

¹ I Lengnicks Stamtavle over Familien A. A. Colding er Baggers Navn forkert anført. – ² Carøe: Den danske Lægestand. 1786–1838. Kbh. 1905.

ANNE HELENE COLDING

Ane Colding, som hun almindeligvis kaldtes, var ugift og opholdt sig i sine yngre Aar i Forældrenes Hus, henholdsvis i Frederikssund og i Holbæk. Efter Faderens Død i 1808 boede hun sammen

med Moderen, indtil hun i Aaret 1812 kom i Huset hos daværende Grosserer MENDEL LEVIN NATHANSON, den senere Etatsraad og Redaktør af Berlingske Tidende; her forblev hun til sin Død.

Pastor FERDINAND NANSEN udtalte sig om hende som følger:

„Hun betragtedes efterhaanden ganske som Lem af den Nathansonske Familie, hvor hun var behjælpelig ved alle Børnenes Opdragelse. Hun var godt begavet, havde en klar og sund Forstand, var i høj Grad retsindig og sandhedskærlig samt havde et trofast og kærligt Hjærte.

Hendes Ophold i det Nathansonske Hus medvirkede utvivlsomt til, at Børnene, som i Skolen havde deltaget i den kristelige Religionsundervisning, forlangte af Faderen at blive døbt. I Frederiksberg Kirke blev den 16/8 1828 5 af Børnene døbt med Familienavnet NANSEN, nemlig: LOUISE, født 1810, JULIE, født 1811, JACOB, født 1813, ANTON, født 1816, samt den yngste FERDINAND, født 1825. Jomfru Ane Colding var Fadder for dem alle og blev saaledes ganske naturligt en Støtte for vor Opdragelse i Kristendommen, som ingenlunde hæmmedes ved noget som helst i Hjemmet. Navnlig blev vi ved hende tidlig vant til at søge Kirken, idet vi stadig fulgtes med hende i Vor Frue Kirke.“

Digteren HENRIK HERTZ, der kom stadigt og hyppigt i det Nathansonske Hjem, har i sin Epistel „Den glemte Paraply“ givet et Billede af Livet og af Jomfru Ane Coldings Færd i det Nathansonske Hjem.

Etatsraadinde LOUISE HENRICHSEN, født NANSEN, der var gift med Rektor RUDOLPH HENRICHSEN ved Latinskolen i Odense (hans 2. Hustru), udtalte:

„Ane Colding var af Middelhøjde, havde en ypperlig Forstand og forstod særlig godt at omgaaes min Fader. Mine Forældre var hun inderligt hengiven.

Billede af hende har vist aldrig existeret. Engang hun bøjede sig over et Bord, hvorpaa der stod et tændt Lys, antændte dette hendes Kappe, hvorved hun fik et Par slemme Brandsaar og Ar paa den ene Kind, som altid vanzirede hende senere hen.

Hun elskede alle os Børn ret af Hjærtet. Endnu staar det levende for mig, hvorledes hun modtog Henrichsen og mig nede i Porten til Ejendommen paa Nørregade, lige for Krystalgade, da vi fra Sorø kom ind til Byen i Besøg.

Da Ane Coldings Søster Zephoras Barn blev født i Kjøbenhavn, var Ane hos hende og passede hende; her hændte det da, at hun gik med Barnet paa Armen, og at dette da pludseligt fik Krampe. Herover blev Ane Colding saa forskrækket, at hun ikke senere kunde røre den Arm, i hvilken hun havde baaret Barnet. Armen visnede hen, og Fingrene paa Haanden bøjede sig helt sammen.“ (Denne Hændelse maa være af ældre Dato.)

Anne Helene Colding døde hos Grosserer Nathansons paa Nørregade den 4/10 1842, omtrent 65 Aar gammel.

Ved Bortførelsen fra Hjemmet udtalte Nathansons ældste Søn cand. theol. Jacob Nansen følgende Afskedsord:

„Idet Du, o, elskede afdøde! drager bort fra det Hus, hvor Du i saa mange Aar levede og virkede, skylder vi Dig vel et venligt og taknemmeligt Afskedsord. Thi det var en Kærlighed, hvormed Du omsluttede os alle, som ellers – og selv da kun sjældent – ses mellem nærmeste Frænder; en Kærlighed, som aldrig søgte sit eget, men opofrende hengav sig for vort, som følte varmt og inderligt for alt, hvad der vedrørte os, sørgede med de sørgende og var glad med de glade, som med omhyggeligt Øje fulgte os fjernt som nær, og intet oversaa, der syntes at kunne tjene vort Vel; en levende Kærlighed, som fra Hjærtets dybe Grund traadte frem i Gærning som i Ord; en sand Kærlighed, der hvilede i Kærligheden til Gud, saavist som den havde det højeste, det for Mennesket dyrebareste og helligste, til sit Maal. . . .

Hav Tak for den Omhu, Du delte med vore Forældre for at vejlede os yngre til hvad, der er godt, ædelt og skønt, for den Tro, hvortil Spiren gennem Dig indplantedes i vore unge Hjerter, – ja, Tak fordi Du i vor Barndom lærte os at folde vore Hænder i Jesu Navn.

Velsignet skal Dit Minde være iblandt os, hædret Dit Navn, taknemmeligt ihukkommet Din Gærning.

Fred og Naade være med Dig hos Herren, den barmhjærtige!

Du har elsket meget; meget skal Dig og forlades! Amen!“

ANDREAS CHRISTIAN COLDING, SKIBSFØRER, SENERE LANDMAND, EJER AF NYGAARD

Han gik som Faderen til Søs og tog 1799 Styrmandsexamen.¹

Han foretog derefter forskellige Rejser og sejlede bl. a. i 1803 som 3die Styrmand med Fregatten „Lille Cathrine“ til Surinam i Syd-Amerika; Kaptajn COLTZAU havde Kommandoen og Farbroderen NIELS COLDING var Næstkommanderende.

Broderen, Overlærer Colding, i Aalborg skriver herom:

„Kaptajn Coltzaus, en Altonaer, var mere Købmand end Sømand og dertil meget drikfældig. Allerede paa Udrejsen stødte „Lille Cathrine“ paa Grund paa „Tislerne“ udenfor Göteborg og gjorde svært Havari, foranlediget ved Kaptajnens Fuldskab og Halsstarrighed, idet han ikke vilde lyde min Farbroders Advarsler. Jeg har ofte hørt min Broder Andreas og min Farbroder Niels tale om den gale, fordrukne Altonaer.“

Da Kaptajnen døde i Surinam, overtog Niels Colding Kommandoen over Skibet, og Andreas Colding blev 2den Styrmand. Turen gik til Sct. Thomas i Vestindien og derfra til England, hvor Skibet i 1805 paa Grund af Havari maatte ty ind til Dartmouth i Devonshire. En der udstedt Anbefaling lyder:

„Styrmand Andreas Colding har i ald den Tid været paapassende og beopagtet sine Pligter, som en ærekær Styrmand egner og anstaar, hvorefter ønskes ham paa det bedste rekommanderet.“

I Aarene 1808–09, under Krigen med England, forrettede Colding Tjeneste som Maanedsløjtnant i Marinen ved Rofflotillen paa Kjøbenhavns Rhed, men i 1810 indgav han – „efter henved 2 Aars som jeg haaber upaaklagelig Tjeneste“ – sin Afskedsbegæring, der var begrundet ved, „at jeg ikke selv besidder nogen Formue eller Understøttelse, hvormed kan bidrages til mit Ophold, og jeg uden dette vanskeligt i nærværende Tider kan underholde mig med den mig allernaadigst tilstaaede faste Maanedsgage, hvorimod jeg har erholdt privat Løfte om Employ som Kaperfører herfra Staden, der synes overensstemmende med mit Vel“.

Som Kaperfører kommanderede han derpaa i Aarene 1810–11 to Koffardifartøjer; de var begge udrustet som Orlogsmænd, og i Bestallingerne hedder det:

„I den Hensigt dermed at opbringe, og naar fornødent gøres, ødelægge Skibe og Fartøjer tilhørende den storbrittanniske Krone eller dens Undersaatter, samt at anholde og til lovlig Undersøgelse at indbringe de Skibe, som er mistænkte for at tilhøre denne fjendtlige Magt eller at staa i nogen mod Neutraliteten stridende Forbindelse med samme.“

I Løbet af de nævnte Aar anholdt og opbragte Colding 6 mere eller mindre mistænkelige Skibe.

Den 8/1 1811 løste Styrmand Andreas Colding Kongebrev for sig og Jomfru ANNE-SOPHIE FØNSS, Datter af Sognepræst til Ude- og Oppesundby ved Frederikssund PETER PEDERSEN FØNSS og Hustru LOUISE FRISCH, hvem han alt kendte fra sin Barndom, da Forældrene boede i Udesundby tæt ved Præstegaarden. Hun var Tvillingsøster til LOUISE FØNSS, der blev gift med Koffardikaptajn, Transportforvalter ved Jægerspris Færgested TORBEN LANGE. Brylluppet fandt Sted i Frederiksberg Kirke den 15/2 1811.²

I Aaret 1812 løste han Borgerbrev i Kjøbenhavn som Skibsfører.

I 1813 var Ægteparret bosiddende i Studiestræde gl. Nr. 54, og samme Aar trak han sig helt tilbage fra Søværnet. Forandringen var rimeligvis foranlediget ved Pengekrisen, men Colding havde desuden i lang Tid været plaget af Mavelidelser og tungt Humør.

Den 28/3 1813 blev han Forpagter paa Arnakkegaard i Svinninge Sogn pr. Holbæk, og ved Skøde, dat. Kjøbenhavn den 11/9 1817, blev han Ejer af Nygaard, Matr. Nr. 6 af Brøndbyøster Mark. Ejendommen var paa 56 Tdr. 1 Skp. Land, Hartkorn: Ager og Eng 10 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. 9/144 Alb.³ Den havde et ret herskabeligt Udseende, inde i Gaarden foran Hovedbygningen var der 2 store Damme, og i den store skyggefulde Have fandtes der en Mængde Frugttræer. Fra Havestuen var der en smuk Udsigt over Roskilde Landevej til Hareskoven; igennem Haven førte en større Grøft, omdannet som Kanal og forsynet med Bro.

Det gik langt fra saa godt som ønskeligt med Gaardens Drift. Pengeforholdene var meget vanskelige, Gaarden var sikkert købt for dyrt, og da Colding ikke havde større Kendskab til Landvæsenet, kom han efterhaanden til at sidde i mere og mere fortrykte Forhold.

Der findes nogle Optegnelser om Driften af Nygaard i Aarene 1818–35. De 3 bedste Indtægtskilder var Salget af Mælk, Korn og Frugt, der i de 10 første Driftsaar havde givet gennemsnitlig ca. 1400, 500 og 80 Rdl., men disse forholdsvis gode Aar blev efterfulgt af ringere og ringere, og i 1835 var de samme Indtægter ca. 600, 500 og 35 Rdl. Dette i Forbindelse med Pengenes ringe Købeevne, forklarer den store Nedgang i Gaardens Værdi, der fremkom ved Auktionen 1837.

Det var et sørgeligt Resultat, da Colding havde lagt baade Arbejdskraft og Penge i Gaardens Drift, og han alligevel kun havde haft Ærgrelser og Skuffelser af sit Arbejde.

Familien levede paa Nygaard et meget stille og tilbagetrukket Liv; der kom kun sjældent Gæster, og endnu sjældnere gjorde de selv Udflugter til Slægten i Holbæk eller Frederikssund.

Coldings gamle Moder levede her i Aarene 1819–36.

Andreas Christian Colding døde paa Nygaard den 25/9 1836, og Gaarden blev derefter stillet til Auktion den 13/3 1837; den blev købt af Bomforpagter H. ANDERSEN af Kjøbenhavn.

Samme Foraar flyttede Familien til Kjøbenhavn; den boede først paa Hjørnet af Vesterbrogade og Værnedamsvejen og senere i Stueetagen i Studiestræde gl. Nr. 94, nuv. Nr. 12.

ANNE-SOPHIE COLDING, født FØNSS led paa sine sidste Aar meget af Asthma – en medfødt Svaghed, som ogsaa hendes Tvillingsøster Louise Lange havde – og hun følte sig meget svag; hertil kom en Mavelidelse, for hvilken hun efter sin Læges Ønske, men mod sin egen Villie lod sig indlægge paa Frederiks Hospital i Kjøbenhavn; her døde hun den 18/5 1844.

KILDER

¹ Examinationsattest Nr. 8608, Kbh. 2/11 1799. – ² Jfr. Stamtavle over Familien Frisch. Samlet af Registrator Bähr; Slægtbog over Familien H. R. Lange. Ved T. A. Colding. – ³ Sterm: Beskrivelse af Kbh.s Amt. I. 1834. 240.

EILER PETER HOLCK COLDING, OVERLÆRER
I AALBORG

Peter Colding blev Discipel i Roskilde Latinskole, og fra denne blev han Student 1805, samme Aar som Forholdene nødte Forældrene til at flytte fra Holbæk til Kjøbenhavn; 1806 blev han cand. phil. og prøvede dernæst paa at studere videre, men det opgav han dog hurtigt. I 1807 meldte han sig ind i det militære Studenterkorps og gjorde under Bombardementet Vagttjeneste i Kongens Have; 3/8 1808 gik han ind i selve Hæren som Fændrik (yngste Officersgrad), og det var hans Haab ad denne Vej at naa at blive Militæringeniør. Da han imidlertid kun blev benyttet til Vagttjeneste, søgte han igen ud og lod sig i 1808 engagere som Huslærer i Aalborg for Tømmerhandler BERTIL CHRISTENSENS 4 Sønner. Da denne kort Tid efter gik fallit, vilde Colding ikke forlade Familien, men vedblev at være Huslærer for Børnene, samtidig med at han gav Timer i Aalborg Latinskole for derved at tjene til sit Underhold.

I 1815 tog han endelig Afsked fra Militærvæsenet, og han fik ved den Lejlighed Premierløjtnants Karakter; i 1818 blev han Adjunkt ved Aalborg Latinskole. Her kom han paa den rette Plads, og han blev efterhaanden Skolens betydeligste Lærer, hvad hans Disciple bevidnede.

Angaaende Coldings Skolegærning har hans Elev, den senere Professor FR. BOKKENHEUSER skrevet i sine Erindringer:

„Han havde været ved Skolen mange Aar før vor Tid og blev der adskillige Aar efter. Naar Klokken var henimod 9 om Morgenen, kom den gamle Pligtmand travende gennem Jomfru Anne Gade, tungt og forover-

bøjet, men kom han op i Klassen, var det tunge forbi. Hans Undervisningsmaade var i mange Henseender forskellig fra TREGDERS (Rektorens). Det gik ikke saa hurtigt, og mange Gange kom vi i en Time kun nogle faa Linier frem, fordi han vilde have alt saa overordentlig grundigt. Han var Lærer i Latin i Mellemlklasserne og i Dansk i de højere Klasser. I femte Klasse læste vi Sallusts Jugurtha. Det gjaldt da fornemmelig at finde en kort og smagfuld Oversættelse. Hvis vi oversatte smagløst, kunde han blive helt ude af sig selv. Ganske vist undertiden spøgende og satirisk, men til andre Tider næsten rasende. . . .

Men Colding var dog hovedsagelig Lærer i Dansk. Det var en ganske utrolig Omhu, hvormed han rettede de danske Stile, baade hvad Dispositionen, Indholdet og Sproget angik. Hvis nogen endnu er i Besiddelse af en gammel Stilebog med hans Rettelser, vil han let overbevise sig om det.

De danske Timer benyttedes for en stor Del til Oplæsning. . . . Vi havde da ligefrem Lektie i Oplæsning; i Almindelighed to af os hver Gang. . . . Men det krævede ogsaa en ordentlig Forberedelse, og det gik ikke an at læse fejl; den „gamle“ havde et fint Øre og var øjeblikkelig paa Færde, naar der var noget i Vejen. Rimeligvis paa Grund af sin noget langsomme Gaaen fremad i Pensummet havde Colding ikke Timer i Latin i øverste Klasse; men endskønt Rektor selv læste Latin med os, rettede Overlæreren dog Versionerne, og ved Rettelserne blev der da særlig taget Hensyn til Sproget.“¹

Tømmerhandler Christensen kom meget i Juelstrup Præstegaard, Buderup Sogn, ca. 3 Mil fra Aalborg; Colding fulgte med og gjorde her sine tilkommende Hustruers Bekendtskab; begge var Døtre af Sognepræsten JENS BLOCK AAGAARD (1754–1803) og Hustru CAROLINE CATHRINE JOACHIMINE MARGRETHE MØNSTED (1765–1846).²

Som Adjunkt boede Colding i Stueetagen i „den gamle Latinskole“, hvor han havde Fribolig, og her blev hans Børn født. I 1847 flyttedes Skolen paa Grund af den gamle Bygnings Brøstfældighed til Jomfru Anne Gade, men Colding vedblev at bebo sin Lejlighed. 1ste Salsetagen stod som oftest ledig, men blev dog fra og til benyttet, f. Ex. til Sygestuer for Tyfuspatienter – et ret uhyggeligt Naboskab for Familien nedenunder, eftersom ingen Forholdsregler var truffet; at flytte af den Grund kunde Colding ikke bekvemme sig til.

En Ildebrand, som ved Nattetide opstod i et af Værelserne, der var belagt med Patienter, og hvis Udbredelse kun blev hindret ved Coldings og den tililende Vægters Snarraadighed, bevirkede dog, at Familien tilsidst besluttede sig til at forlade det gamle Hus og flytte til Hjørnet af Gammel Torv og Brødregyde; herfra flyttede den efter nogle Aars Forløb til Kongensgade med Udsigt over Østeraa til den lige overfor liggende Ellen Marsvins Bygning.

I 1834 udnævntes Colding til Overlærer ved Skolen.

Colding var stedse særdeles godt lidt ikke blot af sine tidligere Elever, men ogsaa af Kolleger og omværende, og han omgikkes jævnligt Byens forskellige Embedsmænd. Da han i 1858 holdt 50-Aars Jubilæum som Lærer, blev der af Kathedralskolens forhenværende og daværende Lærere og Elever stiftet det saakaldte „Overlærer Peter Holck Coldings Jubellegat, dat. Aalborg-Kjøbenhavn 22/7 1858“ med oprindelig Grundfond 500 Rdl. til Fordel for Enker og ugifte Døtre af Lærere ved Aalborg Kathedralskole, dog at Overlærerens egne ugifte Døtre skulde have Fortrinsret til Nydelsen, saalænge de levede.

I Dagens Anledning blev Colding udnævnt til Professor. Om Formiddagen var der stor Gratulation af Byens Embedsmænd, Skolens Lærere og gamle Elever m. fl. ligesom Colding modtog forskellige Gaver; senere paa Dagen var der Familiemiddag.

Ved Udgangen af Skoleaaret 1860/61 tog Colding sin Afsked og flyttede til Kjøbenhavn, hvor han paa Vesterbrogade Nr. 109 havde lejet en Lejlighed.

Den 8/2 1865 døde han stille og roligt af en Lungebetændelse, som han rimeligvis havde paadraget sig under en Gudstjeneste i Frederiksberg Kirke en Ugestid forinden.

Enken blev boende i Hovedstaden, og i Efteraaret 1878 lykkedes det hende ved en af hendes Mands gamle Elevers gode Hjælp at faa tildelt en Fribolig i det Harboeske Enkefru-Kloster i Stormgade. Her levede hun sammen med sin Datter Ida glad og tilfreds til sin Død, der indtraf den 13/12 1891; stille og roligt sov hun ind, lidt over 94 Aar gammel. Hun omtales som en kærlig og venlig gammel Kvinde, hvem alle syntes godt om.

KILDER

¹ Fr. Bokkenheuser: Det var i Aaret 44 ff. – ² Grohshennig: Legatfamilien Aagaard fra Juelstrup Præstegaard. 98, 101.

PRÆSTER FRA HERTUGDØMMERNE I DEN HANNOVERSCHE KIRKE

VED

TH. O. ACHELIS

Efter 8 Aars Samarbejde udkom under Philipp Meyers Redaktion „die Pastoren der Landeskirchen Hannovers und Schaumburg-Lippes seit der Reformation“. Værket er ordnet efter Sognene, ligesom Wiberg, ikke efter Personerne, som Arends. Bind 1 omfatter Sognene med Bogstaverne A-J og er udgivet 1941, Bd. 2 med Sognene K-Z udkom næste Aar; et tredje Bind skal efter Krigen udgives og vil bringe baade Rettelser, Tilføjelser og alfabetiske Registre. Fortegnelsen er, sammenlignet med Wiberg og Arends, meget kortfattet, men paa denne Maade har det været mulig at faa den samlet i saa kort en Tid og faa det udgivet nu. For 6 Provstier foreligger udførlige Efterretninger i de 1904-1909 af Karl Kayser udgivne Hefter „Die hannoverschen Pfarren und Pfarrer seit der Reformation“ (Gr. Berckel, Pattensen, Springe, Clausthal, Einbeck, Osterode).

En kortfattet alfabetisk ordnet Liste over Præsterne fra Hertugdømmerne vil formentlig være Læserne velkommen. Den omfatter 1) Præsterne, som er født indenfor Hertugdømmerne og har virket i Hannover og 2) Præsterne, som har virket baade i Hertugdømmerne og i Hannover. Med en Stjerne (*) foran Navnet har jeg betegnet de faa Præster, som ikke findes i „Pastoren der Landeskirchen Hannovers“.

1. ALARDUS, FRANZISCUS; P. i Norden 1560-1654 (Meyer II 201, Arends I 4).
2. BARING, FRANZ; P. i Buxtehude 1551-1558 (Meyer I 157, Arends I 32).
3. BARTELS, HINRICH; P. i Freiburg 1617-1627, Stade 1627-1630 og 1632-1653; Søn af Borger H. L. B. i Stade (Meyer I 295, II 393/4, Arends I 34).
4. BOCK, JOHANNES; P. i Hameln 1571-1620, *Hameln ca. 1531, † sstds. 14/8 1620 (Meyer I 399, Arends I 59).

5. BRASCH, GEORG; Diak. v. S. Nic. i Lüneburg 1627, P. v. S. Joh. sstds. 1631–1661, *Lüneburg 2/4 1599 (Meyer II 102, 109, Arends I 83).
6. BRASCHIUS, HENRICUS; P. ved S. Nicolai i Lüneburg 1652–1697, *Brügge i Holsten 1626, Søn af foregaaende, † 12/1 1697 (Meyer II 108/9).
7. CRUSIUS, D. MAGNUS; P. i Harburg og Generalsuperintendent 1747–1751 (Meyer I 392, Arends I 178).
8. BRENNECKE, HERMANN; P. i Altenau (Harz) 1582–1597 (Meyer I 14, Arends I 87).
9. DELIUS, SAMUEL; P. i Wilstedt (Trupe-Lilienthal) 1765–1817, *18/12 1730, † 11/1 1820 (Meyer II 514, Arends I 198).
10. v. ELSWICH, JOHANN HERMANN; P. i Stade 1717–1721, *Rendsborg 19/6 1686, stud. Wittenberg 1709, † 11/6 1721 (Meyer II 389, Moller, Cimb. lit. I 157).
11. FABRICIUS, CASPAR; P. i Scharenbeck 1697–1734; „*Holsatus*“, *c. 1655, vistnok stud. Kiel 19/5 1676 „*Apenrad. Slesvicens*“. (Meyer II 248). Sandsynligvis født i Løjt, Søn af Sognepræsten JOHAN CHRISTIAN FABRICIUS († 1686).
12. ZUM FELDE, JOHANN DIEDRICH; Faderen var 1673 Præst i Steinkirchen, 1663–1671 i Beverstedt (Meyer I 92, II 409, jfr. Arends I 245).
13. FRISIUS, M. CHRISTIAN; P. i Neuhaus an der Oste 1667–1672, *Collmar ved Elben, stud. Jena 1658, svensk Legationspræst, † 27/2 1672 (Meyer II 187).
14. FRÖLICH, COSMUS; P. ved S. Pancratii i Stade 1576–1585 (Meyer II 393, Arends I 269).
15. GRAVE, M. GERHARD; P. ved S. Marien i Osnabrück 1621–1628 og 1633–1658, P. i Haselau (Holsten) 1628–1633; *Osnabrück, Søn af Borgmester, † 8/6 1658 (Meyer II 240/1, Arends I 291).
16. HARRIES, HEINRICH RAPHAEL; P. i Northeim 1854–1875 (Meyer II 209, Arends I 325).
17. HEMSEN, JOHANN TYCHSEN; 2. Universitetspræst i Göttingen 1822–1830 (Meyer I 334).
18. HESSE, NICOLAUS; P. i Buxtehude 1661–1703; * i Itzehoe, † Buxtehude 1703 (Meyer I 157–158).
19. HEYN, CHRISTOPH SIMON; P. i Wremen 1695–1733; * i Wesselburen, Søn af CHRIST. H. i W. † 1672, † 20/3 1733; om Medgiften til hans Kone, jfr. Niedersachsen 1932, S. 385 (Meyer II 532).

20. HOIER, ENGELBERT; P. i Norden 1644–1682; *1613 i Herford, † 10/5 1692, siges at have været Præst i Kappel (Kappeln in Holstein) (Meyer II 201).
21. JEBE, DIETRICH; P. i Oldendorf (Verden) indtil 1649, P. ved Domkirken i Verden 1661–1664; *i Holsten, † 1670 (Meyer II 229, 458).
22. KRAMER, HIERONYMUS; P. i Buxtehude 1715–1723 (Meyer I 158, Arends I 169).
23. KÖNIG, GEORG; P. i Otterndorf (Hadeln) 1826–1848; *i Stellau 24/12 1797 eller 28/3 1796 (Wulff S. 39), † Otterndorf 30/5 1848 (Meyer II 259/60).
24. LINDEMANN, CONRAD; P. i Bardowick ved Lüneburg 1552–1555; „aus Holstein“, † 1555 (Meyer I 56).
25. LORENTZEN, LORENZ; P. i Lüneburg 1852–1866 (Meyer II 102, Arends II 19).
26. LÜDERS, CHRISTIAN FRIEDRICH; P. i Dorum (Wursten) 1691–1711; *Sønderup, Adelby Sogn, 26/7 1663, stud. Kiel 1683, † 1/7 1711 (Meyer I 206).
27. LYRA, JACOB; Han er, som Epitafiet viser (Archiv für Sippenforschung, Bd. 18, 1941, S. 211), født den 28/10 1629 i Gillersheim ved Northeim, ikke, som tidligere angivet, i Hildesheim. Hans Far, BARTHOLD LYRA, var Præst der 1626–1639 (Meyer I 317, om Sønnen Arends II 45).
28. MATTHAEI, OTTO; P. i Buxtehude 1656–1701; † 29/3 1701. Tidligere skal han have været Slotspræst i Pløn (Meyer I 158).
29. MAUER, FRANZ CHRISTOPH; P. i Osterholz 1696–1708, P. i Sottrum ved Rotenburg 1712–1734; døbt Elmshorn 20/7 1668, † 25/7 1734 (Meyer II 248, 381, Arends II 63).
30. MEIER, DETLEV; P. i Löningen i Oldenburg ca. 1632, P. i Ardorf, Ostfriesland, 1636–1638, P. i Aurich 1638–1652; † Aurich i Septbr. 1652 (Meyer 138, 39, 40, 30, Arends II 71).
31. MONRAD; DAVID eller DANIEL og JOHANNES skal efter Traditionen have været Præster i Uelzen, men findes ikke der (Arends II 81, 82); derimod har Faderen JACOB været Præst i Lautenthal 1567 og 1571 (Meyer II 57).
32. PAPE, HENRICH; P. i Brockel ved Verden 1737–1739; *Flensburg 5/7 1661, formentlig Søn af Instrumentist HENRICH PAPE, stud. Kiel 1681, † 8/4 1739 (Meyer I 130).
33. PAULI, JOHANNES; P. i Lüne ved Lüneburg 1635–1641; sand-

- synligvis *i Insterburg, senere P. i Preetz (Meyer II 99, Arends II 136).
34. PETERSEN, OTTO WILHELM; P. i Quackenbrück 1848–1855; *Nordhastedt 24/8 1819, stud. Kiel 1840, senere Præst i Lauenborg, emer. 1/10 1893 (Meyer II 284, 285).
35. POTTHENNE, OTTO; P. i Eberholzen ca. 1567–1587, „wurde von seinem Sohn nach Holstein geholt, dort gestorben 1587“ (Meyer I 222, Arends II 169).
36. RAM, GERHARD; P. ved S. Wilhadi i Stade 1653–1670; *Meldorf 1608, † 6/9 1670 (Meyer II 394, Arends II 181).
37. *REHEFELD, BONAVENTURA; Hofpræst i Bremervörde 1643–1646 (Arends II 188).
38. RIESLER, JOHANN; P. i Horneburg (Bremen Stift) 1620–1629, P. ved S. Pancratii i Stade 1633–1658; *Buxtehude 24/9 1589, Søn af Bager P. H. R. (Meyer I 540, II 393, Arends II 202).
39. ROMSHAGEN (RUMESHAGEN), CASPAR; P. ved S. Lamberti i Lüneburg 1530–1556; † 6/7 1567, siges at have været tidligere Præst i Dithmarsken (Meyer II 104).
40. *ROTLÖBEN, JOHANN; Hofpræst i Bremersvörde 1639 (Arends II 212).
41. SANDHAGEN, CASPAR HERMANN; P. ved S. Johannes-Kirken i Lüneburg 1672–1688; *Borgholzhausen (Ravensberg), Søn af Skolemester (Meyer II 101, Arends II 220).
42. SCHMIDT, SIEGFRIED AUGUST GEORG; *i Mandelsloh, Søn af JOHANN CONRAD S., *i Bodenwerder 25/4 1693, P. sstds. 1721–1736, P. i Mandelsloh 1736–1762, † 3/11 1762 (Meyer I 108, II 116, Arends II 236).
43. THUROW, EWALD; † 17/8 1580 (Holmers Kalendernotitser), Søn af EWALD T., Kapellan ved S. Johannes-Kirken i Lüneburg 1549, derefter Andenpræst sstds., † 13/6 1556 (Meyer II 104, om Sønnen Arends II 318).
44. TOPPIUS, ALBERT DIEDRICH; P. i Bergen ved Celle 1653–1655; *Lemgo 1604, Søn af Hofmester JOHANN T., Hofpræst i Nordborg 1639–1653, † 10/2 1655 (Meyer I 81, Arends II 323).
45. TOPPIUS, FRIEDRICH CHRISTOPH; P. i Sudwalde ved Sycke 1669–1680, P. i Liebenau ved Nienburg 1680–1714; *Nordborg ... 1645, Søn af foregaaende, stud. Jena 1665, † 1714 (Meyer II 79, 421).
46. VELTHUSEN, JOHANN CASPAR; Generalsuperintendent Bremen-

- Verden (i Stade) 1791–1814; var Professor i Kiel 1775 til 1778 (Meyer II 388).
47. VORSTIUS, M. JOHANNES; Andenpræst i Norden 1551–1554 (Meyer II 201, Arends II 342).
48. WEBER (TEXTORIUS), DANIEL; Andenpræst i Osten (Bremen Stift) 1581–1593; *i Dithmarsken, † 1593 (Meyer II 245).
49. WIEGAND, JACOBUS; Hofpræst i Aurich 1603–1610, Præst i Marienhafte ved Emden 1610–1616; *i Flensborg (Meyer I 38, II 121, Arends II 364). Han kom som Hofpræst til den Gottorpske Hertug ADOLF I.s Datter ANNA (1575–1610), som fra 1598 var gift med Greve ENNO af Østfrisland.

I Slesvig Stift har indtil 1864 været ansat 53 Præster fra Hannover og Schaumburg-Lippe, deraf de 12 fra Lüneburg, 3 fra Hildesheim, Osnabrück og Stade.

TIL DANSK PRÆSTEHISTORIE

OPLYSNINGER OM 1) VARDES OG VESTER HORNE HERREDS
PRÆSTER CA. 1590–1652, 2) SKAST HERREDS PRÆSTER 1540–1810 OG
3) KÆR HERREDS OG AALBORG BUDOLFI KIRKES
PRÆSTER CA. 1632–45

AV

HANS H. FUSSING.

Om principperne for meddelelserne se Personalhistorisk Tidsskrift 11, I. 55.

I.

VARDES OG VESTER HORNE HERREDS PRÆSTER CA. 1590–1652

De efterfølgende oplysninger er hentet fra Vester Horne herreds tingbøger, der fra før 1660 er bevaret for aarene 1613, 1621–23, 1630–31, 1633–35, 1640, 1645–52, 1654–55, og tallene i () henviser hertil, fra Kærgaard birks tingbog, der er bevaret fra aarene 1592, 1597, 1599, 1609, 1612, 1615, 1617, 1620, 1622, 1626, 1631, 1633–34, 1638, 1640–43, 1645–52, her forkortet til K. B. T., og fra Viborg landstings dombog rækken C, her forkortet til V. L. D. C.

VARDE

NIELS CHRISTENSEN var kapellan her 1622, da han stævnedes for gæld av en bonde i Oxbøl. Han tog stævningen fra bonden og rev den itu. (1622 25. maj.)

BILLUM

Nr. 3. IB CHRISTENSEN var g. m. Kirsten, der døde 1631 før 9. juli, og der opstod strid om arven efter hende. Han avstod kaldet 1630, men levede endnu her aaret efter. (1631 9., 16. juli, 6. august, 3. september, 15. oktober.)

JANDERUP OG BILLUM

Nr. 4. CHRISTEN SØRENSEN. Var g. m. SIDSEL OLUFSDATTER, der døde kort før 16. maj 1614, da boet efter hende registreredes. De havde flere børn, og præsten kom i strid med sin hustrus broder, bonden JENS OLUFSEN, i anledning av skiftet. (V. L. D. C. 1617 f. 391, 1619 f. 4b.) Senere var han g. m. ANNE, datter av hr. CHRI-

STEN HØST i Lunde, med hvem han i al fald havde sønnerne OLUF og SØREN, der levede 1647. (1647 f. 37b.) 1613 laa han i proces med en bonde, der blandt andet beskyldte ham for at lyve. (1613 8. maj.)

LUNDE OG OUTRUP

Nr. 4. CHRISTEN JACOBSEN HØST. Sagsøgte 1613 hr. NIELS BARFOED i Nebel for resterende kongeskat og kongetiende. (1613 30. januar.)

Nr. 5. CHRISTEN CHRISTENSEN HØST. Havde med DORTE IVERS-DATTER døtrene BENNIT, ANNE og MARGRETE, og de sagsøgte 1646 for gæld, der havde paahvilet ham. (1646 23. marts, 1647 13. og 27. marts.) Enken levede endnu 1648. (1648 28. oktober.) I aarene 1631–34 havde han talrige sager mod bønder, der skyldte ham penge. (Passim.) Om *degnene* i sognet kan følgende oplyses: JENS CHRISTENSEN SNEDKER sagsøgte 1613 en kone, for hvem han 1608 havde gjort 14 dages arbejde (1613 30. oktober); iøvrigt kendes følgende degne: NIELS, STEFFEN, JENS CHRISTENSEN – ovennævnte – og PER MIKKELSEN, der 1623 havde strid om degnerenten (1623 15. marts). 1633 hed degnen HANS NIELSEN SKALDRING. (1633 22. marts.)

Nr. 6. NIELS LAURITZEN. Hans første kone hed BIRTE, og hun døde kort før 6. marts 1652, da der holdtes registrering efter hende, og de havde da en treaarig datter KIRSTEN. Han kom da i strid med sin svigermoder og sine svigerinder om noget dem tilhørende løsøre, der stod i præstegaarden. (1652 f. 28b, 59.)

KVONG OG LYNE

Nr. 2A?. Hr. CHRISTEN MIKKELSEN nævnes her 1599. (K. B. T. 1599 30. november.)

Nr. 4. PEDER MIKKELSEN. Var her nyttaarsaften 1612 og 1631. (1613 17. april, 1631 25. juni.)

Nr. 5. JØRGEN CHRISTENSEN. Hans hustru SOFIE CHRISTENSEN-DATTER var nylig død 8. november 1645, og ved registreringen 10. november opgjordes boets overskud til 615 dl. 5 sk., der deltes i 14 søsterlodder. (1645 f. 52, 75b.)

LYDOM OG LØNNE

Nr. 3. PEDER POULSEN. Var her endnu 14. juni 1634. Han havde været gift med INGER, der da var død. Kort før 28. marts brændte præstegaarden, og 14. juni holdtes der registrering paa det, ilden havde levnet. (1634 14. Juni.) Senere paa aaret lod han tage syn paa

præstegaarden i Lønne, der var meget fordærvet av den svare og grumme storm, saa han ikke uden godtfolks hjælp kunde faa præstegaarden genopført. (K. B. T. 1634 24. oktober.)

Nr. 4. LAURITZ BARFOED. Var her 2. paaskedag 1647. (K. B. T. 1647 18. juni.) Han efterlod sig enken ANNE JENSDATTER og børnene MAREN, ANNE, ELLEN, MARGRETE, JENS, PEDER og CHRISTEN, der 1654 stævnedes til at betale en ham paahvilende gæld paa 5 sldl. (1654 19. juni.) Dømtes 1649 for injurier, idet han til en bonde havde sagt, at dennes far i 14 aar havde røvet ham et stykke eng fra. (1649 21. juli.) 1650 lod han tinglæse et kongebrev av 8. december 1649, hvorved han, fordi tienden av Lønne stadig formindskedes ved sandløb, fik overdraget for sig og sine arvinger den halve kongetiende av Nebel og resten ved fæsteledighed, saaledes som allerede Christian IV. havde skænket ham den. (K. B. T. 1650 23. marts.)

NØRRE NEBEL

Nr. 2. BACKENN TØSTESSEN sagsøgte 1592 til betaling av noget korn. (K. B. T. 1592 10. marts.)

Nr. 3. NIELS BARFOED. Synes at have været stærkt gældbunden 1613, da han pantedes for gæld. (1613 10. juli.)

Nr. 4. SVEND KNUDSEN. Stævnete 1615 en mand, der havde gjort skade i hans korn. (K. B. T. 1615 24. november.)

Nr. 5. PEDER HØST. Sagsøgte 1623 en bonde til betaling av 20 rdl., som han havde laant ham 1620. (K. B. T. 1623 28. marts.) (Sml. ndf.).

Nr. 6. JACOB HØST. Havde 1651 sine forældre og deres for størstedelen smaa børn boende. Forældrene havde i sidste fejde lidt mere end andre der paa egnen. Han fik vidne av sognemændene herom og om, at kaldet var usselt, det mindste de kendte, at han havde bygget et nyt hus paa præstegaarden, og at han ikke formaaede at holde præstegaarden ved lige. (K. B. T. 1651 14. november.)

LØNNE

Nr. 1. JENS HANSEN. Blev 1599 tiltalt for vold, fordi hans nød gik i en bondes korn, men hans søn HANS forligte sagen. (K. B. T. 1599 13. og 20. juli.) 1600 maatte han forlige en sag for sin søn MIKKEL, der havde øvet vold mod en bonde. (ibid. 1600 20. juni.) Vistnok før han selv blev tiltalt for trolddom, udlagde han en kone derfor, og paa baalet udlagde han en anden troldkarl. (V. L. D. C. 1620 f. 3.)

Nr. 2. OLUF PEDERSEN. Klagede 1612 over, at to koner under gudstjenesten skændtes i kirken om deres stolestand, og den ene beklagede sig til ham, mens han stod for alteret. (K. B. T. 1612 6. november.) S. aa. knuste en mand nogle ruder i præstegaarden. (ibd. 1612 15. november.) En bonde erklærede 1617, at der ikke var andet end ærligt og godt at sige om præsten baade i lærdom og levned, paa slægt og byrd eller i nogen anden maade. (ibd. 1617 4. juli.)

HENNE

Nr. 3. NIELS CLAUSEN. Døde mellem 4. maj og 7. juli 1621, og hans insolvente bo behandlede 24. oktober. (K. B. T. 1621 4. maj, 26. november.) I maj s. aa. avviklede han værgemaalet for sin søster ELSE, der var g. m. LARS NIELSEN i Nørborck. (ibd. 1621 4. maj.) Efter hans død blev der holdt syn paa den forfaldne præstegaard, 28. juni 1622, og hans enke fik varsel om det. (ibd. 1622 7. juli.) Samtidig blev hun spurgt, om hun, nu da naadensaaret var udløbet, vilde gøre gaarden ryddelig, men hun erklærede kun at vilde gøre det efter kongens eller lensmandens ordre (ibd.) Nr. 4 lod hende da udvise, og da hendes søn JØRGEN søgte at faa udvisningen omstødt, blev den opretholdt. (ibd. 1622 6. august, 4. og 22. oktober.) Iøvrigt fik enken 5. juli 1622 et godt skudsmaal av 24 dannemænd (ibd. n. d.). 1590 optog han nogle svin, der var kommet i hans korn, og bonden, der ejede dem, overfaldt derfor præsten, da han gik over kirkegaarden med kalk og disk. (Rigsarkivets domssamling A. nr. 257.) 1599 var han i strid med nogle bønder om en kirken tilhørende jord, for indkomsten av hvilken han skulde holde fredagsprædiken. (K. B. T. 1599 2. og 9. marts, 26. oktober.) 1615 anklagedes han for at have injurieret en kvinde ved at beskyldte hende for trolddom. (ibd. 1615 1. september.)

Nr. 4. ANDERS ANDERSEN. Blev 1630 injurieret av en bonde (1630 11. september, 16. oktober) og havde 1631 en strid om sine døtres stolestand. (K. B. T. 1631 19. august, 9. september.)

Nr. 5. POUL CHRISTENSEN. Lod 1633 tage syn paa den forfaldne præstegaard for at kunne drage sin forgænger til ansvar. (K. B. T. 1633 23. august.) 1641 var han i strid om præstegaardens lyngslet med CHRISTOFFER HVAS til Hennegaard, der beskyldte ham for ulovlig færdsel, og sagen henvistes til gejstlig ret. (ibd. 1641 5. og 26. november, 10. december, 1642 19. marts.) 1650 beskyldtes han for at have ladet sine folk tage hø fra nogle bønders enge og blev dømt til at stande til rette herfor. (ibd. 1650 16. og 23. august, 18. oktober.)

AAL

Nr. 3. NIELS PHILIPSEN. Skifte efter ham holdtes 2. august 1633. Hans hustru KATHERINE var død tidligere, ligesom en søn JACOB. Der var da døtrene MAREN g. m. NIELS VILLADSEN i Skjødstrup og ELISABETH g. m. nr. 4. Sml. ndf. under Ho og Oksby.

Nr. 4. PEDER CLAUSEN. Hans ovennævnte hustru døde formentlig kort før 15. januar 1641, da han erkendte at være sin søn NIELS 250 dl. skyldig som mødrearv. Han lovede at forsørge sønnen til han var 15 og derefter enten at udbetale ham arven eller forrente den. (K. B. T. 1641 15. januar.) Var 1633 i strid med en bonde om en eng, som denne havde lejet av nr. 3 og som præsten paastod tilhørte præstegaarden. (ibd. 4. og 11. november.) 1641 fik han tildømt præstegaarden en avgift paa 1 rdl. (ibd. 1641 13. august.)

HO OG OKSBY

Nr. 3. KNUD CHRISTENSEN. Var kapellan hos faderen 1599. (K. B. T. 1599 8. juni.) Hans enke KAREN CHRISTENDATTER blev boende i præstegaarden hos nr. 4, der blev kaldet i 1646. 1651 pantsatte hun sit løsøre for 10 rdl., som hun skyldte nr. 4 for kost; hun havde anden gæld, og løsøret udleveredes kreditorerne. (ibd. 1651 12. december.)

Aal sognemænd erklærede 11. januar 1600, at de hverken vilde have hr. Christen eller hr. Knud til at prædike for sig, hverken ved „Vestersidden“ eller andetsteds, da de havde en god sognepræst. Det oplystes ved en række vidner, at hr. Knud havde prædikeret i Vestersidde fiskerleje under aaben himmel under et udstrakt skibssejl og havde forholdt sig, som han burde. For denne tjeneste krævede han en avgift i fisk, hvad en kapitelsdom synes at have givet ham ret til, men fiskerne nægtede, at han havde noget *krav* paa dem, men vilde give ham fisk efter deres vilje, naar han kom. Det oplystes iøvrigt, at skikken med prædiken i fiskerlejet var i al fald 50 aar gammel, og at præsten altid havde faaet fisk av hvert skib der. Bønderne i Aal fik støtte av deres husbond PEDER JUEL til Hesselmed, og det synes ikke at være lykkedes præsten under den langvarige proces at føre sit krav igennem. (K. B. T. 1600 11. januar, 25. juli, 8. og 22. august, 31. oktober.) Senere genoptoges sagen, og 1631 vidnede en række fiskere, at de av fri vilje og efter gammel sædvane gav præsten 24 skl. eller fisk for 24 skl. av hver baad. (ibd. 1631 8. marts.) Et nyt forsøg paa at rejse kravet avvistes ved dom 1641. (ibd. 1641 17. september.)

Hr. Knud laa stadig i processer, hvorav skal nævnes, at han 1612 blev beskyldt for ikke at være kommet for at berette en syg, men først kom søndag efter prædikenen, da den syge var maalløs, (K. B. T. 1612 6. marts); s. aa. beskyldtes han for at have deltaget i et overfald paa en bonde (ibd. 31. juli) og en bonde beskyldte ham for, at han hver søndag efter prædiken søgte horehus og krohus, men bonden dømtes – uendeligt – som løgner. (ibd. 23. oktober.) Bonden fik senere sagen genoptaget, men resultatet kendes ikke. (ibd. 4. december.)

1640 var ANDERS SØRENSEN kapellan her, og han døde 1645, da der 12. oktober holdtes registrering efter ham. (ibd. 1640 10. juli, 1649 8. juni.)

SUPPLEMENT TIL HAN HERREDS PRÆSTER.

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT 11. III. 244.

HJARDEMAAL

Nr. 5. CHRISTEN NIELSEN. Hans mor var en søster til Vilsted nr. 6 og han var fætter til Frøslev nr. 4. (Slet h. tgb. 1647. 16. sept.)

2.

SKAST HERREDS PRÆSTER 1540–1810.

Skast herreds tingbøger er før 1660 bevaret 1636–40, 1644–45 og 1648–60 og herfra er de følgende oplysninger taget, naar intet andet er meddelt, og de staar i (). Enkelte meddelelser er hentet fra andre steder. V. L. D. C. betyder Viborg landstingsdombog. Række C.

GRIMSTRUP OG AARRE

Nr. 4. JØRGEN JØRGENSEN. Han var her endnu 1622, da han optraadte for sin datter ANNE i en retssag, hun havde mod Henne nr. 4. (Kærgaard birks tgb. 1622 22. oktober.)

Nr. 5. JØRGEN JØRGENSEN GRIMSTRUP. Han døde 1655 15. juni og efterlod sig enken MAREN og børnene JØRGEN, PEDER og GERTRUD. Ved skiftet 16. juli s. aa. var aktiverne 1200 sldl. 2 mk. 8 sk. og passiverne 1300 sldl. 2 mk. (1655 f. 68.)

Nr. 6. ANDERS HANSEN ROEST. Han var søn av HANS HANSEN og MAREN ANDERSDATTER, der havde en gaard i Roest, og som begge var døde 1657, da han havde fire gifte søstre. (1657/60 f. 12 b.) En bonde vilde 1656 tiltage sig et stykke jord, som præsten med vidner

beviste havde hørt til præstegaarden i mindst 50 aar, mens andre vidner hævdede, at det i 28 aar havde været væk fra præstegaarden. (1656 f. 35.) S. aa. beskyldte en bonde, der skyldte præsten penge, ham for at have brugt et for lille skæppemaal ved modtagelsen av noget korn, men præsten svarede i et kraftigt brev, og bonden opgav sin beskyldning. (f. 103 b.)

VESTER NYKIRKE OG FAABORG

Nr. 4. SØREN LAMBERTSEN. Han var i live 1649 12. marts, da han for sin hustru ELLINE HANSDATTER, der var en søster til Lundum nr. 4.s kone, gav avkald paa arv efter hendes søster KIRSTEN i Skovstrup. Hun havde en broder MORTEN i Agerbæk i Skast herred. Han var død 5. juli s. aa., da hans enke fik tinglæst en avtægtskontrakt med sønnen MADS (nr. 5). De havde da yderligere børnene JENS, LAMBERT, MAREN, METTE, ELLEN, ANNE, ELSE og MARGRETE. Det fyldige skifte, der er meget oplysende, havde et overskud paa 1127 sldl. (1649 f. 58, 65 b. – Fleskum h. tgb. 1649 12. marts.) Præsten opbrød ca. 1645 noget hedejord, og der opstod strid om ejendomsretten hertil. (1644–45 f. 35.)

SNEUM OG TJÆREBORG

Nr. 3. KNUD CLAUSEN BARFOED. Fik 1640 tingsvidne om, at præstegaarden i aarene 1634–37 var plaget av et gespenst og spøgelse. (f. 72.) S. aa. overtog han en ejendom bl. a. mod at forsørge sælgerens forældre. (f. 516.) 1649 var han i strid med Bramminge nr. 4 om husmandshoveri av Tømmerby, og vidner erklærede, at de i 50 aar havde hovet til Sneum præstegaard. (1649 f. 37.) Hans søsterdatter og myndling KAREN NIELSDATTER klagede 1653 over, at han ikke behandlede hende ordentligt. (1653 f. 83 b, 105.) Et av hans børn begravedes 1654 9. februar. (1654 f. 22.) En hr. PEDER LAURSEN, der omtales her 1648 25. januar, har maaske været kapellan. (1648 f. 7.)

JERNE OG SKADS

Nr. 4. PALLE JØRGENSEN JERNE. Han døde før 5. december 1637 og var da provst. Han overlevedes av sin enke ANNE og børnene JØRGEN – Varde nr. 4 – PEDER, JENS JON, HANS og BODIL, der var gift med nr. 5 HANS HERSLEV, der lovede at yde sin svigermoder avtægt. Børnene gav deres moder arveavkald. (1637 5. december.)

BRØNDUM OG VESTER NEBEL

Nr. 1. HANS WARDER. Da præstegaarden brændte, genopførte han den og fik et kongebrev – dateret Haderslev 1540 10. april – om, at hans efterfølger skulde købe bygningerne av hans arvinger.

Nr. 2 er vistnok apokryf, sml. nedf.

Nr. 3. PEDER JENSEN BRAMMING. Hans forældre var vistnok JENS IVERSEN, død før 1621, og ANE JENSKONE i Honum, der døde 1621 før 30. april. Han overlevedes av sin enke KIRSTEN og de umyndige børn CHRISTEN, JENS og SØREN. Hun holdt skifte efter ham 1624 18. september, men lensmanden fik det omstødt, fordi det var uregelmæssigt og til skade for børnene. (V. L. D. C. 1625 C f. 268b.)

Peder Bramming købte 1578 28. juni præstegaardens huse av nr. 1.s søn JACOB HANSEN WARDER og hustru MARINE NIELSDATTER. Efter hans død krævede hans enke, at nr. 4 skulde betale hende for husene, men han hævdede, at den i ovennævnte kongebrev givne rettighed kun gjaldt for nr. 1.s arvinger, og en række præster i herredet erklærede, at de aldrig havde betalt deres præstegaarde, og landstinget frifandt nr. 4 for hendes krav 1625 18. juni. (V. L. D. C. 1625 f. 274.)

Nr. 4. JOEN MADSEN. Hans i København studerende søn MADSE døde av pokker og pestilente kort før 31. januar 1655. Han var da enkemand og havde desuden børnene PEDER, HANS, MAREN, „anden MAREN“ (sic.) LINE og VIBEKE. Mads havde til sine studier faaet udbetalt sin mødrearv, og hans far og søskende fragik arv og gæld efter ham. (1655 6. marts.)

ALSLEV OG HOSTRUP

Nr. 3. CHRISTEN JENSEN. Han døde tidligst 1601. (1636 f. 3b.)

Nr. 5. OLUF JØRGENSEN. Skiftet efter ham holdtes 1652 30. september. Han havde da børnene JØRGEN, EBBE – boede endnu i præstegaarden 1653 – OLUF, MAGDALONE, METTE og HANNA, der fragik boet. (1652 f. 71b, 80b, 86b, 90b, 1653 f. 107b.) Han havde 1636 en strid med JØRGEN AHLEFELDT til Visselbjærg om fiskeret, tørvegroft m. m. Ridefogeden paa Visselbjærg overfaldt og mishandlede præstens bonde, da han kom for at stævne JØRGEN AHLEFELDT 27. september. (f. 3b, 7b, 9, 66b, 99b, 108, 110, 1637 f. 5, 19, 30, 32.) Han beskyldtes 1636 for at have bygget paa fortjen. (1636 f. 75b.) 1638 8. april avviste han fogeden paa Visselbjærg som fadder og avkrævede ham pas, fordi han i to aar ikke havde været til alters og

beskyldte ham for 17. juni at have skudt efter præsten, hvad fogeden dog svor paa, at han ikke havde gjort. Præsten beskyldte ogsaa ladefogeden paa Visselbjærg for at være en tyv og skælm. (1638 f. 49b, 54, 64 b.)

GULDAGER

Nr. 7. JENS PEDERSEN STRUDSVAD. Han var her allerede 1618 3. marts og 1625. (V. L. D. B. 1618 f. 125, 1625 C f. 276 b.) 1638 var han i strid om tørvegrøft med nogle bønder, der overfaldt hans karl og pige, der gravede tørv. (1639 f. 53 b.)

Nr. 8. LAURIDS KNUDSEN. Han var 1645 gift med METTE. 2. oktober kom en karl ind i præstegaarden, hvor præsten var gaaet i seng i et kammer, hans kone og døtre i et andet. Karlen slog præstekonen med en kæp og brugte en grov mund, idet han blandt andet sagde, at han vilde sk . . . i præsten. Præsten kom til og fik karlen ud i gaarden, hvor han stadig skældende knuste nogle ruder og rykkede en pæl ud af huset, saa præsten maatte hente hjælp i byen. De tililende forhindrede, at karlen gik løs paa præsten med en degen, han havde hentet. I denne anledning holdtes der syn paa præstegaarden. (1644-45 f. 77, 79.)

SØNDERHO

Nr. 3. NIELS LAURIDSEN STRUCH. Han fik 1667 29. juli bevilling paa at blive medtjener hos nr. 2, der var svagelig, og paa at succedere, men bevillingen kasseredes. (Danske kancelli. Henlagte sager n. d. - Jyske aabne breve s. d.)

Nr. 8. JOHAN CHRISTIAN BIERING. Han blev 1792 gift med ABELONE f. LILIEVANG. Hun var født i København 1740 1. april og havde 1777 til 1782 været gift med sekretær RASMUS SØRENSEN, med hvem hun havde tre børn. Hun døde 1810 15. april. (Gravsten paa Sønderho kirkegaard.)

3.

KÆR HERREDS OG AALBORG BUDOLFI KIRKES

PRÆSTER CA. 1632-45

Kær herreds tingbøger findes fra 1631 og 1632, idet dog den første tingbog er defekt, men heri findes ingen oplysninger om herredets præster. Nogle faa ting kan dog oplyses om dem fra et par andre herredstingbøger og fra Viborg landstings dombøger av hvis A-række følgende er gennemgaaet: 1631-32, 1634, 1638-40, 1649, 1653 og 1661. Et par oplysninger om en præst ved Aalborg Budolfi kirke er medtaget her.

AABY OG BJERGSTED

Wiberg nr. 7. PEDER JACOBSEN. Levede endnu 1632 15. marts.
(Hassing h. tgb. n. d.)

AALBORG BUDOLFI KIRKE

Wiberg nr. 5. TØGER PEDERSEN LØVENBALK. Han var 1597 g. m. JACOB BENDSINS, der døde senest 1632, da hendes anden mand dr. med. CHRISTEN SCHYTT stredes med hr. PEDER PEDERSEN – Viborg Sortebrødre nr. 4 – om arv efter hende. (Viborg landstings dombog 1632 A 30. juni f. 227 b.)

HAMMER, HORSENS, SULSTED OG AISTRUP

Wiberg nr. 3. THOMAS GALSKYT. Han var g. m. n. n. KJÆRULF, søster til ANDERS KJÆRULF til Knepholt. Sml. V. og Ø. Hassing. (Slet h. tgb. 1645 23. september.)

VESTER OG ØSTER HASSING

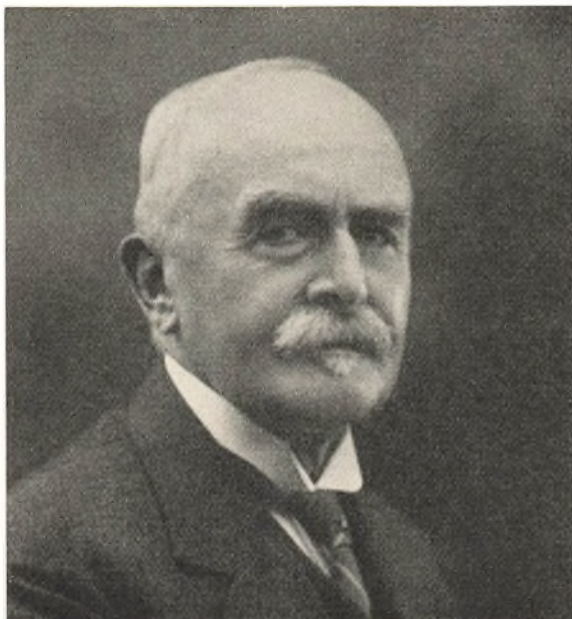
Wiberg nr. 5. CHRISTOFFER THOMSEN GALSKYT. Han var søn av ovennævnte Hammer etc. nr. 3. Han havde i al fald sønnerne PETER, død før 1645, og HENRIK, der levede 1645. (Slet h. tgb. 1645 23. oktober.)

NØRRE SUNDBY OG HVORUP

Wiberg nr. 5. ANDERS ANDERSEN WRAA (?). Han kaldes 1638 og 1639 ANDERS PEDERSEN VRED. (Viborg landstings dombog 1638 A f. 318, 1639 A f. 102 b.)

VADUM

Wiberg nr. 5. ANDERS NIELSEN HOLM. Var her 1635 11. juni, da han var medarving efter Visby og Heltberg nr. 4, og 1638. (Hassing h. tgb. 1635 11. juni, 1636 4. juni. – Viborg landstings dombog 1638 A f. 318, 381 b.)

KAMMERHERRE,
ETATSRAAD GOTTHOLD KRAG

* 25. MAJ 1857 — † 9. FEBRUAR 1944

I det lange Tidsrum fra 1912 til sin Død var Kammerherre Krag Medlem af vort Samfunds Bestyrelse, i hvis Kreds han var skattet og afholdt, og fra hvis Møder og Drøftelser han kun nødtvungent udeblev. I vanskelige Tilfælde var hans Taktfølelse og Forhandlingsvenlighed af Betydning, ligesom der var Brug for hans vidtudstrakte, af en stærk og sikker Hukommelse støttede Kendskab til fremtrædende Slægters genealogiske Forbindelser i Nutiden. Han formidlede, at Hds. Maj. Enkedronning LOUISE overtog Protektoratet for Samfundet, og at det blev betænkt i hendes Testamente. Ved Festlighederne i Anledning af Samfundets 50-aarige Jubilæum ydede han ved sine repræsentative Evner en uundværlig Bistand.

De Aar, Kammerherre Krag fungerede som opvartende Kammerherre hos Enkedronningen, gav ham Præg af Hofmand i Fremtræden, Skrift og Tale, men naar de ceremonielle Krav var opfyldte, banede

hans smittende Sans for Humor sig Vej. Som Lysseer af Naturen udøvede han ved sin Frejdighed og Opmuntring en velgørende Indflydelse paa dem, der trængte til at rankes og vinde nyt Livsmod.

Kammerherre Krag var en god dansk Mand af ren Vilje og Overbevisning i Ordets fulde Forstand, inden dette Begreb under den seneste Tids Indflydelse kun altfor ofte er gaaet over til at blive et letkøbt Varemærke. Han var Menneskeven i gammeldags Betydning. Sine Evner og Kræfter viede han uselvsk og pligtro de velgørende Institutioner, til hvilke han var knyttet, ikke af Navn, men af Gavn. Dette gælder fremfor alt Kædeordenen, i hvilken han beklædte Værdigheden som Stormester, og hvis Hovedformaal, Blinde-sagen, han gav sit medfølende Hjerte og sin utrættelige Arbejdskraft.

Kammerherre Krag var Naturven til alle Aarets Tider, en passioneret Fodgænger, modtagelig og agtpaagivende overfor landskabelig Skønhed i dens mest beskedne Foreteelser. Til det sidste bevarede han Livsbekræftelsen, Spænstheden og Sundhedsrødmen, forskaanet for det Affældighedens Præg, der aandeligt og legemligt som Regel følger med en saa høj Alder som den, han opnaede.

I dette uformørkede Billede vil Kammerherre Krag leve videre i Erindringen hos alle dem, der stod ham nær, agtede og ærede ham.

LOUIS BOBÉ.

ANMELDELSER

FRANZ V. JESSEN: *Mit Livs Egne, Hændelser, Mennesker*. Første Del: 1870-1902. Kbh. 1943. (VIII + 424 S.). (H. Hagerups Forlag).

Der har i dette Tidsskrift jævnlig været anket over, at den indre Lødighed i de senere Aars danske Memoirelitteratur staar i omvendt Forhold til den overvældende Produktivitet, som dette Felt kan opvise. Kun alt for ofte har man Lejlighed til at fastslaa, at det skorter de flittige Memoireforfattere paa tilstrækkelig Selvkritik, at deres Maalestok for Forskellen mellem det historisk betydningsfulde og det blot subjektivt interessante ikke holder Stik, at deres Sans for et Tidsbilledes Kolorit er svagt udviklet, at Karakteristikken af de omtalte Personligheder hverken er skarp eller træffende, og at Formen – som oftest en godmodig Smaapludren om løst og fast – lader særdeles meget tilbage at ønske. Der er da dobbelt Grund til at glæde sig over, at man i Franz v. Jessens ovennævnte Bog igen har faaet et Værk, der er præget af de bedste Traditioner fra Memoirekunstens store Dage.

De nu foreliggende Memoirer fremtræder vel ikke helt med det ubekendtes Præg, idet en Del Afsnit tidligere har været benyttet af Forfatteren dels i Artikler i Pressen, dels i hans Erindringsbøger „*Egne jeg saa*“ (1906), „*Begivenheder jeg oplevede*“ (1907) og „*Mennesker jeg mødte*“ (1908), men de er her suppleret med meget nyt Stof og sat ind i en anden Ramme. Med fast Haand er de forskelligartede Traade tvundet sammen til en Enhed, og skønt Bogen er af anseeligt Omfang (over 400 store Sider og endda blot tænkt som første Led af en planlagt Trilogi), læses Fremstillingen med usvækket Interesse fra først til sidst, ja enkelte Kapitler næsten med aandeløs Spænding.

Dette skyldes i første Række det værdifulde og stærkt afvekslende Indhold i Forbindelse med det Talent, hvormed Bogen er disponeret og gennemført. Ikke for intet mærker man, at det er en øvet og kyndig Journalist, der her fører Pennen, en Mand, der af mangeaarig Erfaring forstaaer den Kunst at vække og fastholde et Publikums Interesse. Skønt Fremstillingen undertiden er vel bred og – navnlig i de indledende Kapitler – medtager lovlig mange Enkeltheder, der ikke synes aldeles nødvendige, er der dog bestandig gennem Stofudvalg og Tilrettelægning sørget for, at Læserens Opmærksomhed holdes vaagen. Let og naturligt glider Fremstillingens Strøm fremad, og over Optagethed af Emnet lægger Læseren knapt nok Mærke

til den elegante Stofbehandling og raffinerede Kunnen, der betinger den behagelige Fart. Kun studser man over, at en i sine Virkemidler saa sikker Skribent ikke har kunnet modstaa Fristelsen til at anvende Kapiteloverskrifter, der har en lille Bismag af „Sensation“. Anmelderen kan ikke helt værge sig mod den Fornemmelse, at en lidt strengere saglig Formulering af saadanne Overskrifter vilde have været mere i Overensstemmelse med Værkets øvrige fornemme Præg.

Det Tidsrum, Memoirerne spænder over, dækker Aarene 1870–1902, men i Indledningskapitlerne om Forfatterens fædrene og mødrene Afstamning føres Læseren meget længere tilbage og stifter Bekendtskab med det Milieu, hvori fremtrædende Kulturslægter levede og færdedes i Frederik VI's og Christian VIII's Tid. Fængslende og med stor Pietet er Barndomshjemmet i Horsens skildret, og det er velgørende ogsaa for andre at stille sig for Øje de Idealer, der var de bærende i et datidigt Officershjem, og de Former, hvorunder Livet blev levet. Som Udvalget af de Træk, som Forfatteren ønsker at medtage i en saadan tilbageskuende Skildring, nødvendigvis maa have en ret stærk subjektiv Karakter – netop heri maa bl. a. Charmen ved denne Litteraturgren søges –, saaledes kan ogsaa Læseren af højst individuelle Grunde føle sig mere eller mindre tiltrukket af de enkelte Partier. Anmelderen finder saaledes for sin Del, at Kapitlet (S. 116 ff.) „Den store Kærlighed“ om Forfatterens Kærlighed til en lille Pony Flora paa sin Vis er et af Bogens allerbedste Afsnit, fortryllende ved sin Blanding af Humor og fin Følsomhed.

Mere almen Betydning har dog Behandlingen af Forfatterens Skoleophold paa Herlufsholm og i Ribe. Medens Skildringen af Aarene i Ribe er præget af indtrængende Forstaaelse for Skønheden i den gamle Domkirkeby og i det ejendommelige Landskab, der omgiver den, bærer Afsnittet om Herlufsholm et mærkeligt dystert Præg. Forfatteren har følt sig alt andet end veltilpas som Alumne her, han øver en streng Kritik af mangt og meget i Læreres og Disciples Forhold, og han bedyrer, at han ikke med blide Følelser mindes dette Afsnit af sit Liv, tilbragt i „Drenge-Raahed“ og blandt „pædagogiske Særlinge“. Det er maaske næppe sandsynligt, at Franz v. Jessen vil faa Tilslutning til sine Udtalelser fra alle datidige Herlovianere, men jeg skulde tro, at det barske Billede, han opruller, baade i Almindelighed indeholder adskilligt, der er vel værd at overveje, naar Kostskolelivet ofte prises som det eneste saliggørende, og specielt kan virke som et gavnligt Korrektiv til alt for rosenrøde Skildringer af det datidige Herlufsholm. Midt ind imellem alle sine bitre Minder lykkes det Franz v. Jessen at tegne et smukt Portræt af en Skolekammerat og Ven gennem de mange Aar, Arkivmanden FRITZ JÜRGENSEN WEST († 1930), der med sin fine og tunge Natur led usigeligt under det herlovianske Jernregimente. Naar Forfatteren tilsidst i dette Afsnit skildrer sine timelange Vandringer sammen med Ungdomsvennen i Herlufsholms skovrige Omgivelser, fortabt i Glæden over Naturens Skønhed og over det inderlige Aandsfællesskab, der forenede dem, saa kommer han derved – næsten mod sin Vilje – til at aflægge et Vidnesbyrd om, hvad det trods

alt har betydet for ham at være vokset op i Skyggen af Herluf Trolles og Birgitte Gjões gamle Stiftelse.

Det er ikke Hensigten med disse Linier at give en detailleret Gennemgang af alle Afsnit i den store, ogsaa ved sit fornemme Udstyr tiltrækkende, Bog. Det maa være tilstrækkeligt at fremhæve, at ikke mindre end Afsnittene om Barndommen og den tidlige Ungdom rummer Fremstillingen af den senere Ungdoms Aar og af den første Manddoms Udvikling og Kampe højt interessante Ting. Snart faar man værdifulde Bidrag til Forstaaelse af moderne dansk Presses Historie, snart tegnes der livfulde og markante Rids af bekendte Personligheder i Ind- og Udland, snart følger man Forfatteren paa Langfart til fjerne Lande, til Thessalien og Vestindien, snart ledsager man ham ved Løsningen af betydningsfulde politiske og journalistiske Opgaver. Frem for alt har den sønderjydske Sag ligget ham varmt paa Sinde, og til Belysning af hans store Indsats for dette og andre patriotiske Formaal indeholder hans Memoirer fyldige Bidrag.

Undertiden kunde man maaske nok ønske en lidt mere dybtgaaende psykologisk Indtrængen i de Personligheder, der omtales, ligesom en kraftigere Farvegivning over de Billeder, han tegner af Lande og Stæder. Hans Skildringer virker ofte som dæmpede Pastelmalerier, yndefulde og elegante, men lidt blege i Farven. Dog maa det indrømmes, at Franz v. Jessen besidder en betydelig Evne til at gengive den forskelligartede Atmosfære i Byer som Wilhelm II's Berlin, Franz Josephs Wien og Leo XIII's Rom. Ikke mindst Erindringsbillederne fra den evige Stad, samlede om den monumentale gamle Paveskikkelse, er mesterligt udført og af ikke ringe plastisk Virkning.

Naar det ovenfor blev fremhævet, at det er Indholdet, der i første Række betinger disse Memoirers betydelige Værdi, saa maa dog derover ikke glemmes den store Tiltrækning, som de udøver ved den Sprogdragt, de er iført. Franz v. Jessen har fra tidlig Ungdom set det som en af sine vigtigste Opgaver at staa som en Ridder for det danske Sprog, og i en Tidsalder, der sætter en Ære i at lade haant om Formen, og hvori ikke mindst Pressen tillader sig en bevidst Forfladigelse af al Stil, har han tappert holdt Fanen højt. Fra første til sidste Blad bærer da ogsaa hans Memoirer Vidne om, at de ikke blot skyldes en Mand af Aand og Kultur, men ogsaa en Forfatter, hvis Pen lydigt følger sig efter hans Bud. Naturlig stilistisk Begavelse, dyb Kærlighed til Modersmaalet og streng Skoling i gallisk Klarhed har gjort ham til den sikre og formfulde Prosaist, han er, og naar han et Sted om en anden Mand af sit Fag fremhæver som dennes Adelsmærke, at han aldrig tabte sin Ungdoms Kærlighed til den „Tankens Fasthed, Opbygningens Klarhed, Stilens Smidighed“ (S. 213), han havde tilegnet sig under fransk Paavirkning, saa kan disse Ord ogsaa gælde Forfatteren selv. Som hans øvrige Virke har ogsaa hans Forfattergerning været betinget af en frugtbar Vekselvirkning mellem hjemligt og fremmed. Muldgroet dansk, og dog Verdensborger i den europæiske Kultur – det er Franz v. Jessens Signatur.

BJØRN KORNERUP.

Svundne Tider. Udgivet af CARL DUMREICHER, H. G. OLRİK og H. TOPSØE-JENSEN. II-III. Kbh. 1943. (H. Hagerup).

Den nye Samling Memoirer, hvoraf Udgivelse under Titlen „Svundne Tider“ er paabegyndt af tre af vore kyndigste Personalhistorikere, er allerede blevet gjort til Genstand for Omtale her i Tidsskriftet (11. IV, 70). Det nu udkomne 2. Bind, der bringer den afsluttende Fortsættelse af Lægen A. G. DRACHMANN'S Erindringer, ligger væsentlig paa Linie med 1. Bind og afrunder Helhedsbilledet af disse Memoirer som et Arbejde, der i stilistisk Henseende kan lade noget tilbage at ønske, men hvori Indholdet – uden just at frembyde epokegørende Ting – dog rummer adskilligt til Belysning af Tidsforholdene. Ogsaa 2. Bind har sin største Værdi ved de Bidrag, det indeholder af kulturhistorisk Art, men desuden fængsles man af Forfatterens interessante Forsøg (S. 123 f.) paa en Selvanalyse af sin intelligente og ejendommelige Personlighed.

Den til Memoirerne knyttede Kommentar er som i 1. Bind særdeles grundig og omhyggelig. Snarere maa den kaldes for indgaaende, idet det utvivlsomt vilde være tilstrækkeligt at fastslaa Identiteten af talrige af de i Teksten i Forbigaaende nævnte Personer af temmelig underordnet Betydning, om hvem det næppe er paakrævet at meddele saa detaljerede Oplysninger som sket her. – Under Omtalen af Adressen 1835 til Frederik VI om Trykkefrihedens rette Brug og af de berømte Ord „Vi alene vide“ (S. 148) savner man Henvisning til Dr. Hans Jensens Artikel herom i Historisk Tidsskrift 10. R. IV, 261 ff. – I al Almindelighed kan det bemærkes, at det lidet hensigtsmæssige lille Format, der er valgt til denne Serie, virker særlig uheldigt i dette Bind, der i Teksten indeholder lange Stykker, sat med en meget fin Skrift, som er anstrengende for Øjnene.

Kort efter Fremkomsten af A. G. Drachmann's Memoirer er endvidere udgivet et 3. Bind indeholdende den ansete Højesteretsdommer GOTTLIEB ANDREAS JENSEN'S Barndoms- og Ungdomserindringer. Disse Memoirer maa i udpræget Grad opfattes som „Familiehistorie“, skrevet til Oplysning for Børn og Børnebørn, og det er i Virkeligheden noget tvivlsomt, om de egner sig til Forelæggelse for en større Lærerkreds, fraregnet de specielle Afsnit om Provinslivet i Aarhus og Viborg ca. 1840-60, som allerede har været offentliggjort andetsteds. Som Forfatteren selv meget beskedent bemærker (S. 206 f.), har han paa sine gamle Dage skrevet løs for sin egen Fornøjelses Skyld, alt som Minderne meldte sig. Han optræder derfor ikke med litterære Aspirationer. Det kan da heller ikke nægtes, at Memoirerne nærmest er affattet i en Slags privat Brevstil med mange Gentagelser og mindre gennemtænkte Udtryk. Mere betænkeligt – set fra Synspunktet Offentliggørelse – er det, at alt for store Dele af Bogen blot har personlig Interesse for den paa-gældende Slægt, og at der ved de mangfoldige mere bekendte Personligheder, som nævnes, ikke gives ret meget til Karakteristik, ja knapt nok positive Oplysninger af Værdi. Disse Mangler udelukker dog ikke, at man læser i hvert

Tilfælde visse Afsnit med Behag og faar et tiltalende Billede af den hyggelige Fortæller som en kultiveret, solid Personlighed med ikke ringe bon sens. – Ogsaa dette Bind er udstyret med en fortrinlig Kommentar. Det havde dog været ønskeligt her som andetsteds, om hver Udgivers Andel i Arbejdet var præciseret nøjere.

Efter at der nu er udkommet tre Bind af denne Serie, kan man danne sig et temmelig klart Billede af dens Fortrin og Svagheder. De tre Udgiveres Initiativ og Energi ved Grundlæggelsen af denne Serie kan ikke andet end anerkendes, og ved deres kyndige og omhyggelige Tilrettelæggelse af Tekst og Kommentar har de ydet et smukt Arbejde. Det Memoirestof, de har fremskaffet, er ogsaa delvis af Værdi, men der kan maaske være nogen Grund til at nære Frygt for, om det vil lykkes dem at tilvejebringe Stof af tilstrækkelig Lødhed, hvis denne Serie skal fortsættes med adskillige Bind. I hvert Tilfælde vil paa dette Omraade en noget strengere Kritik fra Udgivernes Side være formaalstjenlig.

BJØRN KORNERUP.

ALBERT FABRITIUS: *Det kongelige Biblioteks Embedsmænd og Funktionærer 1653-1943*. Udgivet af *Det kongelige Bibliotek i Anledning af 150-Aarsdagen for dets Aabning for Offentligheden 15. November 1943*. Kbh. 1943. 8vo. 216 S. (Munksgaard).

Som det fremgaar af Titelen, fejrede Det kgl. Bibliotek 15. November 1943 sit 150-Aarsjubelæum som offentligt Bibliotek ved Udgivelsen af ovennævnte Personalefortegnelse. Ved Opstilling af en saadan Embedsetat, der spænder over en længere Periode, volder det gerne Vanskelighed, at der i Tidens Løb bruges dels forskellig Betegnelse for ensartede Charger, dels samme Betegnelse for forskellige Charger, og endelig, at man ved Omnormering har faaet oprettet Tjenestemandstillinger, der i Virkeligheden har udviklet sig af løsere tilknyttede Kategorier, som ved Opstillingen maa komme bagefter Tjenestemand-Grupperne. De tilsyneladende Brud paa den naturlige Rækkefølge, som dette afstedkommer, raader denne Bogs Forfatter imidlertid Bod paa, dels i sin instruktive Indledning, som giver en samlet Oversigt over de skiftende Tidens Personalepolitik, dels i de korte Redegørelser foran hver Gruppe, der opridser den paagældende Charges Historie. Indledningen manifesterer især, hvilken enorm Ekspansion der har præget H. O. LANGES 23-aarige Regeringstid ogsaa paa det personalemæssige Omraade, og det fremgaar af Bogen, at Lange, takket være sin sjældne Evne til at interessere Bevillingsmyndighederne for Institutionen, ved sin Afgang 1924 raadede over en Etat, der var fire Gange saa stor som ved hans Tiltræden 1901. Indledningen afsluttes med statistiske Oversigter over Antallet af Personer, der er optaget i Bogen, og deres Fordeling efter Charger, efter Køn og efter Perioder. Kuriøst nok har der i de 290 Aar fra Bibliotekets Grund-

læggelse i 1653 til 1943 været ansat netop 290 Personer (Bibliotekschefer inklusive), deraf 48 Kvinder; den første Kvinde naaede inden for Murene 1907.

De enkelte Biografier er meget overskueligt opstillet, inddelt i genealogisk Hoved, Oplysninger om Uddannelse, Karriere inden for Institutionen, anden Virksomhed, Titler og Ordener, Forfattervirksomhed vedrørende Biblioteket, Litteratur om den paagældende og Stamtavler over hans Slægt. Ofte faar man Lejlighed til at beundre den trænedede Genealog, der ikke har skyet nogen Anstrengelse for at opspore de nødvendige Data selv langt ude i Periferien.

Det interessante for Personalhistorikere ved denne Bog er, at man deri ikke blot finder alle nødvendige Oplysninger om de Folk, hvis Livsgerning er faldet inden for Biblioteket (f. Eks. Werlauff, der gjorde Tjeneste i ca. 70 Aar), men ogsaa bliver gjort opmærksom paa en lang Række Mænd, som paa forskellig Maade har været knyttet til Institutionen, men hvis Navne ellers er kendt i andre Forbindelser. At de Mænd, der (1780-1843) har beklædt Stillingen som Bibliotekschef, er berømte paa andre Omraader, siger sig selv; det var en Topfigur-Stilling, der besattes med Ministre, Gehejmeraadere etc., der iforvejen var belæst med repræsentative Hverv. Series er: JOACHIM GODSKE MOLTKE, CAY REVENTLOW, A. P. BERNSTORFF, Hertugen af Augustenborg, OVE MALLING, A. W. HAUCH, J. S. MØSTING. Blandt Overbibliotekarerne træffer vi PEDER SCHUMACHER, ANDREAS HOJER, HANS GRAM, blandt Sekretærene LAURIDS ENGELSTOFT, B. G. NIEBUHR, J. M. THIELE, blandt Amanuenserne JAC. RIISE, CHR. K. F. MOLBECH, blandt Assistenterne CARL BROSBØLL, FREDRIK BARFOD, ERNST V. D. RECKE, VERNER DAHLERUP, og endelig blandt de løsere Medhjælpere JAC. LANGEBEK, J. C. SCHÖNHEYDER, J. C. BERG, BØRGE THORLACIUS, S. B. HERSLEB, S. BINDESBØLL, P. V. JACOBSEN.

Vender vi os til Nutiden, ser vi, at ikke mindre end 14 nulevende Universitetsprofessorer (deraf 1 emeritus og 1 i U. S. A.) har haft Ansættelse ved Biblioteket. Af andre nulevende bemærker man 2 Rektorer, 1 Ordbogs-Chefredaktør, 1 Museumsdirektør, 1 Teaterdirektør, 1 Teatercensur, 1 Gesandt, og paa Damesiden 1 Borgmesterinde, 1 Provstinde og 3 Pastorinder. Man kan altsaa med en Variant af et gammelt Mundheld sige, at Biblioteksvejen kan føre til alt, naar man blot forlader den itide.

R. PAULLI.

ALBERT FABRITIUS og HARALD HATT: *Haandbog i Slægtsforskning*. Kbh. 1943. 374 Sider. Kr. 18,50. (J. H. Schultz Forlag).

Bibliotekar ved det kongelige Bibliotek, mag. art. ALBERT FABRITIUS og Landsarkivar, cand. mag. HARALD HATT i Odense har udsendt et Værk, som er af allerstørste Interesse for enhver, der beskæftiger sig med dansk Genealogi og Personalhistorie, den længe savnede Haandbog i Slægtsforskning. Bogens Genesis er velkendt: den er en helt igennem fornyet og stærkt

forøget Udgave af Overretssagfører PAUL HENNINGS: Slægtsforskning, som efter hans Død besørgedes udgivet af de to Forfattere til nærværende Værk, men de foretagne Ændringer i dette er saa gennemgribende, at det, som det ogsaa fremgaar af Forordet, i Virkeligheden maa siges at dreje sig om en helt ny Bog. Pietetsfuldt har man dog ladet Hennings Navn blive staaende i Undertitlen, og ogsaa i Bogens Tekst hædres Mindet om hans Virke til Gavn for dansk Slægtsforskning paa smukkeste Maade.

„Haandbog i Slægtsforskning“ er, for at bruge et gammeldags, men i dette Tilfælde højt rammende Udtryk, i alleregentligste Forstand en Ledetraad igennem Emnet, og den, der med Eftertanke læser Værket igennem fra først til sidst, vil, naar han er færdig, have faaet et virkeligt Indblik i, hvad det hele drejer sig om. Bogens Plan er Overretssagfører Hennings oprindelige: der indledes med en Række teoretiske Afsnit, om Slægtsvidenskabens Begreb og Grundformer, dens Opgaver og Kilder, om Slægtskabet og dets Beregning o. s. v. Ikke mindst paa dette Punkt er der gjort en vægtig og højt selvstændig Indsats; der gives her en klar og koncis Fremstilling af de teoretiske Problemer vedrørende Slægtsforskningen, og det sker med streng Systematik og paa virkeligt videnskabeligt Grundlag.

Af betydelig Interesse er Bogens Afsnit om Ahnetavlen. Det vil sikkert være kendt, at Magister Fabritius har benyttet enhver given Lejlighed til at understrege Betydningen af, at dansk Slægtsforskning i langt højere Grad end hidtil kommer ind paa at gøre denne til Genstand for det genealogiske Arbejde, og han har selv, i det indledende Afsnit til Lehnsbaron Berner Schilden Holstens Slægtetog, givet en udmærket Oversigt over de Problemer, der knytter sig til Ahnetavlen. Det kan derfor ikke undre, at Afsnittet om dette Emne i det foreliggende Værk er blevet udførligt, og at Magister Fabritius ogsaa her henleder Opmærksomheden paa Ahnetavlens grundlæggende historiske og biologiske Betydning – ja, han opstiller det som en af Haandbogens væsentligste Opgaver at opfordre til øget Interesse for Udarbejdelse af Ahnetavler, hvis Tal i Forhold til Efterslægtstavlerne jo hidtil har været relativt ringe. Hans ikke uvittige Hoved-Argument: at Ahnetavlen burde indtage en større Plads i Litteraturen i et Land, hvor man ikke har betænkt sig paa at trykke endeløse Rækker af Stambøger for Heste, Hunde, Kvæg og Fjerkræ, er let forstaaeligt for enhver, men rent bortset fra dette Forhold skulde man dog synes, at det altid maatte have større Interesse for den enkelte at vide: hvem er mine Forfædre – end at faa en ofte monstros Oprensning af, hvilke Mennesker der er Efterkommere efter ens Tip-Tip Oldefader – eller hvem det nu kan være.

De systematiske og opstillingsmæssige Problemer udgør en integrerende Del af Afsnittet om Ahnetavlen, og det samme er Tilfældet i det Kapitel, der behandler Efterslægtstavlen. Ogsaa her gives der, illustreret ved Eksempler, nøje Anvisning paa, hvorledes saadanne Arbejder bør udføres, og der gøres detaljeret Rede for de Systemer, der kan anvendes, i Hovedsagen

altsaa Indrykningssystemet og den generationsvise Opstilling. Magister Fabritius lader med al ønskelig Tydelighed skinne igennem, hvilket af disse to Hovedsystemer han foretrækker, nemlig det, der lægger den generationsvise Opstilling til Grund for Udarbejdelsen; det er en Sag, der har været og vel ogsaa stadig er Uenighed om, men det maa vist anses for sandsynligt, at Tiden vil arbejde til Gunst for Forfatterens Synspunkt. Indrykningssystemet giver nu engang ikke store Muligheder for Overblik, og dertil kommer, at det, hvis det skal overholdes konsekvent, gaar paa tværs af alle topografiske Hensyn.

Afsnittet om Indsamlingen af det slægtshistoriske Materiale er baade lærerigt og underholdende. Det giver Begynderen et aldeles udmærket Indblik i, hvad det hele drejer sig om, viser hvilke Vanskeligheder, der rejser sig for Slægtsforskeren og paapeger Grundregler for Arbejdets Udførelse. Sin Betydning har det ganske utvivlsomt, at Kravet til Præcision og videnskabelig Nøjagtighed Gang paa Gang gentages; det er jo et Bud, som ikke blot gælder Begynderen, at sekundære Kilder aldrig maa bruges, hvor de primære overhovedet er til at skaffe – men hvor ofte syndes der ikke mod det, selv af „Viderekomne“?

Yderst instruktive virker Kapitlerne om Bibliotekernes og Arkivernes slægtshistoriske Indhold, det sidste med megen Kyndighed udarbejdet af Landsarkivar Hatt. I Biblioteksoversigten er medtaget alle de Værker af almindeligt slægtshistorisk Indhold, der kan tænkes at have Interesse; det er naturligvis korrekt, men man maa ikke se bort fra den Kendsgerning, at der derved er kommet Bøger med, hvis Kvalitet er af en saadan Art, at der absolut intet kan bygges paa dem. Afsnittet understreger den stigende Betydning, Avisernes slægtshistoriske Indhold er i Færd med at faa, og der gøres opmærksom paa de Registreringsarbejder, som Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi har i Gang for „Politiken“s og „Berlingske Tidende“s Vedkommende. Det bør maaske i denne Forbindelse nævnes, at „Berlingske Tidende“s Arkiver gennem den sidste halve Snes Aar har arbejdet med et meget omfattende Udklips-System: Bladets eget og en Del af de andre Hovedstadsblades Hovedindhold klippes ud og arkiveres efter et fastlagt System, der gør det muligt til enhver Tid at se, hvad der er skrevet om en bestemt Person eller en bestemt Sag. For Personers Vedkommende ligger Stoffet alfabetisk, og det er klart, at dette Registreringsarbejde, hvis det fortsættes frem i Tiden, vil blive af overordentlig Værdi for vor personalhistoriske Forskning.

Afsnittet om Arkiverne og deres slægtshistoriske Indhold gør Bogen aldeles uundværlig for enhver, der blot nogenlunde regelmæssigt beskæftiger sig med genealogiske Arbejder. Selv den mest rutinerede vil ikke til Stadighed kunne huske alle foreliggende Muligheder i alle eksisterende Arkiver, og den samlede Oversigt, der her er tilvejebragt, maa derfor siges at være af yderst værdifuld ogsaa for Fagmanden. Hos ham vil maaske det Ønske før

eller senere melde sig, at der havde været mere endnu, men i det store og hele vil det ikke være rimeligt indenfor de givne Rammer at forlange yderligere Detailler. For disses Vedkommende er der jo de vejledende Arkivregistraturer at gribe til; selv om disse i mange Tilfælde er forældede og ufuldstændige, saa er de jo dog en Institution, man i høj Grad maa regne med.

Det kan ikke være uberettiget at betegne den Indsats, Landsarkivar Hatt med sit Arkiv-Kapitel har gjort, for et Stykke betydningsfuldt Pioner-Arbejde; Afsnittet er som bekendt udarbejdet allerede til Udgaven af Hennings' Bog i 1933, men er her yderligere udvidet og ajourført. Det er med en behagelig Følelse af Sikkerhed og Tryghed, man giver sig denne udmærkede Vejledning i Vold; den giver baade et glimrende Overblik over Stoffet og mange aldeles uundværlige Detailler, hvortil kommer, at den er af grundlæggende Karakter, forsaauidt som en Fremstilling i lignende Format ikke tidligere har eksisteret paa Dansk.

Ogsaa Navnet, Vaabenet, Bomærket og Seglet behandles i selvstændige Artikler, der dog i Følge Sagens Natur først og fremmest har Karakter af Oversigter. Man kunde maaske have ønsket, at der, naar der er tænkt paa saa mange „Hjælpe-Discipliner“ til Slægtsforskningen, som Tilfældet er, ogsaa havde været et Afsnit om Møntvæsenet gennem Tiderne. Det vilde have hjulpet mange ikke-kyndige paa dette højest specielle Omraade til at faa langt klarere Indtryk af de Vilkaar, hvorunder Livet levedes i svundne Tider i økonomisk Henseende, ligesom det vilde have givet Mulighed for større Udbytte af Gennemgang af Skifterne. Og for at komme med endnu en Indvending: Den skarpe Opdeling af Stoffet i Kapitler af saa selvstændig Karakter, at de faktisk kan „staa alene“, har i visse Tilfælde bevirket Gentagelser; det er ifølge Sagens Natur først og fremmest for Afsnittene om Indsamlingen af det slægtshistoriske Materiale paa den ene Side og Bibliotekernes og Arkivernes slægtshistoriske Indhold paa den anden, at dette gælder. Men det er en Konsekvens af Bogens hele System, og Forholdet er paa ingen Maade saa fremtrædende, at det kan siges at genere.

Noget helt nyt bringes i Artiklerne om Slægtsforskning i vore Nabolande. Ikke mindst med Norge har dansk genealogisk Forskning jo en yderst levende Forbindelse, dels som Følge af de to Landes fælles Fortid, dels takket være de Baand, som siden vedblev at være knyttet mellem dansk og norsk Genealogi. Men ogsaa til vore øvrige Nabolande fører Traaden jo ofte, naar man skal tilbage i Slægterne, og det er derfor ganske naturligt, at der i Bogen ogsaa findes Oversigter over de vigtigste Hjælpemidler her. Disse Oversigter er for de nordiske Landes Vedkommende udarbejdet af fremtrædende Sagkyndige fra hvert Land.¹

¹ Kamreraren OSMO DURCHMAN, Helsingfors og Docent, fil. dr. BENGT HILDEBRAND, Stockholm.

Kyndigere eller omhyggeligere Vejledere end Bibliotekar Fabritius og Landsarkivar Hatt kunde ingen ønske sig paa Genealogiens Omraade, og der er Grund til at være de to Forfattere taknemmelige, fordi de har bragt dette Arbejde til Afslutning netop nu. Det er ofte, ogsaa her paa dette Sted, fremhævet, i hvor høj Grad adskillige af de genealogiske Arbejder, der fra Tid til anden fremkommer paa Dansk, mangler System og Præcision, ja ofte er i direkte Modstrid med selv de mest fundamentale Grundprincipper for den Slags Arbejders Udførelse. Der er Anledning til at tro, at dette Forhold i nogen Grad har været at føre tilbage til manglende Kendskab til Genealogiens Teori og dens Praksis, og er dette Tilfældet, tør man maaske sætte sin Lid til, at det foreliggende Værk vil blive saa flittigt benyttet, at dets Tilstedeværelse kan spores paa Kvaliteten af kommende Tidens slægtshistoriske Publikationer. Navnlig i saa Henseende har den nye Haandbog en stor og betydningsfuld Mission, og ikke mindst paa Baggrund af dette Perspektiv har man sikkert Lov til at betegne den som en virkelig Landvinding for dansk Genealogi og Personalhistorie.

NIELS FRIIS.

AAGE BRASK: *Kjellerup. En jydsk Herregaard fra Vikingetid til Nutid.* Kbh. (Ringkjøbing) 1943. 293 S. 8vo. (Munksgaard).

Kun meget faa danske hovedgaarde har som *Svendstrup* og *Gram* faaet en fyldestgørende beskrivelse, der gør rede for gaarden som midtpunkt i en bedrift og som udtryk for en særegen kulturs udfoldelse. Godsdriften, skildringen av driftsformer og udbytte og av bøndernes kaar, er gennemgaaende traadt tilbage for en fyldig behandling av ejerne og deres familieforhold, saaledes som det er tilfældet i bøgerne om *Vemmetofte* og *Gammelkøgegaard*. Den foreliggende bog hører til denne sidste type, og det er derfor naturligt, at den omtales paa dette sted.

Paa enkelte punkter findes lidt om godshistorien, saaledes en god redegørelse for Knud Løvenbalks dispositioner – s. 109 ff. – og navnlig for familien Brasks samling av godset i 1700tallet, ligesom der ogsaa gives bidrag til landboreformernes historie. Langt den overvejende del av bogen handler dog om ejerne eller om personer, der med større eller mindre ret kan knyttes til Kjellerup.

Igennem hele middelalderen staar forfatteren, naturligt nok, paa svag bund, og ikke alle hans teorier om slægters og personers tilknytning til Kjellerup er lige overbevisende. Meget svage er saaledes avsnittene om Torgunneslægten, og han gaar her – ligesaa lidt som senere – av vejen for at medtage sagn og andres løse hypoteser, selv om der tages afstand fra deres paalidelighed. Det hele vidner om megen læsning, men om ringe kritik, og det er noget forbløffende at se Knytlingasaga og Suhm citeret parallelt. Fra 1430 bliver ejerforholdet sikkert og der anstilles sunde betragtninger over et

falsk tingsvidne og over slægten KRUSES genealogi. Selv om der her ikke kan føres noget absolut bevis, ser det meget overbevisende ud. Om en række av de følgende ejere er samlet fyldige oplysninger, selv hvor deres gøren og laden kun har ringe tilknytning til Kjellerup. Fremhæves kan saaledes betragtningerne over LØVENBALKERNE og en god karakteristik av AXEL URNE.

Langt det værdifuldeste afsnit i bogen er skildringen av Kjellerups borgerlige ejere av slægten BRASK. Her faar man ikke blot en omhyggelig redegørelse for de genealogiske forhold, men ogsaa karakteristikkene av de mest fremtrædende personer, baade mænd og kvinder, ligesom godsets kapitalforhold behandles. Ejerne i denne periode, 1700- og 1800-tallet, har vel ikke været betydelige mennesker og synes at have en usalig trang til processer, mens de ikke har deltaget i det offentlige liv, men de har drevet deres gaard med energi og har følt stærk tilknytning til baade den og deres slægt. Det sidste hundrede aar er mere skitsemæssigt behandlet, men giver et godt billede av et storgods' opløsning.

Som det ofte gaar, naar amatører skriver historie, har bogen sin svaghed i de almindelige betragtninger og i for kritikløst at medtage alt, hvad der kan presses ind i emnet, men Kjellerup-bogen er velskrevet og vidner om forfatterens store læsning og hans stærke og smukke tilknytning til gaarden og dens beboere.

HANS H. FUSSING.

CATO KRAG-RØNNE: *Ættegransking. Momenter til en første orientering.* Oslo 1943. 4to. (225 S. - Ill.). (Grøndahl & Søn).

Det er en overordentlig glædelig Begivenhed, at vort nordlige Broderfolk nu ogsaa har faaet sin Haandbog i Slægtsforskning gennem det foreliggende Værk. Der har unægtelig været noget forbavsende i, at det norske Folk, hvis genealogiske Interesse dog staaer fuldt paa Højde med de øvrige nordiske Landes, og hos hvilket Udforskningen endda paa nogle Punkter gaar længere ned end i Sverige og Danmark, saa længe har kunnet undvære et Sidestykke til Wretmans „Kort Handbok“ og Hennings' „Slægtsforskning“; det Savn, det har været blot for dansk Genealogi, maa dog have været følt endnu stærkere i Norge.

Det være sagt straks, at noget videnskabeligt Værk er det foreliggende ikke; her er ikke Tale om nogen norsk teoretisk Genealogi, men Forfatteren har heller ikke haft Prætentioner i denne Retning. Som han med den velgørende Beskedenhed, der præger hele Værket, selv paapeger i Forordet, er Bogen kun at betragte „som en amatørs kompilasjon og et forsøk på orientering for andre amatører på et felt, som har grepet ham i den grad, at han har følt trang til å meddele sig til andre“. Det er under denne Synsvinkel, Bogen skal ses, og som et Lægmandsarbejde maa Værket bedømmes overordentlig gunstigt.

Bogen bærer i nogen Grad Præg af sin Tilblivelse, idet de egentlige Tekstkapitler i Virkeligheden er en Artikelserie i „Morgenbladet“, omend i udvidet og noget modificeret Skikkelse. Formen er derfor Kauseriets, og Hensigten først og fremmest den at meddele i populær Fremstilling de vigtigste historiske og teoretiske Punkter inden for Slægtsforskningen. Det kan ikke være andet, end at disse Artikler maa have virket inciterende, de indeholder mange interessante Detailler og levendegør paa en behagelig Maade et ikke i sig selv let tilgængeligt Stof. Hovedsynspunktet synes at have været at vække Forstaaelse for Fællesskabet, det enkelte Individts Fællesskab med Slægten, Slægtskredsens Sammenhæng og dermed Baggrunden for det mærkelige Begreb „Folket“, og endelig videre ud at vise Nordens konsangvine Samhörighed. Ikke mindst som et norsk Bidrag til Paavisningen af det egentlige, reelle Grundlag for nordisk Samarbejde og nordisk Fællesfølelse vil man i Sverige og Danmark modtage Krag-Rønnes Ættegransking.

Værket indledes med en kortfattet historisk Oversigt over den europæiske, især den tyske Genealogis Udvikling og en kort Indledning i den norske Genealogis Historie; i særlige Afsnit behandles derpaa Nordisk slætskab og Europæiske forbindelser, hvorefter de genealogiske Grundbegreber gennemgaaes. Forfatteren gaar derefter over til de litterære Kilder, behandler de vigtigste Bibliografier, Tidsskrifter, genealogiske Samlinger, Slægtsmonografier, den i videre Forstand personhistoriske Litteratur, Topografier og Kildeudgaver, hvorefter følger en – desværre ogsaa meget kortfattet – Oversigt over Arkivvæsenet, først og fremmest i Norge, men desuden i de øvrige nordiske og en Række europæiske Lande. Man kunde med Arkivar Hatts Bidrag til den danske Haandbog i Slægtsforskning in mente have ønsket en fyldigere Behandling af de norske Arkivalia.

Lidt usystematisk vender Forfatteren derefter tilbage til den egentlige Genealogi, idet han først her meddeler en Oversigt over genealogisk Nomenklatur og dernæst behandler de genealogiske Fremstillingsformer, Stamtavlen og Ahnetavlen, hvorefter han gaar over til Stofindsamlingen, Ordningen og Kritiken; selve Teksten afsluttes saa med nogle korte Oversigter over Hjælpedisciplinerne, Heraldik, Palæografi og Kronologi.

Bogens sidste Trediedel er optaget af en Række bibliografiske Oversigter, først over Lærebøger og almindelige Orienteringer, dernæst Bibliografier og Registre, Tidsskrifter, genealogiske Samlinger, Slægtsmonografier, biografisk Litteratur, Topografi, Kildeudgaver og Arkivalier, Kirkebøger (kun Norge), Portrætkataloger og heraldisk Litteratur, samt endelig en Oversigt over Foreninger og Institutioner. Bogen afsluttes med Sagregister.

Trods iøjnefaldende Brist ogsaa i det bibliografiske Afsnit – man undrer sig saaledes saare over at finde Registret til Wibergs Præstehistorie opført selvstændigt mellem Dansk Bogfortegnelse og Erichsen & Krarups Bibliografi i Afsnittet Bibliografier – er det alligevel denne sidste Del, som gør Bogen værdifuld ogsaa uden for Amatørernes Kreds; særlig for Udlændinge vil

naturligvis ikke mindst de norske Afdelinger være et velkomment Hjælpe-middel, hvad der især gælder Registraturen over de norske Kirkebøger. Forfatteren har utvivlsomt været hæmmet af at bo fjernt fra Arkiver og store Biblioteker, en Omstændighed som yderligere tjener til at undskylde Manglerne og beundre hans Flid og Ihærdighed.

Medens danske Benyttede af Ættegransking saaledes væsentlig kun vil have virkeligt Brug for det bibliografiske Afsnit, saa vil dette til Gengæld skaffe Bogen et dansk Publikum, og som Udtryk for den læge Mands glødende Kærlighed til Emnet og den norske Forfatters Fællesfølelse med nordiske Fagfæller vil den blive modtaget med Tilfredshed.

ALBERT FABRITIUS.

INGEBORG FLOOD: *Liten håndbok i ættegransking*. Oslo 1943. 8vo. (106 S. – Ill.). (Dreyers Forlag).

Ved et mærkeligt Skæbnens Tilfælde fik Norge, faa Maaneder efter at Cato Krag-Rønnes i det foregaaende omtalte Værk udkom, en kortfattet Haandbog i Slægtsforskning, formet som en Vejledning til Indsamlingen af det slægtshistoriske Materiale.

Den lille Haandbog maa karakteriseres som overordentlig vellykket, skrevet i en frisk, kauserende Stil og baaret af den trænede Arkivmands Kendskab baade til sit Stof og til Publikum. Efter nogle korte indledende Kapitler, der skildrer Amatørens første Møde med Arkivets mærkelige og fjerne Verden og Slægtsfølelsens Opvaagnen, samt ganske kortfattet meddeler de allernødtørftigste teoretiske Forudsætninger og konkrete Oplysninger om Arkivvæsenets Organisation, gennemgaar Forfatteren med stor Forstaaelse og Erfaring for den begyndende Slægtsforskers Vanskeligheder i en Række meget instruktive Afsnit de enkelte Arkivaliegrupper, han kommer i Berøring med, Kirkebøger, Folketællinger, Skifteprotokoller, Tingbøger, Lens- og Fogedregnskaber, samt Diplomer og Magistratsarkiverne. Gennemgangen er formet som en Række genealogiske Undersøgelser, saaledes som vi alle kender deres Forløb, og meddeler saavel i Tekst som i Illustrationer talrige Prøver paa de forskellige Kilders Art – en heldig Form for Anskuelsesundervisning, stadig ledsaget af konkrete Oplysninger, der saa at sige smugles ind i den kvikke Tekst.

Et enkelt Punkt maa det være tilladt Anmelderen at forundre sig noget over. I Afsnittet om Kirkebøgerne oplyser Fru Flood, at Ministerialbøger efter 1850 ikke kan benyttes uden særlig Tilladelse, og som Motivering herfor anføres derpaa, at „man må ta hensyn til, at det kan forekomme oplysninger i dem, som kan være egnet til å skade nulevende menneskers gode navn og rykte“. Man vil kunne forstaa, at det af Hensyn til Privatlivets Fred er nødvendigt i Norge som alle andre Steder at forhindre Kreti og Pleti i at tilfreds-

stille et hvert Udslag af utidig Nyfigenhed og Snagen i andre Menneskers Forhold, men at *Sandheden* om et Barns Herkomst eller eventuelt for tidlige Fødsel skulde være direkte skadelig for dets gode Navn og Rygte er mig aldeles uforstaaeligt. Det er et besynderligt Levn fra en Tid, hvor man nok, som til alle Tider, kunde sætte illegitime Børn i Verden, men hvor Moralen dog ikke var saa løssluppen, at man ogsaa vilde være sig sine Handlinger bekendt.

Fru Floods Bog er saa almen holdt, Problemerne saa tilpas de samme alle Steder, at danske Læsere ogsaa uden for Nybegyndernes Kred, vil have Glæde af at stifte Bekendtskab med den. Det er en god Bog, som paa en heldig Maade supplerer Krag-Rønnes Ættegransking.

ALBERT FABRITIUS.

Kong Christian VIII.s Dagbøger og Optegnelser. Udgivet af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie ved AXEL LINVALD. I Bd. 1799–1814. Kbh. 1943. 4to. (XV–667 S.). (Gyldendal).

Efter en lang Aarrækkes Forarbejder har Rigsarkivar Axel Linvald sidste Efteraar udsendt første Bind af Danske Selskabs Udgave af Kong Christian VIII.s Dagbøger og Optegnelser. Dermed er paabegyndt en Kildepublikation, som alene i Kraft af de foreliggende Optegnelser Omfang og Dagbogsforfatterens centrale Stilling til Begivenhederne vil være aldeles uundværlig for Udforskningen af den nordiske Historie i første Halvdel af det 19. Aarhundrede.

Prins CHRISTIAN FREDERIK begyndte som kun 13-aarig i 1799 at føre de Dagbøger, som med faa Afbrydelser (1806–14 og 1814–16 (19)) fortsattes til hans Død i 1848. Det drejer sig her om Dagbogsnotitser i egentlig Forstand, førte Dag for Dag, Aar efter Aar, og, som Udgiveren bemærker, „ofte vel i sene Nattetimer“, de er derfor ogsaa knappe i Formen og bærer, trods den Hast, hvormed de er nedskrevne, Vidne om Prinsens Beherskelse af Modersmaalet og den ypperlige, letflydende Stil, som ogsaa kendetegner hans Brevskrivning. Som et gennemgaaende Træk kan det fremhæves, at Notitserne som Regel er mere refererende end reflekterende, en Ulempe for den, der først og fremmest vil søge Christian Frederiks personlige Opfattelse og Meninger om dette eller hint Formaal, men en uvurderlig Fordel, hvor Notitsen skal benyttes som Kilde til Skildringen af en bestemt Udviklings Forløb – dette Forhold hænger vel utvivlsomt sammen med noget dybere i Forfatterens Natur og er i sig selv et ikke uvæsentligt Bidrag til hans Karakteristik. Som Følge heraf yder hans Omtale i Reglen ikke større Bidrag til Belysningen af de omtalte Personer, ogsaa her er det det rent refererende, som er fremherskende, men det siger sig selv, at en saa omfangsrig Dagbogs-række, ført af en Mand, der som Prins og Militær baade ved sine Repræsentationspligter og sin Embedsvirksomhed og med udprægede litterære, kunst-

historiske og videnskabelige Interesser er kommet i Berøring med Mennesker i Tusindvis, nødvendigvis maa rumme uhyre meget Stof ogsaa af Interesse for Personhistorikeren, og der er derfor god Grund til i nærværende Tidsskrift at henlede Opmærksomheden paa Publikationen.

Det foreliggende Bind omfatter Dagbøgerne fra 1799 til 1814, altsaa til kort efter Christian Frederiks Hjemkomst fra Norge; hertil slutter sig Optegnelser 1803-12 og Notater fra Dagene 6.-15. November 1806 (Begivenhederne i Holsten), samt som Tillæg til Dagbogen for 1814 Prinsens Udkast til en Redegørelse for Krigsbegivenhederne i Norge i Juli og August 1814 og J. G. ADLERS af Prinsen gennemrettede Fremstilling af Begivenhederne i Norge i 1814. Foran hvert Aar eller hver Gruppe meddeles en kort Karakteristik af den paagældende Dagbog med Angivelse af, hvilke Notitser Udgiveren principielt har udeladt, saasom ligegyldige Optegnelser om Familiens Helbred, Vejret, Prædikener og Teaterbesøg, Spillepartier, Regnskabsnotitser osv. Efter Udgaven følger en fyldig Realkommentar, der vidner om Udgiverens Beherskelse af den herhen hørende omfattende Litteratur, medens Personkommentaren er samlet i det udførlige Navneregister.

Ved Udarbejdelsen har Rigsarkivaren haft Assistance af Arkivar, mag. art. J. O. Bro-Jørgensen, der har foretaget Størstedelen af Afskrifterne til det foreliggende Bind, og cand. mag. H. J. H. Glædemark, der især har været virksom ved Korrekturlæsningen og Indsamlingen af Noterne.

Betydningen af den foreliggende Publikation er indlysende. Dagbøgerne henligger i Kongehusets Arkiv og har naturligvis kun kunnet udgives med H. M. Kongens Tilladelse; dertil kommer, at Christian Frederiks Skrift, der i Forvejen nok kan berede Læserne visse Vanskeligheder, i den miniatureagtige Skikkelse, den har i Dagbøgerne, fordrer en netop med denne Haandskrift meget fortrolig Læser. Der er derfor god Grund til at gratulere Danske Selskab og Rigsarkivaren til dette første Bind, og til at haabe, at de følgende Bind maa se Lyset indenfor en ikke alt for lang Arrække.

ALBERT FABRITIUS.

LOUIS BOBE: *Johannes Ewald. Biografiske Studier*. Kbh. 1943. 8vo. (143 S. - Ill.). (Hagerup).

I Anledning af 200-Aarsdagen for JOHANNES EWALDS Fødsel (18. November 1943) har Dr. phil. Louis Bobé samlet en Del af sine tidligere Publikationer om vor store Lyriker til det lille fordringsløse Ewald-Skrift, som her skal omtales. Det er med megen Glæde, at man nu læser disse Afhandlinger igen under eet. Skønt Forfatteren kun vil have sine Artikler betragtet som Studier, har man her faaet et fuldstændigt Overblik over Ewalds Biografi. Afhandlingerne er nu gennemset paany, hist og her omarbejdede, men dog ikke anderledes, end at Hovedtrækkene i Opfattelsen er den samme som før.

Dette gælder saaledes ikke mindst det frastødende Portræt af Digterens Moder, og det gælder Myten om HEDVIG ROERS som Musen for Rungstedts Lyksaligheder – en Hypotese, som en anden af Aarets Mindebøger over Ewald ukritisk har genoptaget. Med stor Fornøjelse og Beundring for Forfatterens Evne til med faa Streger at tegne et for Læseren uforglemmeligt Billede nyder man eksempelvis Skildringen af Byen Slesvig eller det lille Morgenbillede fra Vestergade; saadanne smaa Milieuskildringer er jo Forfatterens Force, som han i det hele taget i sin Sprogbehandling Gang paa Gang aftvinger Læseren Respekt. Hvor er det forunderligt, at netop Immigræntens Søn blev begavet med den sjældne Evne at kunne aflytte det danske Sprog dets fineste Nuancer, at kunne vælge netop den sproglige Valør, som giver Billedet Prægnans og faar Strengen til at klinge.

Noteapparatet viser her, som i Forfatterens større Arbejder, hans enorme Belæsthed og hans Dybdeboringer i Arkivernes Guldaarer.

ALBERT FABRITIUS.

NIELS FRIIS: *Generalkonsul Paul Adolph Lehmanns Ahnetavle*. Kbh. 1943. 4to. (97 – X S. – Ill. – 1 Tvl.). (Ikke i Boghandelen).

Redaktør Niels Friis, som tidligere har udsendt et fortrinligt lille Arbejde om sin fædrene Slægt (se nærv. Tidsskr. 11. Rk. 2. Bd., S. 150) har med den foreliggende Ahnetavle for Generalkonsul PAUL ADOLPH LEHMANN paany dokumenteret sine fortræffelige genealogiske Kvalifikationer. Selve Undersøgelsen er foretaget med Grundighed og Omhu og med fuld Udnyttelse af det for Haanden værende Kildemateriale, og Resultaterne er fremlagt i en Række kortere Biografier, som baade rummer det væsentlige – og kun det – og tillige er skrevet i et behageligt, let læseligt Sprog.

Oversigtstavlen omfatter 32 Ahner, af hvilke 23 kendes; 16-Ahnerækken er komplet. For de 32 Ahners Vedkommende anføres kun Aarstal, medens de senere Generationer er forsynet med de sædvanlige Oplysninger, Fødsels-, Døds- og Vielsesdatoer og Stedsangivelser. Teksten derimod omfatter kun 16 Ahner og er opstillet efter det generationsvise Princip (ledsaget af Lorenz' Systembetegnelser), som med Hennings' Ahnetavle fra 1917 blev knæsat i dansk Genealogi. Da Forældrenes og Bedsteforældrenes agnatiske Descendens er medtaget, udgør Skriftet tillige et Tilløb til en Konsangvinitetstavle. Pladshensyn og den Omstændighed, at en Del af Materialet for Tiden ikke kan fremskaffes, har bevirket, at en fuldstændig Slægtskabstavle ikke har kunnet bringes.

I Indledningen omtales ganske kort de to Hovedfamilier, LEHMANN fra Fredericia – som føres tilbage til Grenader ANDREAS LEHMANN (f. ca. 1705) – og Lübeckerslægten BEHRENS, der kendes lige saa langt tilbage. Det af Skibskaptajn JOHAN FREDERIK LUDVIG LEHMANN (1765–1807) førte Segl er optaget

som Familievaaben og gengives paa Titelbladet. Man undrer sig lidt over i Beskrivelsen at finde den yderst til venstre placerede Fugl omtalt som „en Hejre, en Stork eller en anden lignende Fugl“. Dyret er en vagtsom Trane – Aarvaagenhedens Symbol. Det bør tillige nævnes, at man ved Vaabenbeskrivelser plejer at anvende heraldisk højre og venstre, altsaa de modsatte Betegnelser af Forfatterens.

Af de i den øverste Ahnerække forekommende Familier skal her, foruden de to allerede nævnte, anføres Slægterne NYEGAARD, FOG, LEMVIG, MÜLLER, VON BRØMSEN, JUTTING (ikke Jütting, som Familien ellers sædvanligvis kaldes), NÆGLER og D'AUBERT.

De meddelte Biogrfier udmærker sig som nævnt ved deres velafbalancerede Form. Med særlig Glæde læser man Skildringen af Lægen JULIUS CHRISTIAN LEHMANN (1836–1901), der er en af Tuberkulosebekæmpelsens Pionerer.

Bogen, der fremtræder som en smuk Tryksag, blot paa et lidt ubehageligt glittet Papir, er forsynet med en Række udmærkede Illustrationer, hvoraf kun skal nævnes H. C. ANDERSENS Dedikation i Originaludgaven af „Mulatten“ til Fru AUGUSTA BEHRENS, f. JUTTING (1819–53). Det meningsløst lille Oplagstal (55 Ekspl.) vil yderligere bidrage til at gøre Bogen til en bibliofil Lækkerbidsken.

ALBERT FABRITIUS.

OTTO VILH. SOMMER: *Stamtavle over Slægten Redsted i Danmark*. Trykt som Manuskript. Kbh. 1943. 8vo. (20 S.).

Af den særligt til Frederikstad-Egnen knyttede Slægt RESTED har flere Medlemmer været i Danmark, saaledes Højesteretsassessor Etatsraad OLE RESTED (d. 1804) og Borgmester og Byfoged i Korsør, Overretsprokurator NIELS RESTED (1742–1803), men agnatiske Descendenter synes de ikke at have efterladt sig; derimod har en Spindelinie, som optog Navnet i Formen REDSTED fæstet Bo her i Landet. ELSE CATHRINE RESTED havde i sit første Ægteskab med Proprietær LARS OLSEN (BORGE) en Datter ANNE SOPHIE RESTED (1735–eft. 1814), der er Stammoder til den danske Slægt HIRSCH, og Sønnen OLE REDSTED (1742–1801), der døde som Major ved Fyenske Infanteriregiment, og hvis Mandslinje udsluktes 1936.

Otto Vilh. Sommer har i et lille Skrift behandlet den danske Slægt, som ikke er særlig talstærk, og som vel ikke har gjort sig bekendt ved nogen større blivende Indsats, men ikke derfor er uden Interesse. Ole Redsteds Søn, Oberstløjtnant JOHAN FREDERIK REDSTED (1790–1857) havde Sønnerne Sognepræst til Lerup og Tranum OLUF ANSTEEN FREDERIK LEOPOLD REDSTED (1821–93) og Postmester i Thisted, Kaptajn VALDEMAR CHRISTIAN REDSTED (1833–1909), samt flere Døtre, af hvilke en var gift med Admiral F. L. F. SOMMER, en anden med Pastor P. M. O. G. THESTRUP i Jungshoved, den tredje med Pastor P. A. COLDING i Køng og den fjerde med Justitsraad,

Kontorchef i Kirke- og Undervisningsministeriet, FRANTZ CHRISTOPHER BRUUN. Pastor O. A. F. L. Redstedts Søn, Fiskerikontrolør, Kaptajn JOHAN FREDERIK PULTZ SOMMER REDSTED (1857-1924), var Fader til GUDRUN MARJE CAROLINE REDSTED, som er gift med Professor, Dr. med. HJALMAR HELWEG.

Stamtavlen, der er opstillet efter Generationsprincippet med Anvendelse af Løbenumre, synes vel underbygget og bringer de nødvendige genealogiske Oplysninger; de biografiske Meddelelser kunde man nok have ønsket lidt udførligere, men Sparsomheden afbødes dog noget ved de fyldige Litteraturhenvisninger. Ved dette vel udførte Arbejde har Forfatteren sikret sig en pæn Plads blandt vore yngre Genealoger.

ALBERT FABRITIUS.

MOGENS SEIDELIN: *Den Seidelinske Slægtsbog I. De ældste Slægtled og Kredsen om dem*. Kbh. 1943. 4to. (XI-300 S. - Ill. - 1 Vaabentvl. - 3 Tvl.).

Igennem flere Aar har Læge Mogens Seidelin arbejdet ihærdigt med Udforskningen af den udbredte Seidelin'ske Slægt, saaledes som det fremgaar af det nu foreliggende første Bind i stort Kvartformat, der omfatter Slægtens fem ældste Led. Den Seidelinske Slægts genealogiske Forhold har oftere været Genstand for Behandling, saaledes hos Giessing, hos Lengnick og endelig i den noksom bekendte „Stamtavle over Familien Seidelin“, som F. E. SEIDELIN udgav 1877, og som ikke mindst paa Grund af sin vidtgaende Redegørelse for de kognatiske Descendenter er en af vor Litteraturs stærkest benyttede Stamtavler. Ogsaa utrykte Behandlinger af Slægtens Genealogi forekommer, saaledes en Stamtavle af BURMAN BECKER og Historikeren PAULUS SEJDELINS Samlinger, begge Dele i Det kgl. Bibliotek. Fælles for de her nævnte Behandlinger er, at de kun vedrører Slægtens Genealogi; dens Historie har ikke hidtil været udforsket, og det er paa dette Felt den unge Læge har sat hele sin Energi og Arbejdskraft ind og med sine uomtvistelige Evner naaet et Resultat, som, uanset de mindre væsentlige Indvendinger, der vil kunne rettes mod det, svarer smukt til Anstrengelserne.

Det har ikke kunnet undgaas, at Mogens Seidelin ved Arbejdet med Slægtens Historie er kommet til at revidere den traditionelle genealogiske Opstilling af de ældste Led, som den findes hos Giessing og senere Bearbejdere. I en overordentlig smukt gennemført Studie er det lykkedes Forfatteren at paavise, hvorledes Slægten kun paa Spindesiden nedstammer fra „Seidelin fra Polsk-Preussen“, nemlig fra den i Werder (i Østpreussen eller Pommern) fødte MICHEL SEIDEL, der 1589 dukker op i Helsingør, hvor han siden blev Raadmand og Byfoged og døde som en anset Mand i 1616. Michel Seidel havde kun een Søn JACOB MICHELSEN GREVE (d. 1656), der blev Præst i Fulltofta i Lunds Stift og ikke efterlod sig Børn; Navnet Greve (dvs. Foged) var Faderens Tilnavn. Navnet Seidel i den tyske Femininumform videre-

førtes af Raadmandens Datter LISBETH MICHELSDATTERS (d. 1659) Børn i første Ægteskab med Handelsmanden HANS JØRGENSEN (d. 1639) i Helsingør, som altsaa er Slægtens ældste Mand; det var Brødrene Provst HANS HANSEN SEIDELIN (d. 1668), fra hvem bl. a. den adlede Slægt stammer, og Slotspræst og Provst i Skanderborg JØRGEN HANSEN SEIDELIN (d. ca. 1688).

Selve Fremstillingen former sig som en Række, tildels overordentligt udførlige Levnedsskildringer, som for langt den overvejende Dels Vedkommende bygger udelukkende paa det af Forfatteren selv fremdragne Kildestof. Biografierne er gennemgaaende præget af hans Ønske om at fremlægge hele det kæmpemæssige Materiale, og det har derfor ikke kunnet undgaas, at de sine Steder virker vel brede og tunge; i adskillige Tilfælde har Forfatteren presset mindre væsentlige Detailler ind og i selve Biografierne gengivet omfangsrige Dokumenter in extenso – et Forhold som ganske naturligt besværliggør Tilegnelsen af det egentlig betydende Stof. Naar man af iøvrigt meget rimelige og forstaaelige Hensyn til de læge Læsere ønsker at gengive Stof, som kun kan have Betydning og Interesse for Familien selv, saa bør man i hvert Fald henskyde dette Stof til et Tillæg, saaledes som det er sket i H. Berner Schilden Holsten's Slægtebog, som paa saa mange andre Omraader – lige til Udstyret – har været Forfatterens nærmeste Forbillede. Biografierne vilde kun have vundet derved og vilde være kommet til at fremtræde som det, der er Meningen med en Biografi, nemlig en Fremstilling af Livsudviklingen. Nu er Levnedsskildring og Diplomatarium blandet sammen. I de kommende Bind af Værket burde Forfatteren ændre Planen paa dette Punkt, saaledes at Hensynet til Familien, uden at blive tilsidesat, dog bliver mindre dominerende.

Et andet Punkt, paa hvilket Forfatterens Bredde præger Billedet, er den genealogiske Udredning af Slægtsforhold for Personer, der tildels kun har meget ringe Tilknytning til det egentlige Emne; man tilgiver ham imidlertid saare gerne denne Omstændelighed, fordi vi derved har faaet et overordentligt værdifuldt Udsnit af Helsingørs genealogiske Forhold i det 16. og 17. Aarhundrede og tilmed i en første Haands Bearbejdelse; i det hele taget synes Forfatterens egentlige Styrke at ligge i den genealogiske Undersøgelse, hvor hans udprægede Sporsans, hans Fortrolighed med Kildematerialet og hans aldrig svigtende Grundighed, som end ikke er veget tilbage for den trælse Vej gennem Tingbøgerne Blad for Blad, har sat de ypperste Frugter. Den foreliggende Bog er derved ikke alene blevet et for Familien interessant Værk, men tillige et vægtigt Bidrag til Helsingørs Historie, som man ogsaa fra genealogisk Side Gang paa Gang vil vende tilbage til.

Forfatterens store genealogiske Interesse har da ogsaa bragt ham til at meddele udførlige Ahnetavler for flere af de forekommende Personer, og en stor Efterslægtstavle over den tildels meget betydende Efterslægt efter Borgmester DAVID THOMSEN i Helsingør (nævnt 1521) (Familierne LEJEL, LÆLIUS, ELSERS, BRAEM, BØGVAD m. fl.) er af stor Interesse ikke mindst til

Belysning af de genealogiske Forbindelser mellem Helsingør, Malmø og København. De store Købmandsslægters og de lærde Familiers dominerende Indflydelse i de tre nævnte Byer er et af de mange Punkter i dansk Genealogi, som venter paa en nærmere Udredning.

Det foreliggende Bind er smukt illustreret og forsynet med fyldestgørende Navneregister, hvis Omfang (18 Sider) alene viser Bogens overvældende Stofmængde. Det er et imponerende Arbejde, Læge Seidelin her har udført, og der er al mulig Grund til at haabe, at han maa have Lejlighed til at fuldføre det saa stort anlagte og smukt paabegyndte Værk, som vil give ham en udmærket Placering indenfor nyere dansk genealogisk Forskning.

ALBERT FABRITIUS.

SMAA MEDDELELSER

VON BENNIGSEN

Ritmester ved det kgl. Husarregiment ERNST CHRISTIAN JOHAN FRIDERICH HENRICH VON BENNIGSEN ægtede 28. Marts 1808 i Køge BIRGITTE MARIE HYLSENBERG og lod 5. April s. A. deres efternævnte Børn kuldlyse: ERNST CHRISTIAN, f. 18. Nov. 1793 p. Fødselsstiftelsen, døbt 23. Nov, FLORIAN JOHAN MICHAEL, f. 15. Dec. 1794, døbt 24. Dec., og ANNA DOROTHEA MARIE HENDRINE, f. 8. Dec. 1799, døbt 18. Dec. (Køge Raadstueprotokol 1797-1826. Fol. 166b).

HAUCH-FAUSBØLL.

ET LEMVIG-SKIFTE

Man vil ikke let finde paa at søge Skiftet efter fhv. Sognepræst CHRISTIAN LEMVIG til Lidemark og Bjeverskov i Ringsted Herreds gejstlige Skifteprotokol. Naar det ikke desto mindre findes der, er Grunden den, at han døde hos sin Søn Magister LEMVIG i Ringsted. (Ringsted Herreds gejstlige Skifteprotokol 1719-48, Fol. 19). Han efterlod tre Børn: Sognepræst til Ringsted og Benløse, Magister ERIK CHRISTIAN LEMVIG, Sognepræst til Enderslev og Vraaby CASPAR LEMVIG og ELLEN CATRINE, Hr. MICHEL SØRENSENS Enke af Køge. Præsten i Lidemark har altsaa ikke noget at gøre med Skoleholder CASPAR JØRGENSEN LEMVIG i København, fra hvem en anden Præsteslægt stammer. Han var Fader til Sognepræst til Hemmet og Sønder Vium HANS JØRGEN LEMVIG, Sognepræst til Ulstrup og Gundersted HENRIK LEMVIG og Præst paa Manø CHRISTIAN LEMVIG (se min Bog Julius Jensens og Hustrus Slægt, S. 73-79).

HAUCH-FAUSBØLL.

BORGERSKABSØGER

Allerede længe har det været vel bekendt, at Magistraternes Fortegnelser over Borgere, der har taget Borgerskab, de saakaldte Borgerskabsprotokoller, udgør en vigtig Kilde baade for Personalhistorien og for Samfundshistorien i videre Forstand, og saare ofte bliver disse Kilder spurgt til Raads især af Personalhistorikere. Derimod er man hidtil ikke her i Landet skredet til en

samlet Udgivelse af dette Kildemateriale – paa Tysk foreligger derimod bl. a. Ludwig Andresens store „Bürger- und Einwohnerbuch der Stadt Tondern bis 1869“ (Veröffentlichungen der Schleswig-Holsteinischen Universitäts-gesellschaft Nr. 46). En Begyndelse er dog nu sket med Borgerskabsproto-kollerne i Vejle, som efter Byraadets Foranstaltning og paa dets Bekostning er blevet udgivet af Amtsforvalter JØRGEN SWANE under Titel „*Vejle Borgerbog 1754-1870*“, 90 S. i stort 8°, Vejle 1943. Udgiveren har forsynet Ud-gaven med en lille Indledning, der dels behandler det foreliggende Kilde-materiales konkrete Ejendommeligheder, dels gør Rede for Begrebet „Bor-gerskab“. Derefter følger selve Borgerfortegnelsen, ordnet kronologisk, og endelig som Tillæg hertil baade et alfabetisk Register over de omtalte Per-soner og – meget nyttigt – et efter Faggrupper ordnet Register over samme. Den lille Publikation gør et tiltalende Indtryk, og man glæder sig over, at det første Skrift af denne Art paa Dansk er blevet tilrettelagt af en saa nøj-agtig og kyndig personalhistorisk Arbejder som Jørgen Swane. Det var meget at ønske, om andre danske Købstæder vilde følge Vejle Bys Eksempel og med denne Publikation som Mønster foranstalte lignende Borgerbøger udgivne.

BJØRN KORNERUP.

VON STÖCKEN

I de følgende Linier skal der gøres nogle Bemærkninger – Rettelser og Tilføjelser – vedrørende nogle Medlemmer af Familien von Stöcken.

1. FRIEDRICH GERHARD VON STÖCKEN. Han er immatrikuleret i Kiel 7/10 1680, i Giessen 26/10 1681 (ikke 1683). Han var Overauditor i Olden-borg fra 29/7 1686–1689. I disse Aar staar han opført i Militæretaterne. Efter 1689 findes der ingen Overauditor opført i Oldenburg, hvilket kunde tyde paa, at Embedet er bleven nedlagt. I Matriklen for Strassborg staar opført: 31. Aug. 1688 Friedrich Gerard von Stöcken, fra Holsten, stud. jur. Hvis man ikke vidste, at han paa dette Tidspunkt var Overauditor i Oldenburg, maatte man antage, at det var samme Person, som studerede i Strassborg. Hvis man gaar ud fra, at han havde faaet Orlov, saa maatte der findes et Pas for ham til hans Rejse til Strassborg, men et saadant findes ikke i Pa-nten. Dertil kan der naturligvis siges, at ikke alle Pas er bleven noterede i Patenten, hvilket er muligt. Summa summarum: Om Overauditoren i Oldenburg og Studenten i Strassborg er samme Person, er tvivlsomt.

Den 5. April 1690 blev han udnævnt til Amtsforvalter i Land Würden i Oldenburg. Dette Embede beklædte han, indtil han i 1700 blev udnævnt til Landfoged i de oldenborgske Marsk- og Geestdistrikter. Det nøjagtige Tidspunkt for sidstnævnte Bestalling kan ikke fastslaas, da Patenten for 1700 er gaaet tabt.

Han har ikke været Sekretær ved de udenlandske Affærer i 1698. Det var JOHANN Gerard von Stöcken, som beskikkedes dertil 12/11 1698.

I 1731 blev hans Efterfølger FRIEDRICH JULIUS ROTTMANN adjungeret ham. von Stöcken nævnes i Statskalenderen for 1734 og indtil 1738. I 1739 er Rottmann opført som Landfoged. Man kan derfor gaa ud fra, at Friedrich Gerhard von Stöcken er død i 1738. (Aage Dahl: Sønderjyllands Bispehistorie S. 52, Hirsch: Danske og norske Officerer 1648-1814, R. K. Quittungs Buch 1686-1705, Album Kiel, Personallistoriske Samlinger I, 458, Mitteilungen des Oberhessischen Geschichtsvereins, Neue Folge, 3. Bd. S. 45, Militær Etater 1687-1689. Strassburger Matrikel II, 316, R. K. B. P. 1690 Nr. 319, Pat. 1698. Fol. 214, 1714. Fol. 10, 1731 S. 795, Statskalender).

2. HANS HEINRICH VON STÖCKEN. Han er immatrikuleret i Kiel 17/1 1698 og i Frankfurt a. d. Oder Nov. 1701. I Patenten for 1705 Fol. 218 kaldes den Mand, som den 21. Aug. 1705 blev 2. Sekretær ved de udenlandske Affærer, JOHANN Henrik von Stöcken, medens i Patenten 1721 Fol. 372 den, som udnævnes til Landfoged, kaldes HANS Heinrich von Stöcken, saa det er formentlig 2 Personer. Naar han i D. A. A. betegnes som Etatsraad, udnævnt d. 30. Okt. 1719, saa er det urigtigt; det maa være en anden von Stöcken, som har faaet Udnævnelsen under denne Datum. Hans Heinrich von Stöcken betegnes i sin Landfoged-Bestalling som Justitsraad; han udnævntes til virkelig Etatsraad d. 6. Juni 1732.

Han afstod sit Landfoged-Embede d. 29. April 1743 til Johann Dietrich Günther.

En Datter af ham, CHRISTINA CHARLOTTA MARGARETHA VON STÖCKEN ægtede 1737 Baron Jacob von Botzclav; de var Søkendebørn. Dispensation dat. 25/10 1737.

(Aage Dahl: Sønderjyllands Bispehistorie S. 52, Pat. 1705. Fol. 218, 1721. Fol. 372, 1732. Fol. 313, 1743 S. 335. Pat. 1737. Fol. 653).

3. Til Slægten von Stöcken hører formentlig HERCULES VON STÖCKEN, Lt. i Kapt. Kramers Komp. i Bremers gwb. Inf. Rgmt. 1675 og var som saadan Bisidder i en Krigsret i Glückstadt 12/7 1675 (Indk. Sag 585/1675) - var 14/4 1679 Kapt. og Komp. Chef i sjæll. nat. Inf. Rgmt. og laa i Wismar (Indk. Sag April 1679) (Hirsch) - Bestalling som Foged i Burhave d. 26. Juni 1681 (R. K. B. P. 1681 Nr. 102a). - Han var if. Lengnicks von Stöcken II. S. 20 Søn af Amtsforvalter over Halsted Kloster og Ravensberg, Sekretær i Danske Kancelli VOLMER (FOLCKMAR) VON STÖCKEN og CATHARINA HERCULESDATTER. Han ægtede 17/6 1681 CATHARINA GESDEN.

J. SMITH.

KNORR VON ROSENROTH

I Fortsættelse af Stamtavlen i 11. IV. 220 kan meddeles følgende supplerende Oplysninger om Nr. 15 e:

IDA FRANTZISCA CHRISTOPHINE KNORR VON ROSENROTH, Datter af Oberstlieutenant ERNST FERDINAND KNORR v. R. og NICOLINE CATHRINE v. HINCKELDEY, døbt 20/12 1815 i Citadels K. i Kbh., konfirmeret i Faaborg 3/10 1830, † 27/6 1853 i Odense.

~ 24/5 1843 i Faaborg med PETER MADSEN, Toldbetjent i Randers, senere Toldassistent i Odense (Forlovere: Distriktskirurg C. Ortman og kgl. Toldkasserer Lars Hansen) * 4/5 1811 i Taastrup ved Harlev, døbt 9/6 1811 i Harlev K., konfirmeret i Harlev K. 1826, Søn af Saddelmager MADS HANSEN og ABELONE ALBRECHTSDATTER af Taastrup, † 27/5 1869 i Odense, begravet 3/6 1869 Sct. Knuds K.

Han ~ II° 6/10 1854 i Odense Sct. Knuds K. med SOPHIE LANGE * 6/6 1830 i Odense, døbt 30/7 1830 Vor Frue K., † 17/2 1891 i Kbh., begravet 23/2 1891 Sct. Johs. K., Datter af Handskefabrikant i Odense ANDREAS LANGE og KRISTINE MARIE STOKKEBYE.

3 Børn i 1. Ægteskab, 6 Børn i 2. Ægteskab.

V. STARCKE.

OLRIK (ULDRICH)

Fra Bibliotekar, cand. jur. A. M. Wiesener, Bergen, er der tilgaaet Samfundet Meddelelse om, at der i Søndfjord Skifteprotokol (Statsarkivet i Bergen) findes Skifte afholdt 19. September 1702 efter Borger og Gæstgiver i Souesund, Søndfjord, HERMAND MICHELSSØN ULDRICH mellem hans efterlevende Hustru INGEBORG LARSDATTER og 4 af den sl. Mands i Live værende Søkende ved Navn: 1. MICHEL ULDRICH, boende i Bagholmen, 2. JACOB ULDRICH i Holland, 3. ANNA ULDRICH i Lübeck og 4. TRINE ULDRICH i Bergen. Boets Formue var 242 Rdlr.

Ved Sammenligning med Familien Olricks Slægtetog, 2. Udg., Kbh. 1901 (S. 8 og Tavlen) synes det udelukket, at Herman Mikkelsen Uldrich kan tilhøre Familien Olrik, medens to af de som Søkende nævnte, nemlig Michel Uldrich (Olrich) i Bagholmen og Trine Uldrich (Oldrich) i Bergen givet synes at gøre det. Skiftet kan formentlig ikke forstaaes anderledes end ved at antage, at Familien Olricks Stamfader BEHREND OELRICHS, der var gift med en unavngiven Datter af MIKKEL BAGHOLMEN, har giftet sig med en Enke, som i Ægteskabet har medbragt Sønnen Herman Mikkelsen, som saa, hvad der jo oftere forekommer, har optaget Familienavnet efter sin Stedfader.

Er denne Antagelse rigtig, maa Slægten Olricks andet Led udvides med den i Holland boende Jacob Uldrich og den i Lübeck levende Anna Uldrich, og Formodningen i Slægtetoget anf. St., at Behrend Oelrichs havde flere Børn end de paa Stamtavlen opførte, synes saaledes bekræftet.

A. F.

ET BREV FRA THORVALDSEN TIL BARON HERMAN SCHUBART

I Personalhistorisk Tidsskrift 11. IV. 1 ff. har hr. cand. mag. Øjvind Andreassen offentliggjort en række breve, der stammer fra baron Herman Schubarts nu splittede og delvis tabte arkiv. Nedenstaaende brev, der nu findes i Fyns Stiftsmuseum i Odense i den saakaldte „Hvidgarver Petersens

Autografsamling“, stammer ligeledes fra Schubarts arkiv. Hvorledes det er naaet ind i denne samling, kan ikke oplyses, da hvidgarver Petersen opkøbte sine autografer gennem alle mulige antikvariater.

Brevet, der er egenhændigt, bærer en fransk udskrift til Schubart i Livorno og lyder ordret som følger:

Rom d. 6te Junius 1807.

Efter lang Tiid at have levet i det Glade Haab at Profitere af Deres Excellenzes gode enbydelse paa det yndige Montenero for at tilbringe Sommeren og saaledes i Deres behagelige Selskab have kunde forklaret mundlig alt hvad jeg gierne velle sige Deres Excellence bedre en som jeg er i stan til at fremsætte paa Papiret, maa jeg dog gribe til det siste, da jeg nu seer det ikke kan blive mig mulig at inrette mig saa at jeg kunde Rejse her fra for mine Arbejder skyld, maa jeg destovere opsette denne for mig saa ubeskrivelege fornøelse.

Jeg beder Deres Excellence meget om forladelse fordi jeg ikke har sendt Deres Byster, Aarsagen er at jeg først har fulendt Her Tranes Byste i marmor, og nu vel sende den tillegge med Grev Ranzow og Professor Baeden Byster til Danmark, saa de kunde gaa med samme Skib som Deres Byster gaar med. Deres Basrelief med Muserne er nu nesten færdig det gior meg unt at marmoret ikke er faldet saa godt ud som jeg ønskede der er en del Plætter dersom jeg var vis paa at finde et andet Stykke fri for Plætter saa velle jeg gerne giøre det om i gen. Derimod har jeg været meget lykkelig med marmor til Daaben. Johanneo og Christo er kommen uden ringeste Plæt, og jeg haaber at di andre Sider vel komme legeledes, jeg havde bestemt at modellere de tre Sider til Daaben paa Montenero – jeg kan ikke tenkke der paa uden med Taarene i Øynene. Gud ved naa jeg igen skal have den Glæde at see Dem hvorefter jeg længes saa usigelig. Jeg beder ærbødist min Kompliment aflagt hos Deres naadige Gemallende, og anbefaler mig til Deres bevaagenhed og godhed, og haver jeg den Ære med al høyagtelse at forblive

Deres hengivne og underdanest Tiener
B Thorvaldsen.

P. S. fra Comitionen har jeg endnu ikke faaet anvisning paa den forlände Summa. Marmoret til de 4 Ronde Basriliefe er ankommen her til.

HANS H. FUSSING.

PRÆSTESLÆGTEN BOYSEN (BOËTHIUS)

En kritisk Bemærkning.

CHRISTIAN BRUUN, som var Præst i N. Løgum og Løgumkloster fra 1620–1645, var gift med SARA, som almindeligvis betegnes som Datter af Præsten i Hellevad JØRGEN BOYSEN (Georg Boëthius), hvis Levetid angives

fra ca. 1590–1659. Nogle kronologiske Betragtninger vil dog vise, at det ikke kan være Tilfældet.

Christian Bruuns Søn og Eftermand var CHRISTOPHER BRUUN, som immatrikuleredes i Rostock i April 1632. Han har da været ca. 20 Aar og maa altsaa være født ca. 1612. Hvis han er den ældste af Præstens Børn og hvis hans Moder har været ca. 20 Aar ved Ægteskabets Indgaaelse, saa maa hun være født ca. 1590, altsaa paa samme Tid som Præsten i Hellevad JØRGEN BOYSEN, som hidtil er bleven betegnet som hendes Fader.

I Mollers Genealogi over Slægten Boysen (Boëthius) angives hun at være født 1584 i „Nübel“, fntl. Nibøl, hvor efter hans Opgivelser Faderen Laurentius Boëthius var bleven Præst samme Aar. Hendes Moder var MAGDALENA SELMER, Datter af Georg Selmer i Schmalstedt og hans Hustru Anna.

Jørgen og Sara Boysen var saaledes ikke Fader og Datter, men Broder og Søster, og hun var endda 6 Aar ældre end hendes fntl. Fader.

J. SMITH.

SPØRGSMAAL OG SVAR

SPØRGSMAAL

(Mulige Svar paa Spørgsmaal bedes indsendt til Redaktionen, der vil lade Svarene gaa videre til Forespørgerne og offentliggøre dem i Tidsskriftet).

1.

BLOM

Mon nogen af Tidsskriftets Læsere kan være mig behjælpelig med at komme til Klarhed over nedennævntes senere Skæbne? Det drejer sig om:

CATHRINE MARIE (BLOM), muligvis kaldt: Hansdatter eller Hansen. Født i Lunden og døbt i Havnbjerg Kirke (Als) 2/7 1766. Datter af Hjulmand HANS HANSEN BLOM og Hustru MAREN CHRISTENS DATTER i Havnbjerg Sogn, senere Skodborg.

Cathrine Marie levede ved Faderens Død i 1809, og er sandsynligvis blevet gift i et af de alsiske Sogne eller paa Skodborgeggen?

Da det er den eneste Person med ukendt Skæbne i første Generation af min fædrene Slægt, vil jeg være meget taknemmelig for Modtagelsen af eventuelle supplerende Oplysninger.

ERIK BLOM.

2.

ALMGREEN

Valdemar Thisted's Værk: Havfruen. Et Afsnit af min Grandonkels Livshistorie, redigeret af Kandidat G. Kessing. Udgivet etc. af Emanuel St. Hermidad. København, Schubothe 1846, er tilegnet Kand. H. F. Almgreen!

Undertegnede vilde med Tak modtage mulig Oplysning om, hvem denne Almgreen er. Thisted holdt – i alle Fald i sin tidligere Tid som Forfatter – saa meget af Navneskjul, at jeg kunde tænke mig, at ogsaa denne Almgreen var en fingeret Person. Dertil kommer ganske vist, at Bogen er skrevet *efter* en Udenlandsrejse, og i Bogen er Almgreen Forf.s Rejsefælle.

JOHANNES LOFT.

3.

STABELL – BERENDS – BERNDES

NICOLAUS STABELL, (1667–1726), blev iflg. Kaldsbogen for Sunds, i Bergens Stift, Sognepræst her 1691. Forinden havde han været Bibliothekar,

senere Kabinettspræst hos Geheimeraad Mathias Moth i København. Her blev han antagelig gift, forinden Oprejsen til Norge, med CATHRINE JOHANS-DATTER BERENDS, der havde været Kammerpige hos Geheimeraadens Søster: Sophie Amalie Moth (Grevinde af Samsø). Hvem var denne Cathrine Johansdatter Berends's Forældre?

Kan det tænkes, at hun har tilhørt Slægten BERNDES, fra Flensborg, der jo var indgiftet i Slægten Moth, idet Grevindens Farbroder JOHAN MOTH, Sognepræst til Mariekirken i Flensborg (d. 1642) var gift med SUSANNA, Datter af Hr. NICOLAUS GERHARDI af Hamborg (d. 1598) og DOROTHEA JOHANS-DATTER BERNDES, af Flensborg, Datter af JOHAN BERNDES, Præst i Broager 1554 (d. 1596) og saaledes Søster til JOHAN BERNDES, Præst i Rinkenæs (d. 1628), fra hvem ompurgte CATHRINE JOHANS-DATTER BERENDS, i saa Fald kunde tænkes at nedstamme. (Otto Fr. Arends: Geistligheden i Slesvig og Holsten. Johannes Reinhuden: Annales Flensburgenses, 1558-1604. O. H. Møller: VIII. Hist. Nachr. v. d. Pastoribus bei S. Joh. K. in Flensburg, 1762. H. N. A. Jensen, Dr. phil: Kirchlichen Statistik des Herzogthums Schleswig).

Af en anden Slægt BERENT (BERNS-BERNDTZ), der havde nogen Forbindelse med Slægten Moth, var Christian IV.s Faktor i Hamborg: ALBERT BALZER BERNTS (BERNS) og Sønnen af samme Navn Dr. jur. A. B. B. til Wansbeck, de vare begge indgiftede i Slægten Marselis, Faderen med ELISABETH MARSELIS (d. 1643) en Søster til VILHELM MARSELIS (Gyldenkrone) til Vilhelmsborg, Sønnen med en Broderdatter af samme: ANNA MARGRETHA MARSELIS (d. 1737). - En Søn af Vilhelm Marselis (Gyldenkrone) Stiftamtmand CHRISTIAN GYLDENKRONE (1676-1746) blev gift 1699 med AMALIE MARGRETHE MOTH (168.-1755) en Datter af Geheimeraad Moth. Men da Navnet Johan ikke synes at forekomme i denne Slægt kan den formentlig lades ude af Betragtning. (Københavns Diplomatarium. V. S. 159. - II. S. 516 o. s. v. Danmarks Adelsaarbog. LII. (1935).

En hel Del Personer af Navnet Berends (Berents) nævnes i Personahist. Tidssk. 7. I. som opholdende sig paa St. Thomas (1691-1733).

Personahist. Tidssk. 8. I. 144 Københavnske Vielser nævner: HANS ANDERSEN, Styrmand, Trinitatis 2/9 1724. MAREN LISBETH HANS-DATTER BERENDS.

K. A. BILGRAV.

4.

BRÜNER

Ovennævnte Pastor NICOLAUS STABELL og CATHRINE JOHANS-DATTER BERENDS havde 5 Sønner og 3 Døtre, af hvilke den yngste Søn NICOLAUS (1699-1761) blev udnævnt til Birkedommer i det Dronningborgske Rytterdistrikt 1730. Kommende hertil maa han have aflagt Besøg paa Vilhelmsborg, hvad enten det nu har været i Embeds Medfør, eller fordi Baronessen Amalie Margrethe Gyldenkrone, der var en Datter af Geheimeraad Moth, havde kendt begge hans Forældre. Her lærte han sin tilkommende Hustru:

CATARINA ELISABETH BRÜNER, der var i Baronessens Tjeneste, at kende, og med hvem han blev gift paa Vilhelmsborg. Herom hedder det i et Gravskrift over Birkedommeren: „Og som hun var elsket og yndet af den salige Frue, tillod hun ikke allene deres Bryllup at staa paa Gaarden, men og selv anvendte de derpaa gaaende Omkostninger. Og blev altsaa deres Bryllups Høitid celebreret paa benævnte Vilhelmsborg den 11 January 1732 i mange høie Stands og Rangs-Personers Overværelse“.

Hvem var CATARINA ELISABETH BRÜNER'S Forældre. De synes ikke at have været nærværende ved Brylluppet, muligt har de været døde, men det kan muligvis ogsaa tænkes, at de vare Udlændinge, da jeg ikke har kunnet finde Navnet herhjemme. Faderen har sikkert heddet HENRIK eller (JOHAN HENRIK), da 3 Sønner fik dette Navn, idet de to første, deriblandt den næstældste og den tredie ældste, der døde inden de blev 2 Aar gl., og da Navnet Henrik ikke forekommer før i Slægten.

Selve Navnene CATARINA og BRÜNER, kunde maaske lede Tanken hen paa Holland ligesaa det dobbelte Fornavn JOHAN HENRIK, idet Skikken med dobbelt Fornavn jo stammede fra Nederlandene, og paa den Tid netop begyndte at vinde Indpas her i Landet. Det synes mærkeligt, især i de Tider, at Baron og Baronessen paa Vilhelmsborg skulde have holdt en tjenende kvindelig Persons Bryllup paa selve Gaarden, ovenikøbet i „mange høie Stands og Rangspersoners Overværelse“, selv om hun var nok saa yndet og elsket af Fruen.

Det var maaske derfor ikke urimeligt at tænke sig, at CATARINA ELISABETH BRÜNER har været en fattig Slægtning af Marselis'erne i Amsterdam, der er kommet her til Landet som Kammerpige eller Selskabsdame hos Baronessen paa Vilhelmsborg.

Undertegnede vil være taknemmelig for Oplysninger om Catarina Elisabeth Brüners Slægt, samt for eventuelle Kommentarer til ovenstaaende.

K. A. BILGRAV.

5.

WILLUMSEN

JØRGEN WILLUMSEN, † 20/2 1767 i Sorø som justitsråd og overførster. Ifølge et bryllupsdigt, registrert i Personalhistorisk Tidsskrift 8. VI. 1927, s. 117, blev han ~ 6/5 1727 på Antvorskov slot med MAREN BRUUN, vel henne der fødtes 4/6 1706 i Dragstrup som datter av den derværende sognepræst PEDER JACOBSEN BRUNOW, 1677-1712, av den slekt Bruun som nevnes i Danske patriciske Slægter III.

1733 tegnet „Ridefogden hr. Willumsen“ sig for 4 rdl. i Sorø-Fattiges Bog, og 1744 blev han eier av Trautners Gaard i Sorø“.

La Cour: Sorø Byes Historie, 1938, oplyser at „hans Hustru, hvis Navn vi ikke er stødt paa“ begravedes 11/10 1759 i JOHAN ADOLPH FOSS' begravelse.

Jørgen Willumsens bror, OLE eller OLUF, blev skovrider i Sorø amt 1731 og efterfulgte da sin stedfar JØRGEN PEDERSEN.

1654 og 1670 nevnes en Vilhelm eller Willum Willumsen som skovrider i Haderslev.

Kan der i denne ventetid meddeles noe om Jørgen Willumsens ascendens?

CATO KRAG-RØNNE.

6.

BRANDT - THORUP

HANNIBAL BRANDT var ifølge Frederik Poulsens optegnelser i Tranebjerg Museum * 1677 og † 25/5 1762 i Kongsted, Sjælland. September 1720 fik han bestalling av grev Chr. Danneskiold-Samsøe som skovrider på Samsø, og var da vistnok på Gisselfeld, hvortil han formentlig returnerte allerede høsten 1722.

Ifølge Kancelliets sportelregnskap 1720 får Hannibal Brandt og SOPHIE AMALIE THORUP vielsesbrev 14. juni s. a., men videre finnes ikke i Registre eller Tegnelser.

I Tranebjerg på Samsø døptes mellom 16/3 og 3/5 1721 deres sønn, CHRISTIAN FREDERIK, (* 20/4 s. a. og † 10/2 1797 som sogneprest til Maarslet, svigerfar til Lyngbypresten BONE FALCH RØNNE, † 1833, stifter av Dansk Missionsselskab), 1/11 1722 døptes sønnen CLAUS og 1738 konfirmeres datteren MARIE, 15 år gammel.

11/7 1747 begravdes „Madame Brandt 57 Aar gl.“ i Skanderborg. Skiftet angir 2 sønner og 1 datter, men ikke deres navn. Til stede ved skiftet var hennes søster METTE SOFIE RAVN, enke efter NIELS RAVN i Skanderborg.

Kan der i denne tid, hvor adgangen til arkivaliene er vanskeliggjort, opplyses nærmere om Hannibal Brandt og hustru og om deres ascendens?

CATO KRAG-RØNNE.

7.

TODBERG — FOSS

JENS PEDERSEN TODBERG til Knudseje, død 11/2 1745, var gift med MARGRETE FOSS, født ca. 1640 død 1/2 1748 paa Knudseje. Hvem var deres Forældre?

GERDA KINDT.

8.

LIGE LINIE

I Tidsskriftets September Hæfte har Hr. Bibliotekar Albert Fabritius anstillet nogle Betragtninger over Udtrykket „i lige Linie“. – I Anledning af en eksisterende Fundats for et Familielegat, hvor dette Udtryk er benyttet, har Spørgsmaalet megen Interesse for mig, uden at jeg imidlertid har opnaet fuld Klarhed.

Det maa jo synes givet at „at nedstamme i *lige Linie* fra N. N.“ maa betyde noget andet end blot „at nedstamme fra N. N.“.

Indtil nu har jeg opfattet det første som ensbetydende med at nedstamme

1. Mand af Mand, eller
2. Kvinde af Mand, men derimod ikke
3. Mand eller Kvinde af Kvinde.

I Henhold til Paul Hennings: Slægtsforskning, Pag. 27, maa jeg mene, at de første 2 Nedstamninger omfatter de Personer, som i egentlig Forstand udgør *Slægten*, hvorimod Personer under 3. vel hører til *Efterslægten*, – som ogsaa omfatter Børn af Slægtens gifte Kvinder, hvilke Børn jo allerede fra Fødselen tilhører en anden, nemlig deres Faders Slægt, – men ikke den Slægt, det drejer sig om.

Hvorledes stiller Forholdet sig, i Parentes bemærket, for eventuelle Børn af *ugifte* Kvinder, hvilke Børn jo bærer *Slægtens* Navn?

Bibliotekar Fabritius nævner imidlertid, at man kan nedstamme i *lige Linie*, hvad enten denne Linie saa er kognatisk eller rent agnatisk (Agnatisk-kognatisk eller Kognatisk-agnatisk?). – Men hvad er i saa Tilfælde mellem blot at nedstamme fra, eller at nedstamme i *lige Linie* fra.

En nærmere Definition vilde sikkert interessere flere Medlemmer af Samfundet.

M. BOJESEN.

9.

HOLTENBORG — KRUSE

Undertecknad vore synnerligen tacksam få reda på hvilka föräldrarna voro till Fru INGEBORG KRISTOFFERSDOTTER HOLTENBORG, född KRUSE, som var mama till Hauptmannen på Dagö TRULS JÖNSSON HOLTENBORG och uppgives född i Göteborg. Fru Holtenborg var född i slutet av 1500-talet eller i början av 1600-tallet. Hon skall ha varit dotter till „förmåliga föräldrar“. En dotter MARGARETHA, född omkring 1641 och död omkring 1667, blev gift med borgmästaren PETER BERTILSSON RUUTH i Finland, född 1599, död 1682. I ett danskt genealogiskt verk vill jag minnas, at jag å en ätt Kruse sett uppförda flera medlemmar med förnamnet Kristoffer.

Hans Hiort.

SVAR

„LIGE LINIE“

(Spørgsmaal Nr. 8 i nærværende Hæfte).

Til ovenstaaende vil jeg gerne knytte følgende Bemærkninger, idet jeg forudskikker, at de her fremsatte Udtalelser naturligvis ikke tør betragtes som autoritære. En virkelig, dvs. juridisk Fortolkning af Spørgsmaalet vil kun kunne skaffes ved, at en Konflikt indbringes til retslig Afgørelse, idet Sager af denne Art, saavidt det kan ses, aldrig tidligere har været forelagt Domstolene.

I den nye Udgave af „Slægtsforskning“ (Fabritius og Hatt, 1943, S. 38 f.) har jeg bragt et Afsnit om Slægtskabet og dets Beregning, hvori jeg har defineret Begrebet Slægtskab – i juridisk og biologisk Forstand – som bestaaende

1. mellem to eller flere Personer, af hvilke den ene nedstammer fra den anden. Eks.: Fader og Søn. Juridisk Betegnelse: Slægtskab i rette (= lige) Linie.
2. mellem Personer, der alle har en fælles Stamfader. Eks.: Søster-Broder, eller Fætter-Kusine. Juridisk Betegnelse: Slægtskab i Sidelinien.

Denne Definition har jeg, som det fremgaar af Henvisning det paa-gældende Sted, overtaget fra H. Munch-Petersen: Den borgerlige Ret (11. Udg., 1940, S. 37 f.), og Definitionen maa saaledes betragtes som uomtvistelig.

Det i Dr. Jean Ankers Disputats forekommende Udtryk, at O. F. Müller ikke efterlod „direkte Efterslægt“ foranledigede, at jeg i min Opposition kom ind paa det ikke ualmindeligt forekommende Udtryk: „Han stammer i lige Linie fra den eller den“ og paaviste, at der her forelaa en Sammenblanding af Begreberne, idet Udtrykket Slægtskab eller – at være beslægtet med – i lige Linie saa at sige har smittet af paa det andet Udtryk at stamme fra, hvorhos jeg med Støtte i den juridiske Formulering hævdede, at man kun kan nedstamme i lige Linie.

Som det vil ses heraf, er jeg i højeste Grad opmærksom paa, at Udtrykket at nedstamme i lige Linie forekommer; den store danske Ordbog har imidlertid under „Linje“ kun den juridisk rigtige Anvendelse af Udtrykket og under „lige“ kun ét Citat, som kan bruges i denne Forbindelse, nemlig „Den unge Kong Hagen nedstammede i lige mandlig Linie fra Kong Sverre“ (Mallings Store og gode Handlinger, 1777, S. 69), men her har rigtignok Tilføjelsen af Ordet „mandlig“ gjort Forstaaelsen utvivlsom. Vil man holde sig til det rent formelle, juridiske, Begreb, maa man altsaa regne med, at Adgangen til det paagældende Legat staar aaben for enhver Descendent, men jeg tør ikke benægte Muligheden af, at Forfatteren af den paagældende Fundats ved at benytte Udtrykket lige Linie har tænkt at indskrænke Adgangen til Legatet til den agnatiske Descendens alene.

Spørgsmaalet kan imidlertid ikke løses generelt, men maa afgøres ud fra den Praksis, der er fulgt ved det paagældende Legats Uddeling. Det drejer sig her om et Fortolkningsspørgsmaal, som burde afgøres derved, at Legatbestyrelsen under Henvisning til Udtrykket lige Linie nægtede at give Legatet til en med Testator kognatisk beslægtet Ansøger, og denne saa søgte en Domsafgørelse.

Spørgsmaalet om illegitime Børns Ret til, naar de bærer Navnet, at faa Andel i det paagældende Legat, anser jeg mig ikke for kompetent til at komme ind paa, men skal dog bemærke, at jeg maa formode, at illegitime Børn vil have Ret til det Legat, som i Almindelighed er forbeholdt Testators Descendenter, forudsat naturligtvis at ikke ægte Fødsel er udtrykkelig krævet.

ALBERT FABRITIUS.

SODE

(Spørgsmaal Nr. 1 i 11. IV. 259).

MICHEL JENSEN SODE, som 1666 blev Præst i Glemminge-Tosterup i Skaane, er næppe fra Jylland. Han blev Student fra Lund Skole og immatrikuleret ved Københavns Universitet 16/5 1653 under Navnet „MICHAEL JOANNIS BORRINGIUS“. Efter Matriklen skulde han altsaa være fra Bornholm, og uden al Tvivl er han ældste Søn af Præsten i Hasle-Rutsker JENS HANSEN SODE, der maa være blevet gift ca. 1632 med Formanden MICHEL OLUFSENS Enke, hvis Navn ikke kendes (jfr. S. Cawallin: „Lunds Stifts Herdaminne“ IV/101 og Jul. Bidstrup: „Stamtavle over de bornholmske Familier Müller, Madvig og Sode“ S. 15). Michel Jensen Sode er saaledes efter Datidens Skik opkaldt efter sin Moders første Mand og maa være født ca. 1633, hvilket passer godt med Immatrikulationsaaret.

H. FRIIS-PETERSEN.

Till svar på frågan i Personalhist. Tidsskrift 1943: 259 angående MICHAEL JENSEN SODES föräldrar får jag meddela följande.

Michael Sode var icke född i Jylland utan säkerligen på Bornholm. När nämligen Fabricius i Skaanes Övergang II:133 meddelar, att Jörgen Krabbe 1666 mot biskop Winstrups önskan genomdrivit kallelse till Glemminge (icke Hemminge!) och Tosterups församlingar av en präst „som var född i Jylland men havde tjent hans Svigermoder i mange Aar“ och då därav drages den slutsatsen att Michael Sode, som 1666 blev kyrkoherde i nämnda församlingar, varit från Jylland, beror detta på en rad missförstånd. Jörgen Krabbe skriver 1666 28/3 och förklarar sig önska till präst „en studiosus wed naffn OFFVE CHRISTENSSON, som ehr född udi Fyen (!) men udi mange Aar her udi Landet haffuer opholdt sig hos min fru suermoder“. Häremot protesterar s. å. 17/4 Winstrup med den motivering att O. C. är utlänning och försummat att begära biskopens venia concionandi. Det blev heller icke O. C. som utnämndes till kyrkoherde i Glemminge och Tosterup utan en helt ny kandidat MICHAEL JANI SODE, vilken enligt ordinationsboken 1666 8/8 prästvigdes till G. & T.

Denne Michael Sode benämnes i skrivelser s. å. 18/8 och 1668 23/2 Her MICHELL BORNHOLM och är tydligen identisk med den som student vid Københavns universitet 1663 16/5 inskrivne, från Lunds skola dimitterade MICHAEL JOANNIS BORRINGIUS. Då han sålunda direkt säges vara bornholmare, då vidare det stora flertalet vid denna tid prästvigda synas vara prästsöner samt namn och år väl passa in, synes sannolikheten tyda på att han varit son av sogneprästen i Hasle & Rutsker JENS HANSEN SODE, trots att han icke är känd varken av Bidstrup eller J. A. Jørgensen (Series pastorum paa Bornholm, 1907).

Bidstrup meddelar om Bornholmsprästen Jens Hansen Sode att han „skal have vaeret fra Skaane“ men anger icke någon källa som stöd för denna uppgift. Att så emellertid verkligen torde ha varit fallet synes framgå dels av att han i Köbenhavns universitetsmatrikel 1629 13/4 (JANUS JOHANNIS ALANUS SODE) är antecknad som dimitterad från Landskrona skola, dels av att det säregna namnet Sode bars av en skånsk präst, nämnd tidigast 1584, senast i länsräkenskaperna 1614/15, möjligen ännu senare i Visitatsboken (jfr. Carlquist, Lunds stifts herdaminne, Ser. I:73). Det var sogneprästen i Stödhave (numera Stehag) i Onsjö härad Jens Jakobsen Sode, vilken i hyllningsakterna 1584 skriver sig dels JENS JPSS, dels JENS SODE, i hyllningsakter 1610 JENS JPSS, i räkenskaper 1611–14 förekommer som H. JENS IBSSÖN samt i Visitatsboken (med en hand som skriver före 1619) kallas H. JENS och då betecknas som slö (fatuus) och försumlig.

Även Stehagsprästen har blivit alldeles felaktigt uppfattad. Cavallin uppger nämligen i sitt herdaminne (III: 166) angående Stehags äldsta präster, att „SODIUS JACOBÆUS var enligt en gammal inskrift pastor härstädes 1582“, och anger som dennes efterföljare „JENS IPSEN eller SODE, pastor härstädes 1584 och ännu 1610 samt troligen ännu några år senare“. Den inskrift Cavallin åberopar återfinnes i 1768 års prästrelation från Stehag och lyder: „På en bondbänk i Stehags kyrka inskr. Anno Do:ni 1582. Pastor ecclesiae tum temporis erat SODINUS JACOBIJ“. Det lider intet tvivel, att Cavallin här gjort 2 personer av 1 och förbisett, att inskriften tydligen gäller samme man, som är känd från hyllningarna, räkenskaper och Visitatsboken. SODINUS JACOBIJ 1582, JENS SODE 1584, JENS JPSS 1584 och JENS IBSSÖN 1611–14 är givetvis samme man.

Huruvida nu och i så fall på vad sätt Stehagsprästen JENS JAKOBSEN SODE varit befryndad med Bornholmsprästen JENS HANSEN SODE har icke kunnat fastställas, men att ett samband förefinnes torde vara sannolikt. Dels kan hänvisas till deras gemensamma, visserligen ytterst vanliga förnamn och till att namnet Jakob återfinnes bland Bornholmsprästens söner, dels ha som visats båda skrivit sig med det underliga namnet SODE. Enligt tidens namntagningsbruk borde detta namn ha samband med vederbörandes hemort, men det har icke lyckats påvisa något annat dylikt danskt ortnamn än namnet på den sönderjydsk byn Sode, Haderslev Amt, vilket ju knappast synes här kunna komma i fråga. Vad angår beteckningen ALANUS som Bornholmsprästen använder vid sin immatrikulering i Köbenhavn, står det utan tvivel i samband med att läsårets rektor var den bekante professorn i grekiska Hans Jensen Alanus (stammande från byn Ala i Halland). Icke mindre än 3 studenter, därav 1 från Slagelse och utom Janus Johannes Sode ytterligare 1 från Landskrona skola, använde under detta rektorsår den annars icke förekommande beteckningen Alanus, och man lär ju näppeligen kunna förmoda, att från den lilla obetydliga byn Ala plötsligt utgått så många till synes icke alls med varandra befryndade studiebegävningar. Men varifrån

har då namnet Sode hämtats? Är det männe ett släktnamn, vars tillkomst ligger längre tillbaka i tiden än 1600-talets vanligen på ortnamn återgående släktnamn? Ett vittnesbrev från Bara härad i Skåne, dat. 1529 (Falkman, Förteckning öfver handlingar om Skåne, Halland och Blekinge i Danska Geheimearchivet, Saml. 2: nr. 2242), är utfärdat af tingshöraren JENS SODÆ! Det vore av stort intresse, om någon kunde skänka något bidrag till denna frågas lösning.

Att ett släktsamband råder mellan Stehagsprästen och Bornholmsprästen synes emellertid sannolikt men vilket kan f. n. icke avgöras. Man skulle i varje fall kunna fastslå, att åtminstone inga kronologiska skäl hindra att den förstnämnde varit den sistnämndes farfar. Bornholmsprästen bör ha varit född omkring år 1610, Stehagsprästen varit välbeställd sognepräst och antagligen då också gift redan före eller omkring 1580. Supponerar man att Stehagsprästen Jens Jakobsen Sode haft en omkring 1580 född son Hans, borde denne omkring 1610 kunnat få en son.

GUNNAR CARLQUIST.

BRORSON

(Spørgsmaal Nr. 3 i 11. IV. 259).

Borger i Horsens HANS PEDERSEN og Hustru MAREN JENS DATTER havde 3 Børn, nemlig: 1. BODIL HANS DATTER, død 1685, gift 26/10 1651 med JOHAN ANDERSEN, født ca. 1622 i Flensborg, død 13/4 1674, Raadmand og Handelsmand i Horsens; 2. PEDER HANSEN HOVENBECH, Ejer af Hanstedgaard; 3. En Datter, som var gift med LAURIDS BRODERSEN paa Dybvad (Thorkil Baumgarten: „Det gamle Horsens“ Side 147).

Laurits Brorsen; kgl. Landkommisarius i Jylland, flygtede 1659 for Svenskerne til Aasum Præstegaard i Skaane (Gjessing: „Jubellærere“ II/1, 272). Han var Ejer af Dybvad 1673–1681 og døde 1681 i Gosmer. 1681–1693 ejedes Dybvad af hans Enke, og 1693–1694 ejedes den af Svigersønnen, Præsten i Hundslund OLE CHRISTENSEN FRIIS, i Forening med Datteren MAGDALENE SIBYLLE BRORSON (Chr. Heilskov: „Større Gaarde i Aarhus Amt“ paa Statsbiblioteket i Aarhus—Viborg Landstings Skøde- og Panteprotokol Nr. 26 Fol. 8, Nr. 27 Fol. 366 b og Nr. 28 Fol. 202). Lauritz Broersen til Dybvad, fhv. Kirkevæрге for Gosmer Kirke, fik 24/9 1673 kgl. Stadfæstelse paa Brev af 18/7 1672 om et Begravelsessted i Gosmer Kirke (Personalh. Tidsskr. 6 V. 156. 7 V. 180

Følgende maa alle formodes at være Børn af Laurits Brorsen:

1. JOCHUM LAURITSEN BRORSEN eller BRODERSEN, født 9/5 1659 i Aasum Præstegaard i Skaane, død 1/3 1719, Student Viborg 1676, Præst i Randlev, gift 10/10 1682 med ANNICHE ANCHERS DATTER, født 10/10 1657 i Kolding, død 24/8 1708 (Wibergs Præstehistorie – Jydske Samlinger 4. R. 2/275 – Gjessings Jubellærere II, 1/272).

2. ØLLEGAARD LAURITSDATTER BRORSON, gift ifl. kgl. Bev. af 18/8 1677 med UDE PEDERSEN COLDING, født 1656 i Kolding, død 11/7 1707, Student Sorø 1674, Præst i Gosmer-Halling (Wibergs Præstehistorie og Suppl. – Erh. Qvistgaard: „Præstehustruer“ – Personalh. Tidsskr. 6 VI. 295). Disses Søn og Svigerdatter er Faddere 1719, 1721 og 1722 paa Alrø til Børn af Præsten LAURIDS OLUFSEN FRIIS, der var Søn af Præsten OLE CHRISTENSEN FRIIS i Hundslund og ANNE CATHRINE LAURITSDATTER BRORSON.
3. MAGDALENE SIBYLLE BRORSON, er Fadder 1722 paa Alrø til en Søn af Præsten LAURIDS OLUFSEN FRIIS; gift med IVER JOHAN PEDERSEN BREDAL, født ca. 1666, død 1692, Student priv. 1686, Præst i Dover-Venge, gift 1. G. med KAREN NIELSDATTER (Wiberg – Qvistgaard).
4. ANNA CATHRINE LAURITSDATTER BRORSON, gift 1. G. med Ole Christensen Friis, født ca. 1648, begr. 22/9 1698, Student Aarhus 1666, Præst i Hundslund 1678; gift 2. G. 17/11 1699 i Hundslund med PEDER (ikke JENS) HANSEN MOURITSEN, født 1672 i Kolding, død 23/1 1737, Student Kolding 1693, Præst i Hundslund. Ifl. Kolding Skifteprotokol 11/12 1713 Side 182 var han Broder til Købmand HANS HANSEN BRUUN i Kolding. „Madam Mouritsen fra Hundslund“ er Fadder paa Alrø 1719 og 1721 til Børn af Præsten Laurids Olufsen Friis, men da Ole Christensen Friis's Søn Laurids er født ca. 1682, og Peder Hansen Mouritsens Datter Anne Kirstine, som blev gift med Eftermanden, er født 1718, synes efter disse Aarstal at dømme den nævnte „Madam Mouritsen“ ikke at kunne være identisk med Anna Cathrine Lauritsdatter Brorson. Sidstnævntes Død er forgæves eftersøgt i Hundslund Kirkebog. (Wiberg – Qvistgaard).
5. ANNA CATHRINE BRORSON, født 1673, begr. 12/3 1733, gift med JACOB NIELSEN STEENSTRUP, født 11/2 1683, død 18/4 1760, Student Viborg 1702, Præst i Torrild-Vedslet; han er Fadder paa Alrø 1719, 1721 og 1722 til Børn af Præsten Laurids Olufsen Friis (Wiberg – Qvistgaard).
6. ANNA KIRSTINE BRORSON, gift med JOHAN SØRENSEN BERING, født 20/7 1690, død 4/9 1764, Student Viborg 1709, Præst i Romdrup-Klarup (Wiberg).
7. ANNA MARIA BRORSON, død 11/11 1740 i Horsens, gift med JENS NIELSEN HJERSING, født 1/12 1675, død 22/4 1722, Student Aarhus 1695, Præst i Ørting-Falling, gift 1. G. med ANNA DINESDATTER WIRTZ; han er Fadder 1719 paa Alrø til en Søn af Præsten Laurids Olufsen Friis; gift 2. G. med JENS MADSEN BERGENHAMMER, født 14/6 1691, død 1737, Student Aarhus 1706, Præst i Ørting-Falling, gift 1. G. med MAREN JENS DATTER HJERSING (Wiberg – Qvistgaard).
8. LAURIDS BRODERSON, er Fadder paa Alrø 1722 til en Søn af Præsten Laurids Olufsen Friis.

H. FRIIS-PETERSEN.

TIL MEDLEMMERNE

Af H. R. Hiort-Lorenzen: Slægten Lorenzen fra Rinkenæs, 3. Udgave ved mag. art. Albert Fabritius og cand. jur. Gotschalk har Hr. Gotschalk vist Samfundet den Elskværdighed at stille 25 Ekspl. til Raadighed for Samfundets Medlemmer for en Pris af 10 Kr. pr. Ekspl. Bogladeprisen er 20 Kr. Eventuelle Bestillinger sendes til Hr. cand. jur. Gotschalk, Esbønderup pr. Esrum.

REGNSKAB FOR AARET 1943

	Kr. Ø.		Kr. Ø.
Saldo overført fra Regnskabsaaret 1942	1,614.70	Honorar for Bidrag til 1.—4. Hefte.....	1,188.00
Bidrag fra den danske Stat	600.00	Trykning	3,462.51
" " Carlsen-Langes Stiftelse	500.00	Tryksager m. m.	47.30
" " Julius Skrikes Stiftelse	200.00	Porto	85.67
" " Alfred Good's personalhistoriske Fond	200.00	Kontingent til Dansk-Historisk Forening	10.00
Indvundne Renter	190.23	Kommission til Forlaget	509.70
Medlemskontingent	3,636.00	Saldo overføres til næste Aar.....	1,812.25
Salg af ældre Aargange af Tidsskriftet og Publikationer ...	170.50		
Annoncer	4.00		
	7,115.43		7,115.43

Samfundet ejer 31. December 1943 foruden Kassebeholdningen Kr. 1,812.25, som indestaar i Københavns Handelsbank:

Kr. 1,000 4 ⁰ / ₁₀₀ Jydske Landkreditforenings Obligationer, testamentarisk Gave fra Hds. Majestæt Enkedronningen.	
" 500 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ Vest- og sønderjydsk Kreditforenings Oblig.	
" 200 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ Fyens Kreditforenings Oblig.	
" 2,500 4 ⁰ / ₁₀₀ Østifternes Kreditforenings Oblig.	
<u>Kr. 4,200 er Firetusindetohundrede Kroner</u>	

Desuden ejer Samfundet:

Kr. 2,700.00 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ Husejer Kreditkasse Obligationer.	
" 2,700.00 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ Københavns Kreditforenings Obligationer,	
" 98.58 kontant,	

Kr. 5,498.58 er Femtusindefirehundredenitiotte Kroner 58 Øre,

indestaaende i Overformynderiet iflg. testamentarisk Gave fra Overretssagfører Paul Hennings Enke, Fru Lina Hennings, født Limpert. Kapitalen udleveres først ved en Rentenydere Død.

O. H. Clementsen.

København, den 17. Februar 1944.

Ovenstaaende Regnskab har vi gennemgaaet og sammenholdt med de os forelagte Bilag, og vi har intet fundet at erindre. Formuen har vi befundet at være tilstede. Obligationerne lyder paa Samfundets Navn.

L. Bie.
Kontorchef.

Stefan Hetsch.
Overretssagfører.

HVEM VAR JOHAN DANIEL VON RICHELIEU ?

AF

O. V. MUNTHE AF MORGENSTIERNE.

Spørgsmaalet om, hvem JOHAN DANIEL VON RICHELIEU egentlig var, og hvorfra han kom, da han i sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede dukkede op i det danske Rige og i 1676 blev Major i det Trondhjemske Nationale Infanteriregiment, har gentagne Gange været gjort til Genstand for Undersøgelser, ikke mindst i nærværende Tidsskrift. Navnet „du Plessis de Richelieu“, hvormed en af hans Efterkommere lod sin Søns Fødsel indføre i Kirkebøgerne, rejste Spørgsmaalet, om Johan Daniel tilhørte denne franske Slægt og saaledes var i Familie med den berømte Kardinal. I Tidsskriftets 3. III. 302 ff. har Overbibliotekar Chr. Bruun gjort udførligt Rede for, hvorfor han efter alt at dømme ikke kan have tilhørt denne Slægt. Men alligevel gaar Direktør Hauch-Fausbøll, som har beskæftiget sig meget med at efterspore Johan Daniels Herkomst, i Tidsskriftets 7. II. 348 ff. stærkt ind for hans Tilhørighed til den, og selv om han i sin i 1931 udgivne „Admiral Richelieus Anetavle“ i det første Kapitel, der handler om Johan Daniel selv, ikke længere føler sig saa sikker i sin Sag, jfr. Sætningen i Slutningen, at det er „ikke lykkedes at naa til fuld Klarhed“, bærer dog Kapitlets øvrige Indhold et umiskendeligt Vidnesbyrd om hans Ønske om at bibringe Læseren den samme Opfattelse af Spørgsmaalet, som den han hidtil har forfægtet.

Lad os da nu se lidt paa, hvad der foreligger om Spørgsmaalet, og hvad det er, Hauch-Fausbøll støtter sin Formening paa: Den under 16/11 1677 afdøde FREDERIK LENTE, der var Regeringsraad i Glückstadt, efterlod sig ved sin Død en Enke, ANNA CHRISTINE VON HATTEN, tillige med 4 mindreaarige Børn, 3 Sønner og 1 Datter. Enken, der ejede en ret betydelig Formue, var en livslysten Dame, og ikke et Aar efter Mandens Død havde hun allerede indladt sig i et Kærlighedsforhold til en Æventyrer, HANNIBAL POULSØN, en Mand,

hvem det i 1688 lykkedes at blive optaget i den kejserlig østrigske Grevestand med det klingende Navn „VON UND ZU LÖWENSCHILD“. Men da Johan Daniel, som i 1677 var avanceret til Oberstløjtnant, henimod Slutningen af 1678 dukkede op paa Scenen, forelskede hun sig i ham og hævdede Forbindelsen med Hannibal, skønt de havde aftalt at gifte sig med hinanden.¹ I Oktober d. A. erfarer nu den afdøde Frederik Lentes Broder, Kancelliraad i Glückstadt JOHAN HUGO LENTE, gennem Hr. GLOXIN (antagelig en Søn af den i 1654 afdøde hertugelig holstenske Raad, Dr. jur. BALTHASAR GLOXIN), at Anna Christine har forlovet sig med Johan Daniel. Den 29/10 skriver han til sin Broder, Resident i Nederlandene CHRISTIAN LENTE, at Mr. Gloxin har betroet ham, at Anna Christine allerede har forlovet sig med en Person, som hedder RICHEL, men som „pour faire plus renommer son nom avait prit celui de Richelieu“, noget som alle Mennesker i Glückstadt talte om, og at han var fra et andet Land, men hvilket havde han endnu ikke faaet at vide. Den 4/11 skriver Johan Hugo videre til sin Broder, at Mr. Gloxin har meddelt ham, at han ikke maatte tvivle om, at Damen virkelig havde lovet sig bort til denne RICHEL, „duquel l'invention de se dire de la famille de Richelieu est tres ridicule. Vous connaissez la manière de France, que ce n'est que l'ainé qui porte le nom de la famille“. Den 19. s. M. foreslaar han sin Broder, at han skal forhøre sig hos Mr. GUISE om denne Person, som udgiver sig for at være en Slægtning af Cardinal Richelieu².

At Brødrene kom i den højeste Affekt ved denne Underretning om, at deres Svigerinde, som først havde indladt sig med Hannibal, nu ovenikøbet havde besluttet at gifte sig med Johan Daniel, er ikke at undres over, thi, som Johan Hugo siger, hun derved ikke alene satte sig i et daarligt Lys hos alle ordentlige Mennesker ved at rode sig ind i dette allerede i det første Sørgeaar, men det vilde ogsaa, som han kort efter igen skriver, være til Skade for hendes Børn, om hun vilde indlade sig paa en saadan Affære, men det vilde være ganske haabløst at forsøge paa at forhindre hende i dette Ægteskab, som syntes at være ganske afgjort fra hendes Side³.

Herefter rejser sig nu det Spørgsmaal: Er Gloxins Beretning om, at Johan Daniels sande Navn var „RICHEL“ rigtig eller ikke? Hertil svarer Hauch-Fausbøll i sin ovennævnte Artikel, at den ikke er rigtig men stammer „fra en højst plumret Kilde . . . men iøvrigt maa den, der har gennemlæst de Lente'ske Breve, blive opmærksom paa, at Snakken om Hr. „Richel“ hurtig forstummer, f. Ex. skriver Assessor

ved Regeringskancelliet i Glückstadt Hugo Lente 6. Marts 1679 til Diplomaten Chr. v. Lente bl. a. følgende: „Ich muss sonst wohl bekennen, dass dieser Monsieur Richelieu ein feiner, wohlqualificierter braver cavallier, auch wie berichtet wird von vornehmer adelicher Extraction . . .“ . . .“. Denne HUGO LENTE, der var en Fætter til Brødrene Christian og Johan Hugo, var Lavvæрге for Anna Christine og havde saavidt vides indvilliget i hendes paatænkte Ægteskab med Hannibal Poulson. Da hun nu hævdede denne Forbindelse, truede Hannibal hende med Skandale ved Hjælp af de Breve, hun havde skrevet til ham i Løbet af den Tid, de havde levet sammen, endvidere med at bortføre hende eller at kræve Pengeerstatning, fordi hun havde brudt sit Ægteskabsløfte til ham. Lavværgen har da, som rimeligt var, anset det for heldigst, at hun giftede sig med Johan Daniel og derved fik en Beskytter imod Hannibal. Brylluppet fandt da Sted i Glückstadt den 14/3, og 2 Maaneder efter Brylluppet nedkom hun med et Barn, hvortil vel nok Hannibal var Faderen⁴. Da der nu ikke var mere at stille op, skrev en Uge før Brylluppet Hugo Lente det omtalte Brev af 6/3 for efter bedste Evne at søge at mildne det pinlige Indtryk, Ægteskabets Indgaaelse vilde gøre paa hans 2 Fættre. Han fremstillede derfor Ægtemanden og hans Herkomst i det bedst mulige Lys og skyndte sig med at fremhæve, at han var „von vornehmer adelicher Extraction“, noget han, som vi senere skal se, paa en Maade ogsaa havde Ret i. – Iøvrigt havde Hugo Lente, allerede 3 Maaneder før Brylluppet fandt Sted, sat Johan Hugo ind i Anna Christines Forhold, fortalt ham hvorledes hun var faldet i Hænderne paa „des affronteurs et des filoux“ (Bedragere og Falskspillere), hvorved sigtedes til Hannibal og en Ven af denne, en Ritmester FRANDS MUNK. Denne sidste, fortæller Johan Hugo videre, var aabenbart den samme, som havde været anklaget for at have bestjaalet Mauritius's forlovede for 4000 Rdlr., da han boede paa det samme Gæstgiveri som hun. Munks Hustru havde ogsaa forsøgt at presse 1000 Rdlr. ud af „Damen“ (Anna Christine), men denne havde ikke villet have noget at gøre med hende og ventede nu Oberst Richel, som hun havde sendt Bud efter, for at han skulde „stoppe Munden paa og knække Halsen paa denne MUNK“; og det syntes, som om hun havde været tvunget til at faa en anden Mand i Stedet for en, der hverken havde tilstrækkelig Kredit eller Penge til at skaffe sig sin Udrustning for (nemlig Hannibal)⁵. Lavværgen selv var altsaa heller ikke glad for Partiet, og dette bekræfter han yderligere i et Brev til Johan Hugo et Par Dage efter Brylluppet, hvorom denne beretter

til sin Broder, at Hugo igen havde skrevet til ham i høje Toner om Johan Daniel og rost ham, „mais pourtant de la manière qu'il ne veut point lui-meme que j'y ajoute entiere foy“!⁶ – Det omtalte Brev fra Hugo Lente af 6/3 giver derfor ikke noget som helst Holdepunkt for Hauch-Fausbølls Formening om, at Beretningerne om Johan Daniels Extraktion stammer „fra en højst plumret Kilde“, og at Brevet maa bevirke, at „Snakken om Hr. „Richel“ hurtigt forstummer“. – Og hvad der i høj Grad taler imod, at Johan Daniel skulde være af Kardinalens Slægt, er det, som Overbibliotekar Bruun har henledt Opmærksomheden paa, nemlig at han aldrig underskrev sig med det franske Navn „de Richelieu“ men altid „von Richelieu“, ligesom Seglene paa hans Breve ikke viste Slægten „du Plessis“s Vaaben, men et ganske andet, – og i denne Henseende betyder det intet, at der i det Kapel, hvor han blev begravet, paa en Marmorplade skal have været anbragt ovennævnte Slægts Vaaben, naar det dog ikke var dette, han førte i levende Live. Og hertil kommer yderligere, at han ikke engang tilhørte den katolske Religion, noget han, hvis han havde været Franskmand og navnlig, hvis han havde været i Familie med Kardinalen, ganske givet vilde have gjort; iblandt Brevene til Christian Lente fra ukendte Brevskrivere findes der nemlig et, der er underskrevet med de 2 Bogstaver „X N“ (sandsynligvis GloXIN), dateret Amsterdam 24/10 1678, og i dette staar der følgende: „Es gibt sich dieser Kavallier von des Cardinal Richelieus freund aus, quod ipse audivi (hvad jeg selv har hørt), profitiert gleichfalls die reformierte Religion, welches etwas nachdencklich scheint, sonnst ein capabler Cavallier“⁷ Han tilhørte altsaa den reformerte Religion, og – hvad der er mindst lige saa interessant er, at han overfor Herr „X N“ ikke selv har udgivet sig for at være en *Slægting* men kun en *Ven* af Kardinalen!

Naar vi derefter skal gaa over til at søge at finde ud af, hvem Johan Daniel da egentlig var, foreligger der her en betydningsfuld Oplysning til Vejledning herom. Den 26/11 1678 skriver Johan Hugo et Brev til Broderen, der begynder med de Ord: „Le pays de Mons. Richel est l'environ de Conflans“, en By som Overbibliotekar Bruun med Rette stedfæster som Coblenz. Men dette vil Hauch-Fausbøll ikke anerkende; han skriver herom i nærværende Tidsskrift 7. II. 349: „ . . . Dernæst er Coblenz en Forveksling med Conflans, en lille By mellem Verdun og Metz, hvilket jo unægtelig stiller Spørgsmaalet om Richelieus Nationalitet i et helt andet Lys og forrykker hele Sagens Tyngdepunkt.“ Nu maa hertil først bemærkes, at der for-

uden det her nævnte Conflans (af det latinske „confluentes“, ɔ: de sammenløbende) findes ikke mindre end 3 Byer til af samme Navn i Frankrig, nemlig en, der ligger ved Seinen ca. 20 km N.V. for Paris, en anden ligger i Franche Comté imellem Besançon og Belfort, og en tredje S.Ø. for Paris imellem denne By og Troyes. Det vilde være interessant at faa at vide, hvorpaa Hauch-Fausbøll støtter sin Viden om, at det her netop drejer sig om det Conflans, der ligger imellem Verdun og Metz. Men det drejer sig nu hverken om denne eller om nogen af de 3 andre Conflans'er, hvilket han øjeblikkelig vilde have opdaget, hvis han blot havde givet sig Tid til at læse Sætningen i Johan Hugos Brev til Ende og ikke stoppet op efter det første Komma; Sætningen lyder nemlig saaledes: „Le pays de Mons. Richel est l'environ de Conflans, ville assez connue pour ce que le Rhin s'y mêle avec la Moselle; il dit que sa terre est à six lieux de cette ville, j'en ai parlé icy à une dame de condition qui en est, mais qui ne connaît point sa famille. Vous ne feriez point mal de vous informer chez Mons. le Colonel WIEBE du merite et de la condition de ce gentilhomme susdit“⁸. Her staar der altsaa med al ønskelig Tydelighed, at Johan Daniels Hjemsted er Omegnen af *Coblenz*, *den By, hvor Rhinen løber sammen med Mosel*, og Damen, som er fra denne Egn, kender ikke hans Familie, som altsaa ikke hører til de kendte i den Egn!

Der er saaledes hidtil intet fremkommet, som kan svække Troværdigheden af det Resultat, som Brødrene Lentes Undersøgelser er kommet til, nemlig at Johan Daniels Familienavn er Richel, og at han hører hjemme i Egnen omkring Coblenz. Lad os da nu se lidt nærmere paa denne Egn, og hvad vi kan faa ud deraf.

I 1683 søger Johan Daniel hos Krigskancelliet om en 5 à 6 Ugers Orlov med følgende Begrundelse: „Demnach die Landtzenbergische Erben wegen Ihres zu Speier unter einander lang geführten Processus einen gewissen terminum als den 10. Februar gesetzt, gehabte Missverstände und schädliches procedieren in der güte sämtlich abzuthuen. Wan nun solches mich als ein Miterbe meiner seeligen Mutter wegen angehet, als gelanget meine . . . bitte . . . auf 5 oder 6 Wochen Urlaub damit ich meine Interesse hierbei nicht verlieren“⁹. To Aar efter søger han paany om Orlov: „Es haben mich meine Verwandte wiederum nach Hause citiert, den mit den Landsbergische und Turnbergische Erben habenden Proces unter uns selbst in der güte abzuthuen“¹⁰. Endelig søger han i 1686 Kongen om at maatte faa et Regiment, men han er stadig blevet forbigaaet dertil, og han fortæller, at „nu for ca. 12 Uger siden har Hs. Durchl. Landgreven

af Hessen vist mig den Naade at kalde mig til at træde ind i hans Tjeneste“, men da han i den Anledning havde bedt om sin Afsked, var dette blevet nægtet ham, fordi Hs. Maj. allernaadigst vilde accommodere ham¹¹. At nu Landgreven tilbød ham, der ikke havde skabt sig noget kendt Navn som Soldat og kun var Oberstløjtnant i den danske Hær, en Stilling i den hessiske Hær, kan vist kun forklares ved, at han var hessisk Undersaat!

Søgelyset kan nu herefter rettes imod Hessen, der jo ikke ligger saa langt fra Coblenz, og vi maa tillige se, om den omtalte Landsbergske Proces kan fortælle os noget. I Hessen ligger der nu Øst for Frankfurt am Main en By *Hanau*, og i Matriklen for Hanau Gymnasium, nu „die hohe Landesschule zu Hanau“, findes der under Eleverne indført følgende: „Johann Daniel Rihel Han. (Hanovicus 3: fra Hanau), D. (Domini) Philippi negotiatoris Hanoviensis filius, 5 annorum, a matre adductus, 6 Martii 1650“. Johan Daniel gennemgik flere Klasser i Gymnasiet, idet han i 1651 rykkede op i 4. Klasse, i 1655 i 3. og i 1658 i 2. Klasse. Men derefter forsvinder hans Navn, og der foreligger hverken noget om, at han er rykket op i 1. Klasse eller dimitteret til noget Universitet¹². Men i 1663 immatrikuleres ved Universitetet i Heidelberg „Johannes Daniel Rihelius Hanovicus“ med Studiefag Teologi, og allerede det følgende Aar indskrives den samme Person ved Universitetet i Bremen for saa endelig i 1668 at indskrives ved Universitetet i Strassbourg ved det juridiske Fakultet. Her kaldes han til en Afvexling „Richelius“ Hanovicus¹³. – Denne Johan Daniel Rihel eller Richel begynder saaledes sin Skolegang i sin Fødeby Hanau, da han var 5 Aar gammel. Nu levede der i denne By i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede et Ægtepar: JOHANN og MARIA, som den 18. Januar 1614 lod en Søn døbe med Navnet PHILIP RICHEL. Denne, der senere blev Købmand og Raadsherre i Hanau (Altstadt), blev i 1640 viet i den Evangeliske Mariakirke i Hanau til JOHANNA, Datter af ADRIAN PARDUL, Raadsherre i Hanau (Neustadt). Johanna døde kort Tid efter uden at efterlade sig Børn, og i Begyndelsen af 1644 giftede Philip sig igen – ogsaa i Mariakirken – med en Dame, som hed MARIA, og fik med hende 11 Børn, hvis Daab alle er indført i den Evangeliske Mariakirkes Bøger i Hanau. Det ældste af disse Børn var en Søn, som den 21. Januar 1645 blev døbt med Navnet JOHANN DANIEL RÜHEL. Som hans Forældre anføres paa hans Daabsattest PHILIP RÜHEL, Borger og Handelsmand, og MARIA. Det næste Barn er ogsaa en Søn, og han blev døbt den 5. April 1646 med Navnet JOHANN PHILIP RÜHEL, og den tredie ældste Søn

blev døbt 18. December 1648 med Navnet PHILIP CHRISTIAN RIEHEL, og Faderens Navn er paa denne Søns Daabsattest ligeledes indført som RIEHEL. At nu Faderen, hvis Daabsnavn jo var RICHEL, paa disse Daabsattester snart optræder som RÜHEL snart som RIEHEL har ingen Betydning, da der i Datiden, efter hvad Mariakirkens Præst oplyser, ved Anmeldelser om kirkelige Handlinger ikke blev forevist nogen skriftlig Dokumentation, men Navnet blev kun nedskrevet saaledes, som Præsten opfattede det efter den mundtlige Meddelelse¹⁴. Johan Daniel er altsaa døbt i den Evangeliske Kirke, og Hr. „X. N's“ ovfr. citerede Udtalelse om, at han hørte til den reformerte Religion, finder herved sin naturlige Forklaring.

Vi skal dernæst se, om vi kan faa noget ud af den „Landsbergske“ Proces. Slægten Landsbergs oprindelige Stamslot af samme Navn laa i det tidligere Hertugdømme Berg i Nærheden af Floden Ruhr og tæt ved Byen Kettvig, imellem Düsseldorf og Essen. I 1624 var Berg sammen med Jülich kommet ind under Huset Pfalz-Neuburg, der laa ved Hessen. Og den Landsbergske Slægt var vidt forgrenet; ved Meiningen i Thüringen havde den saaledes ogsaa et Slot, ét laa i Elsas imellem Strassbourg og Colmar, og der var flere endnu. Et Turnberg, som formodentlig har været denne Slægts Stamsæde, laa i Hessen tæt ved Wiesbaden. – Hvad nu selve Processen angaar, drejer det sig vistnok om en, der begyndte i 1679 imellem de 2 Brødre JOST FRIEDRICH og ARNOLD RÜTGER FRIHERRER VON LANDSBERG angaaende et Arvespørgsmaal efter deres afdøde Forældre; den blev ført ved den Jülich-Berg'ske Hofret i Düsseldorf men blev i 1681 appelleret og kom i 1684 ind for Rigs-kammerretten i Speier med det Resultat, at denne under 7. Juli s. A. stadfæstede Hofrettens Dom. Desværre er kun selve Domsakten bevaret, og i den forekommer hverken Navnet Richel eller Richelieu; det vigtigste, selve Sagens Akter, eksistere ikke længere hverken forsaavidt angaar Hofretten eller Rigs-kammerretten. – En anden Landsbergske Proces for Rigs-kammerretten, som Brødrene JOHANN SAMUEL og JOHANN DAVID VON LANDSBERG førte imod ENGELHARD GÖLER VON RAVENSBERG, kan næppe komme i Betragtning, da den allerede blev indbragt for denne Ret i 1664 og vistnok heller ikke var nogen Arvesag. Og iøvrigt eksisterer heller ikke Akterne til denne Sag, de gik som saa mange andre tabt ved Fransk-mændenes Indfald i Speier i 1688, som havde til Følge, at Rigs-kammerretten blev forflyttet fra Speier til Wetzlar¹⁵.

Det er altsaa til denne, rent tyske Slægt LANDSBERG, at Johan Daniel har været knyttet ved familieretlige Baand, og ikke til Kar-

dinalens Slægt, og selv om nu det sparsomme Materiale, der er levnet os, ikke giver os nogen direkte Løsning paa Spørgsmaalet, kan vi dog udlede noget, og ikke saa helt uvigtigt af det, vi efterhaanden har faaet oplyst. I Datiden var det Skik, at man opkaldte sine Børn efter Medlemmer af den fædrene og den mødrene Slægt. Som vi har set ovenfor, var Philip Richels 3 ældste Sønners Navne JOHANN DANIEL, JOHANN PHILIP og PHILIP CHRISTIAN. Af disse Navne gaar JOHANN og PHILIP hver igen hos 2 af Sønnenne, idet disse er opkaldt efter deres Fader og Farfader, og vor Helt bar som den ældste af Sønnenne Navnet JOHANN efter sin Farfader; men hvorfra kommer da det andet Navn, det dog sjældne „DANIEL“? Dette Navn har han utvivlsvist fra Slægten Landsberg. Paa den Tid, hvor Johan Daniel blev født, fandtes der i denne Slægt en højtstaaende Person, DANIEL DIETRICH Friherre VON LANDSBERG, som havde en høj kejserlig Charge, blev Geheimeraad, Oberst og General-Vagtmester, Guvernør og Landdrot i Westphalen, og døde i 1684, og Johann Daniel er rimeligvis opkaldt efter ham. Men det er ogsaa tænkeligt, at han er opkaldt efter en af de i den sidste af de ovenfor anførte Processer nævnte Brødre, JOHANN DAVID VON LANDSBERG, idet maaske enten „David“ kan være en Fejlskrivning for „Daniel“, eller hvis dette ikke er Tilfældet, det da er muligt, at Johann Daniels Forældre, naar de ønskede at opkalde Sønnen efter ham, har foretrukket at omskrive det jødiske Navn David til det mere kristne Daniel. – Og gaar vi saa over til at se paa de Navne, som Johan Daniel gav sine egne Børn i Ægteskabet med ANNA CATHARINA WALTHER (med Anna Christine von Hatten havde han ingen Børn), nemlig een Datter og 2 Søner, da har ingen af disse faaet franske Navne! Datteren hed MARIA CATHARINE CHRISTINE, og med Navnet MARIA er hun opkaldt efter hans Moder, der jo hed Maria. Den ældste Søn hed CHRISTIAN FREDERIK, som dog ikke giver os nogen Oplysning, medmindre han ved Navnet Christian skulde være opkaldt efter Johann Daniels Broder, Philip Christian. Men til Gengæld er Navnene paa hans anden Søn, JUST PHILIP, betydelig interessantere, thi PHILIP er Navnet paa saavel Johann Daniels Fader som hans Brødre, og det temmelig ualmindelige Navn „JUST“ er et Navn, der jævnlig gaar igen i Slægten Landsberg som „JOST“ eller „JOBST“, baade i Tiden før og efter Johann Daniels Fødsel (ogsaa i den foran nævnte Landsbergske Proces hed en af de procederende, som vi saa, „Jost“). Disse Navne for Johan Daniel selv og for hans Børn peger afgjort hen paa, at han baade tilhører Familien Richel og Familien Landsberg, og man finder saaledes her

en Bekræftelse og en Forklaring paa Hugo Lentes Udtalelse i sit Brev af 6/3 1679, at Johan Daniel var „von vornehmer adelicher Extraction“!

Naar endelig Hauch-Fausbøll vil gøre gældende (se nærværende Tidsskrift 7. II. 349), at det „maa anses for meget problematisk“, om han, der i 1668 immatrikuleredes ved Universitetet i Strassbourg, skulde være identisk med den, der 8 Aar senere optræder som Major i Norge, og som efter hvad Hirsch anfører (i „danske og norske Officerer“) skal være kommet til Danmark allerede i 1670, har denne Indvending kun liden Betydning. Om han overhovedet er kommet til Danmark i 1670 er maaske tvivlsomt, i alt Fald skriver han selv til Overkrissesekretæren den 29/10 1684, at han „nu har tjent Eders Majestæt i 10 Aar“, og den 30/8 1686 skriver han til Krigskancelliet, at han nu har været i 11 Aar i Hs. Maj.'s Tjeneste og tjent ham 4 Aar som Oberst, 7 som Oberstløjtnant¹⁶, og selv om der ikke er Overensstemmelse i disse Breve angaaende den Tid, han har tjent Kongen, kan han dog tidligst være indtraadt i den militære Tjeneste i 1674, og da var han 29 Aar gammel. Johan Daniel har aabenbart været et uroligt Hoved, thi fra 1663 til Januar 1668 har han besøgt ikke mindre end 3 forskellige Universiteter med i hvert Fald 2 forskellige Studiefag, og hvis han ogsaa kun har opholdt sig en kort Tid ved det sidste Universitet, i Strassbourg, er der intet i Vejen for, at han i Tidsrummet fra 1668 til 1674 kan have som han siger „fra min Ungdom tjent hos mange Potentater baade til Hest og til Fods“¹⁷, — en Oplysning fra Johan Daniel som Hauch-Fausbøll anfører til Støtte for Usandsynligheden af, at han skulde være identisk med den ældre Studiosus fra Universitetet i Strassbourg. —

Som Resultat af det ovenfor udviklede kan man nu vist ganske roligt ramme en forsvarlig Pæl gennem den Myte, at Johan Daniel skulde tilhøre den berømte franske Kardinals Slægt og i Stedet for placere ham dér, hvor han hører hjemme: Som Søn af Handelsmand og senere Raadsherre i Hanau PHILIP RIEHEL eller RICHEL! Og maaske kan man engang, naar Krigen er endt og Arkiverne i Tyskland, — forsaavidt de paagældende af disse, der her kommer i Betragtning, endnu er i Behold — atter bliver tilgængelige for Forskning, ved Undersøgelse af Slægten Landsbergs Stamtavler finde det sidste manglende Led i Beviskæden: Forbindelsen imellem et Medlem af denne Slægt og et Medlem af Slægten Richel fra Hanau.

HENVISNINGER

- 1) Personalh. Tidsskr. 3. V. 109 ff. – 2) Chr. Lentes Breve: fra Hugo Lente 29/10, 4/11, 19/11 1678. – 3) Smstds.: Fra Huggo Lente 26/11, 12/12 1678. – 4) Personalh. Tidsskr. 3. V. 112 ff. – 5) Chr. Lentes Breve: fra Hugo Lente 18/12, 26/12 1678. – 6) Smstds.: fra Hugo Lente 24/3 1679. – 7) Smstds.: Brevskrivere fra St til Ø samt ukendte Brevskrivere: 24/10 1678. – 8) Smstds.: fra Hugo Lente $\frac{26-11}{6-12}$ 1678. – 9) Krigskancelliet: Uregistrerede indkomne Sager 1681–84: 28/12 1683. – 10) Indkomne Sager til Krigskancelliet 20/2 1685. – 11) Indkomne Sager til Krigskancelliet 1686 (vistnok i September) Nr. 401, Supplikationer til Krigskancelliet 30/8 1686. – 12) Meddelelse fra Studienrath, Dr. Heinrich Bott i Hanau. – 13) Personalh. Tidsskr. 3. V. 92, Meddelelse fra Dr. Bott som ovnf., Urkunden und Akten der Stadt Strassbourg, III Abt. 2, S. 285. – 14) Meddelelse fra Dr. Bott som ovnf., og fra Evangelisches Pfarramt der Marienkirche zu Hanau. – 15) Reichsarchiv Abt. Frankfurt am Main. – 16) Overkrigssekretærens indkomne Breve 29/10 1684, Supplikationer til Krigskancelliet 30/8 1686. – 17) Indkomne Sager til Krigskancelliet. 22/10 1686.

FRA DEN GAMLE GENERALS HJEM AF PROPRIETÆR VILH. BRUHNS ERINDRINGER

VED

F. ELLE JENSEN

Proprietær VILHELM BRUHN, f. 1847 i Næstved, var Søn af daværende Premierløjtnant ved Dragonerne, senere Oberst C. J. BRUHN († 1896). Sin Barndom tilbragte han, dels i København, først i sin Bedstefaders, General RØMERS og efter hans Død 1857 i sin Faders Hjem, dels i Aarhus, hvor C. J. Bruhn gjorde Tjeneste 1861-64, da han ved Hærreduktionen tog sin Afsked. 1864 kom Vilh. Bruhn i Landvæsenlære hos Forpagter OTTO LAWÆTZ, Kalundborg Ladegaard, senere hos Proprietær HOLM, Ubberupgaarden, og var derefter Forvalter flere Steder. 1872 købte han „Constantia“ i Ginnerup Sogn ved Grenaa, som han 1884 ombyttede med Ejendommen „Fredsholt“ i Mønsted ved Viborg. Efter 1911 at have solgt denne Gaard levede han nogle Aar som Privatmand i Viborg, men flyttede 1915 til Vindumovergaard ved Bjerringbro, som ejedes af hans Søn, Godsejer H. C. RØMER-BRUHN. Her døde han 1937, 89 Aar gammel. – 1872 havde han ægtet CHRISTINE ELLE, Datter af Proprietær H. C. ELLE, Hessel ved Hvalpsund († 1924). – Ved sin Død efterlod Bruhn sig en Række overordentlig livfuldt skrevne Optegnelser om sin Barndom og Ungdom, fortalt for Familien uden Tanke paa Offentliggørelse. Af disse bringes nedenfor Indledningen, indeholdende især hans Erindringer fra General Rømers Hjem.

HEINRICH BRUHN, født 1715, død 1795, er den første Bruhn, en Stamtavle nævner. Han var gift med JOHANNE SOPHIE CLAUDI, født 1714, død 1780, og havde 10 Børn; hans Stilling var kongelig Overparforcejæger og Livskytte hos Frederik V¹. – Min Bedstefader, ADAM HENDRIK BRUHN, er født 1783 d. 10. Juni og død 1855 d. 18. Juni; han var gift med EMILIE HENRIETTE CHRISTIANE FREDERIKKE V. D.

¹ Forf. har oversprunget sin Oldefader, kgl. Parforcejæger FREDERIK CHRISTIAN B. (1744-96), der 1767 blev gift m. MARIE FROST og, efter hendes Død 1781, m. ANNE ELISABETH PLUM, død 1845.

WISCH, født 1787, død 1831 d. 6. Marts. Hendes Fader var Kaptajn HENRICH DITLEW v. D. WISCH og stammede fra Holland; han tilhørte en gammel Adelslægt, hvis Vaaben, indgraveret i et gammelt Messing-signet er i mit Væрге. Det forestiller et Skjold med 3 Stjerner, to foroven og en forneden i det; over Skjoldet 2 Vinger med en dragen Kaarde imellem. Min Bedstefader var kongelig Overberider og havde Embedsbolig paa Slottet; han havde 5 Børn, nemlig HENRIETTE BRUHN, født 1808, NINA BRUHN, født 1809, EDVARD PALNATOKE BRUHN, født 1810, og saa Tvillinger, nemlig RUDOLF WILLIAM BRUHN og min kære Fader CARL JULIUS BRUHN, født d. 19. Juni 1813.

Fader blev opdraget i Hjemmet, til han var 13 Aar og kom paa det kongelige Landkadetakademi for at uddannes til Officer og tjene Konge og Fædreland, som alle Bruhnerne hidindtil havde gjort. Mange fornøjelige Scener har han fortalt os Børn fra den Tid, han var Kadet og opvartede Kongen og Dronningen som Page, hvortil der fra Akademiet stadig afgaves Kadetter, men det var dog ikke ene Løjer at blive uddannet dér. Grundprincippet i Opdragelsen dengang var Prygl, men at lyde og have Respekt lærte de unge, der var Disciplin i Geledderne og ingen Ræsonneren; dog derfor blev Modet og Livslysten ikke taget fra dem, tværtimod; altid var de oplagt til Kommers og Spilopper. Hængehoveder trivedes ikke paa Akademiet, men derfor havde vi ogsaa en dygtig Officersstand, da det i 3-Aarskrigen gjaldt om at kæmpe for vort dyrebare Land.

Naar Fader blev Officer, ved jeg ikke noget om¹, men i 1846 var han Premierløjtnant ved Næstved Dragoner, og samme Aar blev han gift med min kære Moder, WILHELMINE CAROLINE LOUISE v. RØMER. Det er blevet mig fortalt, at mine Forældre skulde have haft Godhed for hinanden fra Børn og været stiltiende forlovet fra deres Konfirmation, og det er ikke saa urimeligt, da Bedstefader Bruhn boede paa Christiansborg, og min Moders Fader havde Embedsbolig paa Prinsens Palæ lige overfor, og Grandpapa, som vi kaldte ham, kom i Følge sin Stilling, hvad vi nu kalder Krigsminister, hver Dag paa Slottet til Referat med den enevældige Konge. Paa denne Maade var der jævnlig Berøring mellem alt, hvad der hørte til Kongens Hofstat og de øvrige Embedsmænd, de var som en lille Stat i Staten, og derved indlevedes ogsaa Bekendtskaberne mellem de forskellige Familier.

¹ Han blev Sekondløjtnant 1836 og først 1. Maj 1847 Premierløjtnant, men var fra 1842 tjenestegørende ved 4. Dragonregiment, der garnisonerede i Næstved.

Min Moder nedstammede fra en meget gammel Slægt. Ifølge Rømernes Stamtavle er det en gammel sachsisk Adelsfamilie, adlet 1470 af Kejser Frederik III. Den blomstrer endnu i Sachsen, hvorfra den udbredte sig til Kurland og Galicien; her optoges den 1818 i den østerrigske Grevestand. Vaabnet er et i Guld og sort tvedelt Skjold, hvori 2 i et Andreaskors lagte Pilgrims- eller Rømerstave.

Af denne Slægt indkom her til Landet 1680 HANS WILHELM RØMER, der blev Kaptajn i Livregimentet til Fods. Han var gift med ANNA ELEONORA V. LANGEN. Af hans Børn var HANS WILHELM V. RØMER, født 1720, død 1784, ogsaa Kaptajn. Med sin Hustru MARGRETHE CHRISTINE SCHALKAM havde han 3 Børn, hvoraf min Bedstefader, CARL LUDVIG WILHELM V. RØMER, født i Bjert ved Kolding d. 20. April 1768, død i København d. 9. Oktober 1857, d. 22. Oktober 1798 blev gift med MECHTELE DOROTHEA V. HOLTEN, Datter af Oberst CHR. LUDVIG V. HOLTEN. Han havde 10 Børn, 3 Sønner og 7 Døtre; min Moder var det ottende Barn, hun blev født d. 11. Marts 1814 og fik i Daaben Navnet WILHELMINE CAROLINE LOUISE.

D. 24. Oktober 1846 stod hendes Bryllup med Fader i Garnisonskirke, og saa drog hun med ham til Næstved, hvor han gjorde Tjeneste. Kun kort var deres Samliv, 15 Maaneder, thi 22 Dage efter at jeg var født d. 21. December 1847, hensov min kære Moder og blev begravet paa Næstved Kirkegaard. Kun lidt har jeg hørt derom, men noget nærmere Besked fik jeg senere af en Del Breve, som kom mig i Hænde efter en kær gammel Dames, Frk. SOPHIE SUNDBYES, Død, idet hun, der havde været i mine Bedsteforældres Hus fra ganske ung, som den højt betroede Jomfru hun dér var, blev sendt til Næstved for at være hos min Moder, pleje hende og paase Husets Tarv.

Brevene er skrevet af min Grandmama til Sophie, dels kort før Moders Død, dels lige efter; de vidner troligt om den store Sorg hos Fader og hos de gamle Forældre, for hvem hun havde været saa meget; jeg ved, at hun ledsagede sin Fader paa hans Inspektionsrejser og lignende, dels for at pleje ham, der alt var en ældre Mand, dels for at hjælpe ham med hans Korrespondance og andet, hvortil hun skal have været særlig egnet. Men som Brevene udtrykker megen Sorg og Bekymring, er de ogsaa fulde af Betænksomhed og Kærlighed til det lille efterladte Barn – det er underligt og vemodigt i en senere Alder at læse om alt dette. Et Sted skriver Grandmama til Sophie om hendes Tilbagevenden til København, og om min Fader endnu ikke har kunnet bestemme, hvorvidt han vilde beholde Barnet, eller

det skulde hjem til dem, hvor Mines Barn naturligt hørte til, naar Bruhn ikke godt kunde have det.

Imidlertid indtraf store Begivenheder, som hurtigt gjorde Ende paa den naturlige Vaklen hos Fader: Christian VIII døde, Frederik VII kom paa Tronen, og Oprøret i Hertugdømmerne udbrød, Armeen drog til Slesvig og Fader med den – saa maatte jeg jo ogsaa sendes bort. I et Brev til Sophie giver Grandmama hende Besked paa, hvorledes hun skal sørge for alle Faders Møbler og hans Tøj, hvorledes det skal behandles for Møl og lignende; til mig sender hun Rejsetøj og giver Paalæg om at tage Ekstrapost hele Vejen for Barnets Skyld, ikke Diligence og ikke med Toget fra Roskilde – det er altsammen affattet saa kærligt og nøjagtigt og vidner om, hvor gennemtrængt af Sorg hun og Grandpapa var, men samtidig om den dygtige, flittige og paapassende Husmoder, hun alle Dage havde været.

Jeg blev hjemmedøbt i Næstved og opkaldtes efter Grandpapa og Moder: CARL-WILHELM LUDVIG RØMER-BRUHN, og saa drog da Sophie af med mig hjem til de kære, uforglemmelige Bedsteforældre, hos hvem jeg nu tilbragte 10 Aar, lykkelig og uden Sorger, og hvor der kun tænktes paa at gøre alt godt for mig. –

Det var i Vinteren 1848, at jeg kom til København og ind paa Prinsens Palæ, hvor Grandpapa da havde Embedsbolig, men Opholdet der varede ikke længe, da han d. 24. Maj tog sin Afsked efter i 65 Aar at have tjent sin Konge og sit Land; nu var han en aldrende Mand¹, og den nye Tid, som oprandt, passede heller ikke paa en af Frederik VI.s gamle Officerer. Da han havde faaet sin Afsked, lejede han en Lejlighed ikke langt fra Slottet, og her drog vi ind i et nyt Kvarter. Fra Palæet har jeg selvfølgelig ingen Erindringer, men bærer paa min Næse et synligt Mærke fra dets Marmortrapper; det er mig nemlig fortalt, at min kære gamle Amme, Stine, som fulgte med fra Næstved og senere blev min Barnepige til mit 6. Aar, en Dag var saa uheldig at tabe mig, og dengang forstod man nok ikke som nu at give en Næse en anden Form.

Fra Opholdet i Stormgade begynder Erindringerne at dukke op, men forinden jeg drager dem frem, vil jeg omtale dem, som jeg blev opdraget imellem, og maa da der først nævne min Grandpapa, Husets Herre, Familiens Patriark – ja saaledes kan han med Sandhed benævnes, for om ham og i hans Hus samledes hele Familien,

¹ CARL LUDVIG WILHELM VON RØMER, 1768–1857, Deputeret i Generalitetet, Generallojtnant, se Biogr. Leks.

og intet foretoges eller bestemtes uden først at have været forelagt ham.

Af Skikkelse var han høj og kraftigt bygget, han havde en bestemt Optræden, og med sit graa Haar og Bart ledte han straks Tanken hen paa en gammel Soldat, hvad han ogsaa var fra Isse til Fodsaal. Han var ikke af mange Ord, men det faldt aldrig nogen ind at opponere mod dem eller vige en Tomme fra den af ham trufne Afgørelse, der kom i en bestemt Form og dog altid i en Tone, saa man hørte den gamle Hofmand bagved; vi vidste ogsaa, at der boede et Hjerte i ham, og at han kun vilde alles Vel. Han var meget flittig, altid arbejdede han ved sit Skrivebord, og mange hentede Raad hos ham. Jeg erindrer i 1870erne at have læst i „Vort Forsvar“, at han i sin Tid havde udarbejdet en Plan for Københavns Befæstning, som væsentlig var bleven lagt til Grund for den, der blev opført – naturligvis med de Forandringer, som Tiden og det stærkt udviklede Skyts havde krævet.

Alt i Huset gik efter et Reglement, som aldrig fraveges uden særdeles Omstændigheder. Saaledes gik han hver Dag efter at have arbejdet til Kl. 3 en Tur over Marmorbroen til Løngangene paa Slottet, der var han i sine gamle Omgivelser og levede vel i Minderne, men paa Slaget 4, naar der kaldtes til Bords, stillede han, og saa maatte vi alle helst være der; Bordet var altid smukt dækket, og Tjeneren vartede op, men Retterne var aldeles daglig Mad, hver Dag havde sin bestemte. Saaledes Lørdag Øllebrød med Fløde og – min Rædsel – Bergenfisk; hvor gruede jeg, naar den kom paa min Tallerken og laa og rystede, som den var bange for at blive spist. Levnen taaltes ikke, og skønt jeg fik saa lidt som muligt, kneb det frygteligt, men naar Grandpapa kastede et Øje ned paa mig, saa gik Munden, for ned skulde det, der var ingen Pardon. Jeg tror ogsaa, det var rigtigt, for siden har jeg kunnet spise alt, hvad der serveres, og Levnen har jeg ikke kunnet fordrage. Brugen af Kniv var indskrænket til det mindst mulige, spise med den var strengt forbudt; jeg erindrer saaledes, at min Morbroder, Onkel Carl, Overkrigskommisær og op ved de 50, en Dag fik en streng Reprimande, fordi han gjorde det. Der var aldrig mere end 2 Retter, kun Søndag fik vi Kage, den ene Søndag Sukkerplesner, den anden Konditor-kager, to til hver.

Efter Bordet var der Kaffe. Der dækkedes altid med Dug og Maskine inde i Dagligstuen; var det Vintertid, blev der holdt Mørkning en halv Times Tid, hvorpaa Tjeneren kom med to Tællelys, som anbragtes paa Divanbordet med en Lysesaks imellem. Var der

fremmede, brugtes Stearinlys, og Lampetterne, Olielamper paa Dørkarmen, tændtes, men Lysekronerne blev kun brugt ved særdeles højtidelige Lejligheder. Vi placerede os om Bordet, men Grandpapa gik ind i sin Stue, hvortil begge Fløjdeorene altid stod aabne, og arbejdede videre til Thetid. Saa kom gamle Venner, og han fik sig en L'hombre til Kl. 10, da blev alt lukket og slukket. Dette nøjsomme og regelmæssige Liv var vel ogsaa en Grund til, at han aldrig, saa vidt jeg erindrer, var syg, før nogle Dage forinden han døde i sit goende Aar.

Grandmama var født v. Holten, Datter af Konferensraad CARL HENRIK v. HOLTEN og ELISA ADELE AUGUSTA v. BEHAGEN; hendes Fornavn var MECHTELE DOROTHEA, men hun kaldtes altid Nina, af hvad Grund ved jeg ikke. Hun døde 1852 i sit 64de Aar, da jeg var i mit 5te, men jeg har dog en svag Erindring om hende som en lille kærlig og meget flittig Kone, stadig naar Tiden tillod det, ved sin Rok, spindende Hørgarn. Paa den Maade havde hun spundet og ladet væve Udstyr til alle sine Børn, og det var noget, der duede, smukt og stærkt. Endnu har vi i vort Hjem Dækketøj, hun har lavet, Servietterne er saa store, at Vaskeriet benævner dem Duge; Dugene var vældige, og Lommetørklæderne større end de nu saakaldte Servietter. – Underligt nok husker jeg, hvorledes hun kørte ud for at styrke sit Helbred, men jeg har aldeles ingen Erindring om hendes Død og Begravelse; jeg formoder, jeg er bleven holdt borte af Omhu for mig, at jeg ikke skulde mærke Døden og Sorgen.

Nogen synlig Forandring i Huset foregik ikke ved Grandmamas Død; alt blev uforandret, kun stod hendes Plads tom og Rokken med Hørhovedet urørt. Naar det kunde gaa saa umærkeligt, var Grunden vel nærmest den, at min Moders Søster, Tante GUSTA, allerede i flere Aar som Enke havde været i sine Forældres Hus og tildels forestaaet Husholdningen. Hun var født d. 23. Januar 1810 og fik i Daaben Navnet ELISE AUGUSTA; 1833 blev hun gift med Proprietær CHRISTINE KØPCKE til Christenthal ved Itzeho, hvis Bekendtskab hun havde gjort paa Domænegaarden Drage i Holsten, hvor hendes ældste Søster CHARLOTTE CAROLINE MARIE var gift med Kammer- og Forstjunker v. STAFFELDT¹. Desværre varede hendes Ægteskab ikke længe, idet hendes Mand ved et Ulykkestilfælde blev dræbt i 1835² – saaledes er det blevet mig fortalt, men jeg har aldrig spurgt nærmere derom.

¹ CHRISTIAN WILHELM STAFFELDT, 1802–44, Domæneinspektør, Kammer- og Forstjunker.

² Skal være 1844.

At det var en tung Sorg for Tante, ved jeg, og at hun aldrig kunde glemme ham var vel Grund til, at hun senere afslog Tilbud om Ægteskab; hun drog saa med sine to smaa Døtre¹ tilbage til sine Forældres Hjem.

Tante Gusta, der var min anden Moder, staar for mig som den kønneste og kærligste Skikkelse, jeg har kendt, altid rede til Hjælp og altid med et venligt Ord til alle. Derfor gik alting ogsaa saa roligt i Huset, og jeg kan ikke mindes Skænderi eller Ubehageligheder af nogen Art. Skifte Folk kendtes ikke, jeg erindrer kun to, som forlod Tjenesten, nemlig Ole Kusk, som gik over i Kongens Staldetat, og saa Stine, min Amme, som blev gift. Tante havde en egen stilfærdig og værdig Maade at optræde paa; jeg mindes kun een Gang at have faaet Skænd af hende, og det var, fordi jeg havde narret Tjeneren med en fejl Besked. Enhver skulde have sin Ret – det var Grundprincippet der i Huset – og gøre sin Pligt.

Saa var der i Huset en gammel Pebersvend, Onkel Carl, en Broder til min Moder, født d. 20. November 1816 og død d. 7. August 1889. Han var uddannet som Landkadet, men gik over i Generalitetet og blev Regnskabsfører og Kasserer ved 2. Divisions Intendantur med Titel af Overkrigskommissær. Han var noget af en Original, men tro og pligtopyldende i al sin Gerning, chevaleresk i sin Optræden, naar han var saa uheldig ikke at kunne undgaa at være sammen med Damer, i det hele en Hædersmand af den gamle Skole lige til Fingerspidserne. Jeg stod ikke paa nogen særlig god Fod med ham, Børn, Hunde, Kanariefugle, kort sagt hvad der gjorde Støj og bragte Uorden i Sagerne, yndede han ikke, og drille mig vilde han, naar Damerne ikke var til Stede, for saa fik han læst og paaskrevet og flygtede til sine egne Værelser. Da jeg blev ældre, og han kunde tale med mig, gik det helt godt, og jeg mindes ham med Venlighed.

Som hørende til Familien uden at være i Slægt med den maa jeg med det samme nævne den kære, gode Sophie Sundbye. Hvor hun egentlig stammede fra, ved jeg med Skam at sige ikke bestemt, men jeg tror, hun var en Urtekræmmerdatter, der i ganske ung Alder kom i Grandpapas Hus og voksede fast der som alle, der først kom der. Som højt betroet blev hun sendt til Døtrene, naar de blev gift; hun var saaledes med Tante Gusta paa Christinenthal, senere hos min Moder, men hun vendte altid tilbage til det gamle Hjem, hvor

¹ Den ene af disse var NINA CHARLOTTE STAFFELDT, 1834–1906, g. 1860 m. Præsten VILHELM BECK, 1829–1901. De var Søkendebørn, idet Becks Moder, ANGE-LIQUE SOPHIE MARGRETHE, f. Rømer, var Datter af General Rømer.

hun blev, til det ved Grandpapas Død opløstes. Hun hørte til disse gode, kærlige og trofaste Mennesker, som alle har Fortrolighed og Tillid til, og som aldrig misbrugte Fortroligheden, der vistest hende, aldrig førte Snak og kun levede for at gøre det godt for andre. For hende var den gamle General, og hvad hans var, det første og bedste i denne Verden. En glimrende Hukommelse havde hun, var inde i alle Familieforhold, kendte alle Fødselsdage og Kongehusets Slægtregister, ja var som et Konversationsleksikon at slaa op i, naar man vilde vide noget. Efter Hjemmets Opløsning var hun en Tid hos en Tante, men drog saa til en Broder, som var Præst i Raabjerg. Her kunde hun dog ikke rigtig gro fast, som hendes Natur ellers var til, og der blev derfor sørget for Plads til hende i Treschows Stiftelse paa Christianshavn; der besøgte jeg hende, naar jeg var i Hovedstaden. Hun døde 1887.

Og saa var der det tjenende Personale – for ikke at sige den ovrigte Familie, for hvor var Grænsen i Opfattelsen af mit og dit? Som Grandpapa og Tante syntes, at Folkene fuldtud hørte dem til, og deres Ve og Vel laa dem paa Sinde, saaledes saa de paa Herskabets; alt betragtede de som deres eget, omtalte det som saadant og brugte det saaledes, lige fra Hestene til den mindste Genstand. Husstanden bestod af Kusken Rasmus – Ole gik jo over i den kongelige Staldetat – saa kom Tjeneren Niels og en militær Oppasser, gamle Jens, som stadig lod sig stille og blev gammel i Tjenesten – han var gift, og Konen havde en Grønhandel i Stormgade – desuden Kokkepigen Edele, Stuepigen Caroline og endelig Barnepigen Stine. Dette var Familien, som paa bestemte Tider samledes i det store Køkken, særlig om Aftenen og hver paa sin bestemte Plads, og drøftede Husets Vel og varetog dets Ære.

Mange fornøjelige Timer har jeg tilbragt i Køkkenet eller nede i Stalden hos Rasmus, naar han striglede og pudsede, og set paa Datidens mærkelige Vogne, navnlig den store gule Stadskarosse, en vældig Indretning med Søjler og stor, høj Buk, Tjenerbræt bag, hængende i mægtige ombøjede Læderfjedre; der var noget for Øjet at se paa, der var blødt og mageligt at sidde, og der var Plads, men kraftige Heste skulde der til. Desuden havde vi en anden lukket Vogn (Wiernervogn), sort lakeret og med lignende Fjedre som den gule og en aaben saakaldt Holstenskvogn, hvis Fadding var af flettet Rør, og som havde 3 store Sæder, hængende i Bøjler; den var let og brugtes til Skovture og lignende.

Det var mig en stor Glæde at færdes hernede, men det var ikke

mindre morsomt, naar der blev holdt Fest i Køkkenet en „Geburtsdag“ eller i lignende Anledning, saa blev der trakteret med Chokolade og hjemmebagt Kage, og Sophie og jeg blev budt med som Repræsentanter for Familien og opvartet over al Maade. Saaledes fik jeg en Fastelavnsmandag saa meget, at det kvalmede for mig, men ingen maatte mærke noget, for om Aftenen skulde vi hen at se Kunstberidere, 1 Mk. Personen paa Balkonen. Jeg kom ogsaa derhen, men som Varmen steg dér højt oppe over Manegen, steg ogsaa Boller og Chokolade op i Halsen; komme ud var der ikke Tale om, saa stuvende fuldt der var, og saa – ja rædselsfuldt – saa kom det hele op ud over Balkonen; hvem der blev glædet med Edeles dejlige Sager, ved jeg ikke, men jeg befandt mig ret vel ovenpaa.

Disse Køkkenfester var anderledes fornøjelige end at være oppe i Stuen, for der blev jeg alligevel trods alt holdt ret stramt, og Grandpapa havde altid Øje med mig i enhver Henseende, om jeg gik og stod ordentlig, ikke med skrævende Ben, men med pænt samlede Hæle og ret Ryg, og naar vi spiste, skulde det ske pænt og aldrig med Kniv. At disse hyppige Ophold i Køkkenet vist ikke i Længden vilde været til Gavn for mig, er klart, for saadan en lille Dreng kunde da let have faaet en uheldig Følelse af at være noget, og Tøjlerne strammes da ogsaa, saa Besøgene blev mindre hyppige, da jeg voksede til. Hertil bidrog ogsaa, at man fortalte mig Nissehistorier og lignende, og at de en Aften havde lavet en Nisse med rød Tophue og sat den i Askespanden, hvad der forfærdede mig saadan, at der gik mange Aar, før jeg glemte det. –

Faders andet Bryllup fandt Sted i Gladsaxe d. 16. April 1850¹, men jeg forblev i mit gamle Hjem. En Begivenhed fra hin Tid har gjort et uudsletteligt Indtryk paa mig, nemlig Soldaternes Hjemkomst fra Krigen. Stine, som jo gerne vilde se Stadsen, havde faaet Lov at tage mig med hen i Frederiksberggade, hvor hun havde en Veninde, fra hvis Vindue vi saa hele Indtoget. For mig staar det kun som et Virvar af Soldater, Heste, Flag og Blomster og en Raaben Hurra og en Jubel, som jeg aldrig siden synes at have hørt Mage til. Ogsaa vi havde Blomster med, som vi kastede ned paa de forbigaaende.

Og saa gik Tiden videre, kun afbrudt for mig ved de store Fester, Julen og min Fødselsdag. Jeg fik da mange Gaver, Tinsoldater af alle Vaabenarter og Kanoner var de dominerende, desuden Huse og

¹ C. J. Bruhn ægtede 2. Gang ADELAIDE BENEDICTE HELENE MARIE LANNG, 1816–1892, Datter af Herredsfoged, Justitsraad HENRIK BERING LANNG.

Fæstningsværker, som jeg saa legede med. Engang fik jeg af min Onkel en saakaldt Dukattrykker, en tyk Mand, der sad paa et Nat-skrin; puttede man nu en af de forgyldte Regnepenge, som fulgte med, i hans Mund, slugte han den, og trykkede man paa en lille Fjeder, plumpede den ned i Skrinet. Det var jo ikke saa pænt, og det blev straks konfiskeret; jeg tror nok, Onkel vilde smaadrille Damerne, for jeg husker det Smil og Nik, han sendte dem, og hans muntre Latter over deres Forfærdelse. –

Det var vist i 1852, at vi flyttede om til Frederiksholms Kanal i den Casadabanske Gaard, lige ved Marmorbroen, en stor Dobbelbygning med Gaardsplads og Have; her boede vi paa 1. Sal i en tidssvarende Lejlighed, lys og rummelig. Jeg skal forsøge at beskrive de daglige Værelses Udseende, der jo var ret afvigende fra Nutidens overfyldte Boliger.

Fra den store Indkørselsport med sit med forgyldte Stjerner besatte Loft og med Alexandertoget i Relief førte en bred Trappe op til en rummelig Forstue med store Skabe til Overtøj, og herfra gik tre Fløjdøre ind til Værelserne. Der var tre ud til Kanalen med pragtfuld Udsigt mod Slotsholmen og Sejladsen, som ofte kunde være ret livlig, det midterste var et rummeligt 3-Fagsværelse og benyttedes til Dagligstue, derfra førte en Fløjdør, som altid stod helt aaben, ind til Grandpapas Stue. Ligefor denne Dør midt paa Gulvet stod to ret store, firkantede Borde, hvorved han altid sad og arbejdede og saaledes stedse havde Overblik over, hvad der foregik i Dagligstuen. Bordene var fyldt med Skrivelser, bundet i Bundter med røde Baand, og lignende Arbejdsstof; paa en Skammel var der et stort Dokumentskrin, og i Baggrunden af Værelset stod en hestehaarsbetrukken Sofa med et Maleri af Frederik VI ovenover, en Gave fra Kongen. Ved Vinduerne til Gaden fandtes kun et lille Bord med to Bure med Kanariefugle, som Grandpapa selv passede; paa den fjerde Væg stod paa den ene Side af Fløjdøren et stort Mahognibogskab med grønt Silkeforhæng, paa den anden et Tobaksbord, hvorover mange smukke Merskumspiber, saa for Resten var der kun nogle faa Stole, svarende til Sofaen. Væggene var betrukket med mørkeblaat, guldindvirket Papir, som lignede Fløjl, og et af hvide, røde og blaa Klædelister flettet Tæppe dækkede hele Gulvet – altsaa et ret tarveligt møbleret Værelse, mere ligt en Parolstue. Selv sad den gamle

¹ Ejendommen Frederiksholms Kanal Nr. 242, Gadenr. 16, ejedes af Traktør, Kammerassessor ALPHONSE CASADABAN.

General med det hvide Haar og Skæg og i en lang, grøn Slobrok ved sit Skrivebord, arbejdende flittigt med militære Sager. Ved Siden af ham blev jeg anbragt paa en Skammel, naar min Opførsel ikke havde været, som ønskelig var, og det havde altid en beroligende Indflydelse paa mig, og dog var jeg aldrig bange for Grandpapa, og jeg blev altid brugt som Gesandt, naar noget skulde opnaas, navnlig ved vanskelige Ting som at faa Heste og Vogn til Skovture og lignende. Jeg ved aldrig at have faaet nej, men naar jeg om Løverdagen præsenterede min Karakterbog, og den ikke fremviste de skønneste Resultater paa Flid, saa fik jeg et Par Øjne, men ingen Ord, og det virkede paa mig, som skulde jeg krybe under Bordet af Skam.

Dagligstuen var stor, betrukket med storblomstret, mørkerødt Papir. Her stod paa Midtervæggen en lang, udpolstret Mahognisofa med Sideskabe, indlagt med gult og prydet foroven med to meget smukke Vaser af Alabast, over Sofaen Familieportrætter i store forgyldte Rammer, og foran et stort Mahogni-Divanbord med svejfede Ben og Løvefødder; en stor hestehaarbetrukket Lænestol stod for den ene Ende, dér sad Grandpapa og drak sin Kaffe efter Middagen og hvilede lidt. Der var altid dækket med Dug og Maskine, Tante Gusta præsiderede, og jeg fik Flødevand, men aldrig Kaffe. – De øvrige Stole var af Mahogni med gul Indlægning og sort Damaskesbetræk. Ved Vinduespladserne var Forhøjninger; ved det midterste havde Tante Gusta sin Plads, hendes Døtre Nina og Mine ved det andet, og der broderede de, syede og malede, mens Sofie havde det tredie. Ved Sidevæggen stod et Spillebord, hvorved jeg legede om Dagen; om Aftenen brugtes det til Kortspil. For Vinduerne var der om Vinteren andre, røde Gardiner, kantet med sort Fløj, og paa Pillerne mellem dem store Mahognispejle. Paa Gulvet laa et flettet Gulvtæppe som i Grandpapas Stue. I Loftet hang en meget stor Prisme-lysekrone, og der var tilsvarende Lampetter paa Dørstolperne, men det var kun ved højtidelige Lejligheder, de blev tændt; til daglig brugtes kun to Tællelys.

Fra denne Stue førte ogsaa Fløjdøre ind til Onkel Carls Værelser, men de var altid lukket; han ønskede ikke vor Nærværelse i sine Lokaler.

Spisestuen, der vendte ud til Gaarden, var et meget stort Værelse, her fandtes kun Spisebord, Buffet, Rørstole og Klaveret. Væggene var betrukket med et marmorlignende Tapet, paa Gulvet laa et Voksdugstæppe, i Loftet var der en Lysekrone til Stearinlys, og ved det eneste Vindue stod et Blomsterbord. Fra denne Stue førte en lang

Korridor, hvorfra der gik Døre til de forskellige Soveværelser, til Køkkenet og Pigeværelserne; langt nede i den var Toiletet.

I Baggaarden fandtes Vognremise og Stald.

Ja saaledes var vor nye Lejlighed i al sin Tarvelighed i Forhold til, hvad der nu fordres, men den var hyggelig og gjorde et roligt og fornemt Indtryk. Her levede vi saa videre uden større Oplevelser, men der kom mange forskellige Mennesker i Huset; særlig var det et Hjem for hele Familien, som samledes her hver Søndag Eftermiddag Kl. 4¹/₂ til Middag. Blandt dem var mit Søskendebarn, den senere saa bekendte Præst VILHELM BECH, som da læste til theologisk Eksamen; ikke tænkte jeg dengang paa, hvor kær han skulde blive mig, og hvor uendelig stor Indflydelse han senere skulde faa paa hele mit Liv, baade for Tid og Evighed. Paa den Tid brød jeg mig ikke om ham, og han oversaa mig vist fuldstændig, han var ung og kaad og egentlig ikke afholdt af de andre. Hans Broder CARL¹, som ogsaa kom til os, var en hel Modsætning til ham, stille og pertentlig; han var ansat i Finansministeriet og færdedes, som om Statens Pengevæsen helt og holdent hvilede paa hans Skuldre.

Vedblive at nævne alle dem, der kom, vilde blive for omstændeligt, dog skal jeg omtale vor Legationsraad J. for en lille pudsig Histories Skyld, som en Dag passerede ved Bordet. Han var der kommen til at sidde ved Siden af en tysk General v. PLESSEN, som ikke kunde et dansk Ord, og nu vilde Uheldet, at Legationsraaden, som ellers talte flere Sprog, ikke var stiv i det tyske, og da han netop var hjemkommen fra Tyrkiet, spurgte Generalen ham om Forholdene dernede, og han svarede da: „Ja, sehen Sie, Hrr. General, in der Türkei werden die vornehmen Leute von Bären in Baldakinen geboren, aber gemeine Leute werden garnicht geboren!“ Generalen udtrykte sin allerhøjeste Forundring over det første, men fandt den anden Del af Svaret aldeles selvfølgelig. Selskabet morede sig med Anstand over Legationsraadens Tysk. Det var ogsaa ham, som da han blev spurgt om, hvor stor Bornholm, hvor han lige kom fra, var, svarede: „Bornholm, naa Bornholm, ja den er af en passende Størrelse!“

Saa kom ogsaa Onkel CHRISTIAN v. HOLTEN², Kaptajn i Garden og Adjutant hos Kong Frederik VII. Han havde altid mange Historier, ogsaa fra det saakaldte Hof, hvor Grevinde Danner og hendes

¹ CARL RØMER BECK, Fuldmægtig i Finansministeriet, død 1879.

² CHRISTIAN FREDERIK HOLTEN, 1817–1898, Generalmajor, var en Række Aar Adjutant hos Kong Frederik VII og udgav 1899 sine Erindringer, der vakte en Del Forargelse ved Omtalen af Kongen og Grevinden, men iøvrigt kun har ringe Værdi.

Venner førte an, og det derfor ikke altid gik, som det burde ved et Hof. Men Kongen selv kunde ogsaa finde paa mindre pæne Forlystelser. Saaledes en Aften, da der legedes Ordsprogsleg, udbrød han pludselig: „Saa herud med jer alle, kun Frk. L. bliver, saa skal jeg give jer noget, I ikke kan gætte.“ Alle gik, Kongen befalede Frøkenen at lægge sig, saa lang hun var, paa Gulvet og lod en Lakaj hente to Stege og anbringe dem ovenpaa hende; derpaa kom Selskabet ind. „Naa,“ udbrød han, „gæt saa, hvad det er!“ Der blev en Latter over Frøkenens ulykkelige Ansigt, og Kongen glædede sig, ingen kunde naturligvis løse Gaaden. „Stege paa Møen,“ udbrød han saa triumferende, men tilføjede, idet han vendte sig til en Frk. A.: „Det kunde jeg ikke have brugt Dem til, lille Frøken!“ – Han havde en Kammertjener, Løitved¹, som var ham meget hengiven, og som han derfor satte overordentlig Pris paa og nærrede ubetinget Tillid til, men han var en Torn i Øjet paa Grevinden, som forgæves søgte at faa ham fjernet. Men saa en Aften Kongen var beruset og alene med hende, drillede hun ham med, at han ikke kunde skrive sit eget Navn, og da han vilde vise dette, lod hun ham skrive det paa et stort Stykke Papir, og derover skrev hun saa Kammertjenerens Afsked. Næste Morgen mødte en anden Tjener til Kongens Opvartning, og til hans store Forundring. „Hvor er L.?“ spurgte han. „Er han syg?“ Paa Svaret nej sagde han: „Saa hent man straks, han skal komme øjeblikkelig,“ og da han kom, raabte Kongen: „Hvor bliver du af, og hvor understaar du dig i at sende en anden?“ Nej, men saadan og saadan forholdt det sig, og her var Afskedigelsen. „Naa saaledes,“ sagde Kongen, „ja saa har jeg været fuld, nu river jeg den i Stykker og putter den i Kakkellovnen; saa er det glemt.“

Frederik VII har jeg meget ofte set til Hest eller til Vogns, men kun een Gang til Fods; det var en Dag, jeg vilde over i de kongelige Stalde, da mødte jeg ham paa Marmorbroen med Grevinden under Armen. Han standsede og spurgte, hvem jeg var, klappede mig paa Hovedet, vendte saa om og gik tilbage til Slottet. Han var en meget svær Mand og gjorde et imponerende Indtryk, men bevægede sig tungt. Grevinden var jo ogsaa en fyldig Person; jeg syntes, hun var ligefrem grim, med en urimelig stor Mund. Naar Kongen ellers viste sig, var det oftest paa en kraftig hvid Hest, det vil sige hvid, naar han red ud, men sort naar han kom hjem, det var jo en drøj Byrde,

¹ HANS LØITVED, 1809–61, Kammertjener hos Kong Frederik VII, Kammer-assessor.

og Kongen red stærkt og langt. Kørte han, var det i Reglen i aaben Vogn, altid med fire for og Forridere; kun to Gange har jeg set ham i lukket Vogn. Det var i Guldkareten med seks hvide Hingste for, Livkusken, gamle Rolf, paa Bukken, en Løber ved Hovedet af hver af de fire forreste Hingste, mens to Løbere i korte, røde Trøjer, hvide Skindbukser, halvlange Støvler og med korte Stave i Hænderne og Blomster i Huerne løb foran – og saa for Resten et betydeligt Følge efter. Han sad da ene i Kareten; der maatte Grevinden ikke komme, hun fulgte i en anden Vogn med Kusk og Tjener i blaat Liberi. Hestgardister ledsagede Kongen. –

Det sidste Aar, Grandpapa levede, skulde vi have stort Juletræ, det havde jeg aldrig oplevet, og navnlig Spændingen forud var vældig. Da Fløjdørene saa endelig gik op, stod der et dejligt Træ med Masser af Lys, Godter og Gaver, men mærkeligt nok har jeg aldeles ikke nogen Erindring om et Ord om Julens Herre eller Salmesang, og dog synes jeg slet ikke, jeg kan tænke mig andet, end at der *maa* have lydt noget af dette. Selv havde jeg ikke nogen Forstaaelse af Julen ud over det nydende materielle, og jeg kan desværre huske, at jeg slet ikke var glad ved, at min lille Halvbroder Christian var kommen sammen med Fader og Moder, da han vilde lege med mine Gaver.

Ellers prægedes Jul og Nytaar af stiltfærdig Selskabelighed. Ja Nytaarsaften var jo bevæget paa Gaderne, men hos os mærkedes intet; der var jo en solid Portner, og udover en noget rigelig Ringen med Portklokken og Affyring af kinesiske Pistoler gik alt roligt. Derimod var Nytaarsdag meget urolig. Først ønskede jo Tjenerskabet glædeligt Nytaar, saa mødte to Natvægttere i fuld Udrustning, Kabuds, Kappe med Bælte, Nøgleknippe og Morgenstjerne – det var en Mark til hver – saa Skorstensfejer, Postbud og Renovationsfolkene, det var en hel Invasion, som dog hurtigt blev ekspederet. Men efter Frokost kom Honorationes, militære og ministerielle Personer for at hilse paa den gamle Ekscellence, og Niels Tjener, der var i sit fineste Liberi, havde travlt med at melde de besøgende. Det var ikke saa faa, som saaledes gav Møde og blev modtaget af Tante Gusta, der serverede Vin og Kage. Det var jo meget trættende for gamle Grandpapa, men han var alligevel glad ved, tror jeg, at gamle Venner og hvem han havde staaet i tjenstligt Forhold til, mindedes ham. –

Næste Efteraar var det trist i det kære Hjem, Grandpapa var blevet syg; han som ellers aldrig fejlede noget, men altid sad ved sit Skrivebord, laa nu i Sengen. Kræfterne svandt, sagde Lægen, Dr. KOL-

STRUP¹, og med dem Haabet. D. 9. Oktober (1857) lukkede den gamle elskede Bedstefader sine Øjne i sit goende Aar. Hvor hvilede Sorgen derover paa alle, baade inde og ude mellem Tjenerskabet, som i saa mange Aar havde været knyttet sammen og nu stod for at skulle skilles.

Forberedelserne til Begravelsen optog jo noget mine Tanker. Fader fulgte mig hen til Skrædermester Ibsen, Kongens Nytorv, hvor jeg skulde have sort Tøj, og der kom Kondolencebesøg af høje og lave, hvad jo var forfærdeligt trættende for Tante Gusta. Jordfæstelsen foregik fra Garnisons Kirke. Hele den store Plads udenfor var optaget af Militæret, Infanteri, Rytteri og Artilleri, mens Marchaller inde i Kirken ordnede Følget, som jo hovedsagelig bestod af Militærpersoner og Embedsmænd. Det optog mig jo meget trods min Sorg. Saa kørte vi for sidste Gang i den gamle Wienervogn med de to gamle brune, det var deres sidste Tjeneste. Der var et imponerende Følge, to Marchaller gik foran, bærende Fløjlsputer med Grandpapas mange Ordner, Musikken spillede, og Salmerne lød over Graven. Jeg erindrer, at da Fader og jeg bagefter gik gennem Kirkegaardsporten, sagde en af Tilskuerne: „Det er dog forfærdeligt, som de skyder, mon ikke der gaar mange Vinduesruder?“

Næste Dag da Tante og jeg sad i Dagligstuen, kom Kusken Rasmus, han stod bedrøvet ved Døren og havde Besvær med at tale. „Ja nu er mine to brune slagtet, sagde han, „og jeg er færdig med at køre“ – og saa græd vi alle tre. Der blev sørget godt for ham, for han fik en god Budplads i Ministeriet og giftede sig, men vedblev alle Dage, saalænge Tante Gusta levede, at være hende en god Hjælper; han sørgede for, at hendes Tæpper blev banket og paalagt, ligesom han drog Omsorg for hendes Brændselsindkøb. Ja hele Personalet blev vel anbragt, og saaledes opløstes Hjemmet, idet ogsaa jeg nu fremtidig skulde bo hos mine Forældre. – –

Dette maa vel kunne betragtes som det første Afsnit af mit Liv; en lykkelig Række Aar var gaaet, hvor jeg aldrig havde savnet noget, ikke engang en Moder. Det lyder underligt, føler jeg nu, men Tante Gusta var mig som en Moder, hendes Døtre som mine Søskende.

¹ VIGGO COLSTROP, 1815–1886, s. afsk. Overlæge i Hæren.

KNUD LYNE RAHBEKS MØDRENE SLÆGT FAMILIEN RIIS

AF

FR. TOBIESEN.

Ved at søge efter Oplysninger om MAREN GREGERSDATTER, g. m. JACOB RIIS, som fra 1743-1759 var Inspektør ved Konventhuset¹ i København, fandt jeg i Luxdorps Dagbøger² for 17/2 1764: „Mad. Riis døde om Aftenen“ og da der ikke findes nogen Note om hende, undersøgte jeg, om hun skulde være den, jeg ledte efter.

I Vor Frue Latinske Skoles Liigbog³ anføres i Ugen fra 18. Februar 1764: Helsingørgade: Sr. Riises H.[ustru] Nic. Kircke, 10 Rd.“, og i St. Nikolai Kirkes 1. Værges Regenskab over Begravelser udenfor Kirken⁴ finder man: „Afg. Riises Liig begravet den 22. Februarii i Begravelsesstedet No. 18 udi Midtergangen. For Gravens Aabning betalt 5 Rd.“; at det er den samme Person, der omtales begge Steder, er utvivlsomt; men hvem var denne Mad. Riis?

Det ses af Dagbøgerne, at Luxdorph kendte flere Personer af dette Navn. Først og fremmest INGER MARIE RIIS, om hvem KNUD LYNE RAHBEK fortæller⁵, at hun var hans Moders Søster og var i Huset hos LUXDORPHS, dernæst JOHANNE RIIS, hendes Søster, som blev gift med Konsumtionsskriver JACOB RAHBEK; begge var de i Følge BOBÉ⁶ Døtre af Birkedommer paa Christianssæde, PEDER RIIS og ELISABETH SOPHIA EWERTZ.

¹ Konventhuset var Sædet for Københavns Fattigvæsen, fra hvilket Almisser i Penge og in natura uddeltes; det laa paa Bikubens nuværende Grund og kaldtes almindeligt „Silkehuset“, fordi der paa Grunden tidligere havde ligget et kongeligt Silkevæveri. Trap: Danmark, 4. Udg. Kbhvn. 1906, I, p. 408, og Carl Bruun: København, Kbhvn. 1887, I, p. 556.

² Luxdorps Dagbøger, udg. af Eiler Nystrom. Kbhvn. 1915-30, I, p. 209.

³ Landsarkivet.

⁴ Stadsarkivet.

⁵ KNUD LYNE RAHBEK: Erindringer af mit Liv. Kbhvn. 1824, I, p. 13.

⁶ L. BOBÉ: Personalhistor. Tidsskr., 10. R. III. 1936.

Af St. Nikolai Kirkes omtalte Protokol over Begravelser ses nu, at der i det Gravsted, hvori Madame Riis blev nedsat, senere blev begravet flere Medlemmer af Konsumtionsskriver Jacob Rahbeks Familie, nemlig d. 15/6 1771 hans Moder MARGRETHE RAHBÆK, d. 8/11 1768 hans 2. Hustru MARIA GEERTSEN og fremdeles to af hans Børn, og der bliver nu Spørgsmaal om, hvilken Forbindelse der var mellem den Afdøde og Jacob Rahbek, samt hvor hans 1. Hustru, Johanne Riis, blev begravet.

Om dette sidste har Bibliotekar, Mag. artium Alb. Fabritius givet mig Oplysning. I Kopibog over udstedte Begravelsesbreve i St. Nikolai Kirke 1726–1766¹, pag. 207, er indført et Skøde til Konsumtionsskriver Rahbek paa Begravelsesstedet Nr. 18, dateret 17/11 1761 og med Bemærkning om, at hans Hustru nævnte Dag blev nedsat deri og at samtidig – i Følge den nyere Gravstedsprotokol¹ – deres to Børn, som var begravet i Urtegaarden, blev flyttet ind i det nye Begravelsessted. Intet af disse Børn findes nævnt i Kirkens Daabsprotokol, formentlig fordi de var dødfødte eller døde straks efter Fødslen.

Men naar Jacob Rahbek lod Madame Riis nedsætte i sit nye Gravsted, i hvilket endnu kun hans Hustru og deres to Smaabørn var begravet, kan man med Sikkerhed slutte, at hun var hans Hustrus Moder: Elisabeth Sophia Ewertz. –

K. L. Rahbek mener², at hans Moders Familie var af samme Slægt som den danske Sandemand, Jørgen Riis³, der var Søn af Skibsskriver i Helsingør, PEDER JØRGENSEN RIIS, død 1726 som Byfoged i Nysted; Rahbeks Bedstefader var imidlertid ikke Søn af Byfogden, og han hører ikke til den nordsjællandske Slægt Riis, hvis Stamtavle er meddelt af SUNDBO⁴.

I Erindringerne fortæller K. L. Rahbek meget om sine Slægtninge, men sine Morforældre nævner han ikke; maaske fordi han ikke har ønsket at publicere Ægteparrets Tragedie, som nu skal berettes.

PEDER RIIS' Forældre, hans Fødselsaar og Sted er ubekendte og om de første 30 Aar af hans Liv har jeg ikke fundet Oplysninger. Han var i 1724 ansat ved Trykkevælde Rytterdistrikt⁵ og flyttede 1734 til Køge. Magistraten dér forlangte 1735, at Riis skulde tage Borger-

¹ Stadsarkivet; f. T. evakueret.

² K. L. RAHBÆK: l. c., I, p. 6.

³ Om Jørgen Riis se Dansk biogr. Leks. 19, p. 508. Hans Hovedværk: „Den danske Spectator eller Sande- og Granskningsmand“ udkom 1744–45.

⁴ A. SUNDBO: Frederikssund og Købstaden Slangेरups Historie. Kbhvn. 1931. I, p. 336.

⁵ H. HJORTH-NIELSEN: Danske Prokuratorer, 1660–1869, p. 396.

skab. Det vilde han ikke, men sendte i Stedet Magistraten en Skrivelse¹, der indeholder vigtige Oplysninger om ham og i hvilken han motiverer, hvorfor han ikke vil tage Borgerskab¹: Han driver ikke nogen borgerlig Næring og har ej heller lært og bruger nogen Haandtering eller Haandværk. „Alleene ieg haver fra Ungdomsaar, fuldelig udi 32 Aar ved Amtsstuer og andre Steder udi adskillige, diverse Forretninger søgt mit Brød ved Pennen og allersidst hos Velædle og Velb. Hr. Krigsraad JENS BRUUN, Regimentsskriver over det Tryggevældske District Ryttergods for Fuldmægtig, udi denne min Tieneste blev ieg in anno 1724 af daværende Stiftsbefalingsmand, nu Sal. *Baron af Giersdorff*² naadigst beskicket til at være Procurator her i Stiftet.“

Det fremgaar heraf, at han ikke kan være født senere end i Slutningen af 1680'erne og at han havde en lang Løbebane bag sig, da han kom til Tryggevælde; men han nævner ikke, at han nogen Sinde har været Birkedommer.

Af Supplikprotokollen for 1727³ erfarer man, at Riis ikke alene i Febr. 1724 fik Lov til „at gaa i Rette for Over- og Underretter i Sjælands Stift“, men at han 25/7 1724 af Gersdorff blev „ordineret til Setteskriver ved Tryggevælde Districts biercketing i dend da suspenderede bierckeskriver MORTEN ALSINGS⁴ Sted“, men „da det ham nu mislingede at forblive ved samme tieneste“, søger han i 1727 om Tilladelse at „paatage sig Gotfolkis Sager til alle Over- og Underretter i Danmarck og Norge, Høyeste Ret undtagen“; Ansøgningen blev afslaaet 3/9 1727.

Riis har aabenbart alle sine Dage siddet i trange Kaar. Naar han i Skrivelsen til Køge Magistrat anfører, at han næsten ikke brugte sin Prokuratorbeskikkelse i Tryggevælde, er Aarsagen maaske den, at der ingen Praksis var. Det var Pengesorger og Skuffelsen over, at han ikke blev Birkeskriver, som foranledigede ham til i Begyndelsen af 1734 at opgive sin Stilling hos Krigsraad Bruun og flytte til Køge. Her blev samme Aar hans 5. Barn født og efter Fadderne at dømme var han vel anset; Magistraten vilde gerne have ham til Prokurator og skriver til Stiftamtmanden⁵: „Wi kunde Peder Riis ikke for noget

¹ Kjøge Raadstues Copiebog, 1735, fol. 252 ff. Landsarkivet.

² Baron RUDOLPH GERSDORPH var Stiftsbefalingsmand 1721-29; Dansk biogr. Leks. VIII, p. 58.

³ Supplikprotokollen 1727, Supplik No. 358. Rigsarkivet.

⁴ MORTEN ALSING blev udnævnt til Birkeskriver 1701 og suspenderet 1724; hans Efterfølger ANDREAS MELCHIOR GLÜCKSTADT, blev udnævnt 20/4 1726. Fortegnelse over juridiske Embedsmænd paa Landet. Landsarkivet.

⁵ Lensbaron Niels Gersdorff, S. af den forannævnte, var Stiftamtmand 1735-48; Dansk biograf. Leks., VIII, p. 57.

beskyldte, mens til Dato saa længe hand her haver boed, forholdt sig i alle Maader upaaklagelig¹.

I sin omtalte Skrivelse til Magistraten skriver Riis, at han, da han flyttede til Køge, var uvidende om, at hans Beskikkelse ikke gav ham Ret til at være Prokurator dér. Han er nu saaledes stillet, at han ikke kan praktisere „uden foregaaende, Kgl. Stiftsbefalingsmands Ordre i hver Sag ieg er vorden begieret, hvorover ieg i dend Henseende icke kand gøre mig fast forsickret om noget Vist til Ophold for mig Hustrue og 5 smaa Børn, men wissere vente daglig Dags at sulte, ja mere og mere til af det her til Byen indførte Fattigdom“.

Magistraten mener², at Riis kan faa Prokuratorbeskikkelse ved at vinde Borgerskab, men Stiftamtmanden svarer³: „Ingen kand med at vinde Borgerskab blive Procurator, saa som hand, endskjønt han er Borger, maa have sin egen Constitution efter sidste Kongl. allernaadigste Befaling⁴ og kand derfor ikke heller Mr. Riis paa dend Maade, han mener, bringe sig nogen Procuratur til Veje“. I Følge Hjorth-Nielsen⁵ fik Riis 7/2 1736 en ny Beskikkelse⁶.

Alt syntes nu at være i bedste Orden, men Udgangen blev dog, at Riis i 1738 som en forarmet og sindssyg Mand (se pag. 132) flyttede til København med sin Familie; de Begivenheder, som har fundet Sted i Køge mellem 1736 og 1738, har ikke sat Spor i Byens Arkivalia.

Peder Riis døde i Efteraaret 1740 i København. Dødsfaldet skete i Logihuset „Skibet“ paa Vestergade, kendt fra Johannes Ewalds Ungdomshistorie. I Frue Kirkebog „Linden“ læses: „Peder Riis, forhen Procurator, gl. 40 Aar. – – Frie Jord, ingen Afgift. Begr. 7. Oct.“; som omtalt er Aldersangivelsen urigtig.

¹ Skrivelse af Novbr. 1735. Kjøge Raadstues Copiebog 1735, fol. 253.

² Citerede Skrivelse til Stiftamtmanden af Novbr. 1735.

³ Sjællands Stiftamts Arkiv, Skriv. 7/11 1735. Landsarkivet.

⁴ Rescript af 31/10 1732.

⁵ HJORTH-NIELSEN, I. C.

⁶ Professor Dr. juris STIG JUUL, der har vist mig den Venlighed at drøfte Spørgsmaalet angaaende Riis' Procuratur med mig, finder det besynderligt, at han mistede Retten til at praktisere ved at flytte fra Tryggevælde, men gør opmærksom paa, at, da man ikke kender Ordlyden af Beskikkelsen fra 1724, kan Sammenhængen ikke opklares; Tryggevælde Amts Arkiv er næsten helt gaet tabt.

I Følge den da gældende Lovgivning var Magistraten i Køge ikke berettiget til at forlange, at Riis skulde tage Borgerskab, men den kunde paa den anden Side selv beskikke ham til Prokurator i Køge uden Stiftamtmandens Autorisation. Stiftamtmanden var – som det fremgaar af den oven for citerede Skrivelse – af en anden Opfattelse.

Om ELISABETH SOPHIA RIIS haves ingen Oplysninger før 1743¹. Hun boede da i København og har paa Skemaet til Ekstraskatten skrevet følgende om sine Kaar.

„Jeg er en fattig Enke, min Sl. Mand har været til sidste Stiver² Procurator, men har og været Hans Kongelige Majestets og saavel som Hans Kongelige Høyhed Sl. Prins Carls Bierckeskriver til Trygge-
vælde Biercketing, men *var i 3 Aar fra sin Forstand*³ inden at han døde, hvor over at jeg var i stor Armod, der han døde og havde jeg en Deel uopfødte Børn, som jeg har i nu 3 levende af og for min store Fattigdom nyder jeg af Covens Huus 2 mark ugenlig til Hjelp til Livets Ophold. Som Gud ved, at det har faldet mig tungt at holde 4 Munde ved Lige baade til Føde og Klæder og Skolegang, og har nu i to Aars Tiid holdt to af mine Børn til Confirmation en efter en anden⁴. Nu til Paaske den sidste og da de begge kom ud saa, og har jeg ikkun en lille hjemme, og har jeg siden jeg blev Enke syet lidt med Lin Tøy for Folk, naar jeg har kunnet fatte noget; som den gode Gud er bedst bekjendt, hvor kummerlig jeg har levet nu i 5 Aar, at jeg har været her i Byen og sidder i største bedrøvelig Tilstand, da jeg aldrig havde det Ringeste at sidde eller ligge paa, da min Sl. Mand døde, som kan beviiselig göris med mine Atte[s]ter, som findis i Covens Huuset, hvor jeg nyder at leve af. Det er Sandhed, som jeg har skrevet og jeg [er] boendis hos Grov Smeden Sr. Michael Nibe. Jeg lever

De højedelig og Velbaarne

Naadig Herrer

Ringe og underdanigste Tjenerinde

Elisabeth Sophia

Sl. Peder Riises Enke.

Formentlig har Mad. Riis stadig levet i trange Kaar, men, da Jacob Rahbek blev gift med hendes Datter, oprandt sandsynligvis bedre Tider for hende. I 1762 boede hun i Helsingørsgade i Hattemager NIELS JESPERSEN LANGES Ejendom⁵. Han har skrevet paa

¹ Ekstraskat 1743, Rosenborg Quarter No. 36 Springgade, Ejer Michael Nitze, Grof Smed. Rigsarkivet; Ortografi og Tegnsætning ændret.

² Stiver = Styver, Talemaaden findes ikke i Videnskabernes Selskabs Ordbog.

³ Udhævet af Forf.

⁴ De kan ikke findes i Trinitatis Kirkebog.

⁵ Ekstraskat 1762, St. Annæ Vester Quarter No. 319. Rigsarkivet.

Skatteskemaet: „Paa min Sahl en Bierkedommers Enke, hindis Navn er Elizabeth Sophia Sal. Riises, hindis Tienestepiges Navn er Catrine Hagensdatter“; ogsaa den yngste Datter havde nu forladt Hjemmet.

Da det hverken kan oplyses, hvor Riis blev viet eller hvor han har boet – fraset Hellested, Køge og København – er det kun lykkedes mig at skaffe Oplysning om 5 af hans 7 Børn.

— *Slægtled 2. Peder Riis' og Elisabeth Sophia Ewertz' Børn, a-e:*

a. INGER MARIE RIIS, f. 1725?, † i Kbhvn. af „tærende Sygdom“, 55 Aar, 4/6 1780¹, begr. 9/6 (Helligg.). G. i Kbhvn. 9/11 1768 (Helligg.) m. NIELS IVERSEN BRUUN, f. 1721?, † i Kbhvn. 9/12 1781², 59 Aar gl. af Colique, begr. 13/12 (Helligg.).

Inger Marie kom straks efter sin Konfirmation ud at tjene og havnede – før 1762³ – hos Luxdorphps, hvor hun blev forlovet med Tjeneren, den højtskattede, Niels Bruun. Af Dagbøgerne faar man Indtryk af, at der bestod et smukt og patriarkalsk Forhold mellem Luxdorphps og deres to betroede Tjenestefolk. Allerede i 1762 begyndte Luxdorpph saaledes at søge at skaffe Niels Bruun en Stilling, som han kunde gifte sig paa, men først 5/10 1768 blev han Bud i Danske Kancelli.

Brylluppet fandt Sted i Luxdorpphs Hus i Overværelse af et stort og repræsentativt Selskab. For Bruden var Luxdorpph Forlover, for Brudgommen hans Ven, Kancelliforvalter, Etatsraad PETER AAGAARD⁴. To Dage efter besøgte de nye Brudefolk Luxdorpphs; de havde faaet henimod 200 Rd. i Brudegaver.

Da der ikke kom Børn i Bruuns Ægteskab, fortsattes Forbindelsen uforandret og naar man i Dagbøgerne læser, hvad Niels Bruun besørgede for sin Patron, er det træffende, at Nystrom betegner ham som Luxdorpphs Factotum.

I Juni 1780 døde Mad. Bruun, i Juni 1781 Luxdorpphs Hustru, saa man forstaar, hvad den 65-aarige Luxdorpph følte, da han 9. December 1781 skrev i Dagbogen „Niels Bruun døde i Morges, det var et Stød“.

b. JOHANNE RIIS, f. i Hellested, hjemmedøbt, Daaben bekræftet 30/12 1731 (Hellested) [dominica infra nativitatem], † i Kbhvn.

¹ Adresseavisen No. 95. 1780.

² Adresseavisen No. 207. 1781.

³ Ekstraskat 1762, Snarens Quarter No. 13. Rigsarkivet.

⁴ PETER AAGAARD, Kancellideputeret, Konferensraad, 17/2 1718–28/7 1790; Dansk biogr. Leks. 1, p. 10.

12/11 1761 af en Blodprop i Barselseng (Luxdorph), begr. 17/11 (Nikolai). G. 9/3 1759 paa *Restrup* (Sønderholm) m. Konsumtions-skriver i Kbhvn. JACOB RAHBEK, S. af Gaardmand MADs CHRISTENSEN, † 1729, og MARGRETHE JACOBSDATTER KNUDSEN, 1693–1771, f. i Sønderskov, d. 27/10 1720 (Borris), † i Kbhvn. 19/11 1795, begr. 24/11 (Nikolai, Assistens). Han blev gift 2° i Kbhvn. 1766 (Nikolai), Kopulationsafgift betalt 2/10, m. KIRSTINA MARIA GEERTSEN¹, f. i Aarhus, d. 30/4 1749 (Domkirken), † i Kbhvn. 1/11 2/11 1768² i Barselseng (Luxdorph), begr. 8/11 (Nikolai), D. af Borgmester i Aarhus, MORTEN ANDREAS GEERTSEN, † 1769, og KIRSTINA MARIE JENSDATTER FEILBERG, † 1750. 1 Barn.

G. 3° i Kbhvn. 22/11 1769 (Helligg.) m. ANNA OLROG, D. af Renteskriver, Etatsraad CLAUS OLROG, 1700–1776, og AGNETHE ACKERMANN, 1719–1790, f. i Kbhvn. 3/12 1747, d. 4/12 (Nikolai), † sst. 27/5 1828, begr. 1/6 (Helligg. Assistens). 13 Børn.

Jacob Rahbek begyndte sin Løbebane paa offentlige Kontorer i Jylland, var bl. a. Fuldmægtig hos Byfoged FRAUSING i Ringkøbing³ og efter hans Død konstitueret i Embedet; da det var bleven besat, rejste han til København. Han blev 1750 Skriver i Assignationskontoret, 1758 Konsumtions-skriver (Toldinspektør), 1762 Kammerraad, 1770 Justitsraad⁴.

Ogsaa Johanne Riis kom som ganske ung ud at tjene. Medens hun var Kammerjomfru hos Grevinde LEWETZAU⁵, lærte hun Jacob Rahbek at kende og blev forlovet med ham.

K. L. Rahbek beretter om sine Forældres Ægteskab⁶: „Om Fraværelsen eller andre mig ubekjendte, mellemkomne Omstændigheder maaske havde sluppet dette Baand (i. e. Forlovelsen), kan jeg ikke sige, nok, at Sagen syntes i det Mindste temmelig vidt udseende, da han, efter at være kommen i Embede, en Nat drømte, at han saa hende bleg, affalden og i Taarer, brød nu overtvert, reiste ufortøvet

¹ Navnet staves paa flere forskellige Maader. Grosserer H. FRIIS PETERSEN, som har udarbejdet et Værk om Embedsmænd i Aarhus, har venligst meddelt mig, at GEERTSEN er den almindeligste Form.

² K. L. Rahbek: l. c., p. 31, Adresseavisen 1768, No. 142.

³ K. L. Rahbek: l. c., p. 4.

⁴ L. Bobé: l. c.

⁵ Grev Chr. Fr. Lewetzau, 1682–1756, til Restrup, Torstedlund, Albæk, Aastrup og Nørlund var g. 2° m. Comtesse SOPHIE HEDEVIG RANTZAU, 9/11 1690–9/10 1775, Dame de l'union parfaite; hun oprettede 12/3 1756 af sine nævnte Godser Stamhuset Restrup. A. Thist: Stamtavler over danske Adelslægter II.

⁶ K. L. Rahbek: l. c., p. 6–7.

over til Jylland, holdt Bryllup med hende og var lykkelig. Jeg har ikke kiendt hende, thi jeg var kun 1 Aar, da hun døde fra mig i Barselseng med en uidentvilt dødfødt Dreng“.

Brylluppet fejredes af Grevinde Lewetzau paa Restrup med en stor Fest, fra hvilken Rahbek fortæller et Par Anekdoter.

Børn: 1-3; se Slægtled 3.

c. PEDER JACOBI RIIS, f. i Køge 1734, d. sst. 10/7, † sst. 1737, begr. 14/5 i Urtegaarden, (Køge, store Kg.).

d. HANS ANDREAS RIIS, f. i Køge 1736, d. sst. 29/10, † sst. 1737, begr. 6/5 i Urtegaarden, (Køge); han døde uden Tvivl af samme smitsomme Sygdom, som senere bortrev Broderen.

e. VIVECHE RIIS, f. i Køge 1738, d. sst. 10/5 (Køge). Hun boede hos Moderen i 1743, men ikke i 1762; hendes senere Skæbne er ukendt.

Slægtled 3. Jacob Rahbek og Johanne Riis' Børn, 1-3:

1. Et dødfødt Barn, f. i Kbhvn., formentlig i Begyndelsen af 1760, begr. i Urtegaarden, (Nikolai), flyttet til Gravsted i Kirken 17/11 1761.
2. KNUD LYNE RAHBEEK, f. i Kbhvn. 18/12 1760, d. 22/12 (Nikolai), † paa Bakkehuset 22/4 1830 af Alderdomssvaghed, begr. 28/4 (Frederiksbg.)¹.
3. En dødfødt Dreng, f. i Kbhvn. 1761, begr. 2/11 i Urtegaarden, (Nikolai), flyttet til Kirken 17/11 1761.

Af Johanne Riis eksisterer der intet Portræt, derimod er Jacob Rahbek og Anna Olrog malet af Erik Pauelsen; Billederne ejes af APOTEKER O. RAHBEEK i Middelfart.

Der omtales i Luxdorps Dagbøger endnu en Person af Navnet Riis, for hvem han nærrede megen Interesse og som han fik ansat som Kopist i Danske Kancelli. Hans Navn er JACOB RIIS; han var Søn af Sergent i 28. Matroskompagni JENS RIIS i Haregaden og JOHANNE

¹ Om Rahbek se Dansk biograf. Leks. 19, p. 60; om Jacob Rahbeks Børn med sin 2. og 3. Hustru henvises til Dr. Bobés før citerede Afhandling.

JACOBSDATTER, blev døbt 1/6 1762 (Brh.), ansat som Kopist 14/2 1784 og døde 5/3 1784¹, begr. ?.

Luxdorps Indstilling² om Jacob Riis' Ansættelse lyder „I Anledning af den extraordinaire Commissions³ naadigste og gunstigste Skrivelse af Dags Dato vidste jeg ingen bedre til anden Copiist i mit Convoir at foreslaa end den allerede dér med rosværdig Bequemhed arbejdende Volontair, Jacob Riis, fød her i Staden 1762, som har taget Examen artium et philosophicum med god Character og nu studerer til Latinsk juridisk Examen“, sign. Luxdorph.

Om den unge Mands uventede Død har jeg intet kunnet oplyse og Mystiken om hans Død forøges ved, at hans Begravelse ikke er indført i nogen af de københavnske Kirkebøger og ikke heller i Frederiksberg Kirkebog, dog mangler Frue Assistens Kirkebog for 1784; den findes ikke omtalt i Vor Frue Latinske Skoles Liigbog og heller ikke i Hof- og Stadsrettens Forseglingsprotokol er Dødsfaldet indført.

Da Luxdorph gjorde saa meget for Jacob Riis, har jeg, lige fra jeg begyndte at beskæftige mig med Familien, ment, at han var en Descendent af Peder Riis, men jeg har ikke kunnet placere ham, før jeg opdagede, at Ægteparret havde to Børn, som jeg var uden Kendskab til. Det er nu muligt, at en af disse er Sergent Jens Riis, om hvem det desværre ikke er lykkedes mig at finde Oplysninger i Marinens Arkiv. Intet af, hvad der vides om Riis' Børn, taler derimod. Hverken Peder Riis' Oplysning om 5 smaa Børn, hvilket ikke skal tages for bogstaveligt, thi Inger Marie var i 1735 mindst 10 Aar og andre af Børnene maaske endnu ældre – eller Mad. Riis' Angivelse paa Skatte-skemaet i 1743, at hun endnu har 3 levende Børn. Sandsynligvis tænker hun i denne Situation kun paa de Børn, hun havde hos sig og skulde forsørge, men da Jens Riis var til Søs, har han sikkert, forladt Hjemmet i en tidlig Alder.

¹ Adresseavisen 1784, Nr. 64.

² Sjællandske Registre, aabent Brev 123 af 25/2 1784. Rigsarkivet.

³ Den extraordinaire Finanscommission af 29. Okt. 1772 blev nedsat paa Forslag af SCHACK-RATHLOU for at overveje Statens finansielle Situation og fungerede i hele Guldbergperioden. Arveprinsen var dens Præsident, men den byggede navnlig paa SCHIMMELMANN'S Medvirken. (E. Holm: Danmark-Norges Historie under Christian VII, II, p. 83).

Skrivelsen til Luxdorph var Svar paa en Indstilling fra denne om Oprettelse af et nyt Kopistembede i danske Kancelli.

STAMTAVLE OVER FAMILIEN LYLOW

AF

H. FRIIS-PETERSEN.

CHRISTOPHER CHRISTENSEN LYLOW, Borger og Handelsmand i Horsens, levede endnu ca. 1640, men er død før 1642, gift med MAGDALENE HENRIKSDATTER, der nævnes som Enke 1642 og 1649. – De ejede Gaard paa Søndergades nordre Side i Horsens samt et Byggested med Jord og Grund. – Det er ikke meget, der vides om Christopher Lylow, men at han har drevet Handel, ses af Skanderborg Købstads Regnskaber 1631–1633, da han til Byen leverer 2 Møllesten, for hvis Betaling hans Hustru kvitterer. Der staar saaledes i Regnskaberne: „Christopher Lylov i Horsens for 2 Møllestene til Fillerup Mølle. Min Husbonds Fraværelse, Magdalene“. – Efter hans Død kom Enken i Gæld paa Grund af Fjendens stadige Indfald i Horsens og maatte gaa fra sin Næring. Herom foreligger der en Attest af 3/4 1649 fra Byens Præster saalydende: „Attest fra Herr GJORD PEDERSEN og POUL BRUN, Præster i Horsens, for Magdalene Henrichsdatter, Indvaanerske ibid., om hendes Forhold og Tilstand. Gjord har kendt hende i 25 Aar i to Fejdetider, Capellanen paa 8de Aar i en Fejdetid; hun har altid skikket sig vel; efter sin Husbonds Død faaet stor Gæld og ved sidste Indfald kommet fra sin Næring og Bjerring. Gæld kan ej betales af Boet“. – Det ovenfor omtalte Byggested paa Søndergade afstod hun 1649 til sin Svigersøn RASMUS PEDERSEN LIIME, vel fordi, hun var kommet i for stor Gæld. Det hedder herom i Skøde- og Pantebogen: „1649 Ons. e. Paaske. Magdalene Henrichsdatter afstaar til Svigersønnen Rasmus Pedersen Liime, hans Hustru BIRGITTE CHRISTOPHERSDATTER og Arvinger hendes Byggested, Jord og Grund i Horsens paa nordre Side af Søndergade næst vesten for forne. Magd. Henrichsdatters Gaard, hun self iboer, og næst østen mod den Gaard, Jørgen Sadelmager tilhører og iboer“. – Om hende findes endvidere i de gamle Arkivalier fra

Horsens følgende: „Magdalene Henrichsdatter: 1 Gaard v. f. 180 Dr. – 1 Gaards Affel, tilhører JACOB ULFELDT paa Korstofft, v. f. 70 Dlr. och haffer ingen Brug“. – Af Deres Børn kendes følgende 4:

- A 1. MARGRETHE CHRISTOPHERSDATTER LYLOW, lever 1687, gift med CHRISTOPHER WEGENER, død 1669, Kirurg i Horsens, Privilegium som Bartskeer 1643. – Hendes Lavværg 1669 var JENS RASMUSSEN TYRSTED i Horsens.
(Jyllands Landsting, læste Breve 1688 24/3 Nr. 6).
2. BIRGITTE CHRISTOPHERSDATTER LYLOW, født ca. 1630, død 24/3 1699 i Horsens, 68 Aar 9 Mdr. 1 Uge og nogle Dage gml., gift ca. 1648 med RASMUS PEDERSEN LIIME, død efter 1664, Borger og Handelsmand i Horsens, vist Søn af Præst i Skibsted PEDER LASSEN LIIME og dennes 1. Hustru. – Han nævnes paa Tingsvidne 17/11 1646, da han paa Horsens Byting afgav Forklaring angaaende Fjendens Hærgen i Torsted. Derefter nævnes han i Horsens Købstads Skatteregnskab 1649–1650 (har en Pige), og 1653–1654 yder han „godvillig“ en Andel til kgl. Maj. Skibsflaade. Han ejede Gaard i Horsens samt et „Byggested med Jord og Grund“ paa Søndergade, hvilket sidste han overtog 1649 af sin Svigermoder. I Horsens Matrikul 1661 findes følgende om ham: „Rasmus Pedersen Liimes Gaard vurderet for 200 Dr., er pantsat til ANNE sl. THOMAS KNUDTZONS, bruger fire Gaards Avell. Den 1. Avell tilhører ANNE FRANDSDATTER her ibid. v. f. 70 Dlr. Den 2. Avell tilhører ham self v. f. 70 Dlr. Den 3. Avell tilhører Herr OLLE i Saxild v. f. 70 Dlr. Den 4. Avell tilhører PEDER HANSEN Schriffuer paa Sorøe v. f. 70 Dlr., og en liden Hauge ved Slottedt for 15 Dlr., hans Brug er Affling“. – De ligger begge begravet i Klosterkirken.
(H. Friis-Petersen: „Kannik i Ribe Niels Torkilsen Lym og hans Efterkommere“ Side 42).
- A 3. HENRIK CHRISTOPHERSEN LYLOW, død ca. 1679, Skifte 25/2 1680 (ikke bevaret), Amtsskriver over Stjernholm Amt 11/10 1662–1/5 1665, boede 1664 i Viborg, Amtsforvalter over Bøvling Amt 1/5 1668–1/5 1671. Ejede 4 Gaards Avl paa Horsens Marker Nr. 178–181. Ejer af „Sodborg“ i Rom Sogn. Forpagter paa Rysensteen. – 1671 købte han noget Jordegods i Hjerm Herred; herom følgende i Jyllands Landsting, læste

Breve 1672 31/1 Nr. 9: „HANS PEDERSEN, Borger og Invaaner i Ebeltoft, skjøder velfornemme Henrich Luloff, Forvalter paa Bøvling Slot, en Del Jordegods, som ANE ELISABETH v. GARBEN sal. Hr. FLEMMING ULFELD har skjødet til PEDER GERTSEN i Kbhvn. og mig (altsaa Hans Pedersen) i Betaling udlagt Deriblandt Lundenæs Amt, Hierne Herred, Aspe Sogn, i Lindeby en Bondegaard, NIELS BECHS Enke paaboer – Dat. Bøvling Slot 1671 31/7“. – Endvidere i Lundenæs og Bøvling Amter, Antegnelser til Regnskaber 1672–1682 Bilag 8: „Brev dat. Blirup 1680 3/5. I sal. Henrik Lyloffs Tid, da hand var Forvalter paa Bøvling, da stod Sodborg og Svedborg (2 Gaarde i Romb Sogn, Skodborg Herred) plat øde. Saa kiøbte hand sig Sodborgs Grund af STEN BILLE og Svedborg Grund af en anden Proprietair. Ifølge Resol. 1670 ansl. til 6 Tdr. Htk. Efter Henrik Lyloffs Død er Sodborg med underliggende Svedborg Mark af Arvingerne solgt til velbaarne CLAUS LINDROTH, som da skal have faaet Skøderne af Commissarierne paa Skiftet efter den sal. Mand, hvoraf hæderlig Hr. Christopher (Liime) udj Fjaltring/een af Arvingerne/har givet mig en liden Extrakt, som tilstilles RASMUS ANDERSEN. Siden er samme Gaard mig pantet af Claus Linderoth for 360 Sldr. – Niels Poulsen“. –

Gift 1658 med MAREN JACOBSDATTER, død 1678 (Bev. til Begravelse dat. 14/9 1678). – Testamente oprettet paa Rysensteen 14/5 1677, konf. 19/6 s. A. – Ægteskabet var barnløst. –

I Jyllands Landsting, læste Breve 1688 24/3 Nr. 6 ses følgende: „Vi Underskrevne sal. Henrich Luleff paa Sodborg hans efterladte Søkende og sande Arvinger transporterer og overdrager til velagte Peder Rasmussen Lime udi Farre Overgaard vor tilhørende Rettighed i efterskrevne Jordegods, som os efter velbemeldte vores sal. Broder Henrich Luleff paa Sodborg arvelig er tilfalden:

Ramme Sogn, Bommerhede, nu øde, Htkr. 4–2–2–2 m. m.

Aspe Sogn, Linde By, NIELS BUCHES Enkes iboende Gaard, Htk. 5–3¹/₂–0–3/5 m. m.

Naur Sogn, Krunderup,

hvilket foreskrevne Jordegods velbemeldte Peder Rasmussen Lime os med nøjagtig Betaling har fyldestgjort

Dat. Horsens, 1687 23/5.

MARGRETHE CHRISTOPHERS-	BIRGE CHRISTOPHERSDATTER,
DATTER, sal. WEGENERS.	sal. RASMUS PEDERSEN LIMES.
Som Laugværge:	Paa min kære Moders Vegne
JENS RASMUSSEN TYRSTED.	som Laugværge:
	CHRISTOPHER LIME RASMUSSEN.

Paa mine og mine Børns Vegne: CHRISTOPHER LYLOW.

Dette er rigtig Copie: MORTEN PEDERSEN MUTTERLOSZEN.“

(P. N. Frost: „Ringkjøbing“ S. 20 - O. Nielsen: „Skodborg og Vandfuld Herreder“ S. 188 - H. Bruun: „Danmarks Amtsforvaltere“ - Horsens Skøde- og Panteprotokol 1683-1707 Blad 1 - Personalthist. Tidsskrift 7. R. 1/62, 4/128, 4/136, 5/196).

- A4. CHRISTOPHER CHRISTOPHERSEN LYLOW, født ca. 1640 i Horsens, død 13/2 1693, Skifte 15/3 1693. Student fra Lund 1660 (ikke fra Ribe 1653), immatrikuleret v. Kbh. Universitet 19/6 1660, Sognepræst i Lemb 1666, ordineret 26/7 1666, gift med SIDSEL PEDERSDATTER, levede endnu 1703, Datter af Sognepræst i Lemb PEDER JENSEN THORSTED og BODIL NIELSDATTER. - I Ægteskabet fødtes 6 Børn, hvoraf kun de 2 nævnes paa Skiftet 1693, og de øvrige maa da antagelig være døde forinden uden at efterlade sig Livsarvinger.

(Wibergs Præstehistorie - Indbydelsesskrifter fra Ribe Cathedralskole 1843 Side 5 og 26).

- B1. CHRISTIAN CHRISTOPHERSEN LYLOW, født ca. 1667, død 1739, 72 Aar gml. (Skifte findes ikke). Student Ribe 1685, immatrikuleret v. Kbh. Universitet 21/7 1685, Sognepræst i Torsted 16/8 1700. Han ivrede stærkt mod alskens forargeligt Levned, især mod Banden og Sværgeren; var en god Økonom, slog selv sin Lyng og gik i Skindtrøje, hvorfor Sogneboerne kaldte ham „Christian Lædertrøje“. Han gav sig ogsaa af med Poesi og skrev følgende Vers, som endnu i Aaret 1800 fandtes paa en Rude:

„Det Torsted Kald er vistnok meget lille,
men dog det føde kan sin Mand,
Enhver, som lever tarveligt og stille,
han her tilvisse leve kan“.

Et Epitafium over ham blev opsat i Torsted Kirke 1728. Gift 7/9 1702 i Torsted med JOHANNE MARIE HANSDATTER

ASSENS, født 16/8 1685, begr. 15/3 1773 i Torsted, 87 Aar 7 Mdr. ÷ 1 Dag gml., Datter af Sognepræst i Torsted HANS ANDRESEN ASSENS og DOROTHEA JENS DATTER. – Hun byggede sig et lille Hus tæt ved Kirken, hvor hun boede som Enke, og her døde hun efter 34 Aars Enkestand. – 3 Sønner og 4 Døtre.

(Wibergs Præstehistorie – Hardsyssel Aarbøger 1912 Side 135 – Kirkehistoriske Samlinger 2. R. 2/817 – Kbh. Universitets Matrk. – Indbydelsesskrift fra Ribe Cathedralskole 1837 Side 51).

C1. CHRISTOPHER CHRISTENSEN LYLOW, født 19/9 1703 i Torsted (blandt Fadderne var hans Farmor SIDSEL PEDERS DATTER), begr. 3/2 1769 paa Holmsland. Student Ringkøbing 1725, immatrikuleret ved Kbh. Universitet 21/7 1725, Sognedegn paa Holmsland 1727; – 1743 betaler han i Kopskat 4 Rdl., for 1 Karl og 1 Pige 1 Rdl., af Indkomsten 1 Rdl., i alt 6 Rdl. – 1749 var hans Indtægt 45 Rdl., han havde da 1 Ko og 2 Bæster, de bedste i Sognet. Han byggede et Hus til Enkesæde. – I Anledning af Christian den 6tes nye Skolelov blev 1741 for Ny og Gml. Sogn paa Holmsland overvejet og aftalt, „at for Sognene ikke behøvedes nogen ny Skole, naar Klitten undtages, men at Sognedegnen Monsr. Christopher Lylow alene forsvarelig kan bestride Ungdommens Undervisning, 1) naar der bliver sat en Bygning til hans Degnebol af 5 à 6 Fag Hus; 2) naar han til sin Assistance og som Hører antager og holder en Person i Skolen, naar det maatte være fornødent, at han ikke selv kunde overkomme Arbejdet; 3) at han af Sognene nyder fornøden Ildebrand til Skolen; 4) for sig selv og den Person, han antager til sin Assistance, nyder 20 Rdl. aarlig, som reparteres over Bøndergodsets Hartkorn, samt foruden af hvert Barn, som søger Skolen, om Ugen af de, der lærer Prent, 1 Sk., og de, som skriver og regner, 2 Sk. – Paa Klitten maa der være en Løbe-Skoleholder, som Beboerne selv faar holde. 4 Maaneders Skolegang“.

Gift ca. 1727 med MAREN THOMAS DATTER LUND,

født ca. 1699, død 15/7 1775 i Skive, 76 Aar gml., begr. 21/7, Skifte 1775. Hun var Enke efter den forrige Degn paa Holmsland JOHAN GODTFRED HANSEN FENTZ (død 1727) og havde i dette Ægteskab 2 Børn. – Christopher Lylow havde kun 1 Barn.

(Hardsyssel Aarbøger 1908 Side 117, 1912 Side 135 – Ejnar Poulsen: „Hardsyssel Degnehistorie“ I/350 – Ev. Tang Kristensen: „Øen Holmsland og dens Klit“ Side 58 – Viborger Samler 1779 Nr. 21 – Skattekomm. Prot. Ribe Stiftamt 1743 Pag. 61 – Hindborg Herreds gejstlige Skifteprotokol 1775).

D 1. HENRICH REUTZE LYLOW, født .4/4 1729, begr. 25/5 1772 i Skive, 43 Aar ÷ 4 Uger gml., Skifte 17/5 1772. Borger og Handelsmand i Skive;

gift 1. G. med MARGRETHE ADAMSDATTER MØLLER, født 15/3 1725 i Viborg, Sdr. Sogn, begr. 25/7 1759 i Skive, 34 Aar 4 Mdr. 2 Uger gml., Datter af Kobbersmed i Viborg ADAM ADAMSEN BURCHARDT MØLLER (født 1689, begr. 6/7 1729) og METTE NIELSDATTER JUEL;

gift 2. G. 29/1 1760 i Højslev med MARGRETHE LISBETH HENRIKSDATTER BARTHLING, født 25/3 1714 i Højslev, død 1799 paa Lundø, begr. 17/11 1799 i Højslev, 78 (!) Aar gml. Hun boede 1787 i Skive 60 (!) Aar gml.; Datter af Sognepræst i Højslev HENRIK VESSALSEN BARTHLING og IDA MALENE (MARIA) PEDERSDATTER BAGGER. – I Ægteskabet kun 1 Barn. Testamente 17/2 1792.

(Viborg Købstads Historie Side 515 – Lengnick: Stamtavle over Familien Barthling – Folketællingslisten Skive 1787).

E 1. ADAM LYLOW, født 16/7 1759 i Skive; bor 1782 i Skive, men har sikkert forladt Byen omkring 1785. – 22/8 1785 averteres til Salg i „Viborger Samler“

Nr. 34 „Adam Lylows Gaard i Skive strax inden for Vester Bom“. Det har derefter ikke været muligt at opspore ham.

- C2. BIRGITTE KIRSTINE LYLOW, født 25/2 1706 i Torsted, død 26/7 1784 i København Frue Sogn, 78 Aar gml., begr. 30/7, Skifte 1784. Hun boede 1782 paa Vartov;
 gift 15/8 1747 i Kbh. Frue Kirke med THOMAS BOUMANN, født i Oldenburg, død ca. 1779 antagelig i Kbh. Frue Sogn. Bager paa Vandkunsten i Kbh., Borgerskab 6/3 1747. Han boede 1762 i Kbh. Vester Kvarter (Farvergade Nr. 66) og kaldtes da „forhen Bagger“. Havde vist været gift en Gang før.
 Birgitte Lylows Ægteskab var barnløst. Ved Skiftet efter hende 1784 siges, at hendes Mand var død for 5 Aar siden. Der var ingen Livsarvinger. De registrerede Effekter dækkede ikke Begravelsesomkostningerne. Hendes Arvinger angives at være: en Søster CILICIA LYLOW, ugift i Ringkøbing, en afdød Broders efterladte 3 Børn Isenkræmmersvend CHRISTIAN LYLOW, JOHANNA MARIE gift med Isenkræmmer MOSSIN og BOLETTE, ugift.
 (Forseglingsprotokol 5, 1783-1785 Side 290 - Ekstraskatten for København 1762 - Københavns Borgerskabsprotokol).
- C3. HANS LYLOW, født 2/4 1709 i Torsted, død 24/10 1762, begr. 30/10 i Roskilde (Frue), Skifte 24/10, Borger i Roskilde og Birkeskriver v. St. Jørgens Birk, g. m. ABIGAEL SØLLING, lever 1762. - U. B.
- C4. DOROTHEA MAGDALENE LYLOW, født 14/11 1711 i Torsted, død 25/4 1764 i Holstebro, 54 Aar gml., Skifte 1764. Hun var Fadder 1733 i Asp; gift ca. 1736 med JENS PEDERSEN VEJLGAARD, død 2/7 1759 i Holstebro. - Børn.
- C5. ANNE CECILIE LYLOW, født 8/10 1714 i Torsted, begr. 12/7 1795 i Lemb, 80 Aar gml. (Skifte findes ikke). - Var en Tid i København „at adspørge sit

Brød“, men tog tilbage til Moderen i Torsted, da denne var blevet Enke, og var hos hende, indtil hun døde 1773. – 1778 andrager hun om, at den Uret, der er sket hende ved Arvefordelingen efter hendes Moder, maa blive forandret. Andragendet findes i Landsarkivet i Viborg. – 1784 bor hun i Ringkøbing. – Ugift.

(Hardsyssel Aarbøger 1912 Side 135 – Skifte 1784 efter Søsteren Birgitte Kirstine).

- C6. HENRICH LYLOW, født 7/11 1718 i Torsted (opkaldt efter sin afdøde Farbroder i Lemb), død 22/6 1779 i Kbhvn. Nicolaj S., Skifte 2/7 1779. – Brygger og Isenkræmmer i Kbhvn., Borgerskab 1/3 1752, blev 1760 Medlem af det kgl. Skydeselskab, boede 1762 paa Købmagergade 29. Nogle Aar senere gjorde han alt, hvad han ejede, i Penge og flyttede først til Ringkøbing, siden til Haderslev. 11/12 1767 købte han Tanggaard paa Fyn, men solgte den igen 13/6 1769 og er da formodentlig igen vendt tilbage til København, hvor han døde. I Universitetsbiblioteket i Kristiania findes et Ligvers over ham; gift 22/3 1752 i Kbh. Nicolai Kirke med DORTHE MARIA FREESE, født ca. 1723 antagelig i Kbh. Nicolai Sogn, død 12/8 1762 i Kbh. Nicolai Sogn, Datter af Isenkræmmer i Kbh. POUL JØRGENSEN FREESE (død 23/12 1728) og METTE ANDERSDATTER ØRBECH. – Hun var Enke efter Isenkræmmer JØRGEN GIESSING, til hvem hun var blevet viet 31/5 1741 i Kbh. Hellig. Kirke.

Henrich Lylow hensad i uskiftet Bo efter sin afdøde Hustru, men 13/1 1769 blev der givet kgl. Ordre til Skifte af Hensyn til Børnene. Det er maaske derfor, at han maatte sælge Tanggaard. – Testamente 21/9 1753.

(Personalhist. Tidsskrift 8. R. 2/191 – Adresseavisen 28/6 1779 – Extraskatten for København 1762 – Kopulationspengeprotokollen paa Kbh. Raadstuearkiv – Skifte 18/2 1730 sl. efter Poul Freese i Kbh. – Frue Skoles Ligbog 1762 – Odense Amts Skifteprotokol 1769).

- D1. POUL CHRISTIAN LYLOW, dbt. 18/12 1752 i Kbh. Nicolai Kirke, død 22/12 1752 i Kbh. Nicolai Sogn.
(Frue Skoles Ligbog).
- D2. CHRISTIAN LYLOW, dbt. 28/7 1754 i Kbh. Nic. Kirke, Isenkræmmer i Kbh., staar Fadder 17/12 1780 i Trinitatis Kirke, lever 1816.
- D3. JOHANNE MARIE LYLOW, dbt. 21/4 1760 i Kbh. Nicolai Kirke, død 30/10 1824 i Kbh. Frue Sogn, begr. 4/11, Skifte 1824. Hun staar Fadder 17/12 1780 i Trinitatis Kirke; gift 12/12 1781 i Kbh. Nicolai Kirke med BERTHEL MOSSIN, født ca. 1723 i Jylland, død 31/12 1808 i Kbh. Helligg. Sogn, 85 Aar gml., begr. 5/1 1809 i Helligg. Kirke, Skifte 3/1 1809. – Isenkræmmer i Kbh., Borgerskab 18/5 1761. Han var Enkemand efter POULINE GIESSING (død 1773), som var Halvsøster til JOHANNE MARIE LYLOW.

Berthel Mossin boede ved sin Død i St. Købmagergade 25. Ved Forseglingsforretningen 3/1 1809 oplyses, at han intet og mere efterlader sig end det, der forhen er taget under Skiftebehandling i Anledning af hans og Sønnen GEORG HENRIK MOSSINS opgivne Fællesbo (Prot. Nr. 4, 1808–1809 Pag. 145). Det nævnte Opbudsbo findes i Hof- og Stadsrettens Eksekutor- og Kommissarieskifter (Fortegnelse 13 Nr. 279), og det ses her, at det er Svogeren, Isenkræmmer HENRICH HANSEN, og en Prokurator BEJER, der er Kommissarier. I et af Bilagene, dat. 24/6 1816, meddeler Københavns Raadstue Kommissarierne, at der er givet Overformynderiet Ordre til at modtage 3120 Rdl. 3 Mk. Sølv Værdi, hvoraf Christian Lylow i sin Levetid skal nyde Renterne, men som efter hans Død skal deles lige imellem hans 2de Søstre Johanne Marie Lylow og Bolette Lylow. Beløbet stammer fra en Obliga-

tion, udstedt 2/8 1802 til Christian Lylow. Obligationen er altsaa anmeldt i Berthel Mossins og Sønnens Fallitbo. Boet er til en ANTHON CHRISTIAN BOUMANN skyldig 14.500 Rdl. dansk kurant (Overdokter i det asiatiske Kompagni, død 1807). – Johanne Marie Lylow, der ikke havde Børn i sit Ægteskab, boede ved sin Død hos Søsteren Bolette Lylow i Farvergade 125 A og havde boet der i flere Aar. Ved Forseglingsforretningen efter hende angives, at hun intet ejer (Prot. Nr. 4, 1824–1825 Pag. 92). – Testamente 27/3 1789.

- D4. BOLETTE LYLOW, dbt. 22/10 1761 i Kbh. Nicolai Kirke, 17/12 1780 staar hun Fadder i Trinitatis Kirke og benævnes da „Jomfru“, paa Skiftet 1784 efter Fasteren Birgitte Kirstine Lylow benævnes hun ligeledes ugift. Hun levede endnu 1824 og bor da som Enke i Farvergade 125 A i Kbh., gift med HENRICH HANSEN, født ca. 1773 i Kbh., død 25/6 1816 i Kbh. Frue Sogn, 43 Aar gml., begr. 29/6. Isenkræmmer i Kbhvn., Borgerskab 3/1 1798. Boede ved sin Død paa Nytorv 3. Enken sad i uskiftet Bo med Børnene (Hvidebog 1815–1817 Side 328). –
En Bolette Hansen døde 13/7 1853 og nævnes blandt en Suite Kolerapatienter fra Hospitalet, men hendes Begravelse er ikke at finde. Om hun er identisk med Bolette Lylow, kan ikke afgøres.

- C7. BODIL LYLOW, født 31/10 1722 i Torsted (opkaldt efter sin salig Farmors Moder i Lemb), død 7/5 1782 i Kbh. Frue Sogn, begr. 11/5, Skifte 24/5 1782. (Adresse Avisen 10/5 1782) – Hun conditionerede 1762 i Sorø hos Gehejmraadinde Boyleveys. Boede ved sin Død paa Vandkunsten hos sin Søster Birgitte Kirstine Lylow. – Ugift.

- B2. HENRICH LYLOW, boede i Lemb, død før 1718 og vel ogsaa før 1693, da han ikke nævnes paa Skiftet efter Faderen. (Torsted Kirkebog 1718 under Daab).

- B3. BODIL CHRISTOPHERSDATTER LYLOW, født 3/3 1673, død 8/4 1753 i Velling, begr. 16/4. Stiftede et Enkesæde; gift 1. G. 26/6 1703 i Velling med JEPPE NIELSEN COLDING, født ca. 1648, død 30/3 1708 i Velling, 60 Aar gml., begr. 11/4. Student fra Kolding 1670, Sognepræst i Velling 13/4 1675, ord. 7/5 1675, Søn af Niels og Hustru Karen. Han havde været gift 2 Gange tidligere, hans 2den Hustru var MAREN PEDERSDATTER HEGELUND; gift 2. G. 14/1 1709 i Velling med HENRIK MATHIESEN REUTZE, født 8/4 1668, død 15/12 1728 i Velling, 60 Aar 8 Mdr. 1 Uge gml., begr. 23/12; Student fra Odense 1689, cand. theol. 1691, Cap. i Boddum-Y-H., ord. 21/1 1697, res. Cap. i Thisted og Sognepræst i Skinnerup, ord. 20/6 1702, Sognepræst i Velling 11/5 1708, Søn af Sognepræst i Ryslinge MATHIAS DAVIDSEN REUTZE og HELVIG HENRIKSDATTER ASCANIUS. Han havde været gift 1ste Gang med MAREN SØRENSDATTER COLDING. – Testamente 6/4 1716.

Bodil Christophersdatter Lylovs Ægteskaber var barnløse.

(Wibergs Præstehistorie – Kirkehist. Saml. I/286 – Hofmans Fund. 4/672 – Legater og milde Stiftelser 4/308).

ET BREV

fra Forfatterinden, Generalinde Louise Hegermann-Lindencrone om
Linedanseren Christian Roat og hans Nedstyrtning i 1827.

MEDDELT AF

JØRGEN REUMERT.

Den tragiske Tildragelse i det offentlige Forlystelsesliv paa Frederik VI.s Tid, der omhandles udførligt i det følgende, gjorde et dybt Indtryk paa Samtiden herhjemme særlig selvsagt i Hovedstaden. Et Vidnesbyrd herom er det nedenfor meddelte Brev stilet til Jfr. SANNA PERBØL i Christiania fra Generalinde LOUISE HEGERMANN-LINDENCRONE, som med sin livfulde Fremstillingsevne skildrer de enkelte Faser i Begivenheden. Erindringen om Roats Ascension og Nedstyrtning har holdt sig op til Nutiden. En kortere Omtale heraf findes bl. a. i Eiler Nystroms „Offentlige Forlystelser i Frederik VI.s Tid“ og i O. Zincks „Fra mit Studenter- og Theaterliv“. Originalen til Brevet findes i Bakkehusets Arkiv.

Kiøbenhavn d. 15. Juni 1827.

Min søde Sanna.

Uagtet jeg ikke veed bestemt naar Leiligheden, som skulde bringe Dig disse Linier (tillige med Afskriften af den lille Fortælling, som nu er færdig) kan ventes, saa kan jeg dog ikke nægte mig selv at begynde paa et Brev til Dig. – Formodentlig har Rygtet om den ulykkelige Begivenhed med den stakkels ROAT allerede for længe siden udbredt sig og naaet til Dem i Bergen; men da det maaske vil interessere Dig, at høre en paalidelig Beretning derom, vil jeg begynde med at meddele Dig denne. Jeg har siden i Tirsdags (d 12te) det skeede, ikke kunnet tænke paa Andet, endskiøndt jeg, Gudskelov! ikke var Øienvidne dertil; men desværre var min Mand der, med alle Pigebørnene, førend han begyndte Ascensionen, og var beskæftiget med Tilberedelserne dertil, blev gjort nogle Kunster, i Smag som Indianernes, her engang var, af en Dreng fra Paris, han førte med sig. Stelladsen, hvorpaa den nederste Ende af Rebet var fastgjort, var 18 Alen høit;

da Roat, ikklædt en smuk og glimrende spansk Dragt, var steget der op, ad en Stige; bandt han sig et Klæde for Øinene, drog derpaa en Sæk over Hovedet, stak Armene igiennem og bandt den fast om Livet og gik derpaa saa sikkert og modigt op ad Rebet, at Line sagde til Bolette: „jeg begriber ikke hvorledes vi kunde være bange for at see det!“ Det lignede aldeles ikke Liniedands, efter hvad de fortalte; men syntes, som det var en Broe eller en Høide han besteeg, med faste, langsomme Skridt. Aldeles uden det hoppende, som ellers er ved Liniedands. Balanceerstokken holdt han roligt i begge Hænder, aldeles uden at bevæge den, som de ellers gjøre. Da han var kommet op imod Lugen, hvoraf Linien gik ind (den var fastgjort ved en Bielke inde i Taarnet) klappede en Mand, som stod i Lugen, i Hænderne, for at tilkiendegive ham at han var nær ved Maalet; han lagde da Balanceer-Stangen paa Gesimsen, Manden gav ham Haanden og han steg ind ad Lugen, og tog Sækken og Klædet af. Efter en kort Tids Forløb kom han igen tilsyne klædt i Tricot, som en Vild, blot med et lille Skiørt og en Fiærhue paa Hovedet, traadte ud paa Gesimsen, drak et Glas Viin, staaende paa Snoren, paa Publikums Velgaaende tog Balanceer-Stangen og foretog nu Nedgangen i fuldt Løb. Tvende Gange standsede han midt i Løbet, stod fast og stille, og saae sig om paa Mængden; den nedgaaende Soel belyste ham netop aldeles. Børnene sige, de have aldrig seet et skønnere Syn. Omtrent paa Midten af Rebet standsede han tredie Gang, og raabte til Karlene som strammede Rebet: „Hold fast!“ (formodentlig har han følt at Rebet gav efter) og i samme Øieblik saae de ham svæve ned imod Jorden, men det lignede saa lidet et Fald, at næsten alle Tilskuerne udraabte: „hvad det er deiligt!“ og troede det var en Kunst. Først da de nu saae at Rebet var brustet og faldt til Jorden, opdagede de Ulykken. Han vedblev at dale, rank og opreist, med Balanceerstokken i Hænderne, aldeles som da han gik paa Linien, indtil han laae udstrakt for deres Øine, midt paa Pladsen. En Dødstilhed var over den hele forsamlede Folkemængde, det var som de Alle var forstenede af Skræk, indtil Stilladset, som styrtede om med Bulder, ligesom vakte dem; der hørtes nu en almindelig dæmpet Mumlen, flere af Mændene styrtede hen for at løfte ham op, og bære ham ind i Casernen, imedens Fruentimmerne i store Grupper ilede bort fra dette Rædselssyn, alle blege som Liig, en Deel grædende og skiælvende. HIORTH¹ som var i Selskab med min Familie, ilede til-

¹ LUDVIG JOHAN EMIL HJORTH. 1816–61, Læge, g. m. CHARLOTTE HEGERMANN.

lige med Etatsraad FENGER¹, som ogsaa var der, for at see om der var Redning for ham; endeel, for det meste yngre Læger, som var tilstede fulgte, tillige med en stor Mængde andre Tilskuere. Fenger aarelod ham strax; af de ydre Dele, var kun den ene Arm knuset og brukket paa tre Steder, men de kom snart efter, at de indvendige Dele maatte have saaledes taget Skade, at der intet Haab var. Uagtet han kom til sin Bevidsthed, drak et Glas Vand, og da Mængden samledes om ham, saa Heden derinde blev qvælende, bad dem om at skaffe Luft, og endelig sagde til Fenger, „de skulde ikke give ham noget ind, da han maatte døe!“ var der næsten ingen Puls at føle, og Blodet løb ud af det ene Øre. Da Armen var forbunden, blev han baaren i den liggende Portechaise til Frederiks Hospital, hvor han døde ved Midnatstid. Han var 39 Aar gammel. Det var omtrent midt paa Linien han var kommet, da den brast, og de regner at han er falden fra en Høide af mere end 30 Alen. Der var 110 Fod til den høieste Punkt fra Jorden eller maaske fra det Punkt han gik ud fra. Idet Snoren brast, faldt de 36 Mand som stod ved Siderne og strammede, Alle til Jorden. Der blev strax taget en Syns-Forretning over Reebet, hvorved opdagedes, at Ulykken var skeet derved, at det havde hvilet paa den skarpe Kant af Gesimsen, en Maatte var vel lagt derunder, men ogsaa den var heel skaaret igiennem og det var flosset op, en heel Alen ned; idet han nu følte det svigtede og bad dem holde fast, trak de stærkere til, hvorved formodentlig de sidste Traader ere brustne. Reebet blev undersøgt af flere Reebslagermestere og erklæret for at være godt, dog skal een af Holmens Reebslagere have udsagt, at det kun var fireløbigt, da ellers ethvert Reeb som gik i Spil, og som skulde stoles paa, maatte være otteløbigt. Efter en Beretning i Kiøbenhavn's Posten, som siges meddelt fra paalidelig Haand, skal den (Linien) var brugt fem Gange, forfærdiget i Aalborg af forsvarligt Materiale, og dens oprindelige Tykthed af syv Tommer skal ved de gientagne Stramninger, være formindsket til fem. Dette Blad kom først, efter jeg havde skrevet foregaaende to Sider og indeholder næsten aldeles de samme Facta; nogle Fragmenter deraf vil jeg udskrive til Dig. Beretningen begynder saaledes – „I lang Tid har sikkert ingen Begivenhed vakt saa almindelig Sensation og sat den offentlige Medlidenheds Følelse i stærkere Bevægelse end den ulykkelige Hændelse der i Tirsdags, den 12, berøvede den, ved sit Mod og sin overordentlige Færdighed udmærkede Kunstner Roat Livet.“ – nu kommer

¹ CHRISTIAN FENGER. 1773–1845, Professor, Kirurg.

Forsikringen om at Beretningen er grundet paa autentiske Data og meddelt fra paalidelig Haand, videre siges – „Det er ikke umærkeligt og synes at afgive et nyt Bevis paa den ofte og hos mangfoldige Mennesker bemærkede Tilstedeværelse af en vis Ahnelse eller Forudfølelse af en forestaaende Ulykke, at Roat, efter Fleres Vidnesbyrd, der have talt gientagne Gange med ham samme Dag og umiddelbart forinden han besteg Linien, dennegang følte en usædvanlig Ængstelse og Sky for sit Foretagende, hvilket han endog yttrede den Dag gierne at ville unddrage sig. Det vil imidlertid sikkert være i levende Erin-dring hos Enhver der saae ham, at han, da det kom til Udførelsen, med en i Sandhed beundringsværdig Sikkerhed og Færdighed fuld-førte den første og vanskeligste Deel af sit Kunststykke: at gaae opad den skraae Linie til Taarnet med tilbundne Øine og en Sæk over Hovedet. I Taarnet, hvor han, som bekiendt, omklædte sig, skal han have været ret oprømt over, at det, som han udtrykte sig, var gaet saa godt, og med Munterhed tømt et Glas Viin. Idet han atter traadte ud paa Linien forblev han paa det Sted, der ved hans sidste Ascension formedelst Liniens Slappelse, havde været det farligste, staaende i nogle Sekunder i Attitude, ikkun hvilende paa een Fod: hvorefter han o. s. v.“ nu kommer Beretningen om Nedstyrtelsen, saaledes som jeg har anført det, der siges „Linien brast med en saa voldsom Magt at det hele, i Jorden nedgravede Bielke-Stillads, hvorved den var fastbunden opreves og Roat sank som død ned paa Jorden“ – nu omtales Beskadigelsens Natur, at Fenger aarelod ham o. s. v., fremdeles vedbliver Fortælleren: – „Da Roat var kommet til Bevidsthed og Mæle, følte han strax, at hans Fald medførte Døden; han beklagede sine Børn og sin Kone, hvilken sidste, der overgav sig til Udbruddet af den største Fortvivlelse, man med Magt maatte føre ud af Værelset, og han udbrod gientagne Gange: „Ich sterbe! ich sterbe“ For imid-lertid ikke at lade noget Middel uforsøgt til hans mulige Frelse, blev han, efter at være aareladt og forbunden, fra Kasernen ført ud paa Frederiks Hospital, hvor han, efter at være bleven behandlet med den Kyndighed og Omhyggelighed, man altid er vant til at finde hos Hr Pr: WITHUSEN som hos Herr Et: Fenger, ved Midnat, med Rolig-hed og næsten med Bevidsthed til det sidste Øieblik, opgav sin Aand. Den Kraft og Aandsstyrke, han viste i de sørgelige 5 Timer, i hvilke hans stærke Constitution endnu modstod Døden, der, saa at sige, svævede ham paa Læberne, var overordentlig. Ligesom Roat i det

¹ WITHUSEN, CARL CHRISTOPHER, 1778–1853, Professor, Kirurg.

Hele ved sin godmodige Character let blev elsket af Alle, der kiendte ham, saaledes var dette isærdeleshed Tilfældet med hans Undergivne, af hvilke man med Magt maatte rive nogle bort fra ham, for at de ikke ved deres lydelige Sorg skulde gjøre ham Døden tungere, ja den saakaldte unge Pariser (som der gjorde de omtalte smaae Kunster forud) vilde end ikke forlade ham, før han sielv blev kiørt syg hiem. Om den Stemning, hiin ulykkelige Begivenhed frembragte hos det Publikum der nylig havde beundret Kunstneren i hans freidigste Livskraft og Øieblikket efter saae ham henstrakt ubevægelig og med Dødens Bleghed, behøver jeg intet at anføre; det Mismod og den Sorg, der hiin Dag yttrede sig, var saa almindelig, at der neppe er Nogen, som jo levende vil kunne erindre sig sin egen Andel deri. Det være mig tilladt slutteligen *paa det bestemteste* at modsige de mange, tildels skammelige Rygter, der, *paa Grund af Mængdens Tilbøielighed* til at tillægge menneskelig Ondskab enhver Ulykkes-Begivenhed, strax udbredte sig og endnu tildels circulere om Aarsagen dertil. Jeg veed med Sikkerhed at det ved optaget Syn og Undersøgelse er bragt *uden for al Tviul* at hiin Ulykke er foranlediget deels ved *Frictionen af den øverste Ende af Linien mod Kanten af Taarmuren*, hvorved det underste af Touget (som vendte mod Muurkanten) var blevet overskaaret, og deels *ved den forøgede Stramning af den allerede i høi Grad spændte Linie* hvilken Stramning, ved den Kraft af 36 Mands samtidige Anspændelse, vel i Foreening med hiin foregaaende Virkning af Frictionen, maatte have hiint ulykkelige Udfald til Følge; og at det saaledes er bragt til Vished, at *ingensomhelst anden ydre Paavirkning* har fundet Sted o s v – “ Længere nede, siges fremdeles: „Roat efterlader sig en Kone, der for Tiden befinder sig i frugtsommelig Tilstand og 5 Børn. At den første, uagtet de voldsomme Virkninger, hiin Begivenhed maatte frembringe *paa hendes Sundhed*, dog for Tiden befinder sig i Bedring og udenfor al kiendelig Fare, er det mig behageligt at kunne tilføie.“ – „I Formiddags Klokken 11 (Lørdagen) blev Roat begravet *paa den katholske Menigheds Kirkegaard udenfor Porten*; en stor Mængde Mennesker havde ved denne Anledning samlet sig og fulgte tildeels Toget; ved Graven holdt Pastor ZIMMERMANN en særdeles smuk og til Anledningen passende Tale –“ – „Om den med Roats Liig i Torsdags foretagne Obductionsforretning vil jeg kun bemærke, at den *paa det uimodsigeligste godtgjorde*, at hans Beskadigelse var af en saadan Natur, at Døden maatte blive dens uudblivelige Følge; de nærmere Details derved kunne kun have Interesse for Lægekunstens Dyrkere.“ – Saavidt Kiøbenhavnsposten. Undskyld, min bedste

Sanna! hvis jeg trætter Dig med denne lange Beretning om dette sørgelige Tilfælde, men deels veed jeg, Du deeler gjerne alt hvad der bevæger mig, smerteligt eller glædeligt, og dette har virkelig gjort et uudsletteligt Indtryk paa mig uagtet han var mig personlig ubekjendt, og deels veed jeg, at Du er tilgiængelig og aaben for Livets underlige Skiæbner. Naar jeg siger at han var mig *tildels* ubekjendt, mener jeg dermed at endskiøndt jeg aldrig havde seet ham, havde jeg netop nogle Dage før, hørt tale om ham paa en Maade, saa det virkelig forekom mig som jeg kjendte ham og da Du nu har faaet saa meget af denne Historie kommer Du til at døie en Side eller to endnu derom. – Det var Frue HERAMBS¹ Fader, Major SEHESTED, som talte om ham. Han kjendte Roat nøie da han havde været gift med den eneste Datter af Præsten paa Sehesteds Gods. Hun havde været i et Institut i Odense da Roat kom dertil med Cassortis Troupe som gjorde deres Kunster, der, lærte hun ham at kiende paa et Bal, hvor han vandt hendes Hierte saaledes at Faderen blev nødt til at samtykke i deres Ægteskab. Han maatte da skille sig fra Liniedandser-Selskabet og Præsten etablerede ham som Giæstgiver i Odense; men det vilde ikke gaae; deels havde han nok ikke Ro paa sig til saaledes at være en bosat Borgermand (han var dengang kun nogle og Tyve Aar) deels forstod han ikke at inddrive Betalingen hos Giæsterne – dog maa han have været der i nogle Aar, da hans ældste Søn er 12–13 Aar og det skal ikke være mere end 7–8 Aar siden han reiste fra Odense – hans Kone maatte da tage hiem til Faderen igien og han reiste ud i Verden paa Ny; dog besøgte han dem jevnlige og tilsendte dem troligt af hvad han fortiente ved sine farlige Vandringer, indtil hans Kone døde i tredie Barselseng og Børnene bleve hos deres Bedstefader, Præsten. Da Roat efter Konens Død, kom tilbage, vilde han have sine Børn, men Præsten, hvis eneste Glæde de var, vilde ikke lade ham faae dem, saa meget mindre som han vilde oplære Sønnerne til sin Kunst. Da han vedblev, gientagne Gange at paastaae det, forelagde Præsten ham endelig en Regning paa 10 000 Rdlr for Konens og Børnenes Ophold hos ham og de Sidstes Opdragelse, og da han, som Præsten vel vidste, ikke kunde betale disse Løsepenge, maatte han frafalde sin Paastand. Sehested fortalte, hvad der ogsaa er sagt i Kiøbenhavns Posten, at han var et særdeles godmodigt

¹ VIBEKE ADOLFINE HERAMB, f. Sehested, 1789–1873. D. af Major FREDERIK JØRGEN SEHESTED til Nordskov og Billesbølle og ANNA MARIE FABRITIUS DE TENG-NAGEL. Gift m. Major NIELS HERAMB 1779–1841.

Menneske, men tillige uhyre melankolsk. Da Sehested reiste herover til Sielland paa samme Tid som han med sit Selskab, havde han truffet ham i Nyborg, hvor han netop havde foretaget en Ascension som havde vakt den allerstørste Beundring. Sehested sagde, han havde sagt til ham: „De skulde holde op itide, kiære Roat! De brækker dog Halsen tilsidst!“ „Om saa var:“ svarte han „hvad bedre kunde der vel hændes mig? – jeg er dog aldrig glad!“ Og det var hans Alvor!“ tilføiede Sehested: han er altid melankolsk, men ret en god Karl!“ Min Mand havde seet ham nogle Dage før, hos Oberst FRIESS¹ paa Rosenborg, hos hvem han skulde aftale det fornødne, angaaende Taarnet (jeg forudsætter, at Du har hørt at Ascensionen skeete til et af Taarnene paa Rosenborg Slot) og havde syntes godt om ham, han sagde han havde et meget fornuftigt Ansigt. – Den samme Formiddag, som Ulykken skeede om Aftenen, mødte han min Mand paa Gaden, kiendte ham igien og hilste ham. – Han var, efter det almindelige Udsagn af de der have seet ham, at Middel Størrelse men af en udmærket smuk Figur, han havde sort krøllet Haar, en stærkt kroget Næse og idet Hele meget markerede Træk og et meget alvorligt Ansigt, meget brun af Kolorit. Som der, i hans Opfart paa denne Linie var noget langt mere grandios og imponerende end i de sædvanlige Springe-Kunster (som jeg dog imidlertid gjerne seer) saa skal der, i hans Udvortes slet heller ikke have været noget af det frivole som ellers ofte træffes hos det Slags Folk. Det er en Psychologisk Mærkværdighed, at netop de meest udmærkede af den Slags Kunstnere, betages af en uovervindelig Tungsindighed som maa være dobbelt trykkende for den, der bestandig skal fremstille sig for Mængden og maa synes modig og oprømt. Jeg veed ikke om det skulde være Følgen af en ualmindelig Kraft og Dygtighed som er anvendt til et for ringe Maal, Bevidstheden om, at de af største Delen ansees som Gøglere? Jeg kan ikke entrere paa at ringeagte den, som vover sit Liv – for Vindings Skyld – har jeg vel hørt flere sige, og at, de agter den Muur- eller Tømmersvend der exponerer sig for at tilveiebringe et nyttigt Arbeide og beklager ham naar han nedstyrter men dadler den som gjør det blot for at more sine Medmennesker. Saa vist som Muur- eller Tømmersvenden ikke sidder paa Toppen af Taget og tænker paa, hvor gavnligt det er for Staten, at tre fire Rangspersoner med Fruer og Frøkener, eller hvad andre værdige Folk det kan blive;

¹ VILHELM ALBRECHT LUDVIG HERMAN FRIES. Død 1835 som karakt. Oberst. Kommandant paa Rosenborg.

kan komme til at udspinde deres Livs Traad i Ly for Vind og Veir under det Tag han bygger. – Saa vist har ogsaa Equilibristen Lov til at forskaffe sig, sin Slægt og de han har at sørge for, det som vi nu engang ikke kunne undvære, paa den Maade som han efter sit Anlæg og Udvikling formaaer, uden at Nogen har Lov til at ringeagte ham derfor. Imidlertid, viser rigtignok Erfarenheden, at det Slags Mennesker, enten give dem hen til en Letsindighed hvorved de, i Ordets egentligste Forstand, forfalde, eller de blive et Rov for en dræbende Tungsindighed, saa man vel, uden Philisterie, kan sige med Mignon, til de man elsker: „Bliv fra Bræderne!“ Maaskee grunder det sig derpaa, at ligesom Legemet Velbefindende fordrer en fuldkommen Ligevægt mellem Nervesystemet Musklerne og Blodet, saa at intet har Overvægten over det Andet, saa, naar enten een eller anden Siæls-Evne, som for Exempel Phantasien, eller Legemets Færdigheder, udvikles i en Grad at de dominerer de øvrige Siælskræfter, kunde disse vel derved henfalde i en sygelig Tilstand – dog tilgiv al denne Snak! Du, som har hørt saa mange philosophiske Forelæsninger burde ikke plages med slige Betragtninger. – Det kom af at jeg gjerne vilde gøre mig hiint Phenomen tydeligt og uvilkaarligt nedskrev min Tankegang. For Resten havde den stakkels Roat vel Anledninger nok som kunde forøge hans melankolske Stemning. Uagtet han levede hvad man kalder godt med sin første Kone, var der vel neppe nogen Overeensstemmelse i deres Tænkemaade og Anskuelser. Endskiøndt hun skal have været en temmelig ubetydelig Person blev det dog anset som en stor Fornedrelse af hende og dog havde det nok egentlig mere været hende der var charmeret i ham, end omvendt. Frue Heramb har fortalt mig, at i Førstningen vilde ingen vide af hende at sige, hun blev aldrig nævnet og var som bortdød. Vel forandrede dette sig efter et Aarstids Forløb da man almindelig holdt af ham, men hans Tragten var dog bestandig ud efter, han skal have havt en Linie i sin Hauge op til Taget af sit Huus, hvor han daglig gik, til sin egen Fornøielse. Da det nu ikke vilde gaae med Giæstgiveriet, blev det naturligvis lagt ham meget til Last, Præsten havde jo sat sig i stor Bekostning for at tøre ham til Stedet og Philisterne i Fyen ansaae det for langt ærværdigere at skiænke Viin og Brændeviin ud og holde Marqueurerne i Ørerne, end at svæve mellem Himmel og Jord. Og da det nu nægtedes ham at faae sine Børn, og Grunden hvorfor Bedstefaderen gjorde ham denne naturlige Rettighed stridig var Ringeagt og Frygt for hans Levevei maatte han føle sig krænket, ihvor lidt man paa den anden Side kan for-

tænke den gamle adstadige Præstemand i at see det fra en anden Synspunkt. Endelig maatte den bestandige Livsfare han ved disse Øvelser svævede i, give hans Sind en alvorligere og mørk Retning. At han følte og indsaae denne Livsfare sees tydeligt deraf, at han hver Gang, inden han gik til sine Opfarter, tog Afsked med Kone og Børn som om han gik til Døden. Vel sagde han til min Mand, den Gang de talte sammen, at han havde sikrere Fodfæste paa Linien end paa Jorden selv, og til andre af mine Bekiendte at han havde sine Arme og Been saaledes i sin Magt at om endog en Svimmel skulde paakomme ham eller et andet Uheld tilstøde, vilde han let kunde redde sig ved de Sidesnorer som strammede Linien, men tilføiede han: „Det forstaaer sig, Linien kan briste og saa er jeg uden Redning forloren.“ Og ihvor uimodsigeligt han har godtgiort sit Mod og hvor alvorlig hans Yttring, om Lyst til Døden kan have været meent, saa er der dog sikkert hos ethvert Menneske, et Slags Instinkt der bæver tilbage ved Tanken om en voldsom Død. Han var født i Middelburg i Holland, kom første Gang til Danmark 1806 med Cassorti, har siden bereist Tydskland Frankrig Italien o. s. v. og allevegne opnaaet Forbauselse og Beundring, paa mange Steder udenlands er han bekiendt under Navnet, Rohardo; selv i Paris opvakte han megen Sensation og i mange af de franske Blade læstes Vers til hans Priis. Han talte med Færdighed, fransk og tydsk ogsaa ret godt dansk. Efter hans første Kones Død ægtede han en ung Hannoveranerinde, som skal være ret smuk, og som skal, hver Gang han gjorde sine Vandringer opad, have været i største Angest. Der fortælles at hans Fader og hans Broder skulle begge have endt deres Liv omtrent paa samme Maade, men Gud veed om det er saaledes. I München havde nær tilstødt ham et Uheld derved, at han gik op i Mørke, under Fyrværkerie og havde heftet Raketter paa sig, som lidt efter lidt gik af, men da de var af en stærkere Sats end dem han sædvanlig pleiede at bruge gav det et Ryk i ham eller et Stød til ham, saa han alt følte Foden næsten ude over Linien, men reddede sig. I Kiel havde han anmeldt en Opfart, men da han skulde foretage den vilde han opsætte det fordi der var faldet Iisslag, men Tilskuerne som for det Meste bestod af Studentere, vilde tvinge ham til at gaae op, han kaldte dem nu hen og overbeviste dem om at hele Snoren var overdraget med en Iisskorpe de frafaldt nu deres Paastand og da han vilde ligefuldt udføre sit Forehavende vilde de endog sætte dem derimod men han lod sig ikke holde tilbage og gik, med tilbundne Øine til det bestemte Taarn, med sædvanlig Sikkerhed og Fasted,

skiøndt det tog lidt længere Tid da han ved hvert Skridt først maatte med Foden støde Iisskorpen løs og sparke den af. Er det dog ikke sørgeligt at en saa uhyre Færdighed, saa megen Kraft og Mod ikke kunde redde ham? Forestil Dig da Pigebørnene kom herind ad Døren, dødblege og fortalte med Taarer, den sørgelige Begivenhed. De var gaaet ind under veis til Frue Heramb for at fatte dem lidet. Hanna var iblandt Andre kommet til at græde saa heftigt at de ikke gierne vilde komme saaledes her hiem til mig. Min Mand maatte gaae tilbage fra dem da LUDVIG HIORTH i Øieblikkets Forskrækkelse var kommet fra dem og hans Fader var inde hos Roat. At det ikke havde gjort synderlig Virkning paa Ludvig, der ellers er saa bevægelig og har saa megen Phantasie, kom vel deraf, at intet udvortes Tegn til Beskadigelse var synlig og at han ikke gav en Lyd idet han faldt, saa Ludvig egentlig ikke havde fattet det: Børnene siger ogsaa at det var mere sørgeligt og hiertegribende end egentlig forfærdeligt at saa. – Princes eller Kuhns hvad de hedde, gave i Torsdags (d. 21) en Forestilling til Bedste for Roats efterladte Enke og Børn, der var Gud skee lov! meget fuldt, den unge Pariser lod sig der see tillige med en Mamsel Spanioletti som hørte til Roats Selskab og hans Elever. Den sidste dandsede ikke godt paa Linien men var meget smuk og saavel hun, som den unge Pariser, saae aldeles forskellige ud fra Princes, meget mere honnet, om jeg maa sige det saa grovt, de var smagfuldt og prægtigt og tillige ordentligt klædte. Pariseren dandsede særdeles godt paa Linien, gjorde en equilibristisk Kunst, ved at staae paa Hovedet paa det ene Hjørne af en Stoleryg hvis Been hvilede paa fire Flasker og dandsede endelig udmærket smukt en Tyrolsk Pas de deux med Ms: Spanioletti, nede paa Jorden. Jeg syntes han saae meget alvorlig ud, jeg veed ikke om Erindringen om hans Sorg ved Roats Død skulde have blindet mine Øine, han havde i al Fald et meget vakkert Udvortes. I Aften gav Vaudeville Theater Selskabet en Forestilling ligeledes til Fordel for samme Personer, paa det store Theater, fra hvilken vi nu kommer der blev givet Heibergs nye, og meget moersomme Vaudeville: de Uadskillelige (den bliver desværre ikke trykket i Aar) et andet nyt lille Stykke oversat af Heiberg og en Epilog, ogsaa af ham, som blev nydelig fremsagt af Madame VEXSCHALL¹, maaske kan jeg indslutte en Afskrift. Madame Roat har ellers opvakt megen Vrede blandt Folk ved at have anmeldt sig i Dyrehaugen; jeg veed ikke om hun fremstiller sig selv, uagtet dette jo

¹ ANNA HELENE DOROTHEA VEXSCHALL, f. Brenov, 1798–1845. Skuespillerinde.

synes oprørende maa man betænke, at det er langt andet for hende der er vant til at fremtræde end vi kunne forestille os det, og hun har sine Børn og det Selskab hendes Mand stod i Spidsen for at maatte sørge for. En anden Enke maa jo gaae op i Kongens Forgemak for at forskaffe sig Pension og en Embedsmand der mister sin Kone maa ligefuldt udrette sit Embede; jeg forsvarer hende derfor af alle Kræfter, endskiøndt jeg vilde ønske at det ikke var saa at hun kom frem. Nu er Bladet ude og med dette al den vidtløftige Snak om andre Ting paa næste Side! Din hengivneste LOUISE HEGERMANN

d. 25 Juni 1827

ANMÆRKNINGER

Skiftekommissionen indfandt sig i Equilibrist Christian Roats Dødsbo 13. Juni 1827. Jean Tome var tilstede og meddelte, at Roat havde været gift 2 Gange.

1. Med en Datter af Præsten Schiøtt i Wærum udi Byen efterladende 3 Børn (se ndfr.).

2. Med Enken Johanne Sølchen efterladende 2de Børn. Derefter anviste han følgende som skal tilhøre den Afdøde: 1 Reisevogn med Dæksel, 2 sorte Hopper og 2 blissede Heste, 1 stort Toug eller Linie blev anmeldt at være bevaret paa Rosenborg Slot.

Skifteforretningen blev foretaget i Gæstgivergaarden - De 3 Kroner - i Tornebuskegade, hvortil hans Kone ogsaa kom noget senere. Hun var helt fortvivlet og oplyste blot, at hendes Mand ingen fast Bopæl havde. Ved senere Skifteforretninger konstateres bl. a., at Gæstgiver Niels Andersen intet har tilgode hos Boet. Rebslagerne Svendsen og Mariager renoncerer paa Betaling. Børnene paa Fyen, der bor hos Bedstefaderen, repræsenteres af en Urtekræmmer Petersen, der intet har mod, at Roats Ejendele udlægges Enken som Vederlag for afholdte Udgifter.

Hyrekusk Lund har foretaget Vurderingen af Hestene og Vognen.

Rebslagermester Svendsen vurderer det ved Reg.foretningen anførte Tov til 12 Rdlr. (Hestene og Vognen blev ikke solgt, men anvendtes i Dyrehaven, hvor Madame Roat havde faaet Tilladelse til at give Forestillinger). Udgifterne ved Begravelsen beløb sig til 348 Rdlr. Ved Roats sidste Ascension indkom ialt 80 Rdlr. Boet, heri indbefattet Roats Gangklæder, blev derefter udlagt Enken (Johanna Roat, f. Söhlken).

Begivenhederne om Roat belyst gennem Notiser i Kjøbenhavnsposten.
Løverdagen den 9de Juni 1827:

- I Onsdag Eftermiddag Kl. 6 $\frac{1}{2}$ foretog Hr. Roat sin første Ascension heri Staden fra Exerceerpladsen til Rosenborg Slotstaarn, paa en Linie af 450 Fods Længde og 110 Fods Høide. Dette i Kiøbenhavn ualmindelige Skuespil havde saagodtsom sat hele Staden i Bevægelse - - - Hr. Roat udførte, under Overværelse af Hs. Majestæt Kongen, Deres Kongl. Højheder Prindsesserne CAROLINE og VILHELMINE og Hs. Durchl. Prindsen af Hessen Philipsthal, og et talrigt Publikum, hvis Antal sikkert kunde anslaaes til 5 à 6000 Mennesker, sit ofte med Held prøvede Kunststykke, med den største Raskhed og Sikkerhed. - - - (Herefter følger en Skildring af selve Ascensionen, der hilstes med livligt Bifald) - - Hr. Roat agter paa Tirsdag, efter Forlydende at foretage sin anden Ascension, til samme Høide som sidste Gang, men med tilbundne Øine og i en Sæk.

Løverdagen den 16. Juni findes den samme Beretning som Louise Hegermann-Lindenchrone har skrevet af. - Den Forestilling, der i Torsdags gaves paa Vesterbroes Sommertheater, til Fordeel for Roats Enke og Børn, havde, uagtet det indtrufne Regnvejr, fuldt Hus og skal have givet en endog over Forventning rigelig Indtægt. Den saakaldte unge Pariser tildrog sig især Publikums Opmærksomhed, og høstede meget Bifald. - Efter hvad man erfarer, har det Roatske Selskab nu erhholdet Tilladelse til at give Forestillinger, bestaaende af Liniedands, indianske Kunster etc. i Dyrehaugen. -

D. 30. Juni: - Madam Roat havde i Mandags i Dyrehaugen det Vanheld, at Stilladsen, hvorpaa hun stod, gik itu under hende, og hun faldt ned; dog slap hun lykkeligvis med Skrækken og kom ikke til Skade. Hendes Indtægt ved Forestillingen i Mandags paa det Kongl. Theater, var større end den heri Bladet foreløbig anslogne, og beløb sig ialt til 656 Rbdlr. 52 Sk. Sedler og Tegn og 12 Rbdlr. Sølv.

(Dernæst følger et Dementi af, at baade Roats Far, Bedstefader og Broder skulde have mistet Livet paa samme Maade som han. Man ved med Sikkerhed, at ingen af dem nogensinde har befattet sig med Ascension.)

Løverdagen den 14. Juli 1827: - I Provincialbladene vedbliver Roats sørgelige Skjæbne endnu bestandig at afgive Stof til Bemærkninger saavel paa Vers som i Prosa. - I Aalborg og Randers Aviser tvistes disse Byers Rebslagere om, i hvilken af disse Byer det Toug, som brast med ham, var forfærdiget. I Randers skal han derefter vel have ladet gjøre eet, men dette skal saavel i Længde som Tykkelse have været hiint Ulykkestoug „aldeles uligt“. Regslagerne i Aalborg ville aldeles intet Toug have slaaget for Roat. - Et Digt i Randers Avis Nr. 77 undertegnet „Plakatbæreren“, besynger ironisk „Jean Busch, i sin Tid Bajats hos Roat“, der, som bekiendt, skiød sig medens Roat var i Jylland; et andet (i Nr. 78 af dette Bl.) med Underskrift „Ingen Placatbærer“, dolerer over, at Baggensens Død vakte mindre offentlig Omtale end Roats.

Det fremgaar af Protokoller i Odense Landsarkiv, at Roat i 1815 d. 25/12 blev viet til den da 18-aarige MAREN ANNA SCHJØDT, Datter af Præsten i Verninge, HANS MOSSIN S. Maren Anna S. døde 10/5 1822. I 1824 afholdtes Skifte, hvorved det oplystes, at Roat var rejst til Udlandet for en Del Aar siden, at hans Opholdssted ikke lod sig opspørge, samt at den Afdøde efterlod sig 3 Livsarvinger: HANS JOSEPHUS MOSSIN ROAT (F. 17/10 1820 i Verninge), ANNA DORTHEA IMANUELLA BIRGITTA ROAT (f. 12/7 1818 i Verninge) og JOSEPHINE MICAELINE HANSINE ISABELLE HELENE ROAT (F. 8/11 1816 Odense).

Ved kgl. Bevilling af 1830 fik alle Børnene Moderens Navn i Stedet for Faderens.

ANMELDELSE

O. v. MUNTHE AF MORGENSTIERNE: *Ulrik Frederik Gyldenløve*. Kbh. 1944. (263 S. – III. – 8vo). (Munksgaard).

Medens PEDER SCHUMACHER GRIFFENFELD som den centrale Skikkelse i den ældre Enevældes Historie forlængst er blevet grundigt behandlet fra historisk Side, og Storkansleren Greve FREDERIK AHLEFELDT har været Genstand for Lensgreve F. Ahlefeldt Laurvigs digre Publikation „Storkansleren“, som dog formentlig vil vise sig at have størst Betydning ved sine redelige Referater og nøjagtige Fremlæggelse af Materialet, har den sidste af Triumviratet ULRIK FREDERIK GYLDENLØVE hidtil maattet savne Behandling, hvad der maa forekomme saa meget mere besynderligt, som Gyldenløves Betydning for Udviklingen i Danmark i sidste Tredjedel af det 17de Aarhundrede dog er uomtvistelig og nok kan maale sig med baade Griffenfeldts og Ahlefeldts, samtidig med at hans Indsats i norsk Samfundsudvikling synes af uvurderlig Rækkevidde.

Det maa derfor hilses med Tilfredshed, at O. v. Munthe af Morgenstierne, der har ydet saa udmærkede Bidrag til fælles dansk-norsk Personalhistorie, og som allerede 1923 i nærværende Tidsskrift i kronologisk Følge har meddelt de vigtigste Data i Ulrik Frederik Gyldenløves Liv, nu har fundet Lejlighed til med Carlsbergfondets Støtte at fremlægge en Monografi over Christian V.s saa yndede Halvbroder. Man maa med Forfatteren beklage, at Krigssituationen har gjort det umuligt at foretage tilstrækkeligt grundige Studier i de norske Arkiver, saaledes at han for dette Stofs Vedkommende i det væsentlige har maattet støtte sig paa de forskellige fra norsk Side fremkomne Behandlinger af Statholderperioden eller dens enkelte Sider. Forskningerne i de danske Arkiver synes derimod tilfredsstillende, og det er saaledes et meget omfattende Materiale, Forfatteren har maattet gennemgaa og kan citere. Fremstillingen er i det væsentlige kronologisk, og Forfatteren fremsætter kun sparsomt sine egne Betragtninger, saaledes at man savner saavel Stoffets Indordning under bestemte Synspunkter som en virkelig Bedømmelse og Placering. Forfatteren har heldigvis forsynet sit Arbejde med et godt Register og en lang Række Henvisninger, som man dog nok sine Steder kunde have ønsket noget fyldigere, i hvert Fald i bibliografisk Henseende.

Det vilde imidlertid være uretfærdigt at bedømme Munthe Morgenstiernes Arbejde som andet, end hvad det er: den arkivvante, historisk interesserede Privatmands Fremstilling af en Periode, som hans mangeaarige Studier har givet ham et godt Kendskab til. Resultatet er blevet en letlæselig Bog, oplivet af en Række Anekdoter om den livsglade og livsnydende „Alki-biades“, som i sig selv er temmelig betydningsløse, men dog fornøjelige, og som undertiden kaster et temmeligt skarpt Lys over Sæder og Tilstande. Man faar gennem Munthe Morgenstiernes Bog et ganske godt Billede af Frederik III.s begavede Søn, den unge Enevældes urokkelige Støtte, den norske Almues forstaaende Talsmand og samtidig en af de mest hensynsløse Godssamlere, som den i denne Henseende skrupelløse Tid vel kan opvise.

Bogen er lidt sparsomt, men smukt illustreret, saaledes bl. a. med et Par mindre kendte Billeder fra „Herregaarden“ i Laurvig og en Plade fra Ulrik Frederiks nu paa Rosenborg opbevarede Flintebøsse.

Med dette Arbejde, som fortjener mange Læsere baade Nord og Syd for Skagerak, har Forfatteren vel ikke overflødiggjort den dyberegaende Vurdering, som Faghistorikere før eller senere bliver nødt til at bringe os saavel af Gyldenløve-Skikkelsen som af den iltre og elegante Greve til Rixingen og Langeland, men Munthe Morgenstiernes flittige og redelige Samlerarbejde vil altid beholde sin Værdi.

ALBERT FABRITIUS.

EN SKOLELÆRER SOM SUPPLIKANT

ET BREV FRA CHRISTIANE OEHLENSCHLÄGER 1840

VED

BJØRN KORNERUP.

Og mangan Gang har du trodset
Den faldende Regn
Og den iiskoldt stormende Østenvind;
Kun lidet agted Du den,
Og lidet den end koldere Vind
Fra Spotterens Læbe,
Naar det gjaldt at kæmpe for Menneskers Vel.

C. Hauch om Christiane Oehlenschläger¹.

Nedenstaaende Brev fra Adam Oehlenschlägers Hustru CHRISTIANE OEHLENSCHLÄGER f. HEGER til Skolelærer Emil Olsen ved Holmegaard Glasværks Skole maa sikkert i flere Henseender siges at være ikke uden Interesse. Først og fremmest viser det paa karakteristisk Maade, hvorledes Fru Christiane var rede til at gaa i Ilden for sine Venner, naar det gjaldt at arbejde for deres Velfærd. Fra andre Kilder er det vel kendt, hvorledes det var en af hendes Specialiteter at hjælpe Folk til Stillinger², og Brevet taler da ogsaa højt om hendes varme Hjerte og utrættelige Vilje til ved saadanne Lejligheder at hjælpe dem, der trængte til hendes Bistand³. Samtidige har vidnet, at hendes Liv var som en fortsat Opofrelse for andre, og man ser ligeledes her, hvorledes hun ikke veg tilbage for nogen Hindring. Som en Løvinde kæmpede hun for at skaffe et Embede til den Mand, for hvem hun var – som hun siger i et andet Brev – den „allervilligste gamle Beskytterinde“⁴. Med et Smil konstaterer man samtidig,

¹ C. Hauch, *Lyriske Digte*, 2. Udg., 1854, S. 106.

² Marie Konow, *Nogle Barndoms- og Ungdomserindringer*, S. 60–1.

³ Nicolaj Bøgh, *Fra Oehlenschlägers Kredts*, S. 344.

⁴ Brev af 8. Aug. 1839 (Bakkehusmusæet).

hvorledes den foretagsomme Dame med en henrivende kvindelig Naivitet blotter alle de Traade, ved Hjælp af hvilke hun vilde spinde sit Net af Intriger.

Ikke mindre karakteristisk for hele Tiden er det endvidere at se, hvorledes det kunde være nødvendigt i Anledning af en saa forholds-mæssig ubetydelig Sag som en Skolelærerkaldelse at sætte et omfattende Apparat i Bevægelse: Gehejmeraader, Grevinder, Baroner, ja selv Landets Dronning regnes der med som velegnede Brikker i det Spil, der skulde føres igennem.

Endelig – og det er maaske det mest interessante – rummer Brevet meget aabenhjertige Udtalelser om, hvorledes ikke blot Fru Christiane selv, men hele den Oehlenschlägerske Kreds i København betragtede det af Vækkelsesbevægelser farvede Fromhedsliv, som havde fundet en saa gunstig Jordbund i Egnen omkring Holsteinborg, i høj Grad støttet af den 1836 afdøde Lensgreve F. A. Holstein. Med et klassisk Navn har Biskop J. P. Mynster døbt denne Egn „det hellige Land“¹, og han stod aabenbart ikke ene med sin Opfattelse.

Om Adressaten CHRISTOPHER EMIL OLSEN kan følgende oplyses: han var født den 24. December 1817 i København og blev 1838 som Privatist dimitteret fra Jonstrup Seminarium. Ikke længe efter blev han ansat som Lærer ved Holmegaard Glasværks Skole, hvorfra han blev forflyttet som Skolelærer til Staureby i Jungshoved Sogn. Herfra blev han 1851 overflyttet som Degn, Skolelærer og Organist til Graasten². Olsen synes at have været en meget dygtig Lærer. Efter en Visitats i Holmegaard-Skolen 1846 bemærkede den strenge Dommer J. P. Mynster i sin Visitatsbog, at Læreren var „dannet og katechiserer godt“, og efter en Visitats i Staureby 1849 hedder det hos den samme, at Olsen er „meget duelig, flittig og katechiserer godt“³. Nogle Linier til hans personlige Karakteristik indeholdes i en Visitatsnotits fra 1851 af Provst Carl Nielsen i Kallehave: „Læreren Olsen er duelig og flittig. Maaskee gjør hans noget melancholske og utilfredse Sind ham mindre livlig, end han kunde være.“⁴

¹ Nogle Blade af J. P. Mynster's Liv og Tid, udg. af C. L. N. Mynster, S. 349.

² Anders Petersen, Den jonstrupske Stat, 1884, S. 244. Hverken i Hovedværket eller i Supplementet hertil 1891 saa A. Petersen sig i Stand til at oplyse noget om Olsens senere Livsskæbne. – „Joenshoveds Skolecommissions Protokol“ 1808–62, S. 180 (velvillig Meddelelse fra Sognepræst G. Nordcrø, Jungshoved).

³ J. P. Mynsters Visitatsdagbøger 1835–1853, udg. af Bjørn Kornerup, I, 212; II, 172.

⁴ Visitatsbog 1851–55 i Baarse-Moenbo Herreders Provstiarkiv (Landsarkivet for Sjælland m. m.).

I Gengivelsen af Brevet, hvortil Originalen findes i Bakkehusemusæets Samlinger, er Tegnsætningen lempet efter moderne Regler, og forskellige mindre Incurier stiltiende blevet rettet.

Kiøbenhavn den 9 April 1840.

Jeg takker Dem meget for det venlige Brev, De har tilskrevet mig, gode Olsen! og iler nu med at besvare det. At jeg ikke kan meddele Dem alt, hvad jeg ønskede, er ikke min Skyld; imidlertid vil jeg dog ikke udsætte at underrette Dem om Udfaldet af mit Besøg hos min gamle, mig særdeles hengivne Ven Etatsraad Danckwart¹. I høi Grad var han redebon til at yde os al Tieneste ved Recomandation hos Grevinde Holstein², men ærlig talt, gode Ven, deler han ganske min Anskuelse med Hensyn paa, at De skulde blive Skolelærer hos Grevinden. Alerede ved mit korte Besøg, før jeg nu i Søndags tilbragte en god halv Time hos ham, yttrede han Frygt for, at De ikke vilde føle Dem lykkelig ved at arbejde for en hellig Skole, da han efter sit Bekiendtskab til Dem ikke antager Dem for en Sværmer, og at De altsaa, hvis De skulde tilfredsstille Grevindens Fordringer, maatte slaae ind i Hykleriet, hvilket han ansaae for en stor Ulykke for [en] brav Mand. Han ønskede derfor, at De *vilde prøve Dem Selv*, før De bestemte Dem til at søge noget Kald paa et Sted, hvor det kun er alt for bekiendt, til hvilken Grad Helligheden alt er gaaet, og hvilke større Ulykker den har bevirket i Grevindens nærmeste Kreds. En Pleiesøn har af relegiøse Scrupler taget sig selv af Dage³, og den unge Greve⁴ er bleven en complet Fritænker og *afskyer* det Sted, som dog i Tiden bliver hans Herresæde. Vist er det, at jeg vilde

¹ Depechesekretær i Departementet for de udenlandske Sager, Gehejmlegationsraad Frederik Christian Emil Dankwart (1782–1856).

² Vilhelmine Julie Lensgrevine Holstein f. Reventlow (1788–1868), Enke efter Frederik Adolph Lensgreve Holstein til Holsteinborg (1784–1836).

³ En Søn af Diplomaten Olinto dal Borgo di Primo († 1856) Herman dal Borgo f. 25. April 1815, d. 9. April 1838. Efter Meddelelse paa Grundlag af Familietradition fra kgl. Ordenshistoriograf, Dr. phil. Louis Bobé skød den unge dal Borgo sig ved Billardet paa Holsteinborg. (Jvfr. Louis Bobé, Esterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede IX, 406). – Om den strengt religiøse Stemning, der herskede paa Holsteinborg, jvfr. C. Løvenskiolds Udtalelse: „man troede sig hensat til et Kloster eller til Christian VI's Tid“ (L. Bobé i Danske Herregaarde ved 1920 I, 193) og E. G. Taubers Indtryk fra en Rejse 1828 (Personalhistorisk Tidsskrift 6. R. IV, 49 ff.).

⁴ Ludvig Henrik Carl Herman Lensgreve Holstein til Holsteinborg (1815–92), siden Konsejlspræsident, Overkammerherre.

ogsaa væmmes, hvis jeg var Arvingen, thi det Væsen, som der drives, er oprørende for sunde Gemytter. Dersom De nu, gode Olsen, ikke vil synes, at det er anmassende, at jeg indblander mig i Deres Anliggende, uagtet jeg har al Agtelse for Deres Hoved og Kundskaber og Iver for at sikre Dem og Deres Hanne¹ en god Fremtid, saa vil jeg sige Dem, hvad jeg synes vilde være det ønskeligste; muligt, at jeg feiler, men deri feiler jeg neppe, at det vilde være et Misgreb, paa Grund af yddre Forhold, at attraae en Skole paa Holsteinborg. At De som en fordomsfri Mand kun har ønsket det for at komme i en Stilling, som var blidere end den, som ligger nærmest for Dem, veed jeg fuldt vel. Dog, mange Veie gaae til Rom, siger jo Ordsproget. Dersom De, hvor De er, kunde faae den omtalte Kirkesang, Huus Leiligheden og – dertil Græsning til en Koe samt lidt Haugejord, og Deres saa hurtigt arbejdende Hanne kunde fortjene noget til Hielp ved Syning, troer De da ikke, at to saa ordentlige, nøisomme Mennesker kunde leve? Jeg spørger Dem ikke saaledes for at blive af med Deres Hanne, tvertimod, jeg viser mig i høi Grad uegennyttig derved, thi hun bliver mig kiærere hver Dag, og hun vil i utallige Henseender savnes usigelig af mig; dertil kommer, at hun er en Oeconomi for det Huus, som har hende, og i disse Pengetrange Tider er det af Vigtighed at spare; men det er dog især, fordi hun er mig saa kiær, som hun var mit eget Barn, at jeg hiertens gjerne beholder [hende], til jeg kan overgive hende til Dem, som jeg veed paaskionner hende og vist vil gjøre hende lykkelig.

Angaaende Grevinde Danneskiolds² Ønske at faae Skolen offentlig³ har hun jo indgivet Begiering; om denne er kommen med Deres om Kirkesangen til Cancelliet, og hvad der i saa Tilfælde var at

¹ Olsens senere Hustru, Johanne Nicoline f. Petersen, f. ca. 1817 i Kobenhavn (Folketælling 1850 for Baarse Herred, Jungshoved Sogn). Af Brevet fremgaar det, at hun maa have været i Huset hos Fru Oehlschlager.

² Johanne Henriette Valentine Lensgrevinde Danneskiold-Samsøe (1776-1843), Enke efter Christian Conrad Sophus Lensgreve Danneskiold-Samsøe (1774-1823), havde efter sin Mand bl. a. arvet Holmegaard med tilhørende Glasværk.

³ Efter Ansøgning fra Sognepræst G. E. Gotzsche i Fensmark, anbefalet af den paagældende Skoledirektion, organiseredes ved Kancelliskrivelse af 9. Juli 1840 den ved Holmegaard Glasværk af Enkelensgrevinde Danneskiold-Samsøe oprettede private Skole som en offentlig Skole, idet Glasværket samtidig udskiltes som et særligt Skoledistrikt. Der aabnedes ved denne Lejlighed tillige Adgang for den ved Glasværkets Skole ansatte Lærer til at blive Kirkesanger i Fensmark Sogn (Danske Kancelli, 1. Dept., Brevbog 1840 Nr. 2874-75).

vente, derom havde det været mig behageligt at kunne meddele Dem noget, men den, jeg har bedet om at skaffe mig dette privat at viide, har i disse Dage været upasselig og derfor ikke været i Cancelliet.

Saavidt kom jeg, da Hanne modtog Deres Brev, men uagtet hun siger mig, at De vil gaae til Holsteinborg og altsaa ikke nærer Danckwarts og min Frygt, vil jeg dog afsende mit Brev, siden det nu engang er skrevet. Vedbliver De Deres Ønske, vil De da ufortøvet melde mig det, og D. vil da ufortøvet af al Magt arbeide for Dem. Han erindrede Dem vel og vidste, at De var en vakker Mand, og alt, hvad jeg formaaede, meddelte jeg ham angaaende Deres og Deres Hannes Egenskaber og Duelighed; ligeledes omtalte jeg Deres mageløse Attest, hvorefter De, som jeg dengang forstod, blev antaget paa Holmegaard. Skulde De tænke, at een Fugl i Haanden dog i Grunden er bedre end ti i Luften, saa tilbyder jeg mig at virke paa Grevinde Danneskiold, som jeg udentvivel er i Stand til paa flere Maader. Vi ere vel anskrevne hos Baron Stamps¹, og De er nær beslægtet med Danneskiolds; paa denne Vei er jeg fuldelig overbeviist om, at Deres Sag vilde for vor Skyld bli[ve] talt paa allerbedste Maade. Baronessen tilbringer gierne flere Timer hos os, da hun gierne spiser hos os med Thorvaldsen, naar hun er i Byen, hun har Tillid til mig, det har hun ofte yttret mig, og hun har Godhed baade for Oehlenschläger og mig; hun vil gjøre sig en Glæde af at vise mig den Tieneste, hvorved jo i Grunden tienes Danneskiold mest. – Jeg har paa Godser, jeg har været i Besøg, erfaret, hvor stor en Bagatel det er for en Gods-ejer at give en Mand Græsning til en eller to Køer, et Stykke Jord til Hauge etc. Skulde det nu ikke være muligt at faae Een til at bort-give, hvad der intet koster dem at undvære, naar den, der kom med Forslaget, gav saa gyldige Grunde, som her kan gives lettelig.

1) Skal en Skolelærer kunde virke noget godt, maae han kunde gifte sig, ellers maae han tabe Lysten til sin Besværighed; han maae have den Løn for sin Slid, at have en Arne at udhvile sig ved.

2) *Hvad andre Skolelærere* have i smaae Kald, bør dog ikke nægtes den, som skal have flere Kundskaber end ellers, nemlig at kunne undervise paa *Tydsk*². Jeg kunde anføre mange flere Poster, men de

¹ Baron Henrik Stampe (1794–1876) til Nyso, gift med Christine Marguérite Salome f. Dalgas (1797–1868).

² Da Holmegaard Glasværks Skole søgtes af Børn af tyske Arbejdere, var Undervisningsproget Tysk (J. P. Mynsters Visitatsdagbøger 1835–53, udg. af Bjørn Kornerup, I, 211, jvfr. S. 212).

vilde da alle dreie [sig]¹ om Deres Iver for Deres Kald, Deres Duelighed til det, og saavidt behøver man ikke at gaae for at bevise, at Grevinden ikke er mod sin Skolelærer (slet hen), som hun burde, og allermindst som De fortiente det.

Dersom De kunde tænke Dem det paa Holmegaard *muligt* (naar Grevinden vilde det), at De indtil videre kunde blive ret vel tilfreds, saa anseer jeg det rimeligt, at hun kunde ledes. Vor Dronning er jeg saa lykkelig at være yndet af, hun ønsker undertiden at see og tale med mig, og da har jeg en Audientz ofte ikke lidet over een Time; det er just ikke min Lyst at anmode hende om Protection, men jeg var aldeles ikke bange for at bede hende om at formaae noget hos Grevinden, og De kiender jo nok Forholdet; Dronningens Broder er Grevindens Svigersøn², men det var maaske ikke engang fornødent at gaae saa høit. Min ældste Søn³ kiender meget godt Greven (Stamherren)⁴, og jeg veed vist, at han vilde med Varme tale Deres Sag. Men som sagt uden Deres Minde vil jeg intet foretage, hverken i den ene eller den anden Sag. –

Hvad nu Deres Ahnelse, gode Olsen, angaaer, at det hele Land efterhaanden vil blive anstukken af Helligheds Sygen, saa troer jeg dog, at De tillægger Grundt. for stor Indflydelse; vel forlokker han mange unge Mennesker, men der er⁵ ogsaa et mægtigt Modpartie og mange Dygtige, som staaer imellem begge, og som ogsaa har Tilhængere. Kongen er ogsaa langt fra at være eensidig, fra ham vil det ikke udgaae, at Præstekaldene skulde kun bortgives til disse sygelige Aander, som kunde blive Sværmere. Imidlertid forstaaer jeg godt Deres Frygt, men synes dog, at naar De nærer den i det Hele taget, maae jeg bekjæmpe den.

Det er et urimeligt langt Brev, men jeg vil saa gierne, at De skal faae Stenen af Deres og Hannes Hierte, og selv gad jeg havt mit Hierte lettet.

Lev vel og vær ikke forsagt! Jeg vilde ønske, enten De kunde

¹ MS.: som.

² Christian Carl Frederik August Hertug af Slesvig-Holsten-Sonderborg-Augustenburg (1798–1869) var gift med en Datter af den ovennævnte Enkelensgrevinde, Louise Sophie Comtesse Danneskiold-Samsøe (1796–1867).

³ Kammerjunker, Toldinspektør Johann Wolfgang Oehlenschläger († 1874).

⁴ Den senere Gehejmekonferensraad Christian Conrad Sophus Lensgreve Danneskiold-Samsøe (1800–86).

⁵ MS.: der.

komme til Hanne, eller hun til Dem, da De vist begge havde godt af at tale sammen alt dette angaaende.

Med al mulig Beredvillighed og
Hengivenhed Deres kiære Han-
nes og Deres

Christiane Oehlenschläger.

E.S. Hvad synes De om at komme hertil i Paasken istedet for at vandre til Jerusalem^{1??} Jeg veed med Vished, at der intet Kald er ledigt der, altsaa derved forsømmes intet, og dersom De vil derhen, maatte dog Dankw. først have skrevet, da var Vejen Dem banet. Her kunde De tale med den unge Grev Dannekiold, med flere, som kunde være Dem gavnlige. Kan De ikke faae at viide, om der ikke paa et af Universitetets Gods² er eller bliver noget ledigt; disse Kald bortgiver Consistorium, nemlig de ældre Professorer, og da vilde jeg gaae om til hver især og hværve Stemmer.

¹ Formodentlig et ironisk Udtryk for Holsteinborgeggen i Lighed med det ovenfor anførte „det hellige Land“.

² I et Brev af 28. Juni 1843 tilbyder J. W. Oehlenschläger at virke for at skaffe Olsen et Skolelærerembede paa Universitetets Gods. Det hedder her bl. a.: „jeg haaber, at flere af Consistoriums Medlemmer ville give Dem deres Stemme, naar jeg anmoder dem derom i min salig Moders Navn.“ (Original i Bakkehusmusæet.)

ÆSTETIK CONTRA TEATER

HEIBERG — HOSTRUP

AF

ROBERT NEIENDAM.

Før J. L. HEIBERG i 1849 blev Enedirektør for Det kgl. Teater, havde den unge cand. theol. C. HOSTRUP faaet opført „Intrigerne“, „Genboerne“, „En Spurv i Tranedans“ og „Eventyr paa Fodrejsen“. Det var JONAS COLLIN, som med sædvanlig Forstaaelse af det, der groede, havde brudt Vejen for ham. Med sine 30 Aar var Hostrup den heldigste blandt Landets yngre Dramatikere. Gennem ham blev Repertoiret beriget med hjemlige Skuespil, hvis Liv paa Scenen syntes varigt. Hans dramatiske Opbygningsevne var parret med sikker Personkarakteristik, Lune og Elskværdighed. Den akademiske Ungdom flokkedes omkring ham, og den gamle ADAM OEHLENSCHLÄGER skrev til sin Datter: „Hostrup er virkelig en Komødiedigter med en frisk, munter Aand“¹.

Man skulde nu tro, at den nye Teaterdirektør maatte betragte det som en stor Fordel for sit fremtidige Virke at have nogle Komedier paa Repertoiret, der altid samlede Publikum og gav Skuespillerne lønnende Opgaver. Men saadan ræsonnerede Heiberg ikke. Han var mere Æstetiker end Teaterleder. Med ét Slag fjernede han baade „Genboerne“, „Intrigerne“ og „En Spurv i Tranedans“ fra Spilleplanen. Da Hostrup spurgte om Grunden, svarede han aabent, „at ingen af de nævnte Stykker mere vilde komme frem paa Det kgl. Teater, hvortil de som Studenterkomedier efter hans Mening aldrig burde have faaet Adgang“². Det var ren Besked. En lignende Skæbne ventede Hostrups senere Sangspil „Familietvist“ og „Feriegæsterne“³.

¹ Oehlenschläger: Erindringer IV, 1851, pag. 288.

² C. Hostrup: Erindringer I, 1891, pag. 214. Meddelelsen maa være sket mundtligt, da Prot. over udg. Skrivelser fra Teaterdirektøren (RA) intet indeholder derom.

³ Anf. Skr. pag. 313.

Derimod tillod Heiberg fortsatte Opførelser af „Eventyr paa Fodrejsen“, da Stykket ikke forud var spillet af Amatører. Med Kendskab til Heibergs Psyke har Eftertiden Ret til at mene, at hans Afgørelse i dette Tilfælde ogsaa var betinget af, at hans Frue heri havde en af sine kære Roller, den jyske Johanne, som hun spillede henrivende naivt, omend med daarlig Dialekt. I Hostrups udelukkede Komedier optraadte hun derimod ikke. Hendes Gemal tænkte altid paa Placeringen af hende, naar han forhandlede om nye Skuespil; saaledes foreslog han Hostrup at gøre Taterkvinden i „Tordenvejr“ til en Hovedrolle, men da Forfatteren nægtede at forandre sit Stykke, vilde Fruen ikke spille deri.¹

Heibergs drakoniske Bestemmelse betød et stort Tab for Hostrup, men ærgrede især hans Ven KRISTIAN MANTZIUS, der ved Hjælp af Hostrups Muse havde skabt to af vor Scenes ypperste Skikkelser, Løjtnant v. Buddinge og Skræddersvenden Peter Ravn. Men end ikke Bevidstheden herom kunde ændre Teaterdirektørens Afgørelse. Heiberg fik nu en Uven i Mantzius, som blev et let Bytte for den kommende Høedt-Wiehe'ske Opposition mod Heibergs Styre, hvad Mantzius' anonyme Pjece „J. L. Heiberg og Det kgl. Theater“ (1855) er et talende Vidnesbyrd om. Ved at opføre Hostrups nye Sangspil „Soldaterløjer“ brød Heiberg iøvrigt selv den Regel, han havde opstillet; den lille Farce var nemlig ogsaa forud spillet af Dilettanter og tilmed i kunstnerisk Henseende ringere end de Komedier, han havde fjernet.

Ca. 25 Aar forud havde Heiberg været ude for en lignende bornert Kritik. Det var, da Rahbek modsatte sig Vaudevillernes Opførelse. Baade „Aprilsnarrene“ og „Recensenten og Dyret“ forekom den gamle Oplysningsmand aldeles uværdige paa en Nationalscene². Nu gentog Historien sig. Hostrup gav ikke Heiberg Lejlighed til at forsvare sit Standpunkt, og der opstod ingen litterær Strid, men Forholdet mellem dem blev køligt; iøvrigt havde Hostrup den Tilfredsstillelse snart at faa de udviste Komedier opført paa Casino i Amaliegade, hvor ogsaa hans nye Skuespil „Mester og Lærling“ havde Premiere (1852). I 1855 forlod han Hovedstaden for at blive Præst i Jylland, og da han samtidig ophørte med at skrive for Scenen, fik han sin tiaarige Teatervirken paa Afstand. Han overlod Mantzius at varetage de fælles Interesser – allerede tidligere havde han skrevet

¹ Anf. Skr. pag. 226.

² Jfr. Af Jonas Collins Papirer, 1871, pag. 73; 84.

til ham „„Genboerne“ tilhører i Grunden Dig mere end mig“¹ – og en Skuespiller, hvis Evne i højere Grad var kongenial med hans Muse, fandt han aldrig. Mantzius levendegjorde i alt fjorten Hostrup'ske Figurer, og nogle af dem (Birkedommer Krans, Løjtnant v. Buddinge) videreførte OLAF POULSEN helt ned til sin Afgang i 1917.

Thi næppe var Heibergs syvaarige Magtperiode afsluttet, før de Hostrup'ske Komedier vendte tilbage til Glæde for Publikum og til Gavn for Skuespillerne og Teatret. Nu var det Heibergs Tur til at ærgre sig. Hans Behandling af dem dannede i Grunden Indledningen til hans Fald som Teaterdirektør og var et stadigt tilbagevendende Angrebspunkt. Da han var død, udkom Hostrups Samlede Skrifter, og i den Anledning skrev ERIK BØGH et Par Kroniker i „Folkets Avis“², hvori han drog en Sammenligning mellem de to Dramatikere. Han kaldte Heiberg Nationalscenens første og Hostrup dens sidste Vaudevilledigter. Uden at gøre noget Forsøg paa at forringe Heibergs store Indsats hævdede han, at Heiberg havde gjort sine Studier paa Scenen og i Litteraturen, medens „det danske Folkeliv var et Skatkammer, hvortil han ikke havde Nøglen“. Men Nutiden krævede det „fotografiske Portræt“. Og dette var, mente Bøgh, netop Hostrups store Fortrin. Der optræder i hans Komedier „næsten ikke een Person, som man ikke tror at have kendt engang – uden at man kan sige hvor – kun saa meget ved man med Vished, at det maa have været herhjemme, thi de er saa danske, at de ikke vilde kunne leve, end sige være fødte, i noget andet Land“. Medens Heibergs Figurer, for Eks. Snedkersvenden i „Aprilsnarrene“, talte i en Art Brevstil, benyttede Hostrup det nuancerede Talesprog, der karakteriserer og levendegør. Og idet Bøgh beundrede Heibergs musikalske Begavelse og Evne til at finde og udnytte de rette Melodier³, gav han Hostrup Prisen som Visedigter, fordi han „tog Ordet lige ud af Munden paa Folket“. Det forekom ham derfor, at Hostrups Sangtekster ejede Fortrin, som Heibergs musikalske Overlegenhed ikke kunde opveje. Medens Heibergs Kunst førte til Duftvaudevillernes Blodløshed, bragte Hostrup Folkelivet og Folkesproget ind i Sangspillet. Læserne af Kronikerne mærkede, at Bøgh i sin egen Produktion ikke havde Heiberg, men Hostrup til Forbillede.

Denne Sammenligning irriterede Fru Heiberg og gav hende An-

¹ Originalen til Brevet findes i Teatermuseet.

² 1.-2. Decbr. 1865. Senere udgivet i „Dit og Dat“.

³ Jfr. Torben Krogh: Heibergs Vaudeviller (i musikalsk Belysning) 1942.

ledning til at skrive en Karakteristik af sin Mands Vaudeviller i Forhold til Hostrups. Hendes Manuskript meddeles her for første Gang¹. Hun ønskede det optaget i Memoireværket „Et Liv genoplevet i Erindringen“, men hendes Ven og Raadgiver A. F. KRIEGER skrev paa Omslaget: „Fragment (Hostrup), der søger en Plads, som ikke er let at finde“. Fragmentet blev da ogsaa udeladt, hvilket var en klog Handling af Krieger og Værkets Udgiver A. D. JØRGENSEN. Saaledes gik det til, at Hostrups Navn ikke blev nævnt i „Et Liv“, hvis to sidste, opsigtsvækkende Bind udkom faa Uger efter hans Død i Efteraaret 1892. Han stod da som en af Landets fredlyste Digtere, og Fru Heibergs Kritik af hans elskede Komædie „Genboerne“ vilde næppe være gaet stille af. Naar hun paastaar, at Kvinderollerne er „beregnete paa at spilles af Herrer“, er hun paa Vildspor; Rikke og Malle havde Modeller i Livet, og naar Fru SØDRING som Madam Smidt fik Lejlighed til at skabe et Mesterværk af træfsikker, københavnsk Karakteristik, var det, fordi Forfatterens Iagttagelser harmonerede med hendes Talent og Erfaring. Der er i disse Typer ikke den ringeste Beregning i Retning af at benytte noget feminint i komisk Belysning hos mandlige Fremstillere. Men da der ikke dengang fandtes kvindelige Studenter, var Hostrup nødt til at lade Rollerne udføre af Mandfolk. Ved Udeladelsen af Fragmentet slap A. D. Jørgensen for at faa føjet et Angreb fra Erik Bøgh til de mange andre, han maatte besvare. Bøgh havde ikke svært ved at sætte sine Modstandere i ironisk Belysning, og i dette Tilfælde vilde Opgaven tilmed have været let, da Heiberg samtidig med Afvisningen af Hostrups Komædier gav rigelig Plads for saadanne Duftvaudeviller som „Slægtningerne“, „En Søndag paa Amager“ og „Abekatten“; hans Frues Forfatterskab til de to sidste var fra 1890 ikke længere nogen Hemmelighed. Men hvad Heiberg havde valgt at spille i Stedet for Hostrups Komædier, kom hun klogeligt ikke ind paa; hun holdt sig til æstetiske Betragtninger og paakaldte Hjælp fra sin Ven Biskop MARTENSEN:

„I Mai 1848 gik Hostrups „Eventyr paa Fodreisen“ første Gang. Jeg spillede heri den lille jyske Johannes Rolle. Dette Stykke er utvivlsomt Hostrups bedste dramatiske Arbeide; det blev skrevet for det kongelige Theater, ikke som de tidligere af hans Comedier, for en lystig, halvt privat Studenterkreds, hvor Forfatteren maatte afpasse

¹ Orig. findes i det Heibergske Arkiv i RA. Jvfr. „Et Liv“, IV. Udg. IV, pag. 153.

sit Stykke efter de Kræfter, han raadede over imellem de unge Studerende, hvis private Eiendommeligheder ofte bleve benyttede til Moro for dem selv og Andre, hvis Tyvesprog fra deres lystige Samlag ofte var indflettet i Dialogen, og her gjorde sin Virkning, medens det hos de Uindviede ikke kunde frembringe den Virkning, hvortil det sigtede, da man ikke kjendte Oprindelsen og Betydningen deraf. Damerollerne i disse Stykker vare beregnede paa, at de spilledes af Herrer; mangen en Replik og Situation var kommen ind i Stykket med Hensyn paa denne Forklædning og gjorde paa Grund af denne sin comiske, ofte groteske Virkning paa Tilhørerne. Disse Comedier vare altsaa fra Fødselen af henviste til den Kreds, for hvilken de vare skrevne, og hvor det kunstneriske, som findes i dem, var aldeles tilstrækkeligt for det Publikum, som kom netop for at more sig over dette halvt private, halvt offentlige Dobbeltspil; det Piquante var netop at faa Lov til at titte bag disse Studentercoulisser, at se sin Mand, sin Søn, sin Broder paa Brædderne, som i Dagligstuen, fortroligt skjemtende med Venner og Bekjendte over Lamperækken, uden at Dommen over deres Præstationer var et Livsspørgsmaal for dem. Det var en selskabelig Leg i det Store, og Tilskuerne morede sig kosteligt, idet de selv vare med i Legen. Nu er det desværre saa, at meget Faa forstaa at trække en Grænselinie, at gjøre den rette Forskjel mellem en saadan Leg og en virkelig Kunstpræstation. For de Fleste er det Hip som Hap, og de indse ikke, at hvad der her har sin Kraft, fordi det er en Spøg, taber denne, hvor Alt skal være fuld Alvor, og at denne Spøg overført paa en virkelig Scene faar noget Plat og Raat, der ikke kan taales i den virkelige Kunst. Ikke faa Studenter ere af deres Studenterpræstationer blevne forførte til at betræde den virkelige Scene, og det har da viist sig, at hvad der hist gjorde Lykke, ingenlunde forslog her. Ved en Aften at sidde i Parquettet paa det kongelige Theater, hvor en forhenværende Studenter-skuespiller udførte en comisk Rolle, blev Forskjellen mellem hist og her mig ret tydelig. I en burlesk Situation kunde samme unge Talent ikke selv bare sig for at lee, saa megen Umage han end gjorde sig for at betvinge sin Latter. En Herre, der sad bag mig, udbrod da indigneret: „Det er uforskammet mod Publikum, at en Skuespiller leer med, hvilket jo ophæver al Illusion“, og en tilrettevisende Hyssen hørt. Jeg tænkte ved mig selv: Ja, min Ven, *hist* vilde hele Huset have skoggerleet med dig, *her* bliver din Latter mødt med Hyssen; mon du nu heraf lærer Forskjellen mellem *Hist* og *Her*? Men som det gaar med Spillet, saaledes ogsaa med Stykket hos den, der veed

at skjelne mellem Spøg og Alvor. Men vil man sige: Alverden har jo leet i det kongelige Theater over Hostrups Stykker, fundet dem fortræffelige, ja enkelte Kritikere have sat dem over vore første dramatiske Digtværker. Ja, jeg har hørt og seet det, men det maa vist have følgende Grund. Studentercomediernes Eiendommelighed er, at de ere private, Publikum har ligesom digtet dem med; Personerne ere virkelige Personer, hentede fra denne eller hin Gade, fra dette eller hint Conditori, fra det eller hint Clubbal, de ere altsaa virkelige Personer, som man ikke behøver at søge længe om. De fleste Tilskuere føle sig som hjemme, hos Peer og Hans, hos Bine og Trine, og de ere henrykte over, at disse kunne bruges til Hovedroller i en Comedie, og derved løftede op over deres egen Tilværelse. Man leer over det *Virkelige*, men ikke over det *Sande*; men disse to Ting ere høist forskjellige¹. Det Virkelige trænger ikke til Kunst, det Sande derimod behøver at gjenemtrænges af Kunst for at blive Virkelighed. Man leer ad det rent Virkelige, men det Sande leer man først over, naar Kunsten træder i dets Tjeneste. Men de allerfleste Tilskuere og Kritikere leve i den Indbildning, at de ønske Kunst; nei ingenlunde, de ønske Virkelighed fremfor Alt. Heraf følger imidlertid ikke, at *virkelig Kunst* intet Indtryk kan gjøre paa dem, oh nei, de kunne ypperligt henrives af det Sande, thi dette har en Magt i sig selv, som overvinder Alle, men de vide kun ikke at gjøre Rede for, hvori Forskjellen bestaar; de have i det Høieste en Følelse af, at det er to forskjellige Verdener, mellem hvilke de bevæge sig. De kunne godt paa en Gang henrives af en Erik Bøgh og en Bellman, men de vide ikke, at hos den Første nyde de den raa Drue, hos den Sidste den ædle afgjærede Vin; den Første kan undertiden underholde, den Sidste løfter Sjælen op i en høiere Stemning; af den Første leer man kun, af den Sidste leer man gennem Taarer. Latteren hos den Første faar Ende, Latteren hos den Sidste er uendelig; thi den bærer i sig Kraften til en evindelig Fornyse. Mon dette skeer blot ved, at han har hentet sine Figurer ud af Virkeligheden? Nei, Fornyselsens Bad bestaar i, at disse Figurer bæres og løftes af Strengenes Klang paa Apollos Harpe; i Foreningen af det Virkelige og det kunstnerisk Sande ligger det evige Liv i en Digtets Frembringelser. Hr. Erik Bøgh har udtalt en Fordring til vore Digttere, som man lægge nøie

¹ Ved Ordet „forskjellige“ staar med Kriegers Haand og med lysere Blæk: „Ikke klart“, hvad der formentlig gælder Linierne „men ikke om det Sande . . . i dets Tjeneste“.

Mærke til, thi den er yderst characteristisk. Han fordrer Photographiens Nøiagtighed, en Fordring, han er henrykt over at finde opfyldt i Hostrups Comedier. I den *photographiske* Nøiagtighed i et Digterværk søger denne Folkedigter Poesiens Ideal. Hvorledes mon det var gaaet Bellman, om hans Figurer fra Danseboden paa „Gröналund“, de Berusede med de Ædru, Skøgerne med de blodige Slagsmaal, af hans Haand vare blevne fremstillede photographisk, i Stedet for, at han lader dette Selskab synge om Tritoner, Neptuner og Venus' hele Stat? Mon disse Billeder havde gennemtrængt hele Norden, hvis deres Værd væsentligt havde været photographisk? Nei, en virkelig Digter synker ikke ned til Photographien, lige saa lidt som en virkelig Maler nogensinde vil gjøre det; thi fra det Øieblink ophørte det Digteriske i dem, og det gjaldt kun at være en meer eller mindre talentfuld Copist efter Virkeligheden; om Inspiration kunde der da ikke længere være Tale.

Et Stykke som Hostrups „Gjenboerne“ morer unegteligt ved sin Virkelighed, idet man sættes ind i den Illusion, at man selv er kommet i Selskab med Kobbersmedefamilien og befinder sig i deres Dagligstue; for en enkelt Gangs Skyld kan det jo mere En at titte ind bag disse lumre Vægge, men man er dog meget tilfreds med atter at slippe ud i lidt friskere Luft end den Transtøveluft¹, der her paa-trænger sig Ens Phantasi. Bellman lukker Skodder og Vinduer op og ser ud mod Stjernerne, men dette Middel mod en lummer Luft er her forsømt, med andre Ord, det Digteriske mangler, det er kun Virkelighed, vi skue.

I Modsætning hertil staar Hostrups „Eventyr paa Fodreisen“. Hvilken Sommerluft strømmer En imøde ved de to unge Menneskers første Indtrædelse! Allerede paa dette Punkt viser sig den kunstneriske Behandling, idet Skriverhans og Morten som en kvalm Sumpdamp ere skikkede forud for denne friske Luftning, som den kjække Ungdom fører med sig. Det hele kunstnerisk afrundede Stykke efterlader et høist poetisk Indtryk. Det er et virkeligt Sangspil, som Forfatteren kalder det. Det Musikalske slynger sig lyrisk skjønt ind i Prosaen; det kunde ikke undværes, hvilket er Tegnet paa, at det ikke som i saa mange Vaudeviller – paa Heibergs nær – er indlagte Sange, men at Stykket har musikalske Elementer i sig, der maa udfyldes, og de

¹ Udtryk fra „Dagbladet“ mod Bondevennerne. Man mærker, at Fru Heiberg nylig har læst C. K. F. Molbechs Art. „Om at rydde Poesien afveien“ i Dagbl. 26. Febr. 1867.

udfyldes her paa rette Maade og paa rette Sted. Heiberg satte stor Pris paa dette Stykke og glædede sig over Litteraturens Berigelse med dette Arbeide. Vil man nu sige, at *disse* Hostrupske Figurer ere mindre sande, mindre hentede ud af Livet, fordi de paa een Gang ere *virkelige* og tillige i kunstnerisk Forstand sande? Det lader sig dog vel ikke paastaa. Hr. Bøgh, der gjerne paa en Gang hos os vilde være, hvad Bellman har været i Sverrig og Aristophanes i Grækenland, har fundet sig oplagt til at ytre, at Heibergs Vaudeville-Figurer ikke vare danske, fordi de ikke som Hostrups – her kan dog vel kun være tænkt paa Studentercomedierne – vare hentede dybt nok nede i Almuen. Borgere som de, der fremstilles i „Kong Salomon og Jørgen Hattemager“, mener han findes ikke mere i vort Samfund; Livet i de smaa Kjøbstæder svarer ikke mere til dette Billede, siger han, og heri har han fuldkommen Ret, men de *svarede* 1825 virkelig hertil; ellers vilde man vel ikke have gjenkjendt sig selv i dem, da de første Gang under uhyre Jubel bleve sete fra Scenen. Sagen er denne: 1848 forvandlede med eet Slag vore Spidsborgeres ydre som indre Væsen; Folket blev som ved et Trylleslag løftet høiere op, saa at den Forfatter, der 30 Aar efter vilde bruge de samme Skikkelser, som Heiberg havde benyttet, nødvendig maatte fremkomme med helt andre Figurer. At Hostrup har hentet sine nogle Maal lavere i Samfundet beviser dog ikke, at kun det lavere Maal er sandt, men det lidt høiere falsk. Disse ere lige saa danske som hine. De Holbergske Figurer ere dog vel og danske, skulde man tro, uagtet det er andre Hr. Sørensen end Heibergs eller Hostrups. Naar Hr. Bøgh mener, at Heibergs Vaudeviller ere mindre nationale, fordi en af dem spilles i Dyrehaven, en anden i Charlottenlund, en tredie i Rosenborg Have og atter andre paa Gaden, da maa en saadan Mening anses som Noget, der slet ingen Mening er i. Han mener og, at de kvindelige Figurer i Heibergs Vaudeviller ere udenlandske Damer, og ikke danske. Sophie i „Nei“ ikke en dansk Pige, fordi hun staar i en Kjærlighedsforstaaelse med sin Onkels Logerende! Det er jo paa en Maade ganske rørende, at Hr. Bøgh lever i en saadan Uskyldighedstilstand, at han ikke kjender denne Side af det kjøbenhavnske Liv, ikke veed, i hvilken Grad denne Trafik med at have unge Logerende ofte er ligefrem beregnet paa at skaffe de unge Døtre Kjærester, som de kunne være tjente med. Og skjønt jeg nødig vil henføre Sophie til de unge Piger, der lægge an paa Sligt, er det ganske vist, at hvad hun her foretager sig, skeer i hundrede kjøbenhavnske Huse. Heiberg har ofte med en vis Vemod klaget over, at det, som han selv ansaae som det væsent-

ligste Element i hans Vaudeviller, det som især adskiller dem fra de franske Vaudeviller og de fleste danske Efterligninger af hans, aldrig ret er fattet af Publikum og ofte forhutlet af Skuespillerne, nemlig det lyrisk-musikalske Element i disse¹. Sange f. Ex. som dem, som Viva, Keiser synge i „Recensenten og Dyret“, som dem, der ere spredte næsten i alle hans Vaudeviller, hvor Situationen hæver sig op til den lyrisk-musikalske Høide, hvor mange ane vel, at det var den Basis, hvorpaa de burlesk-comiske Figurer først viste sig i deres Styrke? For at Lyset kan virke, maa der være en Baggrund, hvorfra Forgrunden kan springe frem; denne fint nuancerede Baggrund har – ja jeg vover at sige det, kun Heibergs Vaudeviller, og derfor kan de aldrig, lige saa lidt som de Bellmanske Sange, til Trods for de spidsborgerlige Figurer, som findes hos begge, synke ned i Plathedens Trivialitet. Enhver som har Øre, Øie, Sans herfor, vil ogsaa have lagt Mærke til, at disse lyriske Sange netop ere dem, paa hvis Form der er anvendt den største Omhu. Det er alle lyriske Digte, der endog klinge uden Melodiens Hjælp. Hostrup har villet efterligne dette, men her viser sig netop Forskjellen. Naar Hostrup endog i sit bedste Arbeide, „Eventyr paa Fodreisen“, paa det meest lyriske Punkt lader sin Elsker ud-bryde²:

De har jo sagt, at saa deiligt
netop der er nu ved Stranden,
hvis det da er Dem beleiligt
gaa vi derved med hinanden.

og senere, hvor de Elskende mødes³:

Nei Laura Ordet trænger
dybt fra mit Bryst
ja dybt fra mit Bryst o. s. v.

da er dette Vers, som unegteligt kunde skrives af den, der ikke havde en poetisk Blodsdraabe i sig. Paa disse Punkter viser Hostrups Indskrænkning sig; det er det heldige Valg af Melodien og ene dette, der løfter Ordene op, saa de klinge som Poesi. Den, der ikke har Sans til at opfatte det lyriske Element i Heibergs Vaudeviller, kan

¹ Jvfr. Torben Krogh: Heibergs Vaudeviller. 1942.

² 2. Akt, Scene 11.

³ 3. Akt, Scene 8. Citatet er ikke korrekt. Verset lyder: O Laura, Ordet trænger dybt fra mit Sind – saa dybt fra mit Sind o. s. v.

slet ikke opfatte dem. Dog – lad Heibergs Vaudeviller tale for sig selv, indtil der kommer En og taler for dem, der har Kjærlighed til dem, der har Forstaaelsen af dem, som jeg, men tillige har, hvad jeg savner, Evnen til at gjøre Forstaaelsen af dem klar for Andre.

„Eventyr paa Fodreisen“ er, som sagt, af Hostrups hidtil værende dramatiske Arbejder det fuldendteste; de Stykker, han senere har skrevet, have store Fortrin, men tillige saa store Mangler, at enhver ny Fremdragen af dem kun vil være kortvarig¹.

De Aftener, hvor jeg spillede i Eventyret paa Fodreisen, henregner jeg til nogle af mine glædeste. Stykkets Duft – om jeg tør bruge dette i Ban[d] lyste Udtryk² – virkede paa mig som en Skovtur i deiligt Veir iblandt gode Venner. At min Rolle heri var af de mindre, forhøiede min Nydelse; thi naar man, som saa ofte, altfor ofte, var min Lod, maa spille de saakaldte Hovedroller, paa hvilke hele Stykket hviler, da nyder man i mindre Roller dobbelt sin Frihed, idet man lettes ved Tanken, at hele Ansaret ikke hviler paa Ens Skuldre. Man overlader sig til Nydelsen af sit Spil og Stykkets Skjønhed, idet der her ikke fordres af os, hvad der tit overskrider vore Kræfter. Hvilken Lystighed var der indbyrdes imellem os paa saadanne Aftener! Vor Lystighed fra Coulissen bragte vi med paa Scenen, og jeg tør sige, at Stykkets Udførelse ikke vandt Lidt derved. Skuespilleren føler ofte bedst, om Digterværket har et endeligt eller et uendeligt Liv i sig. Hvor Endeligheden hersker, der trættes, der mattes han selv og hans Interesse hurtigt, og Arbeidet bliver et Slid, byrdefuldere for hver Gang, det skal gjentages, thi Intet løfter Aanden, der altsaa maa forceres frem. Hvor derimod Poesiens uendelige Magt er tilstede, der løfter den os op, selv naar vor Aand er mat og sløv. Hvad tilveiebringer denne Sommerstemning i „Eventyr paa Fodreisen“? Sandelig ikke de stereotype photographiske Billeder med denne endelige Fuldendthed, som aldrig kunne findes i et Digterværk, hvor den hele poetiske Stemning er Opgaven; en Digter løftes for høit til at befatte sig med alt det Minutieuse, han vil *Totalindtrykket*, intet Mere og intet Mindre. Et Sangspil, løftet af det musikalske Element, forsmaar denne prikkede Udførelse; det overlades til det egentlige Characterstykke, hvor al slig photographisk Udførelse kan høre hjemme, og selv her forsmaar de store Aander det, thi de trænge ikke hertil.

¹ Fru Heiberg fik ikke Ret i denne Profeti.

² Betegnelsen „Duftvaudeviller“ anvendtes ²¹/₉ 1853 af J. Voltelen i „Fædrelandet“ og brugtes i haanende Betydning.

Shakespeare er dog vel Charactermaler, skulde man tro, men han er for stor en Digter til kun at søge Charactertegning i alt dette Smaa. I faa store, af Sjælens Dyb hentede Træk, indførte i en gribende, betagende Situation, indførte han sine Characterer, der ere saa langt fra Photographien som Himlen fra Jorden. Men den Tid er vel ikke fjern, da vore Photographkritikere ville bevise klart som Solen, at Shakespeare er en forældet Digter, efterdi han ligesaa lidt som andre udødelige Digtere har fordybet sig i den photographiske Udmaling af de Individuer, som bære Digterværkerne. Og nu de store Malere! Hvad skal der blive af dem og deres Stræben, naar dette Raisonnement vinder Indgang? Dog I lykkelige Digtere, lykkelige Malere, naar man i bundløs Træthed har betragtet Photographier i alle Retninger tilstrækkeligt, da staar Eders Værker der og ville afløse Prosaens Virkelighed med deres guddommelige Poesis Sandhed, som man da atter vil gribe med en Hungrigs hele Begjærlighed og Trang, og I ville atter fremstaa i fornyet Ungdom.

Det er et Kjendetegn paa alt Stort og Herligt, hvor mange Fornyerelser det bærer Kraften i sig til at opleve; man kan vist sige, at jo oftere det kan taale at ihjelslaas for atter at leve op paany, des større Vidnesbyrd er der givet for, at dets Liv har havt sin fulde Berettigelse, og at dette Liv bestandigt vender tilbage med fornyet Autoritet. De første Digterværker have i Tidernes Løb *mange Opstandelser*, og hver Gang vende de styrkede tilbage til Livet. Jeg ser det, jeg føler det, denne Tid har Trang, maaske med Rette, til det minutieuse, psykologiske Sjælemaleri. Den vil faa sin Trang stillet, idet Værker af denne Art ville fremkomme fra Nord og fra Syd. De bedste af disse ville vække Menneskene til mere Alvor, til mere at skue ind i deres egen Sjæls Dyb; disse Værker ville atter fremkalde en Oversvømmelse af Efterligninger, hvis Dybde vil ligge paa Overfladen, medens de indvendigt ville være hule, som en tom Nøddeskal, der savner al Kjærne, og vil man da lidt efter lidt væmmes over al denne tilsyneladende Kløgt og Dybde, man vil føle sig træt og mat af den trøstesløse Grublen, og man vil længes efter den uskyldige Luftning fra hin Poesiens Verden, der løfter vor Sjæl op over det photographiske Hverdagsliv ind i den ideale Verden, der er et Speil af vor Sjæls Forhaabninger til hin Verden, hvor vore Sjæle sukke efter at lande, naar dette Jordeliv ender. Naar den Længsel kommer, da løftes Poesien paany op paa sin Throne, og de længst forglemte Værker holde atter deres Indtog til Trøst for Menneskenes Trang efter en Idealitet, der en Stund har

været i Landflygtighed, fordi Menneskene troede den unødvendigt og falsk i sine Virkninger.

Da jeg en Aften [i] 1867 netop havde nedskrevet ovenstaaende Bemærkninger, kom min trofaste Ven Biskop MARTENSEN og Hustru for at aflægge mig et Besøg. Jeg var i Tanken endnu fuld af det Nedskrevne, og Talen faldt paa E. Bøghs vrang Bedømmelse af Heibergs Vaudeviller. Med sin sædvanlige Aandsklarhed udtalte Martensen sin Mening om det Forkerte i denne Anmeldelse. Jeg bad ham nedskrive sin Anskuelse, og han sendte mig Dagen efter følgende Brev, dat. 19.de Marts 1867¹:

De har, kjære Veninde, ønsket, at jeg i Korthed skulde meddele Dem mine Tanker om E. B.s Artikel om Vaudevillen. Jeg vil da knytte det Lidet, jeg har at sige til denne Yttring: „at Nutiden (i dramatiske Værker, der opføres paa Scenen) fordrer et fuldstændigt photographisk Portrait af den Optrædende“.

Denne Yttring forekommer mig aldeles at karakterisere det Upoetiske i Forf.s hele Opfatning. Ingen Maler, Digter eller Skuespiller, der er sand Kunstner, vil indlade sig paa at levere Photographier, men vil stille sig som Opgave paa Virkelighedens Grundlag at frembringe ideale Skabninger. I en Vaudeville ville Photographier ganske særligt være at forkaste, fordi denne Digtart aldeles ikke kan eller lægger an paa gennemførte Characterer, idet en Vaudeville langt mere er et Situations- end et Charakterstykke og derfor kun skizzerer Charaktererne. Idet Forf. fordrer, at Vaudevillen skal photographere Personer, der ere hentede fra Folkelivet eller fra Samfundets laveste Classer, opstiller han en Fordring, der ikke blot støder mod Vaudevillens, men mod al Poesies Væsen. Hvad Interesse kan det dog have at see nogle udannede og simple Personer photographerede paa Skuepladsen? Og hvilken Anledning er der til at forlade den virkelige Verden for at see den i al dens Endelighed og Particularitet copieret og gjentagen paa Skuepladsen? Og bliver det bedre derved, at denne Endelighed bestemmes som national og folkelig? Maa man her ikke anvende Schillers Ord:

„Aber das habt Ihr ja Alles weit besser zu Hause“.

Hvad man derimod ikke har i den virkelige Verden og ikke har i sit Hjem, er Lunet og det Comiske i den Heibergske Vaudeville,

¹ Originalen findes i Fru Heibergs Ark. (RA).

er Foreningen af det Comiske og det Romantiske, er den forunderligt henrivende S sammensmeltning af Poesien og Musikken, hvorved man fra Endelighedens Prosa hentrylles i en ideal Stemnings Uendelighed, fornemmer de frigjørende Virkninger af usynlige Genier, der ere langt høiere end de synlige Personer. Det Individuelle, hvorpaa E. B. lægger saa stor Vægt, bør i en Vaudeville ikke væsentligt søges i de Personer der fremstilles om end disse bør være ikke blot let, men ogsaa skarpt skizzerede Individualiteter. Det vigtigste er, at Stykket i dets Heelhed er en Individualitet d. v. s. en udelelig Eenhed af de poetiske og musicalske Elementer. At enhver af de Heibergske Vaudeviller, som Hele betragtet, er en plastisk-musicalsk Individualitet, er hævet over al Tvivl. Hvorvidt dette gjælder om den Hostrupske Vaudeville, og hvorvidt de ovenomtalte usynlige Genier, der sammenføre, sammenholde og bære det Hele, ogsaa her ere tilstede, maa jeg lade staae hen. Vist er det, at Heiberg aldrig vilde have indladt sig paa i noget af sine Stykker at fremstille *folkelige* Characterer i *E. B.s Mening*. Som alle sande Digtere betragtede Heiberg Poesien som det Grundvæsentlige i et Digterværk, og Alt Andet, ogsaa det Nationale og Folkelige, var ham underordnet Poesiens Formaal.

Der gaar en photographisk Retning igjennem vor Tid. Vor nordiske Kunstscole forlanger, at Malerne skal photographere vore nordiske Egne; og den nynorske Digterscole tilstræber Photographier af de gammelnordiske Helte¹. Men det vil have sit Forblivende ved det, som var fra Poesiens og Kunstens Begyndelse, at Idealet er høiere end Virkeligheden, og at Virkeligheden stræber henimod Idealet; og at det er Poesiens og Kunstens Bestemmelse i sit Tryllespeil at vise os en Formæling af Begge.

De seer, at jeg for min Deel vedbliver at holde fast ved, hvad jeg i Kunsten maa kalde den eneste sande Tro. Jeg føler ikke Lyst til yderligere at beskæftige mig med denne Anmeldelse, hvis egentlige Tendens kun er Middelmaadighedens og Ubetydelighedens Selvpøførelse. Derimod har jeg paany følt mig gjennemtrængt af Taknemlighed imod Heiberg for Alt, hvad han har givet os, og mod *Dem*, dyrebare Veninde, for Alt hvad De har givet os i de mange ægte poetiske Skikkelser, De har fremstillet, i det De i Ordets høieste Betydning har samvirket med Digteren, digtende og skabende i hans Aand, det være sig den comiske eller den tragiske Digters. Man kunde

¹ Martensen tænkte her paa Ibsens og Bjørnsøns Ungdomsdramer, f. Eks. „Hærmændene paa Helgeland“.

maaske fristes til, af alle disse Skikkelser at ønske sig virkelige Photographier. Dog vilde dette være feilagtigt; thi kun en Maler, skjøndt her fritagen for at idealisere, vilde levende kunne fremstille, hvad her skulde vises. Og atter – hvad kunde det blotte Billede hjælpe, da Maleren ikke kan gjengive Ordet og den sjælfulde Stemme? Derfor ville vi glæde os over, at vi i vort Indre have kunnet optage et stort, udeleligt Indtryk af det Hele. *Mnemosyne*, som er Musernes Moder, vil selv sørge for, at vi trofast bevare, hvad der hører til det Bedste, vi af hendes Døtre have modtaget.

Deres taknemlige og oprigtigt hengivne

H. L. MARTENSEN“.

Fru Heibergs Dom over „Genboerne“ fremkalder nu kun Smilet. Stykket staar uanfægtet som et uvisneligt Tidsbillede i vor dramatiske Litteratur. Det lever og fængsler Mennesker den Dag i Dag, hvad enten det spilles af Teatrets fremragende Kunstnere eller af Studenter. Det var Mindeforestillingen i Anledning af Stykkets Hundredaarsdag i 1944 et Bevis paa. Biskop Martensen veg da ogsaa forsigtigt udenom, da han skulde udtale sig om Hostrups Genius. Han var Kirkens Primas og Hostrup Sognepræst, og fremfor at skrive noget, der ikke kunde holde, lod han Bedømmelsen staa hen og nøjedes med at gennemhegle Erik Bøgh for hans Krav om det „fotografiske Portræt“. Det var Romantiken, der ogsaa her tørnede sammen med Realismen.

For at Heiberg ogsaa i Forholdet til Hostrup kunde ligge uplettet i sin Grav, tog hans Frue ikke i Betænkning at hefte Begrebet „lummer“ ved den skikkelige Kobbersmedefamilies Stue og at udtale sin Tilfredshed med „atter at slippe ud i lidt friskere Luft end den Transtøvleduft, der her paatrænger sig Ens Fantasi“. Det var den formelle, den mindst tiltalende Side af hendes Væsen, som her fik Udtryk, men i Praksis gjorde Etatsraadinden intet Forsøg paa atter at faa Hostrups Komedier fjernet i de syv Aar, hun paa sine ældre Dage var Teatrets Førsteinstruktør. „Genboerne“ trivedes da Side om Side med „Intrigerne“ og „En Spurv i Tranedans“, og hun rakte endog sin magtfuldkomne Haand ud mod Værker af de to Nordmænd Ibsen og Bjørnson, hvis Ungdomsarbejder Heiberg ogsaa havde afvist. Et er Æstetik, praktisk Teater er noget andet. Hvis Heibergs Opfattelse af „Genboerne“ var blevet opretholdt, vilde vor nationale Scene være blevet berøvet FRITZ HULTMANN'S Klint, Personifikationen af den Hostrup'ske Student, et Paradigma paa ungdommelig, skyldfri Livsglæde i natur-

lig, indtagende Form. Og hvis Heiberg havde anet den Fremtid, som ventede Ibsen og Bjørnson, havde Samtiden kunnet faa N. P. NIELSEN at se i „Hærmændene paa Helgeland“ og FRU HEIBERG og MICHAEL WIEHE i „Fru Inger til Østråt“. Romantikens store Kunstnere var i saa Tilfælde blevet Banebrydere for Henrik Ibsen paa den danske Skueplads.

TO BREVE
FRA SOGNEPRÆST NICOLAUS EVALD I HØJST
ANGAAENDE HANS SØN ENEVOLD EVALD

MEDELTE VED

THOMAS OTTO ACHELIS.

Efter sine Studieaar i Kiel og Jena kom ENEVOLD EVALD tilbage til den gamle Højt Præstegaard og begyndte her at holde Forsamlinger, at prædike og katekisere. Den nye pietistiske Retning vakte heftig Modstand hos en Del af de gamle Præster. Hans Far, NICOLAUS EVALD, giver i Anledning af en Præsts Indberetning en Redegørelse til Provst SAMUEL REIMARUS i Tønder over disse Forsamlingers Oprindelse og Natur¹. Alligevel blev det Enevold Evald forbudt, at holde kirkelige Forsamlinger i Kirken og Skolen. Derom beretter Faderens andet Brev til Provsten; han anmoder Provsten, ikke paa sin Visitatsrejse at gaa Højt Sogn forbi.

I

Hochehrwürdiger

Höchstgeehrter H. Kirchen-Rath und Probst!

Dero Hochehrwürden verlangen auf Bericht eines Predigers von einem vermeinten besondern Gottesdienst, so mein Sohn mit Catechesiren hält, zulängliche Nachricht. Diesem zur schuldigen und gehorsamen Folge muss berichten, dass mein Sohn neulich zu Haus angelanget, er kurz darauf des Sonntags Nachmittag hinunter ging

¹ Brevene findes i Tønder Provstearkiv. De er tildels oversat af Carsten Petersen, Slesvigske Præster, 1938, S. 94-5, men fortjener nok at udgives in extenso.

zu meiner Frau Schwiegermutter¹ und ihr Jfr. Tochter² und hielt einige Unterredung mit ihnen aus Gottes Wort. Das gefiel ihnen so wohl, dass sie baten, er mögte alle Sonntag zu ihnen kommen; das tat er auch gerne, meine Liebste³ und Kinder gingen mit, sie fingen an erst einen Gesang mit einander zu singen, darauf erklärte er ihnen etwa einen geistreichen Spruch auf eine viertel Stunde, welche Erklärung sie mit einem Gebet und Gesang beschlossen, und darauf kamen sie nach Haus. Wie solches einige in der Nachbarschaft hörten, die einige Anreizung bei sich spürten, den Sabbath besser als bis dato geschehen, zu feiern, kamen sie von freien Stücken auch dahin, begehrten, dabei zu sein und zuzuhören, welches sie ihnen nicht abschlagen konnten oder wollten.

Da das Gerücht hiervon weiter ausbrach, versammelten sich nachgerade allzeit mehr von denen, die Lust dazu hatten, also dass sie in ihrem Hause keinen Raum mehr hatten, verlangten also solch ihr christliches Unternehmen in der Kirchen, wo besser Raum war, auszuüben, welches ich ihnen nicht wissen abzuschlagen. So viel lieber, weil ich versichert war, dass alles auf die Ehre Gottes und Erbauung der Seelen abgesehen war und nichts daselbst gehandelt ward, als was Gottes reines und heiliges Worte im Munde hat, und thut nichts anders als singet erst einen geistreichen Gesang, darauf erkläret er ihnen etwas aus dem Catechismo und moralisieret kürzlich darüber stehend im Beichtstuhl, beschliesst also selbige Erklärung mit einem kurzen Gebet und Gesang, und also gehen sie wieder aus einander. – Ich habe auch selbst solchen Versammlungen dann und wann beigewohnt und nichts ungebührliches oder unrichtiges dabei verspüret, habe mich vielmehr herzlich darüber gefreuet, dass einige Seelen gefunden werden, die Lust und Belieben tragen, Gottes Wort und Willen anzuhören; wollte Gott, dass sie solches mehr und mehr mögten zur Besserung ihres Lebens bei und in ihm wirken lassen. – Diese ist also kürzlich die wahre Beschaffenheit und Nachricht hiervon. Möchte also wohl wissen, quibus verbis, quo animo et qua intentione der Prediger solches Ihro Hochehrw. vorgebracht, weil

¹ DOROTHEA APOLLONIA, * 1644, † 1724, begr. 5/12, gift med JOHAN PRÆTORIUS, Præst i Højst.

² Af hendes Dotre var ugift dengang kun ANNA ELISABETH PRÆTORIUS, * i Højst 8/3 1686.

³ METTA MAGDALENA, * i Højst 16/3 1671, Datter af JOHAN PRÆTORIUS, † 1729, begr. 15/11, gift 6/6 1694 med N. Evald.

es Unruhe verursachen können, wie Ihr Hochehrw. melden, welches ich nicht begreifen kan, bis ich einige Information darüber von Ihr. Hochehrw. empfangen werden, welche Sie geruben mir zu fernem Überlegen und reiflichen Nachdenken fodersamst hochgeneigt mitzuteilen, dcr ich unter schuldigster Empfehlung verharre.

Hoyst d. 7 8br. 1718. Ihr Hochw. meines Hochgnädigen
 H. Präpositi
 zu Gebet und Dienst w.
 Diener
 NICOLAUS EWALD

P.S. Sollten Ihr Hochw., wie ich nicht hoffe, bezweifeln, ob mein Sohn reiner Lehre ist, ist er so willig wie schuldig, sich deroselben zu sistieren und sich examinieren zu lassen. Vale.

II

Hochehrwürdiger, hochgelehrter H. Kirchenrath,
 Hochzuehrender grossgeneigter H. Probst!

Auf dero heute dato an mich abgelassenes Schreiben antworte vel tribus dienstgehorsamst, dass ich mit höchster Verwunderung nicht begreifen kann, wie jemand solche Unwahrheiten Jhro Hochehrw. hat vorbringen mögen wegen der so genannten Collegia pietatis oder Betstunden, so mein Sohn noch in der Kirche halten soll, ehe man noch völlige und gewisse Nachricht davon eingeholet, ich weiss Gott lob wohl, wie ich meine superiores ihres Ambts wegen respectiren soll, und kann versichern auf mein gutes Gewissen, dass mein Sohn seit der Zeit des Verbots keinen Fuss weder in die Kirche noch in die Schule zu dem Ende gesetzt, sondern daselbsten davon schlechterdings davon abgestanden.

Haben also Ihr Hochehrwürden desfalls gar keine Ursache, die vorgenommene Visitation bei uns zu verschieben, ich erwarte vielmehr Jhro Hochehrw. heute abend und verharre nächst schuldigster Empfehl.

Hoyst, d. 22. 7tembr. 1719.

Deroselben
 gebet- und dienstwilligster
 Diener
 NICOLAUS EWALD.

BOMÆRKERNE I KØGE S. NICOLAI KIRKE

AF

KIRSTEN WEBER-ANDERSEN.

Ingen kirke her i landet kan opvise saa rig en samling bomærker som S. Nicolai i Køge. De findes paa mange ligsten, og paa stolestaderne vrimler de frem. Ialt kan man finde godt 170 forskellige bomærker, der byder en udmærket lejlighed til at studere et ensartet materiale, som strækker sig over et forholdsvis kort tidsrum, fra o. 1550 til o. 1700. Inden vi imidlertid tager Køgebomærkerne op til behandling, er det nødvendigt kort at ridsse bomærkets historie, karakter og udvikling op¹.

Et bomærke har to funktioner; dels betegner det en mands ejendomsret til et eller andet, det være sig et grundstykke, et hus, en tømmerstok eller et kreatur, dels bruges det svarende til underskriften, f. eks. under et retsgyldigt dokument, et skøde eller tingsvidne m. m.

Bomærkerne er ældre end skrivekunsten og utvivlsomt jævn gamle med ejendomsbegrebet. Fra den ældre stenalder sidste del, Madeleine-tiden, kendes ejermærker paa harpuner fra Laugerie Basse i Frankrig, der minder om de mærker, eskimoerne indtil den sidste tid har sat paa deres vaaben og redskaber.

De ældste, kendte bomærker i Danmark er muligvis de rune-lignende tegn paa pileskafterne fra Nydamfundet, der af arkæologerne dateres til o. 500 e.v.t.².

¹ Den følgende almindelige redegørelse hviler især paa C. G. Homeyer: Die Haus- u. Hofmarken, 1870, der endnu, trods sin alder, er det ubestridelige hovedværk om bomærker, samt F. B. Wallem: En indledning til studiet af de nordiske bomærker, i Aarsberetningen f. Foren. t. norske Fortidsmindesmærkers Bevaring, 1901. Mens Homeyer fortrinsvis lægger vægt paa den juridiske side, hviler Wallems klare og nøjterne fremstilling paa en mere almen betragtning af bomærkerne. – Paa dansk er bomærkelitteraturen meget sparsom, idet der kun kan nævnes et par smaa afhandlinger af interesse: Chr. Heilskov: Borgerlig Heraldik, i Arkiv for Genealogi og Heraldik, 1909, samt Ejler Haugsted: Lidt om Bomærker, i Aarhus Stifts Aarbøger, 1921.

² Danmarks Runeindskrifter Nr. 13.

Skikken at mærke sine ejendele med et bestemt tegn har været almindelig blandt alle folkeslag. I Europa omtales bomærker allerede i de germanske folkeretter fra 5.-9. aarh. under betegnelserne *signa*, *snaida* og *characteres*; den islandske lov *Grágás* fra 12. aarh. bestemmer, at mærke skiftes som anden arv, og Jyske Lov fra 1241 omtaler mærker paa kvæg og bohave; Magnus Erikssons svenske landslov fra 1350 paabyder hver by at have sit mærke, og saa sent som 1683 siger Christian 5.s Danske Lov, at den, som ikke kan skrive, skal sætte sit segl eller i mangel deraf sit bomærke under dokumenter. I „Norske lousg termini juridici“ forklares ordet: „*bomercke*, \circ : hvad mercke boen hører til, og følger mand efter mand eller hør bonden til, som er boens verge“.

Bomærket fandtes oprindelig hos alle stænder. Allerede i middelalderen blev det almindeligt at anbringe mærket i et skjold (bomærkeskjold), enten den paagældende var adelig eller ej, saaledes at man ikke uden videre kan bestemme, om de ældste bomærkeskjolde tilhører adelsmænd eller uadelige. Hos adelen fortrængtes bomærkerne imidlertid meget tidligt af de egentlige heraldiske figurer.

Gejstlige førte hyppigt et mærke, hvis grundform var korset; disse mærker kendes især fra pavebreve. Hos borgerstanden, der i almindelighed ikke havde vaabenbilleder, fik bomærkerne vel den største udbredelse, haandværkere har ofte anvendt en gengivelse af et stykke værktøj (jfr. slutbillede); ogsaa bønderne har haft bomærker i meget stor udstrækning, og hos dem har skikken holdt sig længst. – En form for bomærker eksisterer endnu i de forskellige firmaers varemærker.

Men det var ikke alene enkeltpersoner, der havde et bomærke; institutioner som kirker, klostre og lav havde deres særlige tegn, og byer og landsbyer havde et bymærke, der bl. a. sattes paa deres grænsesten.

Bomærket kunde ogsaa sættes paa fast ejendom og anbragtes oftest over døren eller paa porthammeren. Ogsaa jorden mærkedes, enten sattes tegnet paa grænsepælene eller det gravedes eller pløjedes ned i selve grundstykket. Redskaber og husgeraad mærkedes, lige fra plove til møbler, puder og kornsække; gaardens mærke brændtes paa skulderen af dyrene, klippedes i øerne eller snittedes i en lille træbrik, der bandtes fast ved tøjret, ja selv ænder og gæs mærkedes ved snit eller klip i svømmehuden. Købmændene satte deres mærke paa kasser og vareballer, der skulde forsendes; strandede skibet, faldt de mærkede varer ikke ind under bestemmelserne om herreløst gods, og der var en chance for, at ejeren kunde faa sine sager igen. – Ligesom køb-

mændene mærkede deres varer og bønderne deres produkter, saaledes ogsaa med haandværkernes og kunstnernes frembringelser; de ældste guldsmedemærker bestaar alle af bomærker¹.

Det er allerede nævnt, at Grágás bestemmer, at mærke skiftes som anden arv; oftest synes sønnerne at have ændret faderens mærke hver paa sin vis, enten ved at fjerne eller tilføje bistave, evt. ved at sætte deres forbogstaver til mærket; men de kunde ogsaa føre et ganske andet mærke². Kvinder, selv gifte, havde deres eget mærke, som det ses paa flere gravsten i Køge kirke, hvor hustruens bomærke optræder sammen med mandens.

Mangelen ved bomærkerne som historiske meddelelsesmidler er, at de ikke giver oplysning om ejermændenes navne, og i de fleste tilfælde vil bomærkerne næppe give deres hemmelighed fra sig. Ikke desto mindre har det i flere tilfælde været muligt at identificere bomærker og knytte dem til navngivne personer, og hvor værdifuldt dette kan være, fremgaar af de to følgende eksempler; i Jørgen Olriks: Danske Guldsmedes Mærker (1919) er som nr. 491 opført bomærket ; guldsmeden, der har ført det, betegnes som ukendt, maaske københavnsk; sammesteds, s. 8, afbildes mærket , der ligeledes henføres til København. Ved gennemgangen af bomærkerne i Køge kirke viste det sig imidlertid, at der paa et par gravsten og nogle stolestader fandtes to bomærker, der fuldstændig svarede til de hos Olrik gengivne, og de to ukendte guldsmedestempler kunde saaledes identificeres som tilhørende henholdsvis Christoffer Jørgensen og Anders guldsmed fra Køge (se nr. 91 og nr. 120).

Bomærkernes typer og udseende skifter karakter i tidens løb. De ældste mærker præges af, at de er bestemt til at skæres i træ; derfor undgaas krumme og vandrette streger, de første, fordi de er vanskelige at riste, de sidste, fordi de følger træets aarer, hvorved de bliver mindre synlige. Da det samme forhold gør sig gældende ved runerne, er det klart, at der maa fremkomme en vis lighed mellem bomærker og runer; men ligheden skyldes ikke en dybere sammenhæng imellem dem, kun det fælles materiale, og det er derfor fejlagtigt, naar man har antaget, at de ældste bomærker kun var ejerens rune-initialer eller runeskrevne navn, der var sammenskrevet. Men ligesom latinske bog-

¹ Se J. Olrik: Danske Guldsmedes Mærker, 1919.

² Dette spørgsmaal er nylig behandlet af Einar Bager i en afhandling (Ett bidrag till bomärkenas historia. Malmö fornminnesföreningis årskrifter, 1937), der omhandler slægtsbomærker i Malmö S. Petri kirke.

staver – som et sekundært udviklingsstadium – i 1600'erne træffes sammenslyngede og brugt som bomærke, saaledes kan i middelalderen forekomme bomærker, der er sammensat af en mands initialer eller nogle bogstaver af hans navn, skrevet med runer, og herpaa giver Wallem flere gode eksempler, hentet fra norske og islandske sigiller¹. Men denne anvendelse af runer skal sikkert betragtes som en undtagelse, og den synes ikke at have fundet sted i Danmark; i bomærkernes udviklingshistorie er den ialtfald sekundær, da bomærket jo netop er en erstatning for navnet.

De fleste bomærker bestaar af en lodret hovedstav og een eller flere bistave; meget ofte anvendes forskellige korstyper som latinsk og græsk kors, hammerkors og hagekors, eller tegn, der helt korresponderer med runer, † og †; andre typer er †, kaldet ulvesaks eller muranker, Z kedelkrog, † helt og † halvt timeglas; typen † eller † forekommer især hyppigt hos købmændene og kaldes derfor af Homeyer Merkurstav. Desuden forekommer pentagrammer, trekanter og firkanter samt mærker med krumme linier. Hovedstaven kan gennemkrydses af et haandværks sindbillede, f. eks. et stykke værktøj, eller et billede hænges under staven, særlig gælder dette om buer, ankere og hjerter; endelig kan selve bomærket være en gengivelse af en genstand, en økse (nr. 169), en hestesko (nr. 168) eller passer og vinkel (nr. 172).

I 16. aarh. naar bomærkerne deres største udbredelse for derefter at fortrænges af bogstaverne; det sker dog kun gradvis. Først sættes initialerne ved siden af bomærkerne, noget senere føjes de til selve mærket, særlig til dets hovedstav for til sidst at blive den væsentligste bestanddel af bomærket. Undertiden opfattes selve de sammenslyngede initialer som bomærke, idet forbogstaverne sættes ved siden af disse, som det ses paa Barbara Friis's gravsten i Køge kirke fra 1633. – Selvfølgelig vedbliver de gamle „rene“ bomærketyper at eksistere ved siden af bogstavtyperne.

Jævnside med denne udvikling mister bomærket sin rent lineære karakter, og et plastisk element kommer til, sikkert under paavirkning fra adelsvaabnene; tegnet bliver bredt og fyldigt, enderne trækkes kileformet ud eller splittes op, det optræder i relief, oftest anbragt i et cirkelformet felt eller i et skjold.

¹ Wallem s. 74 fl. – Finn Magnusens eksempler paa opløsning af bomærker i runer er derimod oftest ganske vilkaarlig. Helt Runamo'sk er hans opløsning af Sigbrits bomærke (Runamo, S. 185).

Bomærkerne i Køge kirke er alle borgerlige og findes dels paa gravsten, dels paa stolestader¹, hvor de enten er skaaret direkte i træet eller findes paa indfældede navneskilte, der kan være af træ eller messing. Det ældste bomærke, fra 1398, findes paa den gravsten, der nu ligger paa alteret (nr. 100). Det ældste daterede mærke paa stolestaderne er fra 1599 (nr. 147), det yngste daterede fra 1695 (nr. 172). Den hyppigst forekommende type er, som man kunde vente det i handelsbyen Køge, Merkurstaven, hvorpaa der er 27 eksempler, heraf er de 8 sammensat med bogstaver. Det latinske kors forekommer 23 gange og er kun een gang sammensat med bogstaver (nr. 48). †-typen forekommer 16 gange, murankeret 18, †-typen 15, Andreaskorset findes 14 gange, sammensætninger med trekanter 9, det halve timeglas 8 og kedelkrogen kun een eneste gang; desuden findes der et ret stort antal mærker, som ikke kan bringes ind under nogen type. Bortset fra det nævnte bomærke fra 1398 og to mærker fra 1400'erne (nr. 132 og 168) ligger bomærkerne mellem o. 1550 og o. 1700. De frembyder derfor gode eksempler paa de sene typer; næsten alle har de kileformede ender, nogle stykker er opsplittede; i reglen er de anbragt i et skjold og i almindelighed ledsaget af initialerne eller ejerens navn. – Paa gravstenene optræder de baade fordybde (og er da oftest sekundære) og i relief, næsten altid i et skjold og da oftest ledsaget af initialer. Paa Rasmus Pedersens gravsten ses et eksempel paa, at et monogram saa tidligt som 1633 er brugt som bomærke; i skjoldet foroven paa stenen staar hans hustrus, BARBARA FRIIS's, monogram sammen med hendes forbogstaver B F D.

Borgmester PEDER PEDERSEN, død 1595, førte nr. 35, hans ældste søn Povl, død 1613, førte nr. 44; man ser, hvorledes han har overtaget faderens mærke med en ganske lille ændring, der helt har faaet det til at skifte karakter; den femte søn, Rasmus, død 1630, førte derimod et mærke af en ganske anden type, et muranker (nr. 59). – Mikkel Madsen, gift med Elisabeth Raunsdatter, som døde 1547, førte nr. 75, og en Mads Mikkelsen nr. 78; sandsynligvis har han været søn af Mikkel Madsen; deres gravsten er ganske ens.

Paa to steder i søndre sideskib forekommer mærkerne nr. 93 og 94 sammen med bogstaverne B M og M T; de har sikkert tilhørt fader og søn. Paa tre andre stader ses mærkerne nr. 17, 18 og 19, der alle ligger o. 1660; navnene er Olle, Peter og Jan Hansen, saa de tre

¹ Et par bomærker fra klokkerne er ikke medtaget, da de næppe repræsenterer Køgeborgere.

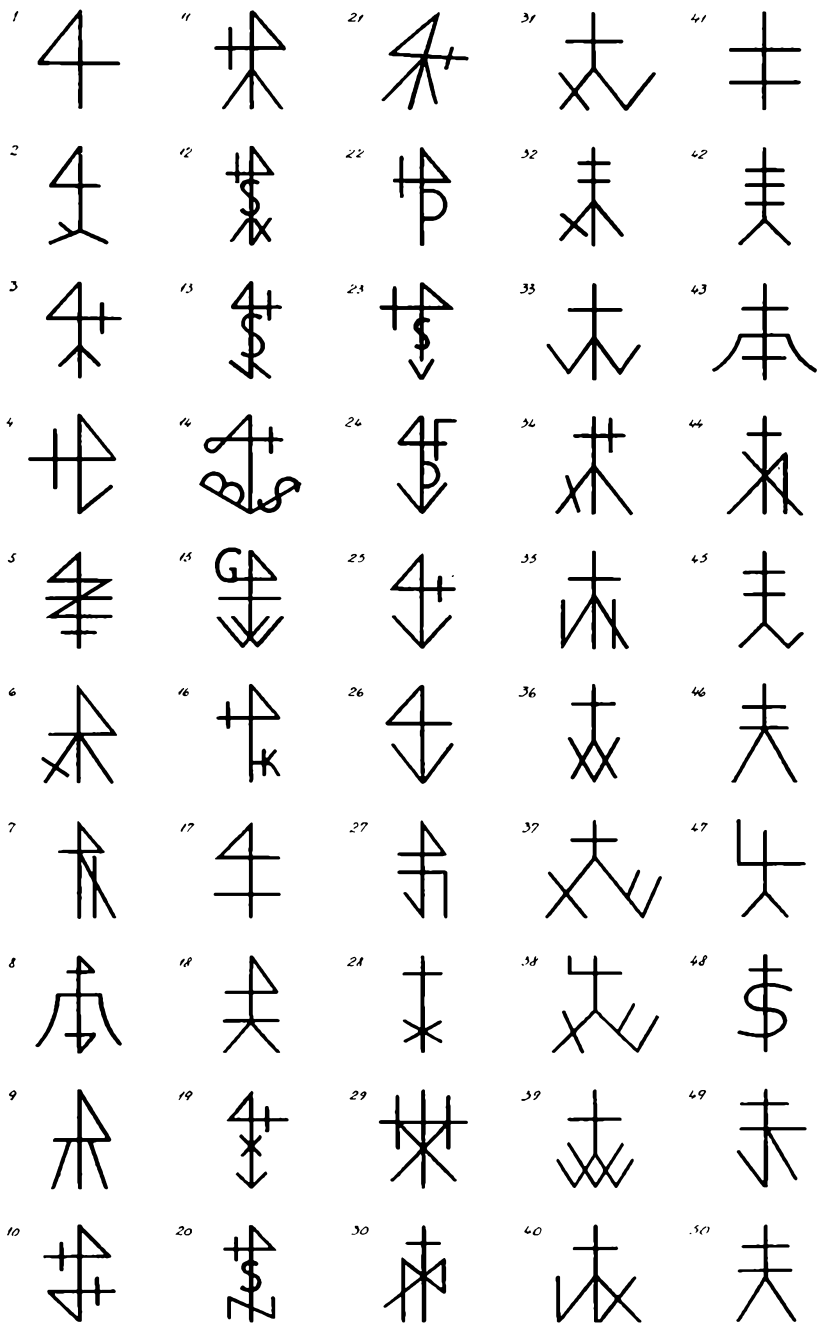
har maaske været brødre. Det samme gælder maaske ogsaa Jørgen og Jacob Hansen (1651 og 1639), der begge fører et Andreaskors (nr. 108 og 110), samt Peter og Jacob Sørensen, der begge har en Merkurstav (nr. 12 og 13).

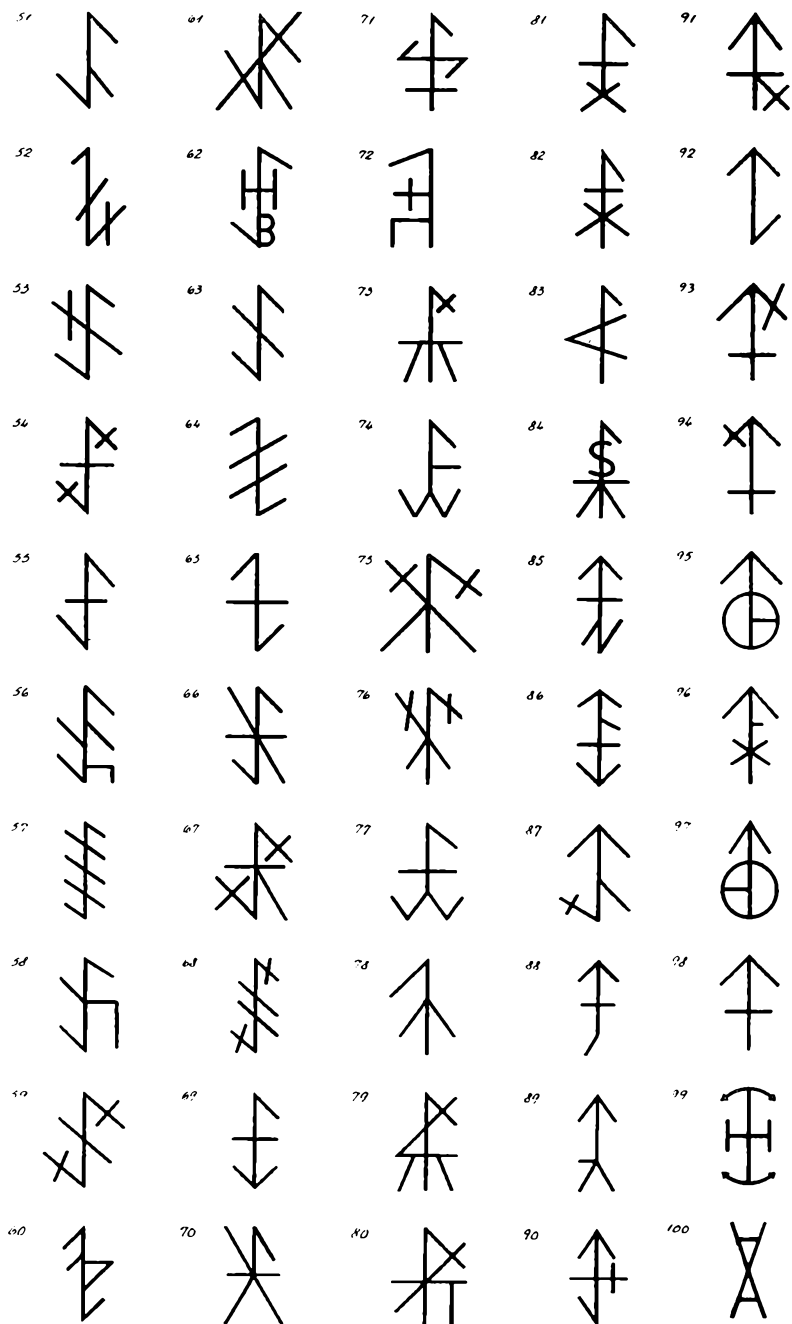
FORTEGNELSE OVER
BOMÆRKERNE I KØGE S. NICOLAI KIRKE

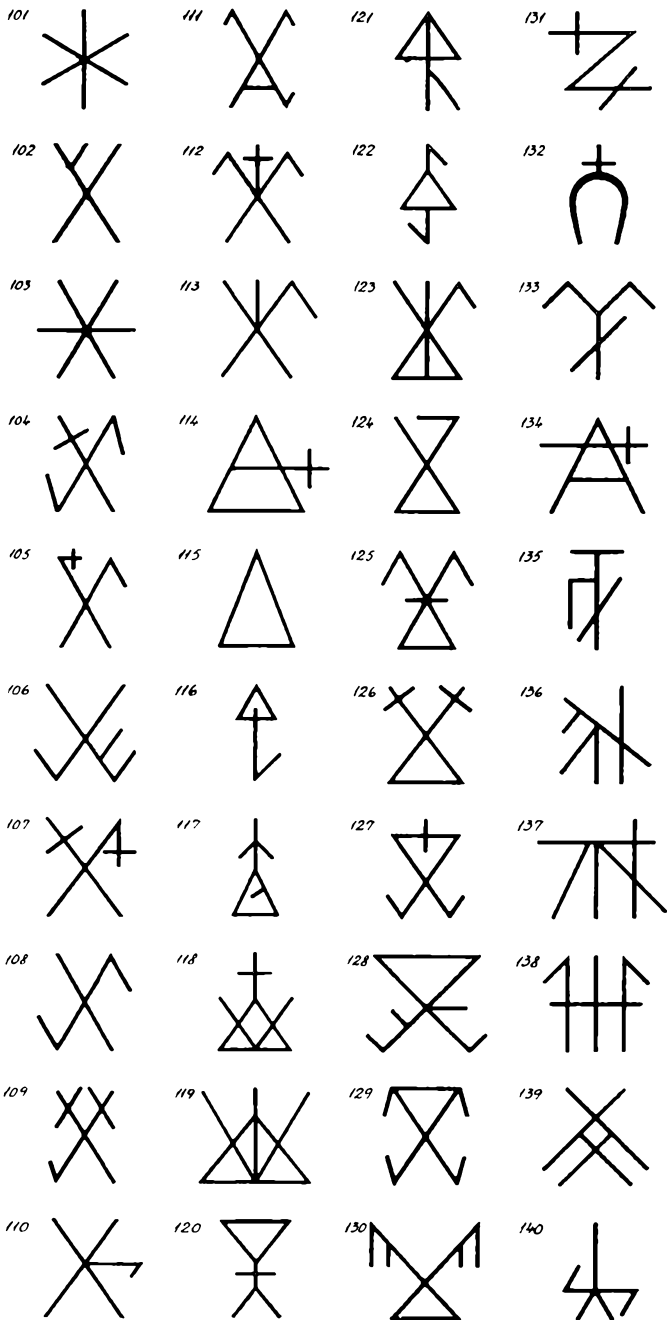
Den flg. fortegnelse meddeler bomærkerne i typologiske grupper efter deres grundbestanddel (Merkurstav osv.), og inden for disse grupper opstilles mærkerne saa vidt muligt kronologisk. Personnavnene gives med den originale stavemaade.

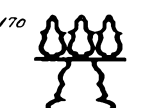
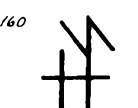
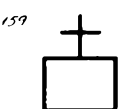
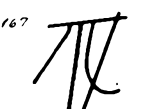
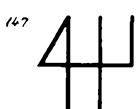
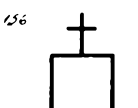
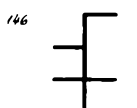
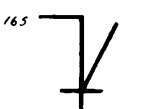
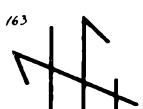
A. Merkurstav.

1. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
2. - o. 1550. - - -
3. - o. 1550. - - -
4. - o. 1550. - - -
5. H S, o. 1579. Gravsten, ndr. sideskib.
6. Magdalena Mortensdatter, død 1585. Gravsten, sdr. vaabenhus.
7. HINRICK FRÆSEKE, 1595. Gravsten, ndr. sideskib.
8. B B H, 1600. Stolestade, sdr. sideskib.
9. N A S, 1607. - - -
10. I T S, 1613. - - - og midtskibets sdr. række.
11. E S, B N D, 1630. Stolestade, midtskibets ndr. række.
12. Peter Søffrensen, 1630. Stolestade, midtskibets sdr. række og sdr. sideskib.
13. Jacob Søffrensen, 1639. Stolestade, midtskibets sdr. række.
14. B S, o. 1625-50. Gravsten, midtskibet.
15. Ergen Willemsen, 1645. Stolestade, sdr. sideskib.
16. JOHAN KATERBERGH, 1658. Stolestade, midtskibets ndr. række; gravsten, ndr. sideskib.
17. Olle Hanssen, 1662, 1663. Stolestade, midtskibets ndr. og sdr. række.
18. Peter Hanssen, 1660, 1662. Stolestade, midtskibets ndr. og sdr. række og ndr. sideskib.
19. Jan Hansen, 1662. Stolestade, midtskibets sdr. og ndr. række og ndr. sideskib.
20. Jens Nielsen, 1662, 1678, 1679. Stolestade, midtskibets ndr. række og sdr. sideskib.

21. Jurgen Berendsen, 1664. Stolestade, midtskibets sdr. række.
22. Jøren Pederssøn Kremmer, 1665. Stolestade, midtskibets sdr. række.
23. Jens Nielsen, 1679. Stolestade, sdr. sideskib.
24. Friederich Petersen, 1650-1700? Gravsten, midtskibet.
25. H C, 1650-1700? Gravsten, taarnrummet.
26. A H S. Stolestade, midtskibets sdr. og ndr. række.
27. N I. Gravsten, taarnrummet.

B. Korstypen.

28. Peder Pederssøn Bagere, o. 1500. Gravsten, taarnrummet.
29. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
30. - o. 1550. - - -
31. - o. 1550. - - -
32. H?, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
33. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
L P S, O A D, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række.
34. Oluf Benssøn, o. 1575. To gravsten, sdr. sideskib.
35. Hans Mortensen?, o. 1550-75. Gravsten, taarnrummet.
PEDER PEDERSEN, borgmester, 1583. Gravsten, sdr. sideskib.
P P. Stolestade under vestpulpitur.
36. ANDERS CHRISTENSØN i Skelskør, borgmester, 1564. Gravsten, sdr. vaabenhus.
37. S?, 1560. Gravsten, sdr. vaabenhus.
R S, 1600'erne. Stolestade, sdr. sideskib.
38. Peder Jenszen, o. 1575. Gravsten, sdr. vaabenhus.
39. Ukendt, o. 1550. Stolestadegavl, ophængt i sdr. sideskib.
T P (borgmester THOMAS PALLESEN), død 1580. Gravsten, sdr. sideskib.
40. P R, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række.
P R S, 1641. - - ndr. -
41. I R, 1600'erne. - - sdr. -
42. M M S, - - sdr. sideskib.
43. H H, 1600'erne. Stolestade, sdr. sideskib og midtskibets sdr. række.
44. Powell Pedersen, død 1613. Gravsten, sdr. sideskib.
45. Jens Hansen Vogenmand, død 1622. Gravsten, sdr. sideskib.
46. POVEL JENSØN Orgemester, død 1632. Gravsten, ndr. sideskib.
47. S H W, 1637. Stolestade, midtskibets ndr. række.
48. B O, 1655. Stolestade, sdr. sideskib.
49. H K. Vestpulpitur.
50. Ukendt, 1600'erne. Gravsten, sdr. sideskib.

C. Ulvesaks.

51. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
52. - o. 1550. - ophængt i sdr. sideskib.
53. - o. 1550. - ndr. sideskib.
54. A S D, o. 1575. Gravsten, taarnrummet.
55. JENS PERSEN GLØD, død 1572. Gravsten, taarnrummet.
S L, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række.
56. A N, - - sdr. sideskib.
57. Oluf Sandersøn, 1644. Navneplade, nu i Køge Museum.
58. Niels Tomisen, 1617, 1627. Gravsten, midtskibet, og stolestade,
midtskibets sdr. række.
59. Rasmus Pedersen, død 1630. Gravsten, sdr. sideskib.
R P. Stolestader, sdr. og ndr. sideskib, midtskibets ndr. række,
under vestpulpitur, og gravsten, sdr. sideskib.
60. Søffren Nielsen, 1634. Stolestade, midtskibets sdr. række.
61. Peder Christensen, 1647, 1655. Stolestade, midtskibets sdr. række.
62. HANS HANSEN BEYER, 1639, 1649. Stolestade, midtskibets ndr.
række og ndr. sideskib.
63. BØRRE ANDERSEN JAD, 1653. Stolestade, midtskibets ndr. række.
64. N C, 1656. Stolestade, midtskibets ndr. række.
65. Klemend Jacobsøn, 1662. Stolestade, midtskibets sdr. række.
66. JENS HANSEN RIEBER, 1665. Paa bjælken over sdr. vaabenhus.
67. S P. Stolestade under vestpulpitur.
68. E R. Gravsten, vestre tværgang.

D. Γ-typen.

69. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
70. - o. 1550. - - -
71. - o. 1550. - - -
72. - o. 1550. - - -
73. P A, o. 1550. - - -
74. Ukendt, o. 1550. - - -
75. Mickel Matsen, o. 1547. Gravsten, sdr. vaabenhus.
76. OLUF HANSEN, raadmand, død 1572. Gravsten, midtskibet.
Oluf . . . raadmand, o. 1575. Gravsten, sdr. vaabenhus.
77. K . . . A . . . rdsdaater, død 1581. Gravsten, ndr. sideskib.
78. Matz Mickelsen, o. 1550. Gravsten, ndr. sideskib.
79. Ukendt, 1500'erne. Gravsten, ndr. sideskib.

Hans Sversen, 1630. Stolestade, midtskibets sdr. række, og gravsten, sdr. vaabenhus.

H S. Stolestade, sdr. og ndr. sideskib.

80. ERICH HELMERS, 1626, 1630, 1651. Stolestader, sdr. og ndr. sideskib, midtskibets ndr. og sdr. række.

E H. Gravsten, sdr. vaabenhus.

81. P C B, 1630. Stolestade, midtskibets ndr. række.

82. K B. Stolestade under vestpulpitur.

83. CHRISTEN SIMMINSØN WEYLE, død 1635. Gravsten, ndr. sideskib.

84. Peder Staffensøn, 1644. Stolestade, ndr. sideskib.

E. †-typen.

85. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.

86. - o. 1550. - - -

87. - o. 1550. - ophængt i sdr. sideskib.

88. - o. 1550. - ndr. sideskib.

89. - o. 1550. - - -

90. Frans Olsen, død 1559. Gravsten, midtskibet.

91. C I G, 1599. Stolestade, midtskibets sdr. række.

C G, 1620. Hængestykke, i sdr. sideskib.

CHRISTOFER JØRGENSEN Guldsmed, død 1642. Gravsten, ndr. sideskib.

92. Ukendt, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række.

93. B M, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række og sdr. sideskib.

94. M T, 1600'erne. Stolestade, sdr. og ndr. sideskib.

95. N L, 1600'erne, midtskibets sdr. række.

96. A B, 1609. Stolestade, under vestpulpitur.

97. C N B, 1621. Stolestade, sdr. sideskib.

98. Anders Karlson, 1635. Gravsten, ndr. vaabenhus.

99. HANS HANSEN MØLER, 1649. Stolestade, midtskibets sdr. og ndr. række.

F. Andreaskors.

100. . . . , død 1398. Gravsten, paa alteret.

101. Mattes Skredere, o. 1500. Gravsten, sdr. sideskib.

102. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.

103. L H S, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række.

104. I P, - - - -

105. Ukendt, - - - -

106. Svend Ollesøn, 1627. - - - -

107. Clavs Hendricksen, 1627, 1633, 1644. Stolestade, midtskibets ndr. række.
108. Jacob Hansen, 1639. Stolestade, midtskibets sdr. række.
109. Mats Nielsen, død 1646. Gravsten, midtskibet.
110. Jørgen Hansen, 1651. Stolestade, midtskibets sdr. række.
111. Lavris Andersen, 1656, 1661. Stolestade, midtskibets sdr. og ndr. række.
112. Ukendt, 1600'erne. Stolestade, under vestpulpitur.
113. C F, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række og sdr. sideskib.

G. Trekant-typen.

114. I N D, o. 1580. To Gravsten, ndr. og sdr. sideskib.
115. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
116. – o. 1550. – – –
117. – o. 1550. – – –
118. – o. 1550. – – –
119. – o. 1550. – – –
120. Anders Guldsmed, død 1559. Gravsten, taarnrummet, og stolestade, ndr. sideskib.
121. Usikker. Gravsten, sdr. sideskib.
122. Peder Knudsen, 1648. Stolestade, ndr. sideskib.

H. Halvt timeglas.

123. H I, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
124. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
125. PEDER MOGENSØN, borgmester, død 1583. Gravsten, sdr. vaabenhus.
I H, 1600'erne. Stolestader, sdr. sideskib og midtskibets sdr. række.
126. Ukendt, 1600'erne. Stolestade, midtskibets ndr. række.
127. ALEXIS DAVIDSØN, 1621, 1640. Stolestade, sdr. sideskib og midtskibets ndr. række.
128. I A S, K S D, 1639. Stolestade, ndr. Sideskib.
129. Niels Nielsen, 1649. Stolestade, midtskibets sdr. række.
130. Christen Svendsen, 1648, 1656. Stolestade, midtskibets sdr. række.

I. Kedelkrog.

131. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.

J. Uvisse typer.

132. Iohanes Petri (Jens Pedersen), o. 1450. Gravsten, sdr. vaabenhus.
133. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
134. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.

135. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
 136. - o. 1550. - - -
 137. - o. 1550. - - -
 138. - o. 1550. - - -
 139. M P, o. 1550. - - -
 140. Ukendt, o. 1550. - - -
 141. Oluf Ariesø., o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
 142. Oluf Hanszens hustru?, o. 1575. Gravsten, sdr. vaabenhus.
 143. Troels Eriksen, o. 1573. Gravsten, sdr. sideskib.
 144. PEDER LUNDE, borgmester, død 1574. To gravsten, ndr. sideskil).
 H L, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række.
 145. HANS VITENBERG, o. 1576. Gravsten, sdr. vaabenhus.
 146. Peder Sørensen, død 1593. Gravsten, paa kirkegaarden.
 147. H B, 1599. Stolestade, sdr. sideskib og midtskibets ndr. række.
 148. Ukendt, 1550-1600. Gravsten, midtskibet.
 149. Ukendt, 1600'erne. Stolestade, sdr. sideskib.
 150. I T, 1600'erne. Stolestader, ndr. sideskib, midtskibets sdr. række,
 under vestpulpitur.
 151. P P, 1600'erne. Stolestade, under vestpulpitur.
 152. Peder Knudsøn i København, o. 1602. Gravsten, ndr. sideskil).
 153. Jens Pedersøn, 1602, 1629. Gravsten, ndr. sideskib.
 154. Jens Jensen, 1610, 1615, 1620. Stolestade, sdr. sideskib og midt-
 skibets sdr. række; gravsten, sdr. sideskib; gravsten, midtskibet.
 155. Jens Lafversen, 1616. Gravsten, ndr. sideskib.
 156. C P, 1600'erne. Gravsten, sdr. sideskib.
 157. RASMUS MOENSON HIEMBECH, død 1629. Gravsten, sdr. sideskib;
 stolestade, midtskibets ndr. række.
 158. JØRGEN KØN, 1631. Stolestade, midtskibets ndr. række.
 159. Peder Mickelsen, 1633?. Gravsten, sdr. sideskib.
 160. T I S G, 1639. Stolestade, midtskibets ndr. række.
 161. Uden navn, 1600'erne. Stolestader, sdr. og ndr. sideskib, midt-
 skibets sdr. og ndr. række.
 Jens Poffelsen, 1641. Stolestade, sdr. sideskib og midtskibets ndr.
 række.
 162. Niels Pedersøn, 1642. Stolestade, midtskibets sdr. og ndr. række.
 163. Hans Pedersen, 1650. - - ndr. række.
 164. Hans Diricssen, 1650. - - - -
 165. Claus Jacobsen, 1648. - - - -
 166. Hans Jacobsen, 1674. - - sdr. - og
 sdr. sideskil).
167. Ukendt, 1600'erne. Gravsten, taarnrummet.

K. Genstands-, bomærker“.

168. Iacobus Iohannis (Jacob Jensen), 1400'erne. Gravsten, sdr. vaabenhus.
 169. Ukendt, o. 1550. Stolestade, ndr. sideskib.
 170. K V, 1600'erne. Stolestade, midtskibets sdr. række og under vestpulpitur.
 171. Baltzer Jørgensen, 1649. Stolestade, sdr. sideskib.
 172. Niels Jensen, 1676. Stolestade, midtskibets sdr. række.
 Matis Larsen, 1695. - - ndr. -
 M S, 1695. Stolestade, sdr. sideskib.

Bomærkeskjold fra gotisk stolestade med genstandsbomærke og alm. bomærke flankeret af initialer.

TOLDER JONAS HEINEMARK OG HANS ARVINGER

AF

I. SMITH.

I

NAVN OG HERKOMST

JONAS HEINEMARK, Øverste Tolder ved Øresund, var født i Haderslev omkring 1600¹. Han er efter al Sandsynlighed en Søn af Amtsskriver (Slotsskriver) paa Haderslevhus JONAS JENSSEN, ogsaa kaldet JONAS HEINEMARK.

Som Jonas Jenssen nævnes Faderen i Amtsregnskaberne fra 1595², i Regnskabet for 1617/18 dukker Navnet Jonas Heinemark op, til denne giver Omslagsforvalter GOTFRIED SCHRØDER paa Hellig Trekonger 1618 Kvittering for at have modtaget Intraderne fra Haderslevhus Len³. Samtidig benævnes Slotsskriveren Jonas Jenssen, ligesaa i de følgende Aar. I 1620/21 kaldes Slotsskriveren Jonas Heinemark, men samtidig skriver Lensmanden GERT RANTZAU fra Breitenburg til Amtsskriveren Jonas Jenssen⁴. I Aarene 1622/23 og 1623/24 staar Slotsskriveren nævnt som Jonas Heinemark. I de følgende Aar er Hvervet som Amtsskriver (Slotsskriver) gaaet i Arv til CLAUD KNUDTZEN, som var gift med CATHARINA HEINEMARKS.

Jeg var efter det foreliggende tilbøjelig til at tro, at Jonas Jenssen og Jonas Heinemark var to Personer, og at det enten var Fader og Søn eller Svigerfader og Svigersøn.

Nu var Cathrine Heinemark ubestridelig en Søster til Jonas Heinemark, og da Cathrine Heinemark i et Købebreve af 14. Juli 1632 kaldes for Jonas Jenssens Datter⁵, og da hun ellers altid kaldes Cathrine Heinemarks, det er Heinemarks Datter, saa maa Jonas Jenssen og Jonas Heinemark være identiske. Dermed er det saa bevist, at Tolder Jonas Heinemark var en Søn af Amtsskriver Jonas Jenssen, senere kaldet Jonas Heinemark.

Hvorledes Navnet Heinemark er kommen ind i Familien, vides ikke. Amtsskriver Jonas Heinemark kaldes i et Bilag til Regnskabet 1620/21 af Omslagsforvalteren Jonas von Heinemark⁶, men dette „von“ er sikkert kun et Udslag af Trangen til at give Standspersoner et Skær af adelig Herkomst.

Navnet Heinemark er meget ualmindeligt. I et Missive af 10/7 1612 nævnes en PETER HEINEMARK, som var en Militærperson⁷. I Helsingør Marie K. viedes 9/10 1664 JENS RASMUSSEN HEINEMARK til Christine Nielsdøchter⁸. Han synes dog ikke at have været i Familie med Tolder Jonas Heinemark.

Jonas Heinemark den yngre sendtes i en Alder af 12 Aar til Universitetet i Leyden. Det ses af Universitets Matriklen, at der har været mange, som dengang immatrikuleredes ved Universitetet i den skolepligtige Alder. Forholdet maa sikkert opfattes saaledes, at disse Børn blev optaget i Universitetslærernes Hjem, hvor de undervistes i Humaniora, og at de blev immatrikuleret for at nyde godt af de Fordele, som tilkom Studenterne.

Under Opholdet i Leyden har Jonas Heinemark lært at tale Hollandsk; rimeligvis er han ogsaa bleven undervist i Fransk og Engelsk, maaske har han senere opholdt sig i Frankrig og England, thi Bircherod kalder ham en vidtberejst og i fremmede Sprog veltalende Mand⁹. Hans Sprogkundskaber har gjort ham særlig kvalificeret til Stillingen som øverste Tolder ved Øresund.

Efter sin Hjemkomst har han rimeligvis hjulpet Faderen ved Forretningerne som Amtsskriver; denne Stilling var meget alsidig, idet den omfattede baade en Amtsforvalters, en Amtsfuldmægtigs og en Dommerfuldmægtigs Gerning.

Hvis Faderen er død i 1624, har Lensmanden anset ham for at være for ung til at overtage Stillingen som Amtsskriver, tilmed da hans Svoger Claus Knudtzen, der var 10 Aar ældre, havde været knyttet til Embedet i flere Aar.

Efter Faderens Død forblev hans Ejendomme i Arvingernes udelte Besiddelse. Derom vidner følgende Ejendomsoverdragelser:

7. April 1638 udstedtes paa Haderslev Byting et Skøde til Amtsskriver Claus Knudtzen og hans Hustru Cathrine Heinemark paa Arvingerne efter sal. Jonas Heinemarks Vegne for Borgmester TANCKS Kaalgaard ved Erlevvejen, som mod Syd grænsede til sal. Jonas Heinemarks Kobbøl¹⁰.

Deraf fremgaar, at Amtsskriver Jonas Heinemarks Arvinger paa dette Tidspunkt endnu ejede Jord ved Haderslev og søgte at arrondere Jorden ved hensigtsmæssigt Jordkøb.

En halv Snes Aar senere, da Claus Knudtzen var død og ligesaa hans Hustru, og deres Ejendomme var komne i Tolderen Jonas Heinemarks og hans Arvingers Besiddelse, sælger disse et herskabeligt Hus til Kongen; det ses af, at Kongen 3. Februar 1649 skriver til Amtmand KAY VON AHLEFELDT, at han har købt det kendte Hus af Jonas Heinemark og Medarvinger, for at han kan have et Logis, hvor han kan bo. Amtmanden skal besigtige Huset og gøre et Overslag over Udgifterne ved Reparationen¹¹.

I 1677 skænkede Jonas Heinemarks Arvinger en stor Sølv Nadverkande til Fruekirken i Haderslev. Den er forsynet med følgende Indskrift: Jonas Heidenmarks saemtliche Erben. 1677¹².

Det er ejendommeligt, at der her er benyttet Navneformen: Heidenmark, da Jonas Heinemark selv skrev Heinemark, men samme Skrivemaade findes paa en Veksel fra 1639. Denne Skrivemaade kan næppe danne Grundlaget for videregaaende Gisninger, men maa sikkert kun tages som Udtryk for Ustabiliteten i Datidens Ortografi af Personnavne.

Naar Jonas Heinemark, til Trods for, at han har været borte fra Haderslev fra omkring 1625, føler sig saa stærkt knyttet til Haderslev, og lader denne Følelse gaa i Arv til sine Børn, saa beror det vel ikke blot paa, at han har tilbragt sin Ungdom her, men maaske ogsaa paa, at baade Faderen og Moderen var hjemmehørende i Haderslev By og Amt.

II

TOLDER I KØBENHAVN OG HELSINGØR.

Jonas Heinemark drager fra Haderslev til København. Her opnaar han hurtig den ansete Stilling som Tolder. 4. Juni 1627 underskriver Kongen hans Bestalling om at være Tolder udi Toldboden for Vort Slot København. Regnskabet begynder fra Philippi Jakobi 1627, da han overtog Bestillingen efter Anders Olufsen. Samtidig skal han være Bygningsskriver ved St. Anna Bro. Han skal til Løn, Kostpenge og Klæder for sig og sine Folk have 500 Rdl. Cour.¹³. Efter 3 Aars Forløb faar han en ny Gunstbevisning, idet han den 17. Marts 1630 faar Skøde paa et Hus ved Enden af Christianshavn Bro, som har været Toldbod, med tilliggende Grund, 70 sjæll. Alen lang og fortil 44 Alen bred, til evig Arv og Eje for sig og sine Arvinger¹⁴. Denne Ejendom sælger han igen til HANS KNIP, Borger i Kbh. Salget tinglystes den 8. April 1633 og stadfæstedes af Kongen d. 2. Maj 1641^{14a}.

19. December 1635 erhverver han Brugsretten til et Stolestade i St. Nikolaj Kirke imod et Vederlag af 4 Rigsdaler og en Kendelse

hvert fjerde Aar paa en Orts Daler¹⁵. Samme Aar har han ogsaa købt en Begravelse i St. Nikolaj K. I 1635 lod han et Barn begrave, Aaret efter atter et Barn. Den 14. November 1644 lod han sin Søster Katrine bisætte her¹⁶.

Hans Formuesforhold maa allerede i disse Aar have været ret gode, da han sammen med andre københavnske Borgere deltager i Oprettelsen af et Kompagni til Besejling af Grønland. Ved aabant Brev af 18. Februar 1636 gives der kgl. Tilladelse til Kompagniets Oprettelse¹⁷.

Den 30. Marts 1641 bliver han udnævnt til øverste Tolder ved Øresundstolden. Han har overtaget Toldregnskabet og faaet Løn fra 23. Marts; hans Løn var 400 Rdl. aarlig¹⁸. Da Svenskerne erobrede Kronborg i 1658, forlod han Byen og kom først tilbage efter Fredsslutningen¹⁹. 4. April 1661 fik han Bestallingen fornyet; hans Løn var nu fastsat til 500 Rdl. foruden de sædvanlige Sportler²⁰. Samme Dag aflagde han Ed til Enevoldskongen²¹.

Her i Helsingør lever han Resten af sit Liv. Han er en vindskibelig Mand, han øger sin Formue, erhverver baade Jordegods og rede Penge. Her dør han den 22. September 1662, han begravnes den 9. Oktober i Olai Kirke i den murede Begravelse mellem Pillerne ved de øverste Mandsstole mod Koret, som havde tilhørt hans Svigerfader Toldskriver WILLUM MORTENSEN ROSENVINGE²².

Sognepræsten HENDRIK GOISCHE holdt Ligtalen; den har sikkert ogsaa foreligget trykt ligesom hans Ligtale over Heinemarks Hustru, men desværre er den ikke bevaret, derfor ved vi saa lidt om hans Opriindelse og hans Uddannelse.

Det har været en stor Begravelse, det var jo den fornemste Embedsmand i Byen. Bircherod skriver, at der aldrig tilforn er skrevet saa mange Carmina funebria ved nogen Ligbegængelse som ved hans²³.

III

DOKUMENTER I DEN ARNAMAGNÆANSKE SAMLING

I den Arnamagnæanske Samling findes der blandt Diplomata Danica flere Dokumenter som vedrører Jonas Heinemark.

Hans Svoger FRIDRICH WILLUMSEN ROSENVINGE udsteder et Gældsbevis, dateret Quartier Schlrerne den 6. December 1638, hvori han erkender at være DAVID LEMKE 200 Rdl. skyldig og lover, at hans Svoger Jonas Heinemark skal betale dem i København²⁴. Gældsbeviset har en Paategning om, at hans Broder ALEX. WILLEMSEN ROSENVINGE

har modtaget Beløbet af David Lemke, dateret Lybæk den 7. December 1638²⁵.

I Forbindelse hermed staar en Veksel, som JOHAN LEMPKE har udstedt den 5. Januar 1639, lydende paa 300 Rdl., som skal betales 6 Dage efter Sigt til WERNER KLAUMANN efter Ordre fra HENNING BÜERINCK. Beløbet skal krediteres David Lempke og to Obligationer paa tilsammen 300 Rdl. skal saa udleveres af Hr. Klaumann. Vekslen har Paategning om, at Jonas Heidenmark har rigtig betalt den 12. Januar 1639, signeret Werner Klaumann d. ældre²⁶.

Af disse to Dokumenter er Gælds brevet skrevet paa højtysk, Vekslen derimod paa plattysk. David Lempke er Købmand og Ejendomshandler i Lybæk. Johan Lempke er hans Broder. Henning Büerinck er ubekendt, men rimeligvis ogsaa Købmand. Werner Klaumann er den kendte Købmand i København.

Da der i Vekslen er Tale om 2 Obligationer med et Paalydende paa tilsammen 300 Rdl., saa maa der foruden det bevarede Gældsbevis have existeret et andet, lydende paa 100 Rdlr.

Det som overrasker mest, er den Hurtighed, hvormed en Veksel, som er udstedt i Lybæk den 5. Januar, kan komme til København og allerede være indfriet den 12.

Brødrene Rosenvinge har regnet rigtigt, naar de lovede, at deres Svoger Jonas Heinemark vilde indfri deres Gældsforpligtelse.

Mandag 1. December 1645 mødte Rasmus Rasmussen fra Fladsby (Flensborg Amt) paa Bytinget i Helsingør paa egne Vegne og med Fuldmagt af 2. Nov. fra sine Svogre Jacob Jensen, Løstrup (Flensborg Amt), Nis Erichsen i Ødis Bramdrup og Jes Jensen i Vinderad (Flensborg Amt), som Arvinger efter afdøde Boy Knudsen i Fladsby for dennes Arv (som en Broderlod) efter Amtsskriver Claus Knudtzen og ligeledes med en Fuldmagt af 25. November fra afd. ANNA BRIXES, som boede i Sørup Skovby, Arvinger, nemlig JES BRIX i Skovby paa egne Vegne, og DIRICH MARCUSSEN i Trøgelsby paa Hustruen MAREN BRIXES Vegne (for en Søsterlod), og gav i Henhold til den derom oprettede Kontrakt fuldstændig Afkald og Kvittering paa deres Arv efter Claus Knudsen til deres Svogre Jonas Heinemark og PHILIP HANSEN GUDSLOFF, idet de takker dem for nøjagtig og fuldstændig Udbetaling. At saaledes er passeret i Retten, bevidner de 8 Tinghørere²⁷.

Forholdet er altsaa det, at Jonas Heinemark og Philip Hansen Gudsloff har ordnet Arven efter deres Svoger Amtsskriver Claus Knudtzen. Til dennes Broder Boy Knudsens og hans Søster Anna

Brixes Arvinger er der saa udbetalt a conto Beløb og da de har faaet, hvad der tilkommer dem, giver de gennem deres Medarving Rasmus Rasmussen Arveafkald.

11. Maj 1646 lader BEATRIS, JACOB GERRITS Efterleverske, paa Helsingør Byting tinglyse, at hun pantsætter til Jonas Heinemark sine Andele i TRINE JORRISSSENS Gaard, idet hun skylder ham $1\frac{1}{2}$ Aars Husleje, og Pantsætningen gælder ogsaa for fremtidig forfalden Husleje, som andrager 25 Rdl. halvaarlig²⁸.

Mandag 1. Oktober 1649 blev der paa Helsingør Byting læst et Arveafkald fra Jonas Heinemark for den Arv han paa sin Hustrus Vegne kunde tilkomme efter sin Svoger Alexander Willumsen Rosenvinge²⁹.

Hans Svoger Alexander havde lige som Broderen Frederik 1. Januar 1649 faaet Tilladelse til at rejse udenlands. Denne Rejse er sandsynligvis ikke bleven til Virkelighed³⁰.

22. Juni 1655 faar Jonas Heinemark et Privilegium paa 20 Aar paa Udførsel af levende Aal fra Helsingør eller Amager³¹.

Oberstløjtnant FREDERIK WILLUMSEN ROSENVINGE døde den 16. Februar 1656. Hans Bohave, som befandtes i hans Svoger Jonas Heinemarks Gaard i Stengaden, blev forseglet den 26. Febr. Efter Begæring af CHRISTIAN JACOBSEN, tilforordnet Prokurator i København, for en Del af den Afdødes Creditorer, og i Nærværelse af Jonas Heinemark som Creditor, blev Seglene brudt af Byfoged MARTIN OWE og Bysekretær ANDERS HARCKSEN. De registrerede Genstande, dels Ting af Kobber, Messing og Tin, som blev vurderet af Thomas Høy Rotgeter, dels Sengetøj og lign., som blev vurderet af Else Kockis og Birgitte Peter Holstis, ansattes til en Værdi af 53 D. 3 Mk. 15 Sk³².

De forømtalte Creditorer i København nævnes i en Udskrift af Københavns Raadstue Protokol ved Navnene: Jacob Pettersen, Carl Kandestøber og Johan L. Berg. Da de rejser Krav om at faa deres Fordringer dækket af Frederik Willumsen Rosenvinges efterladte Løsøre, anlægger Jonas Heinemark, som har bekostet sin Svogers Begravelse og betalt Registreringen samt har Krav paa Husleje for det efterladte Gods, Sag imod dem, for at faa sine Krav anerkendte som

privilegerede. Dette Krav er des mere forstaaeligt, som Efterlænskaberne er opgjort til 429 Daler 13 Skilling, medens Jonas Heinemarks Krav ifl. Regnskab andrager 575 Sletdaler 1 Mark 10 Skilling. Borgmester og Raad i København afsiger den 27. November 1656 Kendelse om, at Jonas Heinemarks Fordringer er fortrinsberettigede, og for saa vidt de ikke dækkes af Boet, skal han søge det øvrige, hvor han bedst vil og kan.

Denne Kendelse lader Jonas Heinemark tinglyse paa Helsingør Byting den 8. Maj 1657³³.

Endelig findes en Regning fra Jørgen Buhr over leverede Manufakturvarer i Tiden fra 31. Oktober 1657 til 22. November 1660, tilsammen for 316 Daler 1 Mark 15 Skilling. Paa Byens Vegne kræver Jørgen Buhr af Jonas Heinemark efter Jordebogens Indhold forskellige Afgifter til et Beløb af 3 Daler 2 Mark³⁴.

IV

RETSSAGER OG EJENDOMSHANDELER.

Jonas Heinemark har ført sin Arvepart efter sin Fader og efter andre ind i Riget og ikke svaret Kongen Afgift deraf. I denne Anledning faar Lensmanden over Kronborg Len, ARNDT VON DER KUHLA, ved kgl. Missive af 9. November 1646 Paalæg om, at han skal erfare, hvad Ret dertil Jonas Heinemark paaberaaber sig og underrette Kongen derom³⁵.

Der er opstaaet Strid mellem Jonas Heinemark og Jens Olufsen i Anledning af en Kontrakt mellem afd. Willum Mortensen og Jonas Heinemark. Der har været udnævnt 4 uvildige Mænd til at jævne Trætten, men de har ikke kunnet opnaa Enighed i Sagen. Nu skal de ifl. Missive af 17. November 1646 igjen optage Sagen, stævne Parterne til København og paadømme Sagen efter de forelagte Dokumenter³⁶.

Under 18. Februar 1647 udstedes et kgl. Missive til Borgmester og Raad i København, at de straks skal dømme, naar Jonas Heinemark indstævne de tvende Mænd, som har dømt mod Jens Olufsen fra Gulland, om deres Dom skal staa ved Magt, og at Sagen kan indankes til førstkommende Herredag³⁷.

Der er opstaaet Strid mellem Jonas Heinemark og Hans Sørensen paa Christianshavn om en Plads paa Christianshavn. Gunde Rosenkrands, Axel Urup m. fl. beskikkes til at begive sig til Aastedet, at

besigtige Stedet, at lade fremlægge Dokumenterne og at forhandle i Mindelighed eller afgøre Sagen ved endelig Dom. Kgl. Missive af 18. Juni 1653³⁸.

2. Juni 1658 faar Jonas Heinemark 4 Adkomstbreve konfirmeret, ved hvilke hans Svigerfader har erhvervet forskjellige Grundstykker og Rettigheder.

1) Kronen sælger den 7. September 1621 til Andreas Vintapper i Vort Slot Frederiksborg og hans Arvinger Kronens Grund udenfor Helsingør ved den næste Bro ved Snekkersten med Forkøbsret for Kronen.

2) Kongen bevilger Willum Mortensen, overste Tolder i Helsingør, fri Fiskeri ved Stranden langs Grunden for den Teglgård, han ejer udenfor Helsingør, hvorimod han skal vedligeholde en Træbro, som ligger midt for Teglgården paa Adelvejen over et Vandløb, d. 23. Marts 1623.

3) Kongen overlader den 23. Maj 1633 til Willum Mortensen et Stykke Jord, som ligger ved Teglgården, som denne har erhvervet af Andreas Vintapper og Arvinger, og bevilger, at syv gamle Egetræer maa hugges.

4) Kongen overdrager den 12. November 1639 til Willum Mortensens Arvinger et Stykke Jord, kaldet Elholm, beliggende oppe i Skoven noget fra Kronborg, til Brug som Tørvegrav til Teglgården³⁹.

Jonas Heinemark faar ved kgl. Missive af 30. Juli 1660 et aarligt Vederlag paa 200 Rdl. for at have Toldboden i sit Hus⁴⁰.

Jonas Heinemark har paa et eller andet Tidspunkt overtaget 48 Demat Land i Gudskogen som Brugsfant af Jørgen Beyer. Gudskogen i Tønder Amt hørte til den gottorpske Del af Sønderjylland. Disse Landerier laa altsaa dels langt borte, dels under fremmed Jurisdiktion. Ved Boopgørelsen efter Jonas Heinemark turde Exekutorerne ikke ansætte denne Jordbesiddelse til Værdi; den betragtedes som et usikkert Aktiv. Der maa have været knyttet særlige Privilegier til disse Koogsjorder, muligvis Skattefrihed i en vis Aarrække, thi i 1665 ansøger Heinemarks Børn og Arvinger om, at Hertugen vil stadfæste Privilegierne, i hvilken Anledning Kongen sender et Reskript til Hertug Christian Albrecht af Gottorp⁴¹.

V

HUSTRU OG BØRN.

Jonas Heinemark ægtede den 14. Juni 1629 i Helsingør BIRGITTE WILLUMSDATTER ROSENVINGE⁴². Hun var født i Helsingør den 15. September 1612. Hendes Forældre var Tolder WILLUM MORTENSEN og BIRGITTE STUFFRISDATTER. Hendes Slægt havde i over 100 Aar hørt til de førende Familier i Sundbyen; Fædrene havde været Borgmestre og Toldere. Stamfaderen hed MOGENS JENSEN, han havde været Kong Hanses Sekretær og Foged paa Bergenshus, han var bleven adlet i 1505, senere drog han til Helsingør, hvor han blev Borgmester i 1517.

Jonas Heinemarks Hustru Birgitte Willumsdatter døde den 15. November 1660 og blev begravet i St. Olai Kirke den 26. November. Sognepræsten HENDRIK GOISCHE holdt Ligtalen, som blev udgivet i Trykken. Som Tillæg faar man en Række personalhistoriske Oplysninger om hendes Slægt⁴³.

Birgitte Willumsdatters Brødre, ALEXANDER WILLUMSEN ROSENVINGE og FREDERIK WILLUMSEN ROSENVINGE, var Officerer i den norske Hær og fik ved kgl. Skrivelse af 18. Juli 1646 deres Adel fornyet⁴⁴.

I hendes Ægteskab var der 9 Børn: 2 Sønner og 7 Døtre. De 2 Sønner og 1 Datter døde som smaa, de blev begravet i St. Nikolaj Kirke; om to af dem ved vi, at det var henholdsvis i 1635 og 1636⁴⁵. Af de 6 Døtre, som blev voksne, døde Cathrine en Maanedes Tid efter Faderen og blev begravet den 30. Oktober 1662 i Olai Kirke i Helsingør⁴⁶.

De øvrige Døtre er følgende: 1. BIRGITTE, f. ca. 1630, 2. CHRISTENCE MARIE, f. 23/12 1633 i København, 3. MARGRETHE, f. ca. 1637, 4. MARIE, døbt 18/12 1642 i Helsingør (Olai K.), 5. ANNA, døbt 7/1 1644 i Helsingør (Olai K.).

Om deres Liv kan følgende oplyses:

1. BIRGITTE. Hun blev den 20. September 1648 gift med Toldskriver JOHANNES THOMASEN; hun maa derfor være født ca. 1630 og dermed den ældste af Børnene. Tidspunktet for Giftermaalet er konstateret paa følgende Maade:

Helsingør By ejede en hel Del Tingenstande: Fade, Tallerkener, Kander m. m., som den lejede ud til Borgerne, naar de skulde have et større Gilde. Det fremgaar af Regnskabet over disse Indtægter, at Jonas Heinemark har lejet Byens Tin den 20. September 1648⁴⁷. Sammenholder man dette med, at Joh. Thomassen og Birgitte Heinemark fik deres første Barn døbt i St. Olai K. 4. November 1649, saa

passer det godt med, at det har været Bryllupsgildet, som blev holdt den 20. September 1648. Som Faddere ved det første Barns Daab, ved hvilken hun fik Navnet DOROTHEA, nævnes Sognefoged HENRICUS THOMAS fra Marne (Ditm.), rimeligvis en Slægtning af Joh. Thomassen og MARGRETHE HANS BOYSENS fra København, det var HANS BOYSEN d. æ.'s Hustru, hvis Søn senere blev gift med Margrethe Heinemark. Hun boede i 1661 som Enke i Studie Stræde i Jochum Slotsfogeds Gaard⁴⁸.

Joh. Thomassen og Birgitte Heinemarks fik deres anden Datter Birgitte døbt 6. Januar 1651. Som Faddere optræder bl. a. Dr. GEORG KRUCK, som i Mellemtiden var bleven gift med CHRISTENCE MARIE HEINEMARKS, og MARIE PHILIP HANS GUDLOFFS af København. Marie Gudsloffs var sikkert en Søster til Jonas Heinemark, da PHILIP HANS GUDSLOFF andetsteds kaldes hans Svoger og var Medarving til Amtsskriver Claus Knudtzen og hans Hustru Kathrine Heinemarks. Philip Hans Gudsloff var en Søn af den holstenske Kansler JONATHAN GUDSLOFF; han havde været Amtsskriver i Svavsted Amt 1631–1637⁴⁹.

Allerede 14. December s. A. fik Forældrene deres 3. Barn døbt, det var en Dreng, som fik Navnet CHRISTIAN FREDERIK; som Faddere optræder saa fornemme Personer som Frederik III, HOLGER VIND og CHRISTOPHER GABEL.

Johs. Thomassen blev begravet i St. Olai K. 24. December 1658⁵⁰.

Ved Faderens Død i 1662 er Birgitte Heinemark gift med Oberstløjtnant GEORG MØLLER. Denne levede endnu 1684⁵¹.

Hostrup Schultz lader Birgitte Heinemark være anden Gang gift med Sognepræsten i Borup MOGENS ANDERSEN REGEL. Hvis hun har været gift med ham, er det hendes 3. Ægteskab. Hostrup Schultz angiver ingen Kilde, saa det er muligt, at der foreligger en Forveksling med Pastor Regels Ægteskab med BIRGITTE LIME, som var en Søsterdatter af Birgitte Heinemark.

2. CHRISTENCE MARIE, Jonas Heinemarks næstældste Datter; hun fødtes i København den 23. Nov. 1633 og blev den 27. Juni 1650 gift med Dr. med. GEORG KRUCK, Læge ved Akademiet i Sorø. Han var født d. 15/8 1598 i Eisenach og døde i Sorø 3/12 1659. Efter en halv Snes Aars Enkestand ægtede hun i 1670 Løjtnant HANS SPORMAND; de fik kgl. Bevilling til Vielse i Hjemmet 14. Marts 1670⁵². Hun døde 4. Juni 1687 i København⁵³. Hans Spormand blev Kaptajn i Liv Rgmt. t. Fods og fik efter Ansøgning sin Afsked 2/4 1681. 10. Marts 1677 havde han i Christiansstad skrevet et Testamente, underskrevet til Vitter-

lighed af Major NIKOLAUS HERMANNSEN og af J. BREDALL. I Testamentet hedder det, at da han og hans Hustru ingen Livsarvinger har, gør han sin Hustru Christence Marie Heinemark til Enearving, da han var en fattig Karl af ringe Midler, da han traadte i Ægtestand med hende.

Hans Hustru andrager i en Skrivelse, dat. Christianshavn 15. Nov. 1677, om, at Testamentet maa blive konfirmeret. Hun vil, saafremt hun overlever Manden, give hans Arvinger 30 Rdl. for al deres Arvekrav. – Testamentet konfirmeres den 30. Januar 1678⁵⁴.

3. MARGRETHE, hvis nøjagtige Alder vi ikke kender, blev 1654 gift med Hofkammerer JOHS. BOYSEN⁵⁵. Han var en Søn af Omslagsforvalter JOHS. BOYSEN den ældre og hans Hustru MARGRETHE, som var en Datter af TITUS THOMSEN i Wilster⁵⁶. Han er født i Flensborg, hvis Latinskole han sikkert har besøgt. Den 23. August 1650 blev han immatrikuleret ved Universitetet i Strassburg⁵⁷. Johs. Boysen var Hofmønsterskriver fra 25. Okt. 1659 og Kasserer ved Hofetatens Kasse fra 16. Febr. 1661 til 13. Dec. 1663⁵⁸. 30. Okt. 1661 fik han Ordre til at tiltræde Aastrup Len og Gods, som han havde faaet udlagt som brugeligt Pant efter Sehesteds Død⁵⁹. Naar Johs. Boysen fik Aastrup Len og Gods udlagt som brugeligt Pant, saa var det i Virkeligheden for de Penge, som hans Svigerfader havde forstrakt ham med. Beløbet androg ifl. en af Johs. Boysen ved Skiftet efter Jonas Heinemark udstedt Revers 12.418 Rdl.⁶⁰. Da Johs. Boysen ikke fyldestgør Boets Krav mod ham, men søger at unddrage sig Forpligtelserne ved at begive sig udenlands, bliver han dømt til at betale, og Arvingerne faar ved kgl. Missiver af 15. og 21. Oktober 1663 Bemyndigelse til at gøre Arrest i hans Formue og at lade ham selv arrestere⁶¹. 1. November 1665 udsteder Kongen et aabent Brev, hvori der tilsikres Johannes Boysen frit Lejde i 3 Aar, for at han kan opnaa Enighed med sine Kreditorer⁶². Han maa rimeligvis have opnaaet en Ordning med dem, da han ikke nævnes i de senere Stridigheder mellem de andre Arvinger.

Af et Testamente, som Enken efter Hans Boysen d. æ. oprettede 15. September 1670 under Tilkaldelse af hendes Væрге Assessor, Præsident i København PETRUS BULLICIUS (PETER BÜLCKE) og som blev konfirmeret 3. December 1670⁶³, kan vi slutte os til, at Margrethe Heinemark er død paa dette Tidspunkt; muligvis har hun været død i flere Aar, i hvert Tilfælde i over eet Aar, thi Margrethe Boysen d. æ. fik ogsaa et Testamente, hvis Indhold vi dog ikke kender⁶⁴, konfirmeret 22. Marts 1669.

Margrethe Boysen gør sin Søn Johs. Boysen arveløs, da han er kommen i Vidtløftigheder, som han ikke kan hjælpes ud af med hendes ringe Midler. Det er sikkert hans Forpligtelser overfor Jonas Heinemarks Bo, som Moderen hentyder til. Af Omtalen kan vi se, at han var i Live paa dette Tidspunkt.

Hun indsætter sin Datter MAGDALENE, som var gift med Kommissær NICOLAUS NISSEN, til Enearving, men hun skal give Broderbørnene Friedrich, Johannes og Sophia Amalia hver 1000 Rdl. Disse Børn er opdraget hos Bedstemoderen, som elsker dem som sine egne Børn.

4. MARIE døbt 18. December 1642 i St. Olai Kirke; hun viedes den 14. December 1664 i Helsingør til CLAUS LAURITSEN LIME, som var døbt i Olai K. 12. Sept. 1641 og døde i Rønne 15. Juli 1685⁶⁵. Hun døde 27. April 1703 i Helsingør.

5. ANNA, den yngste Datter, døbt 17. Jan. 1644 og ægtede 19. Juni 1667 Mag. CLAUS JACOBSEN WILDSCHÖTT. 22. Maj havde de faaet Bevilling til Vielse i Hjemmet uden Trolovelse og Lysning⁶⁶. Ægtefællen maa være død et Aars Tid efter, thi 12. Juni 1670 begravnes Anna Heinemark i Malmø St. Petri Kirke som CORNELIUS KRUDTMEYERS Hustru⁶⁷.

Ifl. Hostrup Schultz var Jonas Heinemark anden Gang gift med ANNA JENS DATTER BRUN. Vielsen findes ikke i Helsingørs Kirkebøger. Da hun ikke nævnes ved Skiftet efter Jonas Heinemark, maa hun være død før ham.

VI

BOET OG DETS DELING

Samme Dag Jonas Heinemark afgang ved Døden, blev hans Bo forsegleet og registreret i Nærværelse af Kæmner JOHAN KRUSE, Byfoged DAVID SVENDSEN og Byskriver ANDERS HARCKSEN⁶⁸.

16. November 1662 ansøger Johannes Boysen om, at Tolder MORTEN MORTENSEN og Toldskriverne ANDERS NIELSEN BØGVAD og WILLUM WILLUMSEN beskikkes til at registrere og ved uvildige Mænd taxere vores kære Fader Jonas Heinemarks Løsøre, Huse, Grunde og Ejendomme. Endvidere at Toldskriver SENECA CARSTENSEN beskikkes som Formynder for den ugifte ældste Datter Maria Heinemark og Raadmand Hans Hansen for Anna Heinemark. 18. og 22. November beskikkes de paagældende henholdsvis som Exekutorer og som Værger⁶⁹.

De udmeldte Skifte-Commissærer foretager Registreringen 6. De-

ember og følgende Dage. Tilstede er Toldskriver LAMBERT EBBESEN som Lavværge for Christence Heinemark, afd. Dr. med. Krucks Enke, Læge paa Sorø Akademi, Oberstleutnant GEORG MØLLER paa sin Hustru Birgitte Heinemarks Vegne, Toldskriver Seneca Carstensen for Maria Heinemark og Raadmand HANS HANSEN for Anna Heinemark.

Registreringen lyder i Hovedtræk saaledes:

Jorde Gods.

Hovedgaarden paa Stengaden, strækkende sig til Stranden, taxeret til 3000 Rdl.	4500	Sletdaler
Fem hosliggende Boliger, i 1 bor Morten Badskær, i den anden Hans Kagsmand, to staar ledige samt een beboes af Arrir Bayer.	1500	
En Ladegaard med hosliggende Bolig i Paul Thyssens Stræde	300	..
En Gaard paa Stengaden, som sal. Fedder Davidsens Quinde nu i boer	1050	-
Stejleplads m. m.	200	-
Aalestade før Teglggaardens Grund indbringer til aarlig Landgilde $1\frac{1}{2}$ Td. Aal til Grundens Ejer.		
Fire Fiskedamme, liggende langs med Kongens Vej ved Brinksholm med hosliggende $1\frac{1}{2}$ Pund Sædejord	450	
En Lejebolig som Jacob Winther har boet i.	600	
Et Stykke Jord udenfor Svingelen imellem Johan Hansens Vang og Blegemandens Have	1000	
Hvad angaar de øde Pladser efter den store nedbrudte Gaard ved Hjørnet af Stifnelse Strædet samt Boliger og Haver, har ikke kunnet vurderes, da de hører ind under Slottets Grund.		

8700 Sletdaler

Bønder Gods.

Johannis Boysens Revers, d. 13. Marts 1663 - 12.418 Rdl. 2 Sk., deri fragaar 568 Rdl. for diverse Udgifter - Rest 11.850 Rdl., samt 158 Rdl. 12 Sk., bekostet paa Dronningen af Sverrigs Traktement, samt 112 Rdl., som Jeronimus Kohl var skyldig for Husleje, og 900 Rdl., som Arvingerne var berettiget i det Østiske Compagni af 1401 Rdl. 1 Mk. 10 Sk. og Heinemarks Arvingers Interesse mod Johs. Boyesen i Aastrup, Lens Godser efter denne Adkomst, nemlig 50 Rdl.tønde Korn i Bønder Godset som det forn. Boyesen af Kongen overdraget er og andrager disse Summer nemlig 13.020 Rdl.

Hartkorn 260 Td. 2 Skp. $1\frac{1}{2}$ Fj.

Begravelsessted.

Sal. Willum Mortensens muret Begravelsessted i St. Olai K. mellem Pillerne ved de øverste Mandsstole mod Koret forbliver samtlige Arvinger til Bedste.

Stole Stader i St. Olai K.

D. 11. og 12. Mande Stol ved den søndre Mur- 6 Stader- 3 i hver Stol	144	Daler
D. 9. Mande Stol ved Mellemgulvet 1 Stade	45	-
D. 10. Kvindestol paa - 2 -	90	-
D. 12. - - - 1 -	30	-
D. 13. - - - 2 -	90	-
4 Kvindestole i Capellet paa den venstre Haand.....	72	-
4 Mandsstader i den tyske Kirke paa Mellemgulvet.....	48	-
1 ¹ / ₂ Stade i d. 8. Kvindestol paa Mellemgulvet	18	-
D. 16. Mandsstol ved d. søndre Side 2 Stader	48	-
	<u>585</u>	Daler

Guld og Perler	2231	Daler
Forgylt og hvidt Sølv	357	-
Fint Tin m. m.	164	- 2 Mk. 2 Sk.
Kobber	102	- 3 - 0 Sk.
Messing	169	- 2 - 12 -
Linklæder	439	- 0 - 26 -
Bænkeklæder	224	- 3 ¹ / ₂ - 0 -
Sengeklæder	278	- 1 ¹ / ₂ - 0 -
Gangklæder	161	- 2 - 0 -
Trævarer	120 ¹ / ₂	- 0 - 18 -
Contrafejer	76	- 3 - 0 -
Alabast og Stentøj	25	- 3 14 -
Spejle og Glas	20	- 2 - 0 -
Rustning og Jernvarer	68	- 0 - 12 -
Vogne, Hestetøj, Varer	160	- 1 - 0 -
Bøger	26	- 3 ¹ / ₂ - 0 -
Obligationer	5429	- 1 - 0 -
	<u>19697</u>	Daler 0 Mk. 13 Sk.

Skyldig Kapital, Renter, Regninger inkl.

Medgift til Marie og Anna Heinemark:

4800 Daler	18132	- 3 - 9 -
	<u>1564</u>	Daler

Jacob Petersen i København berettiget til Hartkorn 22¹/₂ Td. 1 Fj.
Rest - 237¹/₂ -

Til Fordeling blandt Arvingerne bliver saaledes 1564 Daler og 237 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn. Disse faar hver 312 Daler og 49 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn, nemlig Christentze Marie, sal. Dr. Krucks, Birgitte Heinemark, Oberstleutenant Georg Møllers, Johanns Boysen paa hans Hustru Margrethe Heinemarks Vegne, Marie Heinemark og Anna Heinemark, disse to sidstnævnte faar hver desuden 2400 Daler i Udstyr.

Blandt de uviste Fordringer opføres 48 Demat Land i Gudskoog, der har ikke været Indtægter siden 1656, Hans Boysen, som har klareret Indkomsterne, er bleven borte.

Ved det Afkald som Amtsskriver Claus Knudsens Arvinger har gjort til sal. Jonas Heinemark, findes følgende Obligationer og Kvitteringer:

Clement Knudsens Obligation	d. 3. Okt. 1637	100 Rdl.
Jesse Brixes	— 1. Jan. 1642	200 —
Peter Wolgas	— Mortensdag 1637	100 —
Balzer Jacobsen	— d. 24. April 1642	100 —
Boy Knudsen	— d. 26. Okt. 1639	200 —
Clement Knudsen	— d. 17. Okt. 1640	500 —
Dirich Marcher	— Mikkelsdag 1633	100 —

End befinder sig en anden Afregning, som er gjort imellem sal. Jonas Heinemark og Marie Philipp Gotzloffs 1656 hendes Søn Jonnas Gotzloff at have adskillige Breve og Obligationer hos sig paa tilstaaende Gæld i Holsten, som vil affordres, Boet til Rigtighed og Bedste, hvad deraf Kommer eller kan.

Til Slut gøres der Forbehold med Hensyn til Hans Boysens Tilsvær overfor Boet.

Helsingør d. 10. Juni 1663
(Underskrifter)

12. Juni andrager Exekutorerne om, at Boet, som endnu er under Forsegling, maa frigives til Deling mellem Arvingerne, efter at Kreditorerne er tilfredsstillet⁷⁰.

Ved Missive af 28. Juli 1663 bestemmes, at Skiftets Commissarier straks skal indstævne Jonas Heinemarks Arvinger og Formynderne for Arvingerne for sig for at føre Skiftet til Endelighed, de omstridte Poster skal enten afgøres i Mindelighed eller ved endelig Dom⁷¹.

Tolder Mads Mortensen fritages paa Grund af Tjensteforretninger og Svaghed d. 10. August fra Hvervet som Medlem af Skifte Commissionen. De to andre Medlemmer Toldskriverne Willem Willemsen og Anders Nielsen skal føre Skiftet til Ende⁷².

Den 25. Juli 1664 fritages Seneca Carstens for Værgemaal for Maria Heinemark, Georg Møller beskikkes i hans Sted⁷³.

Den 1. Nov. s. A. klager Carstens over, at han ikke har kunnet aflevere til Oberstleutenant Møller, som var beskikket til Formynder for Marie Heine-

mark i hans Sted. Han anmoder om, at Møller faar Ordre til at møde paa næste Helsingør Byting og at give ham Kvittering.

Samtidig beder Claes Laersen Lym om at maatte faa Formynderskabet for Maria Heinemark efter Seneca Carstens, da han vil indgaa Ægteskab med hende om en 5 Ugers Tid.

I denne Anledning udfærdiges d. 10. Nov. et kgl. Missive til Seneca Carstens, hvori det hedder, at da Claus Lauritzen Lym agter at indgaa Ægteskab med Maria Heinemark, kan Værgemaal straks efter Bryllupet overdrages til ham og Oberstløjtnant Møller fritages⁷⁴.

VII

STRIDIGHEDER MELLEM ARVINGERNE.

I sit Andragende om Fritagelse for Hvervet som Skifte Commissær skriver Seneca Carstens d. 18. Juli 1664: at al Boets Formue medgik til at dække Creditorenes Tilkrav paa 20.000 Daler paa 60 Daler nær. Arvingerne har et stort Krav mod deres Medarving Johannes Boysen, som for et Tilgodehavende, som Jonas Heinemark havde hos Skatkammeret, fik Aastrup Amt og Gods overdraget. Da Commissærerne krævede Arrest over hans Person, undveg han af Riget. Der er endnu er Gældsposter udestaaende i Stift Bremen og i Holsten og andre afsides beliggende Steder, som ikke kan erholdes uden at der maa føres vidtløftig Proces⁷⁵.

Som tidligere nævnt, fik Johs. Boysen nogle Aar senere frit Lejde i tre Aar, for at komme til Enighed med sine Kreditorer. Da man ikke mere hører noget til ham under Stridighederne mellem de øvrige Arvinger, maa man antage, at han har opnaaet en Ordning.

Af de forskjellige Indlæg ses, at Claus Laursen Liim, som havde ægtet Maria Heinemark, har administreret Boet. Hans Svogre Oberstløjtnant Georg Møller og Løjtnant Hans Spormand hævder, at han bruger Boets Midler til egen Fordel og kræver ham dømt til at aflægge Regnskab. Sagen gaar tilsidst til Højesteret. Dennes Dom kender vi fra et kgl. Missive af 10. Nov. 1671, som udstedes i Anledning af, at Claus Larsen Liim sidder denne Dom overhørig. Det nævnte Missive lyder:

Helmuth Otto Friherre von Winterfeld at tilholde Claus Laursen Liim at stille Ob. Lt. Georg Møller og hans Medarfinger Caution efter Højesteretsdom.

Hvad os elskelige Georg Müller, Voris Ob. Lt. over det Sjællandske Regiment og Hans Spormand for Os allerunderdanigst haver ladet andrage, anl. den Ophold som Claus Larsen gør dennem og deres Medarvinger imod

Vores ergangne Højesterets Dom d. 27. aug. 1670 lydende som efterfølger: Efterdi klarligen befindes, at den mellem Claus Lauridsen Liim og hans Medarvinger Ob. Lt. Müller og Lt. Spormand Aar 1667 d. 17. Dec. oprettede Contrakt, at Claus Larsen Liim sig til forbinder at gøre disse tvende hans Medarvinger god og nøjagtig Rigtighed for de 100 Rdl., som Cantzler von Grifenkrantz for al Claus Larsen Liims og hans Medarvingers prætention udloved, da bør Claus Larsen Liim ey videre end efter første ergangne Hofrettens Dom at deponere udi Hofretten saa meget af de 1000 Rdl. med dets paaløbne Renter fra den Tid, Pengene blev annammede, som Ob. Lt. Møller og Lt. Spormand deraf kan tilkomme, dog at i de 1000 Rdl. kommer til Afkortning hans Bekostning som Claus Larsen Liim befindes at have gjort, saa vel paa den Gjælds Fordring hos Dr. Lippes Arvinger som paa den Proces paa de 48 Demppterland som tilsammen beløber efter moderation 516 Rdlr., hvorimod Claus Larsen Liim bør straks udi Sterfbo at indlevere alle de Original Breve, som angaar den Proces om de 48 Demppterland. Angaaende den sidste Hofrettens Dom om de 1300 Mk. lybsk som alene paa nogle missiver er grundet, den bør at være som udømt, og ej komme Claus Larsen Liim til Skade i nogen Maade, og Claus Larsen Liim for ugrundede haarde Beskyldninger og Irettesættelser aldeles fri at være, desforuden Ob. Lt. Møller og Lt. Spormand pligtig være at erstatte Claus Larsen Liim alt paa denne Proces anvendte billig Bekostning, som derpaa kan gaa indtil Højesterets Dom er taget beskrevet.

Ganske videre af hosfølgende deres allerunderdan. suppl. see og erfare. Thi er Voris allernaadigste Vilje og Befaling, at Du tilholder Claus Larsen Liime, at han uden nogen videre Ophold eller Udflugt efter ovenn. Højesterets Dom i alle Maader stiller bem. Ob. Lt. Møller og hans medarvinger tilfreds for hvis de i saa Maader hos hannem kan have at præterende.

Hafn. d. 10. Nov. 1671⁷⁶.

En halv Snæs Aar senere svæver der endnu en Strid mellem Claus Lym paa den ene Side og Borgmester Hans Hansen af Helsingør paa den anden Side angaaende et Udlæg i Jonas Heinemarks Hovedgaard i Helsingør. Holger Parsberg og Andreas von Engberg udnævnes til Commissarier d. 1. Okt. 1681⁷⁷. Hvad deres Kendelse gik ud paa, vides ikke. Men forhaabentlig har de nu, 20 Aar efter Jonas Heinemarks Død, faaet alle Stridsmaal vedr. Arven ud af Verden.

HENVISNINGER

¹ Univ. Matr. Lejden Sp. 109. — ² Haderslevhus Regnskaber 1595–1624. — ³ Haderslevhus Regnskab 1617/18 Udg. Bil. Nr. 1. — ⁴ do. 1620—21 Udg. Bil. Nr. 77. — ⁵ Arnamagn. Saml. Diplom. Dan. XVII Nr. 5. — ⁶ Haderslevhus Regnskab 1620/21 Udg. Bil. Nr. 1. — ⁷ Kanc. Brevbøger 1608–1615 S. 325. — ⁸ Helsingør Marie K. Viel-

ser. – ⁹ Bircherods Dagbøger S. 80. – ¹⁰ Dipl. Dan. XVII Nr. 21. – ¹¹ Inl. Reg. 1649 Fol. 49. – ¹² Güttel: Die Marienkirche in Hadersleben S. 59, 106. – ¹³ Sj. Reg. 1625–31 Fol. 215. – ¹⁴ do. Fol. 482. – ^{14^a} Kbhvns Dipl. I, 648, III, 220. – ¹⁵ Dipl. Dan. XVII Nr. 12. – ¹⁶ PH. T. 1. R. I, 203. – ¹⁷ Kanc. Brevbøger S. 415. – ¹⁸ Øresunds Toldregnskab 1641, Indtægter og Udgifter. – ¹⁹ R. K. Afregnbg. Borgerlig Stand Fol. 67. – ²⁰ R. K. Bestall. 1661–62 Fol. 85. – ²¹ do. Fol. 84. – ²² Olai K. Regnskab. – ²³ Bircherods Dagbøger S. 80. – ^{24–26} Arnamagn. Saml. Dipl. Dan. XVII Nr. 22. – ²⁷ do. Nr. 24. – ²⁸ do. Nr. 25. – ²⁹ Nr. 28. – ³⁰ Danske Samlinger 2–76, Hist. T. III–1–231. – ³¹ Dipl. Dan. XVII, Nr. 30. – ³² do. Nr. 31. – ³³ do. Nr. 32. – ³⁴ do. Nr. 33. – ³⁵ Sj. Tegn. 1646–48 Fol. 93. – ³⁶ do. Fol. 98. – ³⁷ do. Fol. 140. – ³⁸ Sj. Tegn. 1651–53 Fol. 547. – ³⁹ Sj. Reg. 1657–60 Fol. 213. – ⁴⁰ Sj. Reg. 1657–60 Fol. 620. – ⁴¹ Inl. Reg. 1665 Fol. 457. – ⁴² H. Goische: Ligprædiken over Birgitte Heinemark. – ⁴³ do. – ⁴⁴ Tidsskrift for norsk Personalhistorie, ny Række S. 398. – ⁴⁵ P. H. T. 1. R. I, 203. – ⁴⁶ Olai K. Regnskab. – ⁴⁷ Helsingør Bys Regnskab 1648. – ⁴⁸ Kbh. Diplom. I, 745. – ⁴⁹ Svausted Amtsregnskaber 1631–37, Quellen & Forschungen zur Geschichte Schleswig Holsteins XIV 177, 178, Inl. Reg. 1655, Fol. 291. – ⁵⁰ Olai K. Regnskab. – ⁵¹ Hirsch. – ⁵² Caroe: Den danske Lægestand I, 73, Helsingør Regnskab 1650, Sj. Reg. 1670, 96. – ⁵³ Caroe l. c. – ⁵⁴ Inl. t. Sj. aabne Breve Nr. 24 30/1 1678. – ⁵⁵ Novis Thalamis 1654, B. D. III Sp. 1011. – ⁵⁶ O. H. Møller: Genealogia Boisen. – ⁵⁷ P. H. T. 5. R. VI, 152. – ⁵⁸ Roede: Hofbetjente, Kringelbach 1660–1848 S. 279. – ⁵⁹ Bloch: Amtmænd 1660–1848 S. 88. – ⁶⁰ Inl. t. Sj. Missive Nr. 235 af 16/6 1663. – ⁶¹ Sj. Reg. 1663 Fol. 463, 465, Sj. Tegn. 1663 Fol. 638. – ⁶² Patenten 1664–65 Fol. 447. – ⁶³ Indlæg til Patenten 1670 3/12. – ⁶⁴ Pat. 1668–69 Fol. 215. – ⁶⁵ Slægten Lihme, Milit. Regnsk. VI a Nr. 1 a, Braem. – ⁶⁶ Sj. Reg. 1667 Fol. 341. – ⁶⁷ Malmø Forminden 1937 S. 39. – ⁶⁸ Helsingør Skifter 1662. – ⁶⁹ Sj. Tegn. 1660–63 Fol. 425, 426. – ⁷⁰ Indlæg t. Nr. 235 Sj. Missive 16/6 1663. – ⁷¹ Sj. Tegn. 1660–63 Fol. 548. – ⁷² do. Fol. 564. – ⁷³ Sj. Teg. 1664–66 Fol. 23. – ⁷⁴ do. Fol. 186. – ⁷⁵ Indlæg t. Sj. Missive Nr. 333 af 25/7 1664. – ⁷⁶ Sj. Tegn. 1670–71 Fol. 676. – ⁷⁷ Sj. Tegn. 1681–82 Fol. 158.

FAMILIEN RAINALS I DANMARK

AF

TH. HAUCH-FAUSBØLL.

JOHN R. RAINALS, f. 27. Aug. 1773 i London⁹, 18. Nov. 1801 Købmand i Helsingør¹. 1804 Formand for Ekstraskattesætterne i Helsingør². 3. Jan. 1807 Kæmner³, var 1808 Associé i Handelshuset Belfour, Ellah, Rainals & Co. i Helsingør⁴. Skulde 1809 for Handelshuset gøre en Rejse til England⁵, opsagde 23. Maj 1814 sit Borgerskab, da han vilde nedsætte sig i København⁶. 1. Juni 1814 Grosserer i København⁷ under Firma Rainals, P. de Coninck & Co., der havde til Huse i Norgesgade 47, af hvilket Sted han var Ejer til sin Død. 15. Juli 1819 anerkendt som amerikansk Konsul i København og de Distrikter, som er nærmere ved samme end ved Opholdsstedet af nogen anden nordamerikansk Konsul eller Vicekonsul under dansk Herredømme⁸. Død 14. Juni 1833 i København⁹. Havde 6. Sept. 1809 faaet Bevilling til uskiftet Bo og Skifte med Samfrænder. Boets Masse opgjordes til 8000 Rdl. Sølv¹⁰. Gift 3. Dec. 1800 i Huset i Helsingør (viet af Pastor Sänder)¹¹ med Jomfru MARY ANN BELFOUR, f. 2. Nov. 1781 i Hull i Yorkshire⁹, død 8. Nov. 1867 i København¹². Havde som Enke Andel i et Handelshus i Helsingør, Datter af Købmand i Helsingør John Daniel Belfour og Ann Godson¹³. Børn 1-10:

1. JOHAN DANIEL RAINALS, f. 9. Nov. 1801 i Helsingør¹¹, nedsat 24. Sept. 1805 i Købmand Belfours murede Begravelse i Helsingørs Olai Kirkes Kor.
2. ANN THOMASIA RAINALS, f. 29. Maj 1803 i Helsingør¹¹, død 24. Juli 1825 paa Landet, begravet i København.
3. JOHN DANIEL BELFOUR RAINALS, f. 17. Sept. 1805 i Helsingør¹¹, 30. Juli 1828 Sekondløjtnant à la suite i Husarregimentet. 2. Nov. 1830 Afsked. Direktør for Foreningen for Kunstens Opmuntring. Død 1. April 1873. Gift med JULIETTE AGNES ELISA BAUER, f. 1813 i

- Altona. Datter af en jødisk Købmand. De blev skilte, og hun levede 1855 med Børnene e.-g. i Altona¹⁷. De ældre Sønner blev Købmænd i Hamborg, hvor Slægten lever endnu. Børn a.-h.
- a. AGNES MARY ELEONORA RAINALS, f. 1834 i Hamborg, død ugift 5. Dec. 1896.
 - b. ISABELLA RAINALS, f. 1835 i Hamborg.
 - c. JOHN OSCAR RAINALS, f. 7. Marts 1837 i København¹⁵.
 - d. GUSTAV JULIUS PHILIP RAINALS, f. 7. Aug. 1838 i København.
 - e. ERNST EMIL RAINALS, f. 26. Jan. 1840 i København¹⁵.
 - f. FRANCIS RUDOLPH SIGISMUND RAINALS, f. 16. Juni 1842 i København¹⁵.
 - g. JULIETTE ADELGUNDE ANGELICA RAINALS, f. 22. April 1844 i København¹⁹.
 - h. AGNUR EDMUND ALFRED HENRY RAINALS, f. 4. Aug. 1846 i København²⁰. Inspektør i Livsforsikringssekabet „Danmark“. Død 17. Juli 1915. Gift med CHRISTINE SØRENSEN, f. 8. Maj 1845, død 4. Okt. 1913. Eneste nulevende Datter:
 - 1) ERNA JULIA ISABELLA RAINALS, f. 12. April 1875 i Hamborg. Gift 24. Februar 1894²⁵ i København med Overretssagfører HOLGER JENSEN, f. 1. Juli 1868 i Øster Skerninge. Død 5. Aug. 1926 i København.
4. EDMUND LEWIS RAINALS, f. 13 April 1807 i Helsingør¹⁶, 24. Okt. 1834 anerkendt som nordamerikansk Konsularagent i Helsingør, 24. Marts 1836 Skibsklarerer i Helsingør²⁴, tog sin Afsked som Konsularagent paa Grund af Øjensygdom og flyttede til København, død 20. Juni 1888 paa Frederiksberg. Gift 3. Jan. 1849 hos Dr. Münter i København¹⁴ med Jomfru BENEDICTE GEORGINE ROSALIA HANCK, f. 12. Dec. 1819, død 11. Jan. 1906⁵.
 5. EMMA OPHELIA ANGELINE RAINALS, f. 9. Jan. 1809 i Helsingør, konfirmeret 1828¹⁹. Gift 22. Nov. 1834 med Kammerherre CARL EDWARD VAN DEURS, f. 17. Okt. 1804, død 13. April 1889.
 6. ADELAIDE FEODORA ISABELLA RAINALS, f. 30. Marts 1811 i Helsingør¹¹. Boede 1850 i København hos Moderen²². Død 9. Maj 1882 i København¹¹.
 7. MARK OSWALD RAINALS, f. 2. Jan. 1813 i Helsingør¹¹.
 8. EMMA SOPHIE RAINALS, f. 1815, død 4. Aug. 1845 af Brystsyge i København²³.
 9. HENRY THOMAS ALFRED RAINALS, nordamerikansk Konsul i Helsingør. Senere i Washington og Brest.

10. HENRY EDVIN RAINALS, f. 17. April 1823 paa Frederiksberg, konfirmeret 1840²³, Sergent, 30. Maj 1849 (Anciennitet, 30. Maj 1848), Sekondløjtnant i Infanteriets Krigsreserve, 25. Aug. 1850 forsat til Linjen (6 Reserve Battl.) 17. Juni 1856 Afsked. Død i Amerika. Gift 23. Okt. 1856 i Hjemmet hos Dr. Münter²¹ med AUGUSTA SCHWARTZ, f. 1837 i Neumünster.

KILDER:

- ¹ Helsingør Raadstue Protokol 1793-1803, fol. 471. - ² Samme, fol. 254. b. - ³ Helsingør Raadstue Protokol 1803-17, fol. 137. b. - ⁴ Samme, fol. 180. b. - ⁵ Samme, fol. 213. b. - ⁶ Samme, fol. 254. b. - ⁷ Københavns Borgerskabs Protokol. - ⁸ Indlæg til 2. Departements Registrant U. 287. b. - ⁹ Ligsten paa Assistens Kirkegaard. - ¹⁰ Hvidebog 1832-33, fol. 371. - ¹¹ Helsingør Marie Kirkebog. - ¹² Helligaands Kirkebog. - ¹³ Samfrændeskifte efter sidstnævnte 4. Juni 1794. Om ham se: Julius Clausen og P. Frederik Rist: Memoirer og Breve II, Side 36. - ¹⁴ Helsingør Olai Kirkebog. - ¹⁵ Garnisons Kirkebog. - ¹⁶ Helsingør Marie Kirkebog under 17. Marts 1808. - ¹⁷ Altonas Folketælling 1855, Kleinmühlenstrasse 75. - ¹⁸ Trinitatis Kirkebog. - ¹⁹ Frederiksberg Kirkebog. - ²⁰ Vor Frue Kirkebog. - ²¹ Holmens Kirkebog. - ²² Folketællingen 1850, Købmagerkvarter, Pilestræde 117. - ²³ Garnisons Kirke. - ²⁴ Helsingør Raadstuepr. 1826-46, fol. 30. b. - ²⁵ Hjorth-Nielsen: Danske Sagførere S. 190.

EN OVERSIGT OVER SLÆGTER VED NAVN FYHN FOREKOMMENDE I DANMARK OG NORGE

AF

HANS FYHN.

At Navnet Fyhn maa have hæftet sig ved adskillige „Udvandrere“ fra Øen af samme Navn er jo ganske naturligt, og der forekommer derfor ogsaa mange, særlig i seksten og sytten Hundredetallet, som har baaret Tilnavnet Fyhn (Fyn, Fyen, Fin eller Fihn og med endnu flere Variationer i Stavemaaden). Hvor Efterkommere af saadanne har bibeholdt Tilnavnet som Slægtsnavn – og mærkelig nok overvejende som „Fyhn“ – finder man derfor flere Familier fra den Tid af dette Navn, der er uden Slægtsforbindelse med hinanden.

Naar man derfor under Indsamling af Materiale til en Stamtavle over sin Slægt Gang paa Gang støder paa sit Navn, uden at kunne henføre dette til sin egen Familie, er det baade fristende og nærliggende ogsaa at gøre et Forsøg paa at faa Rede paa nogle af de andre forekommende Slægter af samme Navn.

Hensigten med denne Oversigt er derfor kun i Korthed at omtale de fundne Slægter, hvor de har boet, samt at gøre Rede for de Medlemmer af Familieerne, igennem hvilke Slægten har levet videre eller som ved „Udvandring“ har skiftet Opholdssted, enten til en anden Landsdel eller til et andet Land. Naar Henvisningerne er udeladt, skyldes det, at de udarbejdede Stamtavler er eller vil blive forsynet med saadanne, og for at lette Oversigten, har jeg fundet det formaals-tjenligt, saavidt muligt, at udelade Datoer og kun benytte Aarstallene for de indtrufne Begivenheder, og for de indgiftedes Vedkommende søgt at undgaa begge Dele.

For de norske Fyhn'ers Vedkommende havde jeg i flere Aar et interessant og frugtbringende Samarbejde med Højesteretsadvokat Erling Fyhn i Oslo, som paa Grundlag af Forstander Hornemann og

Ingeniør Delgobes Optegnelser paabegyndte Udarbejdelsen af en Stamtavle, hvilket Arbejde jeg efter Fyhns Død 1938 fortsatte alene, og Optegnelserne er siden forøget meget betydeligt, suppleret med mange Biografier.

Med Undtagelse af nogle spredte Meddelelser i Personalhistorisk Tidsskrift og i O. Nielsen: Københavns Diplomatarium, om den i Afsnit X beskrevne Slægt Poulsen Fyhn, har der ikke tidligere fundet Optegnelser Sted om Slægterne Fyhn i Danmark, hvorfor disse Stamtavler er udarbejdet helt fra bar Bund, hvilket ogsaa er Tilfældet for de norske Fyhn'er, som Tid efter anden har bosat sig i Danmark. Ved Arkivundersøgelserne for de sønderjyske Sognes Vedkommende har Hr. Landsarkivar Frode Gribsvad været mig til stor Hjælp, og for Ærø, Hr. Landsarkivar Harald Hatt, for hvilken jeg er dem meget taknemmelig.

I Norge findes to dansk-norske Slægter Fyhn, som ikke er i Familie med hinanden, og som begge har været og endnu er meget udbredte der, af hvilke først skal omtales den, hvortil jeg selv hører. Denne skal efter Traditionen være kommen til Norge over Sverige fra Tyskland. Noget Bevis herfor har man dog ikke, men i Sønderjylland var Navnet Fyhn (Fühn) meget almindeligt omkring 1700 og op til vor Tid, og man fandt det ogsaa i Nordtyskland og i Skaane, hvilket man ser af Garnisons-Journalerne over Personer, der har passeret Kjøbenhavns Porte 1664-1671: Udpasseret 31/5 1667 Toldboden til Rostock: JOHAN FÜHN, bürger in Gusterow. Indpasseret 2/6 1671 gennem Amagerport: BALTZER FÜHN, Købmand i Rostock, loggieret in Drei Postreitere. Udpasseret 30/11 1671 paa Toldboden til Landskrona: JÜRGEN FIHN, bürger alda.

I

Stamfaderen til bemeldte norske Slægt, HANS JØRGEN RASMUSSEN FYHN, fødtes ca. 1656, men hvor er ikke fundet. Han boede i det sydlige Norge paa Gaarden Skjøll i Haug Sogn paa Øvre Eker, og nævnes flere Gange i Kirkebøgerne som Kornet. Paa sine gamle Dage flyttede han til Sønnen, Proviand, Ammunitions- og Materialforvalter ved Trondhjems Fæstning, Rasmus Hansen Fyhn, hvor han døde 1740, 84 Aar gl. Han var gift med KAREN NIELSDATTER HEFTA og de havde i deres Ægteskab 3 Sønner og 5 Døtre.

Den ældste af disse Sønner, HANS JØRGEN HANSEN FYHN, boede paa Gaarden Grinager i Gran Præstegæld (Sogn) i Christians Amt. Han nævnes som Vagtmester ved Kaptajn Gynters Kompagni og er

død før 1774. Han var gift 1. Gang 1726 med HELENE MARIE JUELS-DATTER GRINAGER, Enke efter HANS GRINAGER, og havde med hende 2 Døtre. Gift 2. Gang 1749 med GIÖRAND MICHKILSDATTER, med hvem han fik 3 Sønner og 4 Døtre.

HANS HANSEN FYHN var den ældste Søn, født 1751, og siges 1775 „at have givet sig til Skibs i forgangne Aar“, men hans senere Skæbne kendes ikke.

Kun den yngste af de tre Sønner, JUEL HANSEN FYHN, efterlod sig saavidt vides Børn. Han blev døbt i Gran Hovedkirke 1. Januar 1764 og døde i Augustenborg 1834 som pensioneret Kammertjener. I Dødstilførslen angives, at han var i Tjeneste hos den svenske Kronprins Christian August af Augustenborg. Hvornaar han er rejst til Danmark er ikke fundet, men han har sikkert været i Tjenesten hos Prinsen nogle Aar, inden han indgik Ægteskab¹ med CHRISTINA CHARLOTTE, Datter af „Højfyrstelige Kammerlæge“ JACOB LUDEWIG LÖBNER, for hvem han den 5. Juli 1796 til Den alm. Enke-Casse betalte et Depositum paa sit Indskud paa forlangte Enke-Pension, 270 Rdl. I hans Ægteskab var 3 Døtre, der alle var fødte i Augustenborg. Der knytter sig noget ejendommeligt ved to af disse, som har været mig til stort Besvær, og derfor i Korthed skal omtales.

LOUISE AUGUSTA CHARLOTTE FYHN var født 1797 og blev viet i København 1816 til Silkekræmmer WILHELM MAURITZ TÜCHSEN, der døde 1827, hvorefter hun senere indgik Ægteskab med Kancelliraad og Postmester HANS SEIDELIN BENZON. WILHELMINE HENRIETTE PETRINE FYHN blev født 1799 og viet i Augustenborg 1826 til Skibskaptajn FRIEDERICH GROTRIAN, bosat i Nymølle ved Altona. HELENE JULIANE JACOBINE FYHN, født 1803, blev 1831 viet i Augustenborg til den for sit danske Sindelag kendte Apoteker i Graasten, LÖRENTZ HENNINGSEN.

Baade den ældste og den yngste Datter døde som Enker i en høj Alder, og det mærkelige var, at de i deres Ægteskaber altid kaldte sig „født JUEL“ og af deres Efterslægt kun er kendt under dette Navn. De staaar ligeledes opført som født Juel, baade i Tüchsens og Garrigues Stamtavler – i førstnævnte ser man dog, at Louise Augusta Charlotte Juel er en Datter af Livtjener Juel Hansen Fyhn. Endog ved Døds-avertering kaldte de sig og kaldtes „født Juel“, endskønt ingen af dem, iflg. Kirkebøgerne, er døbte ved dette Navn, og Juel Hansen Fyhns Børnebørn (Henningsen) sagde altid „Bedstemoder Juel“.

¹ Vielsestillførslen er hverken fundet i Augustenborg Kirkebog eller Kirkebogen for Kettinge Sogn, til hvilket Sogn Augustenborg egentlig hørte.

I Augustenborg skal Juel Hansen Fyhn efter Sigende være kaldet ved sit Fornavn Juel – oprindelig vel kun af sit Herskab, hvilket maa tilskrives Datidens Tiltaleform overfor Tjenerskabet, og Navnet kan saaledes være blevet almindeligt ogsaa for hans Hustru og Børn. Hvad Grunden kan være til, at nævnte Døtre senere helt har bortkastet deres Døbenavn, er vanskeligt at forklare, maaske har de syntes, at „Juel“ lød bedre, men denne „Navneforandring“ har været Aarsag til mange Bryderier under Efterforskningerne.

Efter Stamfaderen Hans Jørgen Rasmussen Fyhn findes der, saa vidt man ved, kun Efterkommere i mandlig Linie efter hans yngste Søn, førnævnte Proviandforvalter ved Trondhjems Fæstning RASMUS HANSEN FYHN, født paa Eker Aar 1700 og død i Trondhjem 1748. Sin Bestalling modtog han 1720, og 1730 blev denne konfirmeret. I sit Ægteskab med MAREN KRISTIANSDATTER HOFF havde han 7 Sønner og 4 Døtre.

Trods Proviandforvalterens mange Sønner blev det ogsaa her kun efter een af disse, at Navnet føres videre, endskønt fem Sønner blev gift. Den ældste var KRISTIAN RASMUSSEN FYHN, født i Trondhjem 1723, der døde ugift paa Rejse til København for at deponere, og yngst var RASMUS RASMUSSEN FYHN, født i Trondhjem 1743, som efter at have sejlet med forskellige Skibe hjemmehørende i Trondhjem, døde paa en Rejse til Vestindien 1770, vistnok ugift.

Den næstældste var Toldinspektør i Kristiansund HANS RASMUSSEN FYHN, født i Trondhjem 1724 og opgives af Broderen, Politimester i Kristiania, Jørgen Andreas Fyhn 1774, at være død for nogle Aar siden. Han var gift 1. Gang med JOHANNE MARGRETHE FRANSEN, som døde 1757, og havde med hende 2 Sønner og 2 Døtre. Gift 2. Gang med HELENE FREDERIKKE WESSEL, Enke efter Købmand ALEXANDER ABERCROMBY, men dette Ægteskab var barnløst.

Proviandforvalter Fyhns andre gifte Sønner skal i Korthed omtales. Ovennævnte Politimester i Kristiania, JØRGEN ANDREAS FYHN var født 1725 og døde 1778. Han var tillige Over-Krigskommissær, Regiments-Kvartermester og Auditør ved Akershus Feltartilleri, og udnævntes 1776 til virkelig Justitsraad. Han skulde have optraadt med stor Myndighed og Kraft, hvilket bragte ham paa en spændt Fod baade med Befolkningen og Magistraten. Fyhn blev en meget velhavende Mand, men paa sine sidste Aar paatog han sig ogsaa at være Kollektør for det i 1773 af Staten overtagne Tallotteri i København, hvilket bragte ham i Fordærv. Han fik den Ide at have opfundet et

System, hvorefter han kunde være sikker paa at spille med Fordel. Det endte med, at han tabte hele sin Formue og mere til, hvorover han mistede sin Forstand. Han var gift med INGEBORG FALCH, med hvem han havde 2 Døtre, den ene, KAREN MARGRETHE FYHN, født 1755, død 1783, blev gift med Generalmajor WERNER NICOLAI DE SEUE. Den anden Datter døde ugift.

De efterfølgende Sønner var Proviantsforvalter paa Røros Kobberværk WILHELM FYHN, født 1729, død 1793. Hans Ægteskab med STENNETTE FELDTMANN var barnløst. ANDREAS HOFF FYHN, født i Trondhjem 1738, døde i London 1775. Skal have været gift, men uden Børn. CHRISTIAN RASMUSSEN FYHN født i Trondhjem 1742, død 1816 som Raadmand og Hospitalsforstander smsts. Han var gift med MARIE SCHAFT, men som før nævnt var ogsaa dette Ægteskab uden Børn.

Af Toldinspektørens 2 Sønner var den yngste, RASMUS FREDERIK FYHN født 1753, men døde ugift 1776 som Kadet ved Røros Kobberværk. Ældste Søn var Overstiger ved Løkkens Værk i Meldalen LORENTZ ANGELL FYHN, født i Kristiansund 1751, død 1838. Ogsaa i denne Generation blev der saaledes kun een af Søkendeflokken til at føre Navnet videre, men til Gengæld har Overstiger Fyhn efterladt sig en meget stor Efterslægt. 1. Gang gift med GJERTRUD CATHARINA FLOER, der døde 1793, og med hvem han fik en Søn og 2 Døtre.

Denne Søn, BENJAMIN FYHN, der var født 1783, tog som ganske ung til Søs og fra 1803-04 sejlede han som 2. Styrmand paa „Erstatningen“, 1806-07 var han 1. Styrmand paa „Caroline“ og erholdt den 9. Maj 1810 Skipperborgerskab i København, hvor han havde sin Bopæl indtil 1835. Aaret 1808 blev han viet i Kjøbenhavn til SOPHIE MAGDALENE PERS, Datter af Snedkermester PERS i Fortunstræde og Hustru ANNA KRISTINE. Fyhns Hustru døde 1. Maj 1835 efter længere Tids Sygdom, paa hvilket Tidspunkt hendes Mand laa i Helsingør, og hvorfra han den 2. Maj afsendte et Brev til hende med indlagt 45 Rbl. samt meddelelse, at der endnu ingen Rejse er bestemt til Finland og bliver formodentlig heller ikke før midt i Maanedens, men dette Brev naaede ikke Hustruen, medens hun var i Live. For sin Hustrus Begravelse betalte Fyhn 135 Rdl. 3 Mark og 8 Skilling, og Doctor Schwartzkoph modtog for Sygebesøg hos den Afdøde ved hendes sidste Sygdom 25 Rdl.

Efter Hustruens Død ses Skibskaptajn Fyhn ikke at have haft Bopæl i København, men skal efter Sigende have bosat sig i Finland som Trælasthandler.

I deres Ægteskab havde de en Søn, LORENTZ VILHELM FYHN, født

i København 1809, der ved Moderens Død var paa Rejse som Sømand. Om dennes senere Skæbne er intet oplyst.

Lorentz Angell Fyhn blev 2. Gang gift med MARIE LUCIE DALDORPH og havde med hende 4 Sønner og 1 Datter.

Den ældste Søn, CHRISTIAN DALDORPH FYHN, blev født i Meldalen 1795 og døde i Trondhjem 1885. Han var Overstiger og Bergskriver paa Løkkens Kobberværk ligesom Faderen, og blev gift paa Røros med HENRIKKA AAS, med hvem han fik 6 Sønner og 6 Døtre (af hvilke FREDERIKKE FYHN blev gift med Ingeniørkaptajn og Stortingsmand PETER RASMUSSEN KRAG, og Forfatterne THOMAS og VILHELM KRAG var Børn af disse). Denne Gren af Familien er endnu meget udbredt, særlig i Meldalen og Trondhjem, og kan vist nærmest betegnes som Meldalsslægten.

Lorentz Angell Fyhns næstældste Søn, Lensmand i Strinden, HANS PETER FYHN var født i Meldalen 1797 og døde paa sin Gaard Rønningen ved Trondhjem 1873. Han var 3 Gange gift, 1. Gang med THALIDA BIRGITTE BRECHAN, med hvem han havde 2 Sønner og 3 Døtre. Baade disse og hans Børn af hans senere Ægteskaber er alle fødte i Strinden.

Den næstældste af Sønnerne, FREDERIK WILHELM FYHN fødtes 1825 og blev uddannet som Agronom og rejste 1867 til Amerika, hvor han senere blev Tobaksplantageejer i La Crosse i Wisconsin. Indtil Slutningen af 1880erne stod han endnu i Forbindelse med sin Familie i Norge og var dengang endnu ugift, hvad han vist forblev. Hans senere Skæbne er ukendt, endskønt flere Forsøg er gjort for at faa Oplysninger herom.

I Lensmand Fyhns 2. Ægteskab med MARIE CATHRINE (CHARLOTTE) HENNING, født KARSTEN, var 2 Døtre, og i hans 3. Ægteskab med MINDA LAURINE WESSEL havde han 7 Sønner og 1 Datter.

Den ældste Søn af sidste Ægteskab, BENJAMIN CHRISTIAN JOACHIM FYHN, født 1853, døde som Løjtnant ved den norske Garde i Stockholm 1883.

Næstældste Søn, HANS PETER FYHN var født 1859 og tog 15 Aar gammel til Søs. Efter at have sejlet nogle Aar kom han til Chile, senere til Buenos Aires, hvor han døde 1901 som Kaptajn i den argentinske Flaade, efterladende sig Hustru, CLARA TAVIS (eller Tarvis), og 4 Sønner og 2 Døtre.

Den næstyoungste af Lensmand Fyhns Sønner, Billedhugger PETER WESSEL FYHN, født 1863, rejste 1883 til København paa norsk Statsstipendium og forblev her indtil sin Død 1936. I sit Ægteskab med

RASMINE BEATE HEINSEN havde han 6 Sønner og 1 Datter, hvoraf 3 Sønner er i Live, gifte og bosiddende i København. Af disse er Artiklens Forf. den ældste.

Af Stamfaderen Hans Jørgen Rasmussen Fyhns 5 Døtre blev den ældste, ANNA HANSDATTER FYHN (død før 1775) gift med AMBROSIOUS OLSEN HELGERUD, der 1720 nævnes som Vagtmester og boede paa Horgen under Sem paa øvre Eker. Han kaldte sig, eller blev kaldt Fyhn, og deres Børn, 3 Sønner og 3 Døtre kaldte sig vistnok alle ved Navnet Fyhn. Den ældste Søn OLE AMBROSIOUSSEN FYHN, født 1716, døde ugift. Af de andre Sønner har den ene efterladt sig Efterslægt i Norge og den yngste Søn rejste til Danmark, men med hans Sønnesønner uddøde den mandlige Linie.

Den næstældste Søn, Skovinspektør HANS JØRGEN AMBROSIOUSSEN FYHN blev født paa Eker 1728 og døde i Trondhjem 1816. Han var blandt de første, som efter at Skovvæsenet var organiseret i Norge fik Bestalling som Holzførster 1761. I sit Ægteskab med KAREN MARGRETHE MEINHOLDT havde han 3 Sønner, af hvilke den næstældste, HANS CHRISTIAN FYHN, født i Trondhjem 1787, døde ugift, og den yngste ANTON CARSTEN FYHN, ligeledes født i Trondhjem, død smsts. 1860, giftede sig i en ret sen Alder med WENCHE THODE BORCHMANN. Ægteskabet var barnløst.

Den ældste af Toldinspektørens Sønner, Sognepræst i Surendalen MATHIAS FREDERIK FYHN var født i Trondhjem 1785 og døde smsts. 1856. Gift med JOHANNA COLBJØRNSEN PARELIUS, med hvem han havde 6 Døtre og 1 Søn HANS JØRGEN FYHN, født 1813, død i Skien 1871 som Overtoldbetjent, gift med HENRIETTE BARBARA WIDTH, i hvilket Ægteskab var 2 Sønner og 1 Datter.

Højesteretsadvokat HALFDAN MATHIAS FREDERIK FYHN, født i Surendalen 1845, var den ældste af disse Sønner, gift med HEDDA SCHJERDEN, død 1889, med hvem han havde 2 Sønner og 2 Døtre. Den ældste af Sønnerne er den i Indledningen omtalte Højesteretsadvokat ERLING FYHN, født i Kristiania 1877, død i Oslo 1938. Højesteretsadvokat Halfdan Fyhn giftede sig 2. Gang 1892 med LIA VICTORINE FLORENTINE LEBLANC, og bosatte sig 1906, efter at have trukket sig tilbage fra sine Forretninger, i København, hvor han døde 1920.

AMBROSIOUS AMBROSIOUSSEN HELGERUD FYHN var den yngste Søn af Anna Hansdatter Fyhn og Ambrosius Olsen Helgerud (Fyhn), og fødtes paa Eker 1733. Han synes at være kommen til Danmark omkring 1754, hvor han blev gift 1. Gang i København med DOROTHEA ELISA-

BETH HOLBECH, og var da ansat ved de kgl. Stalde, men havde tidligere været ved den „kgl. Liv Garde til Hest udi 12 Aar“. Efter sin Hustrus Død Aaret 1780, ansøgte han igennem Generaltoldkammeret om en lettere Bestilling paa sine gamle Dage, og fik da Stillingen som kgl. Portner (og Toldbetjent) ved den søndre Port i Kolding, hvilken Bestilling han beholdt til sin Død 1807. I sit første Ægteskab havde han 1 Datter.

I Kolding indgik han 1785 Ægteskab med MARIE ELISABETH WOLDER og fik med hende 1 Søn, JENS JØRGEN FYHN, født 1788, død i København 1866. J. J. Fyhn var Sognepræst i Nørre Jernløse og Kvanløse Menigheder fra 1824–1860. Han udgav 1848 „Efterretninger om Kjøbstaden Kolding“, til hvilke kom et Tillæg 1860 for Tidsrummet 1848–60. I sit Ægteskab med Louise Marie Husum havde han 2 Sønner og 1 Datter.

Den ældste Søn var Sognepræst i Nørre Jernløse og Kvanløse THOMAS AMBROSIUS FYHN, født i Ringsted 1823, død i Nørre Jernløse 1885, efterladende sig Hustru, SEPTIMA HANSINE CHRISTIANE STORCH og en ugift Datter, som døde Aaret efter Faderen. Yngste Søn var CHRISTIAN PETER LAURENTIUS FYHN, født i Nørre Jernløse 1827, død i Nyborg 1902, hvor han drev Gartneri. Han var gift med KATHRINE ELISABETH SCHLAGE, og de havde i deres Ægteskab 3 Døtre.

II

Forinden den anden norske Slægt Fyhn omtales, maa vi først vende os mod Bornholm. I Knudskers Kirkebog ser man, at en ANDERS FYN, født ca. 1633, blev begravet 6. Januar 1690, 57 Aar gl. (Paa samme Dag begravedes ogsaa hans Søn NIELS, 16 Aar gl.) Hans Hustru CHRISTINE indgik som Enke 1691 Ægteskab med PETER RASMUSSEN. Da Kirkebogen ikke gaar længere tilbage end til 1687, finder man ikke herigennem, hvormange Børn Anders Fyn havde i sit Ægteskab, men fire er fundet, 3 Sønner og et Barn, hvor Navn og Køn er glemt indført i Kirkebogen.

Af disse er PEDER ANDERSEN FYN den ældste, født ca. 1665, begravet 1740. Gift med BODEL (Bodil), født ca. 1659, begravet 1734. Man finder dem indskrevet som Faddere utallige Gange i Knudskers Kirkebog, og de synes derfor at have været ansete Folk paa Egnen. Omkring 1717 begynder Staveformen „Fyhn“ at vinde Indpas i Familien og bibeholdes herefter. De boede paa Fynegaard, 13 Selvejergaard i Knudsker. I deres Ægteskab havde de en Datter ELISABETH PEDERSDATTER FYN, født 1696, som blev gift med LARS HANSEN, og

en Søn ANDERS PEDERSEN FYN (Fyhn), født 1701, begravet 1756. Han overtog Faderens Gaard. I sit Ægteskab med GUNDEL HANSDATTER havde han 2 Sønner og 3 Døtre. Som Enke giftede hun sig 1756 med IOEN HANSEN fra Nylars.

Anders Fyns næstældste Søn, JESPER ANDERSEN FYHN, var født 1687. Han boede paa 5 Selvejergaard i Knudsker, og ved Skiftet efter hans Død 1760, ses han at have efterladt sig Enke BODIL JENSDATTER samt 2 Sønner og 2 Døtre. Den ældste Søn, PEDER JESPERSEN FYHN, født ca. 1731, var ved Faderens Død fraværende, „og sejler paa længere Rejser“. Kurator for ham var Farbroderen PEDER PEDERSEN? paa 44 Selvejergaard i Klemens.

Denne Slægt havde sit Hjemsted i Knudsker gennem adskillige Generationer, men synes at forsvinde i Begyndelsen af atten Hundrede Tallet.

III

Omtrent samtidig med disse Fyhn'er i Knudsker levede der i Svaneke en Familie af samme Navn. Denne synes dog at være kommen dertil med ANDERS PEDERSEN FYHN, som den 23. November 1695 modtog kgl. Bestalling som Byfoged i Svaneke og Herredsfoged i Østre Herred paa Bornholm, for i Svanekes Kirkebog, som ogsaa kun gaar tilbage til 1687, finder man ikke Navnet før Byfogdens Ansættelse her. Om denne er af samme Familie som de i Knudsker, har jeg endnu ikke kunnet konstatere, men Navneligheden synes jo at kunne tyde derpaa. Byfoged Anders Pedersen Fyhn var født ca. 1654 og døde 26. Februar 1711, 47 Aar gl. Han blev viet til JOHANNE KOEFOED, født 1675, med hvem han havde 4 Sønner og 5 Døtre, som igen efterlod sig Efterslægt paa Bornholm. Efter Byfogdens Død giftede hun sig 2. Gang 1712 med JOAKIM SØRENSEN og fik med ham 4 Børn.

Johanne Koefoed var Datter af den JENS PETERSEN KOEFOED, ogsaa kaldet Befrieren, i Østermarie, som efter Freden med Sverige 1658, hvor ogsaa Bornholm blev afstaaet, satte sig i Spidsen for en Opstand sammen med Præsten POVL ANCKER i Hasle, som havde til Følge, at den svenske Kommandant paa Øen, Oberst Johan Prindsenskjöld blev skudt og Øen tilbageerobret. Som Belønning herfor skænkede Kong Frederik d. 3. Jens Koefoed Maglegaard i Østermarie og kgl. Bestalling som Kaptajn med 200 Rdl. om Aaret.

Den ældste Søn PEDER ANDERSEN FYHN blev døbt i Svaneke 1696, og det maa være denne, der 26. Maj 1723 fik Bestalling som Toldbetjent paa Romsdalens Led i Norge og døde 1755 som Toldkontrollør

paa Molde, hvor han synes at være blevet en anset Mand og at have spillet en vis Rolle.

Han blev viet 1. Gang i Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn 1723 til MAREN HANSDATTER LANGHOLT, men hun døde efter knap 9 Maaneders Ægteskab efter en Datters Fødsel, og blev nedsat i Molde Kirke 1724. Aaret 1726 indgik Toldkontrollør Fyhn 2. Gang Ægteskab med „demoiselle“ BARBARA CATHARINA ANDREÆDATTER ARENSBERG, og fik i dette Ægteskab 4 Sønner og 4 Døtre. Den ældste Søn ANDREAS PETERSEN FYHN, født 1727?, har efterladt sig en stor Efterslægt i det nordlige Norge – Nordlandsslægten.

Den næstyingste af Toldkontrollørens Sønner, PEDER PEDERSEN FYHN var født paa Molde 1736. Aaret 1761 tog han juridisk Eksamen med Karakter bekvem, og var derefter konditioneret i forskellige Embeder og sidst hos Sorenskriver Rosted i Inderøens Fogderi.

Omkring 1767 kom han til Danmark og forestod i 6 Aar Helsingør Tolder-Betjening, og 18. Marts 1773 søgte han Embedet som Birkeskriver i Hørsholm, som blev ham bevilliget 3. Febr. 1774, og hvor han forblev indtil sin Død 1807 og var her en agtet og velset Mand. Han blev gift i København 1773 med HEDEWIG SØRENSDATTER, Enke efter Kontrollør og Toldbetjent i Vestindien, KJERUMGAARD LERCHE. I deres Ægteskab var 4 Sønner og 2 Døtre, af hvilke kun den ældste Søn HANS JØRGEN LERCHE FYHN, som var ugift, efterlod sig en Datter.

Over Birkeskriver Fyhns Familie hviler der et tragisk Skær, især over den længstlevende af Børnene, CHRISTIAN SCHIØDT FYHN, som ved en sørgelig Hændelse 1830, grundet paa sin Utilregnelighed, blev fradømt Livet, men blev benaadet og indsat i Christianshavns Straffeanstalt, hvor han døde 1835.

En Datter af Byfoged Fyhn, ANNA MARGRETHE ANDERSDATTER FYHN, født 1706, giftede sig med ANDERS VIELST (NIELSEN) Snedkers i Svaneke og havde med ham en Søn ANDERS ANDERSEN, kaldet FYHN, som blev døbt 1731. Det er sandsynligvis den Anders Andersen Fyhn, der 1770 fik Skipperborgerskab i København og anføres at være født paa Bornholm. Han var gift med CATHRINE JENSEN, der døde i København 1810, og ved Skiftet efter hende opføres hun at være Enke efter Skibskaptajn Anders Fyhn, og efterlod sig 2 Sønner og 4 Døtre. Af Skipperlaugets Kasse erholdtes 12 Rdl. til Hjælp til Enkens Begravelse.

Den yngste af disse Sønner, JENS CHRISTIAN FYHN, var Matros og senere Malersvend og Malerfrimester i København. Blev 1811 gift med ANE CATHRINE LARSEN, Enke efter Nattevagt CHRISTEN CHRISTENSEN. Som Enke efter Fyhn, med 5 Børn i Live, finder man i Naadesekretariatet 17 Ansøgninger fra hende til Frederik d. 6. og Christian d. 8. om Huslejhjælp, som synes at være blevet bevilliget hende 2 Gange aarlig. Denne Gren af Byfoged Fyhns Efterkommere synes i det hele taget at have siddet i smaa Kaar.

Anderledes med JOHAN HANSEN FYHN, født i Svaneke ca. 1744 som Søn af Byfoged Fyhns yngste Søn, Gaardejer og Stadslojtnant HANS HEINRICH FYHN, født i Svaneke 1709, gift med ANNE SOPHIE DAVIDSDATTER GRABBE. Ved Faderens Død 1768 sejlede Johan Hansen Fyhn paa Kbhvn. og blev som Styrmand gift smsts. 1771 med ANNA JENSDATTER WIBYE. Aaret 1772 løste han Borgerskab som Brændevinsbrænder og boede ved sin Død 1793 i Langebrogade paa Christianshavn og efterlod sig 2 umyndige Døtre. Hans Enke giftede sig et halvt Aar efter med Enkemand WILLUM CHRISTENSEN SUNDBY, der fortsatte Brændevinsbrænderiet.

Om der paa Bornholm endnu lever flere af Navnet Fyhn, kan paa nærværende Tidspunkt ikke siges, da jeg endnu ikke har gennemgaaet Kirkebøgerne længere end til omkring 1800, men efter Skifteprotokollerne at dømme synes der ikke at være flere og heller ikke i Kbhvn. Derimod fandtes der omkring 1910 i Simrishamn nogle Fyhn'er, som muligvis kan stamme fra Bornholm, men herom har jeg endnu ikke gjort Undersøgelser.

IV

Paa Ærø finder man i sytten og atten Hundrede Tallet en Slægt Fyhn, som indtil denne uddør eller ved Udvandring forsvinder fra Øen, bemærker sig ved kun at have boet i Ærøskøbing. Denne var en udpræget Skipperslægt, og det var ogsaa som Skippere, at Slægten bosatte sig andensteds og har efterladt sig nulevende Efterkommere.

RASMUS RASMUSSEN FYHN fødtes ca. 1705 og kaldes ofte blot Rasmus Rasmussen og er rimeligvis identisk med den Rasmus Rasmussen, der blev begravet i Ærøskøbing 5. Marts 1791, 86 Aar gl. Han blev viet 1. Gang i Ærøskøbing 1739 til ANNA MARIA RASMUS-DATTER BIRKHOLM. Hun døde 1770, 64 Aar gl. og efterlod sig 2 Døtre og 1 Søn, samt en Datter af et tidligere Ægteskab. Rasmus Fyhn giftede sig 2. Gang 1771 med KIRSTEN JØRGENSEDDATTER, som døde i

Ærøskøbing 1805, 74 Aar gl., men dette Ægteskab synes at have været barnløst.

Nævnte Søn, RASMUS RASMUSSEN FYHN, blev døbt i Ærøskøbing 1746, døde smsts. 1788, og var gift med CATHRINA JENSDATTER DREIØE. I deres Ægteskab var 4 Sønner og 1 Datter. Den ældste af disse Sønner, Postfører JENS HENRICHSEN FYHN, døbt i Ærøskøbing 1772, var gift med INGER MAGDALENE IVERSDATTER, og de havde 1 Datter og 4 Sønner, hvoraf den ældste Søn, Postfører RASMUS RASMUSSEN FYHN, døbt i Ærøskøbing 1797, var gift med ELISE MARGRETHE BIERRING.

I deres Ægteskab var 1 Datter og 3 Sønner, hvoraf den næstældste Søn, NIELS PEDER HENRICHSEN Fyhn, født i Ærøskøbing 1830, ved Folketællingen 1855 nævnes som Søfarende paa Ostindien og ved Folketællingen 1870 var han Skibsfører, bosat i København og forblev her til sin Død 1885. I sit Ægteskab med ANNA MARIE CHRISTINA APPELHØJ havde han en Datter, der døde ung og en Søn, RASMUS LUDVIG CHRISTIAN FYHN, født i Ærøskøbing, der var Handelsbetjent, men om dennes senere Skæbne er intet fundet.

Den yngste Søn, JENS HENRICHSEN FYHN, født i Ærøskøbing 1832, nævnes ved Folketællingen 1855 som Søfarende, 1860 som Styrmand paa England og skulde efter Sønnen Thomas Udtalelse have opholdt sig nogle Aar i Methil i Skotland, hvor han etablerede en Skibsprovianteringsforretning, hvilken han senere overdrog til Sønnen Christian. Han døde som Skibskaptajn i Flensborg 1913 og havde i sit Ægteskab med METTE CHRISTINE ANDRESEN 8 Sønner og 2 Døtre, der alle var fødte i Flensborg.

Den ældste af disse Sønner, Smedemester i Flensborg THOMAS RASMUS CHRISTIAN FYHN, født 1865, havde 2 Sønner og 2 Døtre. Den ældste Søn, Ingeniør JENS HENRICHSEN FYHN, født 1904, gift med MARIE CHRISTINE, var 1936 bosat i Hamborg.

Skibskaptajn Fyhns næstældste Søn ASMUS var Købmand i Brochlin og Nr. 3, JENS FYHN, Bagermester i Altona og Nr. 4 var den ovennævnte CHRISTIAN, der overtog Faderens Forretning i Skotland.

Nr. 7, NIELS FYHN, var ugift og døde som Slagtersvend i Hjørring. Den yngste af Postfører Rasmus Rasmussen Fyhns Sønner hed RASMUS RASMUSSEN FYHN og var født 1814. Han indførtes i Sørollen 1829, men ved Folketællingen 1870 nævnes han som Fisker, og ved Folketællingen 1890 er baade han og hans Hustru, SIDSEL MARIE JENSEN, med hvem han var bleven gift 1855, endnu i Live, men Ægteskabet synes at have været barnløst, og med dem er de sidste af Navnet Fyhn i Ærøskøbing formentlig borte.

V

Skoleholder i Stenderup, Østerlindet Sogn i Haderslev Amt, PEDER JESSEN PEDERSEN blev begravet den 15. Juli 1807, 72 Aar 6 Maaneder gl. Efter dette skulde han være født ca. Januar 1735, men Østerlindet Sogns Kirkebog begynder først med 3. Søndag efter Paaske 1735 (1. Maj), og man faar altsaa ikke her nogen Bekræftelse paa hans Alder. Det er dog muligt, at han er identisk med den PEDER PEDERSENS Søn, Peder Jessen af Lindet, der blev døbt den 12. Februar 1736, og hans Alder kan formentlig være angivet et Aar for højt i Dødstilførslen, siger Landsarkivar Frode Gribsvad.

Han blev viet 27. Juni 1761 til MAREN HANSDATTER (Fyhns?), som den 1. Januar 1799 blev begravet, 54 Aar gl., og de havde i deres Ægteskab 2 Døtre og 10 Sønner.

Deres 5te Barn blev døbt HENRIC med Tilnavn FYHN den 5. December 1771. Hvorfra han har faaet Navnet Fyhn, kan ikke siges med Sikkerhed, ingen af Fadderne bar dette Navn, men det kunde jo tænkes, at Moderen, Maren Hansdatter var født Fyhn. Til Støtte for denne min Formodning skal anføres, at Skoleholderen og Maren Hansdatters ældste Søn, PEDER PEDERSEN JESSEN, havde 2 Døtre, af hvilke den ældste var født 1802 og blev døbt Maren Fyhns, og saaledes synes at være opkaldt efter Farmoderen. Peder Jessens anden Datter hed Dorthea Fyhn og var født 1805 og døde 16 Dage gl., og Maren blev kun 5 Aar gl.

Af Skoleholder Peder Jessen Pedersens 12 Børn var det kun den først nævnte Henric, der fik Navnet Fyhn, senere nævnes han som HENDRIC PEDERSEN JESSEN FYHN og døde som Parcellist i Stenderup 1821. Han blev viet 1805 i Østerlindet til KRISTINE PEDERSDATTER af Terp og havde med hende 1 Søn, PEDER JESSEN FYHN, der var født 1806 i Terp i Østerlindet Sogn og døde i København 1883. Han var Politibetjent i København og opføres som saadan i Københavns Vejviser fra Aaret 1844 og indtil sin Død. Han var gift med MAREN PETRINE NIELSEN, født i Kalundborg 1818, død 1873, „efter længere Tids smertefuldt Sygeleje“. I dette Ægteskab var 2 Døtre samt 3 Sønner, af hvilke de to ældste døde som smaa og den yngste, CARL HENRIK PETER FYHN, der var født i København, døde 1888, 37 Aar gl. som Kontorassistent paa Politikontoret under Magistraten, efterladende sig Hustru MARIE (MAREN) PETERSEN, født i Munkebjergby 1855, og en Datter.

VI

Disse Optegnelser over en i Aastrup Sogn, Haderslev Amt, forekommende Slægt Fyhn er udarbejdet af Landsarkivar Frode Gribsvad i Aabenraa, som bl. a. skriver: Hvad Slægten Fyhn i Aastrup angaar, da har jeg undersøgt den ved en nøje Gennemgang af Aastrup Kirkebøger samt Haderslev Frue Sogns Kirkebøger. Aastrup Kirkebøger mangler for Tiden 1618–74. For Tiden efter 1675 har jeg i høj Grad benyttet Fortegnelsen over Kommunikanter (Altergangsgæster). Den Jes, der indleder Tavlen, er konstrueret udfra Vielsestilførslen for Kiesten Jesdaatter og Peder Lauritzen. – – Hvorfra Navnet Fyn stammer, om det kommer fra den ubekendte Jes eller fra Konen (og i disse to Tilfælde er overført paa hendes sidste Mand), eller om det kommer fra Christen Fyn (og i saa Tilfælde er overført paa Steddatteren), kan jeg intet sige om. Christen Fyns Kones Død har jeg ikke fundet, med mindre det er den Maren Jessis, der blev begravet 27. December 1695, og som saaledes, skønt hun i en Aarrække havde været gift med Christen Fyn, dog er blevet benævnt efter sin første Mand – saadant forekommer.

Forøvrigt vil Tavlen give Dem Oplysning om dem af Navnet Fyhn, som De har fundet i Folketællingslisterne for Aastrup.

Jes var gift med N. N. (maaske Maren Jessis, der blev begravet 27. December 1695, 80 Aar gl.). Hun blev 2. Gang gift med CHRISTEN FYN, begravet 27. April 1704, 69 Aar gl. I dette Ægteskab var en Datter Kiesten Jesdaatter (kaldes muligvis ogsaa Maren og er maaske den Maren Peders Fyn, der blev begravet 25. Marts 1730, 74 Aar gl.). Hun blev gift 1680 med PEDER LAURITZEN, kaldes siden nu og da PEDER FYN, og blev begravet 1708.

I dette Ægteskab er fundet en Søn, der blev begravet 1681 og en Datter, ANNA PEDERSDAATTER FYN, døbt 1683, der blev begravet 1757. Hun var gift med CHRISTEN JACOBSEN (kaldes undertiden for CHRISTEN JACOBSEN, FYN, døbt 1681, begravet 1745). I dette Ægteskab var 3 Døtre, af hvilke den yngste, KIESTEN FYN, blev døbt 1715 og begravet i Aastrup 1786. Hun blev 1748 gift med GREVES HANSEN, som døde 1763. De fik hendes Fødegaard. En Søn af disse, HANS GREVSEN havde med Karen Hansdatter fra Kravlund i Tinglev Sogn 4 Sønner og 3 Døtre, som alle fik Navnet FYHN, og deres Efterkommere kan følges i Aastrup og Haderslev indtil den sidste Halvdel af 1800 Tallet.

Den yngste Søn af Kiesten Jesdatter og Peder Lauritzen Fyn hed HANS PEDERSEN FYN og blev døbt 1687, begravet 1752. Han var

Gaardmand i Aastrup og blev gift 1. Gang med Ellen, der begravedes 1724, 48 Aar gl. og havde med hende 2 Døtre og en Søn, der døde som spæd. 2. Gang gift 1726 med ANNA JACOBS af Styding, død 1763, 65 Aar gl. I dette Ægteskab var 2 Døtre og 2 Sønner af hvilke den ældste, PEDER FYHN, født 1735, døde som lille og den yngste Søn, der blev døbt 1736, hed ogsaa PEDER FYHN, men man ser ikke, at han efterlod sig Efterslægt.

VII

I Adsbøl og Graasten og omliggende Sogne forekommer i sytten Hundrede Tallet mange Fyhn'er, hvoraf nogle maaske kan have været i Familie med Fyhn'erne paa Ærø. Men, skriver Arkivar Frode Gribsvad, at faa Samling paa disse vil sikkert være ugørligt, da Kirkebøgerne for Adsbøl-Graasten for Tiden 1728-50, Vielsesregistret endog for Tiden 1727-75 mangler, og før 1721 findes der ikke Kirkebøger derfra. Nogle enkelte af disse Fyhn'er skal nævnes.

En HANS CHRISTIAN FYHN var født ca. 1722 og kaldes ved sin Død Hans Christian Hansen og ved sin Hustrus Død, Hans Christian Jürgensen. Han døde 11. Juni 1812, 90 Aar gl. Hans Hustru Maria var født ca. 1731 og døde ved Nalmadebro i Graasten Sogn 1802, 70¹/₂ Aar gl. I Graasten Kirke fik de døbt 4 Sønner og 5 Døtre.

Ved Forældrenes Død nævnes kun 2 Sønner og 2 Døtre at være i Live, hvoraf den yngste af Sønnerne, DIETRICH CARL FYHN, opgives at være bosat i Nordamerika.

VIII

I Vedsted Sogn boede en Jens Sørensen, der var gift med Anna Pedersdatter, født i Rødding og død i Vedsted Sogn i Haderslev Amt. I Dødstilførslen for hende kaldes hun for Anna Jensen eller Fynskes, og der siges, at hun var gift med JENS SØRENSEN FRA FYEN.

I deres Ægteskab havde de en Søn, CHRESTEN JENSEN STIE, der var Landboelsmand i Arnitlund i Vedsted Sogn, gift med METTE KIRSTINE SCHELLERUP, Datter af Jens Christensen fra Skellerup i Nørrejylland, hvorfra hun har faaet sit Navn. Naar Chresten Jensen har faaet Navnet Stie, kan Grunden være den, at Faderen, som var fra Fyen, er kommet fra Landsbyen Stie (Stige) og at Navnet Fyhn senere har afløst dette i Familien.

I dette Ægteskab var en Søn, JENS JENSEN FYHN, der var født i Vedsted Sogn 1824 og døde 1873 i Vandling, hvor han var Landboelsmand, gift med MARGRETHE NISSEN, der døde smsts. 1880. De

efterlod sig en Datter og en Søn, CHRISTIAN JENSEN FYHN, født 1863 i Haderslev, som var Sømand i den tyske Marine, gift med MAREN NISSEN. De har en Datter BOTHILDE MARIE FYHN, der bor i Strandelhjørn i Bevtofte og er gift med HANS OLUFSEN NISSEN.

Christen Jensen Stie havde ogsaa en Datter, men hun blev døbt ved Navnet Stie, og ikke Fyhn.

IX

En Jürgen Pedersen bosatte sig i Slutningen af 1700 med sin Hustru Anne Marie og en Søn i Sønderjylland. De boede, da Sønnen Peder blev gift, i Kjelstrupskov i Holbøl Sogn.

Om denne Søn, PEDER JØRGENSEN, blev der sagt, at han blev kaldet FYHN, fordi han var fra Fyen. Han blev dog ikke altid nævnt ved dette Navn og hans to ældste Børn ses ikke at være indført i Daabsprotokollen ved dette, hvorimod de efterfølgende Børn i begge hans Ægteskaber alle faar Navnet Fyhn. En Bekræftelse paa, at Sønnen er fulgt med Faderen (Forældrene) fra Fyen, har jeg fra en Meddelelse, som Peder Jørgensen Fyhns Oldebarn, Maskinmester i Herning, HANS JØRGEN FYHN, har givet mig, idet han siger: Min Fader fortalte mig engang, at hans Bedstefader var flyttet fra Vissenbjerg til Sønderjylland, og denne Udtalelse stod i Forbindelse med, at vi havde et lille firkantet Skab derhjemme, som jeg husker, fra jeg var Barn, og dette Skab skulde han have baaret paa sin Ryg den lange Vej paa Rejsen til Sønderjylland.

Peder Jørgensen Fyhn var født ca. 1761, og var Smed og Kaadner (Besidder af en mindre Landejendom – Kaadnersted) i Nørre Jarup, Østerløgum Sogn, siden – i Tiden mellem 1797–98 – flyttede han til Tislund, hvor han døde den 8. Januar 1835, 74 Aar gl.

Han blev gift 1. Gang 1793 i Egvad, og var da Smedesvend i Hadsten ved Husum, med ELLEN MARGRETHE JACOBSDATTER (eller FLOI, FLØY), født i Andholm 1765 og døde i Tislund 1816. I dette Ægteskab var 6 Børn, 1 Søn Jacob Jørgen, født 1796, men han døde Aaret efter, samt 5 Døtre. Gift 2. Gang i Tislund s. A. med Anneken Pedersdatter, Kniplingspige i Skrydstrup, født smsts. 1779 og død i Tislund 1854.

I dette Ægteskab var 2 Sønner. Den ældste, JØRGEN FYHN var født 1817 i Tislund Sogn og døde 1889 i Aastrup, Ribe Amt, og nævnes ved sin Død som Aftægtsmand og boede da hos Sønnen ANDREAS, som maa have overtaget Faderens Gaard, antagelig ved Indgaaelsen af sit Ægteskab 1876. Den anden Søn, PEDER PEDERSEN FYHN var født

i Tislund 1820 og døde ugift i Aaret 1884 i Tvile, Aastrup Sogn som Aftægtsmand. I en Fortegnelse fra Ribe Amtstue over Hartkornet i Aastrup Sogn, er han opført som Medejer af Gaarden i Tvile. Han handlede og Broderen JØRGEN passede Gaardens Drift.

Det var i Aaret 1854, at daværende Husmand Jørgen Fyhn „af Hyrup“ meldte Afgang „uvist hvorhen“ fra Tislund-Bevtofte Sogne, sydøst for Haderslev, og ifgl. Tilgangslisten for Aastrup 23. April 1855 bosatte sig der i Sognet med hele sin Familie, samt en Broder Peder, sammen med hvem han havde købt Jord i Tvile.

Det var i den Tid, da de gamle Gaarde begyndte at udparcellere Udmarksjordene, og den Jord Jørgen Fyhn og Broderen købte var Hede, raa og uopdyrket, som den nuværende Sognepræst K. Høgsbro Østergaard i Aastrup siger, og var en Del af Udmarken til Sognefoged Søren Nielsens Gaard, det nuværende Engholm.

Jørgen Fyhn blev gift 1844 i Bevtofte med INGEBORG HANSEN SKIPPER fra Egvad Sogn. Ved Tilmeldingen i Aastrup 1855 er meddelt, at hun var 35 Aar. Hun døde 1870 i Aastrup. De havde i deres Ægteskab 3 Sønner, hvoraf den ældste, Peder døde som Barn, og 4 Døtre af hvilke den yngste, ANE MARIE FYHN blev gift i Aastrup og de tre andre døde som smaa. Den næstældste Søn, JENDRE FYHN, født i Tislund 1846, døde 1924 i Holsted By 77 Aar gl. Fra 1875 blev han ansat som Plantør ved Søndre Starup Sogn, men flyttede i Slutningen af 1880 til Terpling, hvor han havde en Landejendom. Han giftede sig 1. Gang 1875 med ELLEN MARIE BRODERSEN, som døde 1892, efterladende sig 7 smaa Børn, men havde forinden haft 2 Børn, der var døde. 2. Gang giftede Jendre Fyhn sig med Enken METTE MARIE NIELSEN. I dette Ægteskab var 5 Børn.

Den yngste Søn, ANDREAS JØRGENSEN FYHN var født i Tislund 1851. Han overtog som tidligere nævnt Faderens Gaard, men 1901 nævnes han som Smed, boende i Gjørklint, senere i Gørding, men ophørte med Smedeværkstedet ca. 1920 og købte et Hus i Grindsted, hvor han døde 1930. Han blev 1876 gift med MARIE NIKOLINE KALLESEN, og hun levede endnu 1940 som Enke i Grindsted.

Disse to Brødre Jendre og Andreas har efterladt sig en stor Efterslægt, og særegent for Jørgen Fyhns Slægt er, at den nu i snart hundrede Aar har været bosat i Aastrup og omliggende Sogne, og kun ganske faa er fraflyttet Egnen, hvilket tyder paa, at de har følt sig stærkt knyttet til deres Hjemstavn.

Disse Fyhn'er er og har været en udpræget Bondeslægt, og det ejendommelige er, at de ofte har forenet Jordbruget med Smede-

haandværket og omvendt, dygtige og alvorlige Folk, som af Udseende er mørke, ikke høje, men brede og kraftige og med en fast og sikker Gang.

X

I det Andragende om Københavns Privilegier, som den 9. Juni 1658 indsendtes til Kong Frederik d. 3., underskrevet af ialt 80 af Byens bedste og fornemste Navne, finder man ogsaa en Possementmager POUL CHRISTENSEN FYHN. I Vor Frue Kirkes Daabsprotokol nævnes han ved Datteren KIRSTINES Daab 1660 som islandsk Købmand, boende paa Gammel Torv med sin Hustru MAREN ESKILDSDATTER. Gaarden, hvori han boede, tilhørte dog ikke ham, men Borgmester HANS SØRENSEN. Ved Indkvarteringsmandtallet af Københavns Borgere 1659 ses Poull Christensen Fyenn at kunne indkvartere $4\frac{1}{2}$ Mand og hans Hustru Karen (Maren) Poffvell Christensen – ehn medt Gever.

Poul Christensen Fyhn blev en velhavende Mand, og efter at København havde modtaget sine Privilegier, blev han en af Byens 32 Mænd, der sammen med Borgmestre og Raad deltog i Stadens Styre. Den 1. Maj 1667 købte han Sejro af Kongen for $14507\frac{1}{4}$ Rdl. og 4 Sk., det samme Beløb, for hvilket han før Købet havde Øen i Pant, og overtog denne for sig og sine Arvinger, men Kongen forbeholdt sig dog Retten til Told, Accise, Vrag, Jus patronatus og Birkeretten samt Ret til at tilbagekøbe Øen, men benyttede sig dog ikke af Tilbagekøbsretten. Han nævnes i Kronens Skøde som „os elskelige Pofvel Christensen Fyen, Borger herudi woris kongl. Residents frii Riigs- og Stabelstad Kiøbenhafn og residerende paa Limbgaarden udi Kallundborrig“.

Den 14. April 1674 sendte Poul Christensen Fyhn en Ansøgning til Kong Christian d. 5. om Patronatsretten til Øens Kirke, der giver et interessant Billede af Tiden, og som derfor synes værd at gengive:

Efter som ieg underskreune mig hafuer tilforhandlet et lidet Øland, kaldet Seirø, liggendes 2 Miile i Søen norden for Callundborg her i Siælland, og eftersom paa samme Øland findes en Kirche, liggendes ganske høyt mi[d]t paa Landet, hvilken Kirche og Torn erre de søfarne, som seiler fra Wester-Søen og thill Øster-Søen samt fra Sundet og thill Jydland deris Wahre og Merche, efterdi baade der under Landet og andre Steder der omkring ligger mange Refuer og Grunder i Søen. – Samme Kirche er meget Arm og [har en] ganske ringe Indkomst, saa der aff Kirchens Thiende neppelig kand udgifues dends Schatt med andet Paaleeg, meget mindre noget paa Kirchen at reparere, som er meget brøstfellig, desligeste er alle Kirchens Ornamenteer udi

sidste suenske Feide bortrøfuet og Klocherne i støcher, hvorfor ieg allerunderdanigst andrager, att Eders Kongl. Maijst. naadigst wille mig jus patronatus til fornefne Kirche beuilge, saa og tillade huis af dends Indkomst [som] udi forrige Tiider, thill andre Kircher kand befindes forstracht at verre, igien till sin Reparation og Opbiugelse samst sin Gield med at betalle, maat[t]e indfordris, eftersom Eders Maijst. intet uinder af samme Konge-Thiende, mens Presten der paa Landet formedelst Kalde[t]s Ringhed, niuder Konge-Thiende Pro officio, hvorimod erbindes ieg mig Guds Naffuen till Ære, Ederes Kongl. Maijst. till Berømmelse og de Søfarende til Gaffuen, sam[m]e Kirche og dends Thorn at lade sei og reparere, som ieg det for Ederes Kongl. Maijst. underdanigst will suare og altid forblifuer.

Kongen synes dog ikke at have bevilliget dette hans Andragende. Først 1695 solgte Christian d. 5. Kirken, Kirketiende, jus patronatus samt de til Præstegaarden og Degneboligen knyttede Herligheder og Birkerettigheder til sin Køkkeninspektør CHRISTEN NIELSEN, til hvilken han stod i Gæld, men kort Tid derefter videresolgte denne ovennævnte Rettigheder til Amtsforvalter JENS ROSTGAARD, som derefter i Aaret 1696 lod Kirken reparere. Kirkens Taarn havde dog faaet en Reparation 1671.

Et Minde om Købmand Poul Christensen (Fyhn) findes endnu i Kirken, idet det nuværende Fontbækken er skænket af denne og hans Hustru. Bækkenet er indført tysk Arbejde (antagelig fra Nürnberg i den sædvanlige Udførelse) og forsynet med Bogstaverne P C. N E D. 1663. Forbogstaverne paa Poul Christensen og hans Hustrus Navne¹. Det var ikke altid, at han kaldte sig eller kaldes ved Navnet Fyhn (Fyen).

Hvor og hvornaar Poul Christensen Fyhn er født er ikke fundet, og ikke heller hvornaar han er død, da Vor Frue Kirkes Begravelsesprotokol mangler fra 1654-1704, men han maa være død før 1685, da hans Søn, CHRISTIAN POULSEN FYHN da nævnes som Ejer af Sejro, eller senest før 23. Novbr. 1692, da Jens Rostgaard købte Øen af Poul Christensens Arvinger. Disse var ovennævnte Christian Poulsen Fyhn, der ligesom Faderen var islandsk Købmand, Borger udi den kongl. Residensstad Kiøbenhavn, Hr. HANS POULSEN FYHN, Sognepræst til Taarnby paa Amager og CHR. PEDERSEN HELT, kgl. Maie-stæts Raadstueskriver i Kiøbenhavn paa sin Hustru, DORTHE POULSDATTERS Vegne.

Den Anseelse som Poul Christensen Fyhn nød, synes for en stor Del at være overført til hans Børn og Børnebørn, der ogsaa ved Gifter-

¹ Iflg. en Indberetning 1758 af Præsten Otto Grundtvig, men Forbogstavet N. skal sikkert tydes som M(aren).

maal søgte at bevare denne, og med hvilke den mandlige Linie formentlig er uddød, hvorfor en noget mere udførlig Omtale af denne Familie maaske kan være af Interesse.

Om Poul Christensen Fyhn har været i Familie med CHRISTOPHER POULSEN FYHN, der 1572 var residerende Kapellan i Rødby, senere Sognepræst i Søndre Kirkeby paa Falster fra 1580 til 1610, er ikke fundet.

Da Poul Christensen Fyhns Datter Kirstine, som blev døbt 1660, ikke nævnes blandt hans Arvinger, maa hun formodes at være død før Faderen. Ligeledes E. Poulsen Fyhn, der formentlig maa være hans Søn. Han synes at være gaaet Studievejen, eftersom man finder ham som Medunderskriver ved et Lejlighedsdigt til Rektor i Roskilde, Mag. Peder Skade og hans Hustru Karen Bartholin: . . . Tienstvillig Erbiudelse Brudebaand Mons. Peder Skade paa hans Nafvnsdag indleveret af A. F. With, A. Anchersen, T. Lindemann, H. Bagge, D. Barscher, og E. Fyen. Man ser ogsaa hans Navn under et i København udstedt, og den 28. Oktbr. 1689 kgl. konfirmeret Testamente for Margrethe Pedersdatter, Enke efter Hans Nielsen.

Den tidligere nævnte Søn, Christian Poulsen Fyhn var født ca. 1644 (Daabsprotokollen for Vor Frue Kirke mangler fra 1642 til 1648) og 1729, 85 Aar gl. døde „Den i Livet priselige og nu hos Gud salige, edle, vel-agtbare og vel-fornemme Mand Seignr. Christian Povelsen Fyen“, og blev begravet fra Vor Frue Kirke 17. Juni, hvorefter hans Lig blev nedsat i den Begravelsesplads, han havde erhvervet for sig og sin Familie, i Korets Omgang uden for Jernrækværket ved søndre Side, at tilhøre dem med lige arvelige Rettigheder. Ved hans Begravelse blev „ved nogle faa Sørge-Tanker til stedseværende Ihukommelse eftertænkt af Sørge-Husets paarørende og forbundne Tienere, Wilhelm Lindberg“, hvilket Sørgedigt findes paa Universitets Biblioteket.

Han løste Borgerskab i København som islandsk Købmand 27. Novbr. 1690, og rimeligvis har han deltaget i Faderens Forretning og først efter dennes Død selv løst Borgerskab. Christian Poulsen Fyhn og Raadmand MATHIAS PEDERSEN synes at have drevet Handel sammen, eftersom de i Forening „hafver forpagtet Stappens-Haufn paa Island“. At de har været agtede Købmænd ser man et Eksempel paa, da PEDER MOGENSEN paa Island ved sit kgl. konfirmerede Testamente af 13. September 1720 testamenterede sin Formue til sine „Høygunstige Principaler: Velædle og Velbyrdige Stadshauptmand Mathias Pedersen og Christian Povelsen Fyen eller deres Arvinger, som var mine

høygunstige Principaler, hvilke ieg allerskyldigst haver at takke, som saa go[d]t fra min Barndomstid og haver opholdet, og ieg mit daglige Brød og Klæder i deres Huus har ny[d]t, saa og den gode Gud har givet mig den Velsignelse, at jeg ikke er nogen skyldig . . .“.

Iflg. Indkvarteringsmandtallet 1701 ejede Christian Poulsen Fyhn Gaarden i Løngangsstræde 248, og 1720 havde han desuden en Gaard i Lille Skt. Clementsstræde 137 og Vestergade 222, og ved Branden 1728 afbrændte hans Gaarde og Vaaninger i Vognbadstuestræde 222 og Studio-Stræde 60.

Den 7. Decbr. 1687 blev han viet i Vor Frue Kirke til MAREN DIDRIKSDATTER, død 1747, 74 Aar gl., og den 22. Marts nedsat i hendes sal. Faders Begravelse i samme Kirke. Hun var en Datter af Hørkræmmer DIDERIK RASMUSSEN og Hustru ELISABETH CASPERSDATTER. I deres Ægteskab var en Søn, der døde 3½ Aar gl. og 5 Døtre, hvoraf kun den ene synes at være blevet gift, og til disse knytter sig det ejendommelige, at de antog Faderens Navn „Poulsen Fyhn“.

Det var den ældste Datter, ELSE MARIE POULSEN FYHN, født 1690, død 1739, som 1719 blev gift med ERIK JENSEN WESTENGAARD, født 1677, død 12. Marts 1751. De blev begge ved deres Død nedsatte i Familiebegravelsen i Vor Frue Kirke. Erik Jensen Westengaard var udgaaet fra det ridderlige Akademi i København og var ved sin Død Regimentskvartermester og Proviantforvalter i Kastellet. I deres Ægteskab havde de 3 Sønner og 4 Døtre. Den ældste Søn, JENS WESTENGAARD blev Sognepræst i Sværdborg, gift 1. Gang med JOHANNE JACOBSDATTER FOSIE og 2. Gang med JOHANNE DOROTHEA STAAL. Den anden Søn var Cancelliraad CHRISTIAN WESTENGAARD, død ugift, og den yngste, BERTHEL WESTENGAARD, var Brygger i København og døde ligeledes ugift. Døtrene, af hvilke de 2 døde som smaa, synes ogsaa at være døde ugifte.

Erik Westengaard var en Søn af den senere øverste Borgmester i Odense, JENS ERIKSEN, der var Ejer af Hollufgaard, Dallundgaard og Æbelø, og Hustru MAREN BANG.

Poul Christensen Fyhns Søn, HANS POULSEN FYHN, var født 25. Marts 1655 og døde som Sognepræst i Taarnby 8. Februar 1701. Han var Student fra Kalundborg 1675 og blev personel Kapellan hos sin Svigerfader i Taarnby 1685, Sognepræst fra 1691 og blev Magister i Aaret 1694. Den 4. Oktbr. 1685 blev han viet i Taarnby Kirke til DORTHEA LAURITZDATTER GRØNBECH, født i København 8. Juni 1668, Datter af Sognepræst i Taarnby, Dr. LAURITZ HANSEN GRØNBECH og Hustru ELISABETH HEINRICHDATTER MARTFELD. Kaldet i

Taarnby tilhørte dengang Københavns Professorer, og kun disse eller en af deres Familie blev kaldet.

Magister Hans Poulsen Fyhn havde i sit Ægteskab 3 Sønner og 4 Døtre, hvoraf den næstældste Søn Lauritz døde som Barn, og den yngste Datter Margrethe Sophie døde straks efter Fødslen.

Den ældste Søn, POUL HANSEN FYHN, døbt 7. Decbr. 1686, blev Student fra København 1705, men om hans senere Skæbne har jeg desværre intet fundet.

MARIE KIRSTINE FYHN var den ældste Datter, døbt 16. Septbr. 1688 og døde 1741. Hun blev gift med Brygger paa Christianshavn, MIKKEL ANDERSEN FJELDSTED, født 1684, død 3. Januar 1741. Han blev Student 1701 og valgtes til en af Stadens 32 Mænd, blev Raadmand 1720 og Stadshauptmand 1729. Aaret 1733 blev han virkelig Justitsraad og voterede fra samme Aar og indtil 1740. I deres Ægteskab var en Søn ANDREAS, som ved Forældrenes Død kaldes Sekretær, og en Datter KAREN FJELDSTED, som blev gift med den senere Generalkirkeinspektør (med Bisperang) MATHIAS JENSEN HVIID. En Datter ANNA MARIE FJELDSTED blev gift med daværende Præst ved Garnisons Kirke POUL MATHIAS BILDSØE i dennes andet Ægteskab, senere Biskop over Aarhus.

ELISABETH HANSDATTER FYHN var den næstældste Datter og blev døbt 8. Jan. 1691 og døde 27. Juni 1733. Viet i Huset i Studiestræde 1714 (Vor Frue Kirke) til Enkemand JONAS JONASSEN, Birkeskriver ved Taarnby Birk indtil 1727, og er antagelig død s. A. Ved Branden 1728 nedbrændte hans Ejendom i Teglgaardsstræde, og hans Enke med 3 umyndige Børn blev da indlogeret hos hendes Svoger, Raadmand Fjeldsted paa Christianshavn.

Blev 2. Gang gift med HENRIK STEUNER, født i Faaborg 16. Decbr. 1700. Han var Student fra Odense Skole, tog theol. Eksamen 1727 og blev 1. Febr. 1732 residerende Kapellan til Viborg Domkirke. Den 15. Maj 1734 kaldtes han til Sognepræst ved Sund Kirke i Norge og 30. Aug. 1748 til øverste residerende Kapellan til Nykirken i Bergen og døde her 1750. I deres Ægteskab var en Søn EDVARD STEUNER, senere Sognepæst i Elmelund i Præstø Amt, gift 1. Gang med MARIE CHRISTINE FJELDSTED og 2. Gang med F. C. REENBERG, og en Datter. HENRIK STEUNER giftede sig 2. Gang med MARIA GRAM, som døde 1762. I sin korte Embedstid i Bergen laa han i heftig Strid med Sognepræsten, Consistorialraad A. HABERDORFF, i hvilken Anledning der udstedtes et kgl. Reskript, hvori det befalede dem at hæve den allerede paabegyndte Retssag og formanede dem til Fredsommelighed.

DOROTHEA CATHRINE FYHN blev døbt 23. Juli 1692 og døde i Sorø 1766. Af et den 21. Aug. 1750 kgl. konfirmeret Testamente fremgaar det, at hun var gift med Sogndegn i Ledøje og Smørum Menighed, SØREN NIELSEN WIBORG, men at Ægteskabet var uden Børn. Sogndegnen var født 1714 og blev Student 1737, var derefter Medhjælper og blev kaldet af Konsistorium 1744, men grundet paa hans Svagelighed klagede Sogneboerne over hans Sang og Embedsførelse. Han døde 3. Aug. 1750.

Den yngste Søn blev døbt 5. Juli 1697 og fik i Daaben samme Navn som hans afdøde Broder, der var opkaldt efter Morfaderen, Mag. Lauritz Grønbech, og kaldte sig derfor senere for LAURITZ GRØNBECH FYHN. Han blev Student fra Frederiksborg Skole, tog 1718 Baccalaurgraden og boede fra 1722 til 1725 paa Borchs Kollegium. I denne Periode, 1723, skrev han en kort Afhandling med den lange Titel: *Annotationes in Tractatum Stenichelstrupii DE DUELLIS Exercitio Historico-Critico. Expositæ Qvas Adspirante supremo cæli Numine, & Approbante Amplissimo Senatu Accademico, Publicæ candidè ingenueqve examinantium επιχρίσει submitit LAURENTIUS GRØNBECH Fyhn. Defendente Præstantissimo atq: ornatissimo Philosophiæ Bachalaureo. SEVERINO VEDEGIO In Auditorio COLLEGII MEDICEI.*

Lauritz Grønbech Fyhn blev gift med FRANCISKA KILDSTRUP, som maa have været betydelig ældre end han, Enke efter Assessor HANS KOCK, der havde været ansat ved Bjergværkerne i Norge, og som døde i København 1718 (1720). Hvornaar Ægteskabet er indgaaet er ikke fundet, da Vielsesprotokollen for Nicolai Kirke mangler indtil 1785, men det maa formentlig have været i 1725. De beboede Gaarden i Pilestræde 94 paa Hjørnet af Regnegade, hvilken de havde efter Assessor Kock, og Hjemmet efter ham synes at have været ret velhavende, men ved Lauritz Grønbech Fyhns Død den 23. Marts 1728, hvor han nævnes som Assessor i Hofretten, maa det have staaet daarligt til, da ingen af Husets Venner eller hans Familie vilde staa i Forskud med Begravelsesomkostningerne, og hans Enke frasagde sig Arv og Gæld.

Hofretten behandlede Boet, og det viste sig, at der 1726 var gjort Arrest i en Del af Assessor Fyhns Bo, og efter at en Forsegling havde fundet Sted, blev det overladt til Borgrettens Præsident, Hans Brøer, til videre Behandling. Det har sikkert voldt Retten mange Bryderier at behandle det ret omfattende og herskabelige Bo, for da Overleveringsforretningen fandt Sted, forefandttes adskillige udviklede

Uregelmæssigheder og ligeledes var de paasatte Segl flere Steder løsnede. Enken beboede iflg. Indkvarteringsmandtallet 1736 endnu Gaarden. Om det har været den unge Ægtemand, der har tæret saa stærkt paa sin Hustrus Midler, finder man intet om med Sikkerhed, men af efterfølgende kan det næsten formodes.

Den 9. Septbr. 1720 havde velædle Madamme Francischa, sal. Assessor Hans Kochis nemlig købt Begravelse Nr 36 i Middel Kirkegang i Nicolai Kirke, i hvilken Ass. Hans Kochs Lig blev bestediget. 10. Septbr. 1720 og deres Søn JENS HANSEN KOCKS Lig den 10. Maj 1723 og i samme Begravelse blev ogsaa Assessor Lauritz Grønbech Fyhns Lig nedsat, dog melder „Nicolai Kirkes Inventarium offuer Begræffuelser inden i Kirchen beliggende“ intet om Betaling for Ringning med Klocherne om Aftenen som for de foregaaende begravede, men er kort og godt indført som Ass. Grøngaard (Grønbech) uden nogen som helst Tilføjelser.

Det kan nævnes, at den afsatte norske Amtmand POVEL JUEL lige før Julen 1720 flyttede ind i Huset hos Ass. Kocks Enke, hvor han boede, indtil han blev fængslet for Majestætsforbrydelse og henrettet 8. Marts 1723.

Poul Christensen Fyhns Datter, DOROTHEA POULSDATTER FYHN døde 1727 og 3. April nedsat i Helts Familiebegravelse i Vor Frue Kirke, som 1698 var opmuret paa Kirkens Bekostning med Luftrør ud til Kirkegaarden. Hun blev gift med kgl. Raadstueskriver i København, CHRISTIAN HELT, født 14. Oktober 1641, begravet 6. November 1699, Søn af PETER HELT, Ridefoged paa Møen, boede senere paa Berridsgaard, og Hustru JOHANNE HANSDATTER MERKEL. De havde i deres Ægteskab 3 Døtre og 1 Søn, af hvilke den ældste Datter, JOHANNE MARIE HELT, død 1707 i sit 26. Aar, blev gift med Raadstueskriver i København SØREN LINDBERG. Denne var en Søn af Hofkøkkeninspektør KRISTEN NIELSEN, der af Kongen fik Bevilling paa Oprettelse af et Teglblænderi i Vedbæk og Hustru MARGRETHE ELISABETH WEINMANN, hvis Børn antog Familienavnet Lindberg.

REBECCA HELT var den næstældste Datter, født 1683 og blev 5. Juli 1699 gift med Økonom ved Kommunitetet, RASMUS BYSSING, født 1668, Søn af Købmand KLAVS BYSSING paa Christianshavn og Hustru MARGRETHE ERNST. Hun døde 1705 og blev nedsat i Familien Helts Begravelse. Han giftede sig senere med INGEBORG MARIE MØINICHEN. Rasmus Byssing udnævntes 4. Oktbr. 1726 til Borgmester i København, blev 1729 Justitsraad og døde 4. Aug. 1744. Han stod Fadder 1697 til førnævnte Lauritz Grønbech Fyhn.

Sønnen PEDER HELT var født 1684 (1688?) og maa formentlig være den Cancelliraad og Forvalter Helt, som 16. April 1757 blev nedsat i Familiebegravelsen, 69 Aar gl. og Marts 1760, salige Cancelli-Forvalter Helts Frue.

Den næstyingste Datter, MAGDALENE CATHRINA HELT, var født 1686 og døde 1705, og den yngste, SOPHIE AMALIE HELT, døde 1711, 21 Aar gl.

XI

Fra Midten af 1600 Tallet forekommer der i Norge en Officers-slægt Fien (Fin, Fihn, Fyen). Denne er ikke i Familie med de fore-gaaende omtalte to Slægter, men da Efterkommere af denne endte deres Dage i København under Navnet Fyen, skal disse i Korthed omtales.

OTTO LUDVIG FIN (Fien), som kom til Danmark 1675 fra fransk-hollandsk Krigstjeneste, blev 1680 Sekondløjtnant ved Kavaleriet Søndenfjelds, og var siden 19. Jan. 1689 Ritmester ved Nationale Kavaleri. Ved Generalløjtnant Christian Gyldenløves Inspektions-rejse i Norge 1695 blev den 2. Septbr. Ritmester Otto Ludvig Fyns Compagni mønstret paa Verlebakken ved Moss. 1710 udnævntes han til Oberstløjtnant, men ved et Fald med Hesten paadrog han sig et Benbrud og fik derefter sin Afsked 1716 og døde i Kristiania 1723 som Oberst. Han var gift med ANNA SCHARENHORST, af gammel tysk Adel. De havde i deres Ægteskab flere Børn, af hvilke ULRIK FREDERIK FIEN 1698 var Korporal i Rytteriet og nævnes 1702 som Løjtnant. Under Krigen 1718 med Sverige, havde Ulrik F. Fien siden 14. Aug. 1716 Oberstløjtnants Karakter og udnævntes 22. Febr. 1717 til virkelig Oberstløjtnant og kom 9. April samme Aar som saadan til det Norden-fjeldske Dragonregiment. Blev 4. Oktbr. 1737 Oberst og Chef for 1. Vestlandske Infanteri.

Den 6. Decbr. 1702 blev han som Løjtnant U. F. Fien (Fyen) viet i Gjerpen Kirke til JULIANA BØRTING, Datter af den velstaaende, men efter Sigende ilde ansete Mand, virkelig Kommerceraad, Ejer af Fossum og Bosslands Jernværker, PETER BØRTING og Hustru SOPHIA ABELSDATTER SPHIT eller SPEET. I deres Ægteskab fik de en Datter, SOPHIA FYEN, som blev døbt i Gjerpen Kirke 21. Juli 1706.

Det maa vel være som pensioneret, at Oberst Fyen med sin Hustru og ugifte Datter bosatte sig i København, hvor han døde 1741, 66 Aar gl. af „hitzig Feber“, og blev begravet den 29. Juni paa Garnisons Kirkegaard i den store Urtegaard 9 Alen udfor 2. Træ søndre Hjørne ved Nr. 73. Ved Mandtal over Formue- og Karosseriskatten

efter Forordning af 20. Aug. 1743, boede Oberstinde Fyhn i Købmager Kvarter 122. Hun døde 2 Aar efter sin Mand, 76 Aar gl. og blev 30. Septbr. begravet i samme Grav.

Ved Indkvarteringsmandtal 1745-58 boede Datteren, Frøken Fien fra Norge, i Klædebo Kvarter 64-65. Hun døde 1761, 54 Aar gl. og blev begravet 25. Septbr. paa Garnisons Kirkegaard. Af Norske Qvæsthuskasse havde hun haft en aarlig Pension paa 100 Rdlr., men hun synes dog paa de senere Aar at have levet i forholdsvis smaa Kaar. Skiftet efter hende begyndte d. 21. Septbr. og iflg. Hofrettens Skifteprotokol forefandtes i Boet 8 Assistenshussedler. Ved Auktionen over hendes Effekter indkom ialt 100 Rdlr. 3 Mark og 2 Sk., men Udgifterne, herunder Indløsning af Panterne, androg 68 Rdlr. 1 Mark og 5 Sk., Restbeholdningen, 32 Rdlr. 1 Mark og 13 Sk. kunde ikke dække Gælden.

En Mons. SØREN SORTERUP mødte nemlig op og foreviste sal. Frøken Fines Revers til Madame Dorthe Olsdatter, stor 41 Daler, paa hvis Vegne han modtog ovennævnte 32 Rdlr. 1 Mark og 13 Sk., hvorefter Boet blev sluttet.

En OTTO LUDVIG FIEN (Fihn) var Underofficer 1731. Mulig kaa det være denne, der døde i København 1744 som Proviantforvalter Otto Ludvig Fyhn, og blev begravet fra Trinitatis. Han kan sikkert henføres som Sønsøn af ovennævnte Oberst O. L. F., og Søn af Oberst JOHAN ERIK FIEN og Hustru MAREN PHARO.

FORTEGNELSE OVER DANSK GENEALOGISK LITTERATUR I AARET 1943

VED

ALBERT FABRITIUS

Jfr. T. Døssing og Robert L. Hansen: Dansk Tidsskrift-Index,
29. Aarg. 1943, Kbh. 1944, S. 384-434.
Avis-Kronik-Index 1943. Red. af Ingrid Vig-Jensen.

1943.

Albert Fabritius og Harald Hatt: Haandbog i Slægtsforskning.
Paa Grundlag af Paul Hennings: Slægtsforskning. Kbh. 1943. 8vo.
(374 S. - Ill. - 1 Tvl.).

F. B. Fabricius: Slægten og Slægtsgaarden. En Vejledning i Ud-
forskning af Slægtens og Slægtsgaardens Historie. Udg. af Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde. Kbh. 1943. 8vo. (60 S. Skemaer).

Cato Krag-Rønne: Ættegranskning. Momenter til en første
Orientering. Oslo 1943. 4to. (225 S. - Ill.). [Heri ogsaa danske
Forhold].

Danmarks Adels Aarbog. Udgivet af en Forening. Redigeret af
Louis Bobé og Albert Fabritius. 1944. 61. Aargang. Kbh. [1943]. 8vo.
(XXXI - 480 - 133 - 63 S.). Afsnit II indeholder Stamtavler med
Vaabenafbildninger og Portrætter over Slægterne: Daa, Hauch,
Hielmstjerne, Friherre Holberg, Londeman af Rosencrone (Greve af
Rosencrone), von Winterfeldt.

Anders Kjellerup: Slægterne, som er udgaaet fra Dueled i Breum,
Grinderslev Sogn, Viborg Amt. Vinderup 1943. 8vo. (80 S. - Ill.).

Anders Kjellerup: Supplement til Bogen om Slægterne fra Store
Kjellerup i Ejsing Sogn, angaaende Smed og Jordbruger Thomas

Sørensen og Hustru Abelone Jensdatter fra Randrup i Vestervig Sogn og deres Efterkommere. Vinderup 1943. 8vo. (18 S.).

P. Smed Rasmussen: Blæsborg. Af Gaardens og Slægternes Saga. 1731-1941. Tr. s. Ms. Kbh. 1943. 8vo. (143 S. - 10 Billedtl.).

ABEL - Stamtavle og Ahnetavle for Konsul Albert Abel i: Albert Abel: Spredte Erindringer fra mit Liv. Aalborg 1943. 4to.

ABILDTRUP - Jens Abildtrup: Slægten Abildtrup. En Selvejerslægt gennem ca. 325 Aar. Ringsted 1943. 8vo. (112 S.).

ANDERSEN - Marius Jager Andersen: Slægtsstamtavle III. Varde 1943. 4to. (15 S.).

BACKER - Wilh. von Antoniewitz: Slægten Backer fra Store Magleby. Kbh. 1943. 8vo. (80 S. - Ill.).

BAGGE - H. Friis-Petersen: Nogle Familier Bagge fra Aarhusegnen. Aarh. 1943. 4to. (12 S. - maskinskr.).

BAY - O. Delphin Amundsen: Slekten Bay i Norge. Slektsbok for Bayslekten fra Vinger, Odal, Skånes, samt Fron i Gudbrandsdal og fra Flesberg, med tillegg om Bay-slekter fra Christiania, Drammen, Drøbak, m. fl. Oslo 1943. 4to. (123 S.).

CONINCK SMITH - Ahnetavle for Slægten de Coninck Smith. Udarbejdet 1939 ved Personalhistorisk Institut. Afskrevet og ført à jour Juni 1943 [af Kay Bille]. (Fol. pat.) (autogr.).

DAA - se Danmarks Adels Aarbog.

DISSING - Ahnetavle for (Børn af Peder Christensen Dissing, 1843-1914, og Elisabeth Margrethe Madsdatter, 1844-1917). (For Størstedelen Afskrift efter Arbejde udført 1932 ved Personalhistorisk Institut, København, for Forstander Niels Bukh, Ollerup Gymnastikhøjskole). (Fol. pat.). [Kbh. 1943].

DORPH-PETERSEN - Slægten Dorph-Petersen. (Kbh.) [1943]. 8vo. (83 S. - 3 Tvl. - Ill.).

ENGEL - H. K. Engell: Stamtavle over Familien Engel, som særlig stammer fra Aaker og Aakirkeby. Aakirkeby 1943. 8vo. (15 S.).

FABRICIUS - F. B. og L. P. Fabricius: Danske Slægter Fabricius I Slægten Fabricius fra Faaborg. Supplement I. Kbh. 1943. 8vo. (XV S.).

GINDRUP - Kay Bille: Gindrup-Slægten. [Kbh.] 1943. (Fol. pat.). (Stentryk).

HAUCH - se Danmarks Adels Aarbog.

HIELMSTIERNE - se Danmarks Adels Aarbog.

- HJORTSHØJ – Johs. Hjortshøj: Nogle Oplysninger om Slægten Hjortshøj fra Vejlbj. Kbh. 1943. 4to. (93 S.).
- HJORTSHØJ – H. Friis-Petersen: En Familie Hjortshøj-Spentrup fra Hjortshøj. Aarh. 1943. 4to. (5 S. – maskinskr.).
- HOLBERG – se Danmarks Adels Aarbog.
- HØYSGAARD – H. Friis-Petersen: En Familie Høysgaard i Aarhus. Aarhus 1943. 4to. (2 S. – maskinskr.).
- JANTZEN – Fundats for Mægler H. V. E. Jantzen og Hustru Adolphine Jantzen, født Larsens Familielegat. Kgl. konf. den 20. November 1914, den 10. September 1925 og den 21. Juli 1941. (Kbh.) [1943]. 4to. (8 S. – 3 Tvl.).
- JENSEN – se Lund.
- JESSEN – Vilhelmine Bergishagen Jessen: Claus Seidelin Jessen og hans Efterkommere. Kbh. 1943. 8vo. (64 S. – 4 Portr.tvl.).
- JØRGENDATTER – |: Anetavle for Berte Kristine Jørgensdatter, f. 1802, g. m. Elias Olsen :| (Hjørring) [1943]. (Fol. pat.).
- KIÆRSKOU – Kay Bille: Slægten Kiærskou, 1943. [Kbh.]. (Fol. pat.) (autogr.).
- KLOCH – Hedvig og Ejnar Nielsen: Slægten Kloch. Bidrag til Slægtens Historie. Kolding 1943. 4to. (152 S.).
- KOLTHOF – se Lund.
- LADEGAARD – |: Anetavle for Ingeniør Morten Christian Ladegaard, f. 1886 :| Odder [1943]. (Fol. pat.).
- LARSEN – Stamtavle (over Efterkommere af Anders Larsen, 1742–1822). I Tvl. i Conrad Understrup: Ørregaard. Skrevet i Anledning af Svenning Larsens 70 Aars Fødselsdag. Kbh. 1943.
- LASSEN – J. Nimb Lassen: Stamtavle over Familien Lassen. Kbh. 1943. 4to. (49 S.).
- LAURIDSEN – Jens M. Lauridsen: Min Slægtshistorie. Med Stamtavler og kulturhistoriske Noter. I–V. Ribe 1943. (5 Bd. – III. – M. Tvl.). I Aschou-Slægten, II–III Vilslev-Slægten, IV Slot-Slægten, V Næsbjerg Slægten.
- LAUSTRUP – Aage Lastrup: Slægtsbogen. Tarm 1943. 8vo. (97 S. – I Tvl.). (Anetavle for Forfatteren).
- LEHMANN – Niels Friis: Generalkonsul Paul Adolph Lehmanns Ahnetavle. Samlet og udarbejdet af Kbh. 1943. 8vo. (98 – X S. – I Tvl. – III.). (Tr. i 55 Ekspl.).
- LONDEMAN AF ROSECRONE – se Danmarks Adels Aarbog.
- LUND – se Unna.
- LUND – (Erik Larsen, Johannes Larsen og Ejnar Fryd:) Slægten

- Lund m. fl. Anetavler for Dr. theol. Ernst Vilhelm Kolthoff og Hustru Johanne Marie Swane samt Kantor, Justitsraad Niels Lund og Hustru Margrethe Marie Emilie Jensen med Stamtavler for disses Efterkommere. Kbh. 1943. 8vo. (16 upag. Bl. – 4 Tvl.).
- LYLLOFF – H. Friis-Petersen: Stamtavle over Familien Lylloff (Lylow). Aarh. 1943. 4to. (7 S. – maskinskr.).
- MASTORPH – H. Friis-Petersen: En Familie Mastorph i København. Aarh. 1943. 4to. (4 S. – maskinskr.).
- MEYER – Sivert Gunst: Louis Meyer 1843–6. Marts 1943. Kbh. 1943. 4to. (S. 7–27: Indledning – Slægt og Ungdom).
- MÜLLER – |: Otto Friderich Müllers Slægt |: i Jean Anker: Otto Friderich Müller. Kbh. 1943. 8vo. (S. 18–33). (Disp.).
- MØRCHÉ – H. Friis-Petersen: De ældre Led af Familien Mørche i Aarhus. Aarh. 1943. 4to. (8 S. – maskinskr.).
- VON NETTEN – H. Friis-Petersen: En Familie von Netten i Aarhus. Aarh. 1943. 4to. (4 S. – maskinskr.).
- NØRSKOV – P. Nørskov Lauritsen: Nørskov Slægten fra Mausing. 1817–1942. Struer 1943. 8vo. (62 S. – Ill.).
- PANDERUP – H. Friis-Petersen: Familien Panderup fra Aarhus. Aarh. 1943. 4to. (5 S. – maskinskr.).
- PEDERSEN – (Jens Sørensen:) Slægtstavle over Efterkommere af Jens Pedersen, Fæster af Gaarden Munkholm paa Brandbjerg Mark i Kollerup Sogn, Vejle Amt, født 1783. (Kbh.) [1943]. 8vo. (28 S. – Halvtit.).
- POST – J. W. Hanssen: Kaadner i Ladegaardsskov Christian Post's Efterkommere. (Esbjerg) 1943. 8vo. (68 S.).
- QVADE – Qvade-Slægten – i: Aktieselskabet C. A. Qvade & Co. 1843–1. Maj – 1943. Maribo 1943. 4to. (S. 9–19).
- REDSTED – Otto Vilh. Sommer: Stamtavle over Slægten Redsted i Danmark. Tr. s. Ms. Kbh. 1943. 8vo. (20 S.).
- ROSECRONE – se Danmarks Adels Aarbog.
- ROSENQVIST – Einar Rosenqvist: Slekten Rosenqvist. En del oplysninger om en slekts liv og levnet gjennom 330 år. Samlet og utgitt 1943. Oslo 1943. 8vo. (77 S. – Ill.).
- SCHOU – P. Schou: En Søkendeflok fra Holstebro og deres Efterkommere. Af „Schou Slægtens Historie“ (VII). Skive 1943. 8vo. (21 S.).
- SCHOU – Ellen Schou: Dynastiet Schou. Et Foredrag holdt i Zonta Klubben den 7. Oktober 1943. [Kbh. 1943]. 8vo. (18 S. – Ill. – 1 Tvl.).

- SCHRØDER – Meddelelser om Schrøder-Slægten. (Medlemsblad for Schrøderslægtssamfundet) 2. Serie Nr. 3 – 1943. Tillægsblad til Johs. E. Schrøders Slægtbog af 1937. (Kolding) 1943. 8vo. (6 S.).
- SEIDELIN – Mogens Seidelin: Den Seidelinske Slægtbog. Udarbejdet af I De ældste Slægtled og Kredsen om dem. Kbh. 1943. 4to. (1 Bd. – Ill. – M. Tvl.).
- SKOVGAARD – Axel S. Sabroe: Pastor Johan Eichel Skovgaards Ahne- og Efterkommertavler. Udg. af Familien. (Horsens) 1943. 8vo. (43 S. – Ill. – 1 Tvl.).
- SMITH – Olliver Smith: Andrew Lawrence-son Smith og Lauritz Andersson Smith's mandlige etterkommere i Norge og Danmark. (Oslo 1943). 8vo. (71 S. – 2 Tvl.).
- SPENTRUP – se Hjortshøj.
- SUUR – H. Friis-Petersen: De ældste Led af Familien Suur fra Aalborg. Aarh. 1943. 4to. (10 S. – maskinskr.).
- SWANE – se Lund.
- TERPAGER – H. Friis-Petersen: De ældste Led af Familien Terpager. Aarh. 1943. 4to. (12 S. – maskinskr.).
- UNNA – Kay Bille: |: Slægterne Unna, Wittrock og Lund :| [Kbh.] 1943. (Fol. pat.) (autogr.).
- WEGGE – Kay Bille: Slægten Wegge. (Kbh.) 1943. (Fol. pat.) (autogr.).
- VON WINTERFELDT – se Danmarks Adels Aarbog.
- WITTRÖCK – se Unna.
- WÖLDIKE – [Th. Hauch-Fausbøll:] Slægten Wöldike. (Kbh.) [1943]. 8vo. (4 S. – Uden Tit.bl.).
- ZEUTHEN – Stamtavle over Zeuthen (Descenderterne efter Laurits Sørensen, † 1578) 1 Tvl. i Eigil Knuth: Ernst Zeuthen 1880–1938, Kbh. 1943. ad S. 16.

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1926.

- SCHMITH – (S. Otto Brenner:) Stamtavle over Familien Schmith og Bay-Schmith. Udarbejdet af Personalhistorisk Institut. [Kbh.] · 1926. Fol. (18 S. – maskinskr.).

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1927.

- TERSLØV – Stamtavle over Familien Tersløv. U. St. 1927. Fol. (4 S. – maskinskr.).

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1930.

TUTEIN – Stamtavle over Familien Tutein. U. St. o. A. [ca. 1930].
4to. (12 S. — Uden Tit.bl.). (Foto efter maskinskr. Ekspl.).

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1938.

BRANTH – Stamtavle for Familien Branth. Kbh. 1938. 4to. (133
upag. S.).

Supplement til Stamtavle-Fortegnelsen for 1942.

GIESE – H. Friis-Petersen: Familier og Personer af Navnet Giese.
Aarh. 1942. 4to (74 Bl. – maskinskr.).

LORENZEN – H. R. Hiort-Lorenzen: Slægten Lorenzen fra Rinkenæs.
3. Udg. ved J. F. Gotschalck og Albert Fabritius. 1842–11. No-
vember–1942. Tr.s. Ms. Kbh. 1942. 8vo. (107 S. – 21 Portr.tvl.).

ANMELDELSER

Pastor J. Chr. Clausens Mindebog ved H. C. FRYDENDAHL. Fynsk Hjemstavns Forlag Krarup-Espe. 1942.

Det Skrift, Førstelærer ved Krarup Skole H. C. Frydendahl har udsendt til Erindring om den 1941 afdøde Præst for Brahetrolleborg-Krarup, J. CHR. CLAUSEN, har ikke blot Bud til dennes Sognebørn og mange Venner paa Hjemegnen, men ogsaa til vide Kredse over hele Fyen, som bevarer Mindet om en særpræget, hjertevarm og alsidig virksom Personlighed.

Med Pastor Clausen afsluttes en uafbrudt Række af fynske Præster Søn efter Fader gennem fem Slægtled, som gaar tilbage til hans Tipoldefader, Sognepræst i Svanninge JACOB PAULIN CLAUSEN († 1794), hvis Søn var Sognepræst i Assens JOHAN CLAUSEN († 1821), Fader til Sognepræst i Vejlbj ved Middelfart NICOLAI EDINGER BALLE CLAUSEN († 1865), hvis Søn Sognepræst i Ryslinge JOHAN CARL EMIL CLAUSEN var Fader til Pastor J. Chr. Clausen. Selv fødtes han i det skæbnesvangre Aar 1864, et Barn fra Nederlagets Tid. Ifølge sin Afstamning var Pastor Clausen den udprægede Fynbo med Lune og Humør, letbevægelig og følsom i Sorg og Glæde, sjælesund og livsfrodig. Slægtskulturen gav ham Myndighed, naar og hvor det krævedes. I 1900 blev han beskikket til ordineret Medhjælper hos Provst Wøldike, Præst for Brahetrolleborg-Krarup. Hans faste Aarsindtægt var kun 900 Kroner, hvortil kom det ringe Udbytte af en Offerdag. Paa hans tarvelige Indkomster bødede hans Stilling som Lærer ved Brahetrolleborg Højskole. Først i 1918 blev han Sognepræst og forblev i Embedet indtil 1934, da han naaede Aldersgrænsen.

Hvad der giver Mindebogen en særlig blivende Værdi, er Pastor Clausens Livserindringer, der falder i tre Afsnit: Slægten, Deltagelse i Skytte- og Gymnastiksagen og Minder fra Brahetrolleborg. Hans Oplevelser fra Barndommen og Ungdommen i Ryslinge, Aarene paa Herlufsholm og i Odense Katedralskole, Studentertiden er frisk og fornøjelig fortalt. Størst Interesse frembyder dog Hovedafsnittet om den skønne og minderige Egn, til hvilken han var knyttet i et halvt Aarhundrede, hans Præstegerning og agitatoriske Virksomhed til Gavn for Skyttesagen, med livfulde Træk af Befolkningens Lynne. Længst vil man huske hans udførlige Omtale af Livet paa Brahetrolleborg Slot i den højkultiverede, gæstemilde og velvillige Lensgreve Christian Einar Reventlows Tid, og af de Personer, der var knyttet til ham.

Af Livserindringerne og de Mindetaler, der holdtes ved Pastor Clausens Grav faar man et smukt og troværdigt Billede af en lys og frejdig, stærkt pulserende Natur, der gav til alle Sider, en varm fædrelandssindet Mand, forstaaende overfor alle nye og bærende Tanker, og tillige tro mod Minderne.

H. C. Frydendahls fordringsløse Bog fortjener at kendes og læses viden om.

LOUIS BOBÉ.

Katalog over de udstillede Portrætter og Genstande paa Frederiksborg. 2. Udgave. 1943. (515 S.).

I Aaret 1919 udsendte det nationalhistoriske Musæum paa Frederiksborg for første Gang et fuldstændigt beskrivende Katalog over de i Musæet udstillede Portrætter og Genstande. Efter 25 Aars Forløb foreligger en anden Udgave af dette omfangsrige og nyttige Arbejde, nu – som den Gang – besørget ved Musæets nidkære Leder, OTTO ANDRUP. Den stærke Forøgelse – og Forædling – af Musæets Samlinger, der har fundet Sted i de mellem-liggende Aar, berettiger i høj Grad en saadan Nyudgave.

Det er et uhyre Stof, der foreligger registreret i dette Katalog. Alene Løbenumrene naar op til 10.945 (hvori endda oftere er medtaget adskillige Undernumre), og naar man ser, hvor mange Specialoplysninger der kan være samlet under Beskrivelsen af blot et enkelt Nummer, er der al Grund til at modtage dette Arbejde med Respekt. Ikke mindst for personalhistoriske Forskere maa den nye Udgave af Kataloget kaldes et vigtigt Kildeskrift, da Hovedmængden af de registrerede Numre enten er Portrætter eller paa anden Maade har Tilknytning til Personer. Benyttelsen lettes i høj Grad ved de tre Slags Register, Kataloget meget priseligt er udstyret med, over Personnavne, Stednavne og Kunstnernavne.

At der i et saa stort Stof næsten med Nødvendighed maa indsnige sig flere eller færre Fejl og Inkurier, maa man være forberedt paa. Det viser sig da ogsaa blot ved en første Gennemgang, at man hist og her kan sætte Fingeren paa en eller anden Enkelthed, og det ser næsten ud til, at den usædvanligt talrige Kreds af Medarbejdere, som i Følge Fortalen har været virksomme ved Udarbejdelsen, ikke ubetinget har været til Gavn for Katalogets Konsekvens og Akribi. Det ser saaledes ikke godt ud, at et nationalhistorisk Musæum ikke synes at vide, hvorledes Jacob Langebeks Navn staves (jvfr. Nr. 4630, 36 „Langebeck“!). Nr. 2925 angaar ikke – som oplyst i Registeret – Griffenfeld (skal være Nr. 2926). Ved Nr. 8850 studser man over Omtalen af en Gave fra Hofjægmester Fr. v. Manstorff (skal formentlig være v. Arenstorff) o. s. fr. I Fortalen er Sætningen „Slottets Navn er knyttet til den Fred, som 1720 endte den sidste virkelige Krig mellem de nordiske Folk“ mindre behændigt formuleret, idet den let (som der vides Eksempler paa) kan forlede almindelige Læsere til at tro, at Oprindelsen til Slottets Navn skulde staa i Forbindelse med den Fred, der afsluttede den store nordiske Krig. – I Listen,

der meddeles som Tillæg, over Malerier o. l., som bl. a. for Tiden er deponerede andetsteds, savner man Oplysninger om forskellige Deposita f. Eks. i Rigsarkivet.

Som Helhed maa dog den nye Udgave af Kataloget betegnes baade som et værdifuldt Hjælpemiddel og som et smukt Vidnesbyrd om den store Fremgang, der har kendetegnet Frederiksborg-Musæet under den nuværende Direktørs utrættelig virksomme Ledelse.

BJØRN KORNERUP.

HARALD BALSLEV: *Fra fynske Præstegaarde*. Odense 1944. (Historisk Samfund for Fyns Stift). (161 S.).

En vigtig Fremtidsopgave for dansk kulturhistorisk Forskning maa være at søge tilvejebragt et omfattende og grundigt Værk om den danske Præstegaardskulturs Betydning for Landet. I et saadant strengt sagligt Værk, fjernt fra de populære, let sentimentale Glansbilledskildringer af Præstegaardsidyl, maatte en Række forskellige Sider indgaaende behandles: kirkehistoriske, økonomiske, landbohistoriske, bygningshistoriske o. l. Et Hovedpunkt maatte dog navnlig Fremstillingen af de enkelte Præsteslægters Liv og Indsats være. For Finlands Vedkommende foreligger for en bestemt Periode en fortrinlig Skildring af et tilsvarende Emne i afdøde Professor Gunnar Suolahti's „Finlands prästerskap på 1600- och 1700-talen“ (jvfr. (dansk) Historisk Tidsskrift 9. R. VI, 335), men i vor Litteratur savnes hidtil et Sidestykke hertil af større Format. Man maa da indtil videre glæde sig over de specielle Skrifter, der nu og da udkommer om herhenhørende Forhold som en Slags Forarbejder til et større Værk.

Til denne Slags Arbejder maa aabenbart henregnes en lille Bog, som er udgivet af Historisk Samfund for Fyns Stift „*Fra fynske Præstegaarde*“. Forfatteren, Højskoleforstander Harald Balslev, der selv er udgaaet fra en af Landets gamle, vidt udbredte og vel tjente Præsteslægter, fortæller heri paa en fordringsløs, kultiveret Maade om det Liv og de Slægter, der i det 18. og 19. Aarhundrede har været knyttet til de to Knudepunkter: Haarslev i Nordfyn og Ollerup i Sydbyn, idet han dog under sin Behandling jævnlig inddrager andre Præstegaarde og deres Beboere (Tommerup, Egense, Horne, Vester Skerninge, Vigerslev o. fl.). Skildringen samler sig navnlig om Slægterne Balslev og Bredsdorff samt om Præsten J. S. Brandt († 1898) i Ollerup.

Tiltalende og fornøjeligt er det lykkedes Forf. at give et Rids af en Række Slægters og Personers Leven og Virken. Først og fremmest er hans Skildring af personalhistorisk Interesse, men jævnlig meddeles der ogsaa Bidrag af kirkehistorisk Art til Belysning af forskellige Kredse, der overvejende hørte hjemme i herrnhutisk eller grundtvigsk farvet Fromhedsliv. En Del af alt dette er ganske vist kendt fra ældre Tid, særlig gennem Biografierne i de Balslevske Stamtavler (jvfr. 11. R. II, 254 ff.), men det har sin Betydning at faa Stoffet gjort tilgængeligt for videre Kredse. Ganske særlig er Bogen

af Interesse ved at give et overvældende Indtryk af den nøje Slægtssammenhæng, der bestod mellem de gamle Præsteslægter. I denne Skildring af fynske Forhold især i det 19. Aarhundrede møder man i Virkeligheden aldeles det samme Helhedsbillede af de tæt sammenvoksede Præsteslægter som i Præsten Rasmus Winthers Slægtbog fra det 17. og 18. Aarhundrede (jvfr. 10. R. II, 163 f.).

Selvom den foreliggende Fremstilling ikke kan kaldes meget dybtgaaende og i det hele vilde have vundet betydeligt, om Emnet var blevet set paa en bredere Baggrund, er den dog i flere Henseender af Værdi ogsaa for den historiske Forskning. Dette skyldes bl. a., at Forf. har været i Stand dels til at benytte en Række utrykte Familieoptegnelser, Stambøger, Breve o. l., dels til ud fra sine egne Erindringer at supplere de skriftlige Kilder med vigtige Førstehaandsoplysninger. Formodentlig er han en af de meget faa tilbageblevne, der overhovedet sidder inde med et personligt Indtryk af adskillige af de i Bogen omtalte Personer, og dette giver hans Ord en særlig Vægt.

Man kunde have ønsket, at der var gjort nøjagtigere Rede for de Kilder, Forf. har benyttet. Navnlig savner man Besked om, hvor forskelligt haandskrevet Kildestof findes. Under Omtalen af Slægten Bredsdorff synes det, som om Petrine Margrete Langes forskellige Artikler om denne (i nærværende Tidsskrift 5. R. III, 181-99 og især i Personalhistoriske Samlinger, udg. af Th. Hauch-Fausbøll, I, 209-35) er blevet benyttede, men de citeres ikke. Fortjenstfuldt er det derimod, at Bogen er udstyret med et udførligt Register og en Række gode Billeder, bl. a. af den nu desværre nedrevne, saa mindeværdige Haarslev Præstegaard. Bogen vidner i det hele om megen Pietet og smuk almenmenneskelig Forstaaelse.

BJØRN KORNERUP.

Frederiksberg Kommunebiblioteker. Katalog over Genealogisk Samling. Frederiksberg 1944. (98 S.). – *Københavns Kommunebiblioteker. Katalog over dansk og norsk Litteratur. Personalhistorie.* 4. Udg. Kbh. 1944. (209 S.).

Med faa Maaneders Mellemlum har Storkøbenhavns to største Folkebiblioteker udsendt Kataloger over deres Samlinger af genealogisk og personalhistorisk Litteratur, for Frederiksbergs Vedkommende et – stort – Supplement til den i 1935 med senere Tillæg udgivne Fortegnelse over Personalhistorie, for Københavns Vedkommende i fjerde Udgave – et talende Vidnesbyrd om den Interesse, der fra Laanernes Side vises disse Afdelinger af Bogbestanden.

Da Frederiksberg Kommunebiblioteker i 1935 udgav sit Katalog over Personalhistorie og i 1943 Tillæget for Aarene 1935-43, medtoges ikke den genealogiske Samling, som vistnok allerede da var af et ikke ringe Omfang og nu, takket være Ledelsens vaagne Blik for Behovet, er vokset til en betydelig Samling. Det nu foreliggende Katalog omfatter da kun den egentlige

Stamtavlelitteratur, dog suppleret med de for Genealogiens Teori og Metode, samt Hjælpefagene nødvendige Værker. Kataloget kan saaledes kun betragtes som det sidste Led i Frederiksberg Kommunebibliotekers Oversigt over sin personalhistoriske Litteratur.

Kataloget adskiller sig fra almindelige Kataloger derved, at det ikke alene giver en bibliografisk affattet Fortegnelse over Bibliotekets Bestand indenfor de paagældende Emner, men tillige dels meddeler Henvisninger for saadanne Værkers Vedkommende, som efter Titlen indeholder flere Slægter, dels Analyser af genealogisk Indhold fra danske Samlingsværker og Tidsskrifter; saaledes er hele Amtsaarbogslitteraturen analyseret og medtaget her for Genealogicas Vedkommende. Det kan ikke nægtes, at Kataloget i sin Opstilling, her tænkes særlig paa de indledende Afsnit (Bibliografi, Arkivvæsen, Genealogi i Almindelighed, Hjælpefag, Tidsskrifter og Samlinger af Stamtavler) virker noget dogmatisk stiv. Det alfabetiske Princip synes jo imidlertid for Folkebibliotekernes Kataloger at skulle være ufravigeligt, men for Fagfolk havde unægtelig en systematisk Opstilling af disse Grupper været at foretrække. Hovedafsnittet er, som naturligt, opstillet alfabetisk efter Slægtsnavnene. Dette Afsnit omfatter ialt 968 Numre og udgør altsaa i sig selv en statelig Samling. Henvisningerne er ikke nummereret, men deres Antal maa efter en skønsmæssig Optælling andrage ca. 2700, saaledes at der altsaa ialt er Oplysninger om ca. 3700 Slægtsnavne. – At et saadant Katalog „ikke alene kan anvendes som Nøgle for Bibliotekernes egne Benyttede, men tillige som Bidrag til en Bibliografi over Emnet“ er en Selvfølge. Kataloget bør indgaa i alle Personalhistorikers Haandbibliotek som et uundværligt bibliografisk Hjælpemiddel og et Skridt paa Vejen henimod det Kilderegister til den danske Personalhistorie, som vi stadig saa bittert savner.

Kataloget over den personalhistoriske Samling i Københavns Kommunebiblioteker omfatter hele Bestanden og viser, at Bibliotekerne besidder en virkelig righoldig Samling af biografisk Litteratur. Hvad den specielle genealogiske Litteratur angaar, er Modsætningen mellem København og Frederiksberg imidlertid, næsten pinligt, paafaldende. Afsnittet 99,9 omfatter 27 (sic) Stamtavler (mod 968 i den tilsvarende Afdeling i Frederiksbergs Katalog). Der maa ligge en bevidst Linje i Bibliotekernes Indkøbspolitik bag ved dette Modsætningsforhold, og det maa baade fra genealogisk og fra biblioteksmæssig Side beklages, at Københavns Kommunebiblioteker har fulgt det Princip overhovedet ikke at befatte sig med Stamtavlelitteraturen.

Erfaringerne fra Det kongelige Biblioteks Læsesal gaar ud paa, at den personalhistoriske, især den genealogiske Litteratur, benyttes ganske overordentlig stærkt. Situationen er i Virkeligheden ved at blive saa alvorlig, at Bibliotekets danske Afdeling i en ikke alt for fjern Fremtid kan blive tvungen til, af Hensyn til sine Museumsopgaver, at indføre visse Restriktioner med Hensyn til Benyttelse paa Læsesalen af Stamtavlelitteratur – Udlaan heraf har længe været forbudt til private. Det er derfor af største Betydning, at

Folkebibliotekerne er i Stand til nogenlunde at tilfredsstille Publikums stadigt voksende Krav paa dette Omraade, og man maa haabe, at Københavns Kommunebiblioteker under den nys tiltraadte Stadsbibliotekars Ægide vil ændre den hidtil fulgte Kurs.

Til Københavns Katalog kan bemærkes, S. 5, at Dødsfaldsfortegnelserne i Personalthistorisk Tidsskrift ophørte med 1923.

ALBERT FABRITIUS.

TROELS FINK og JOHAN HVIDTFELDT: *Vejledning i Studiet af Sønderjyllands Historie*. (Skrifter udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland, Nr. 5). (Tønder 1944). (215 S.).

Lektor ved Aarhus Universitet, Dr. phil. TROELS FINK og Arkivar i Rigsarkivet, cand. mag. JOHAN HVIDTFELDT har i Fællesskab udgivet den foreliggende Vejledning i Studiet af Sønderjyllands Historie, den første i dette Emne. Som det er at vente, har de to Forfattere, af hvilke Dr. Fink er Lektor i Sønderjyllands Historie og Arkivar Hvidtfeldt i en Aarrække har gjort Tjeneste ved det sønderjyske Landsarkiv i Aabenraa, leveret et Førsteklassesarbejde, og dansk Udforskning af det omstridte Lands Historie har dermed paany taget et vigtigt Skridt fremad. De to Forfattere har ikke meddelt, hvilke Dele af Bogen de hver for sig fortrinsvis har behandlet, de har ønsket i Fællesskab at bære Ansvaret for hele Værket, som da ogsaa har et meget helstøbt Præg. Uden at gaa nogen af de Herrer for nær, kan Vejledningen karakteriseres som et ypperligt Resultat af Samarbejdet mellem den førende Specialist i Sønderjyllands indre Historie og den trænede, med de sønderjyske Lokalarkiver særligt fortrolige, Arkivmand.

Som det fremhæves i Forordet, har man ikke tilsigtet at meddele en fuldstændig Sønderjyllands Bibliografi, men har lagt Vægt paa at medtage det væsentlige, og dette Maal synes til fulde naaet. Man er netop, hvor der er Tale om en Vejledning, taknemmelig for at faa det fremdraget, som har Betydning, og at blive sparet for en Række Titler paa Afhandlinger, som dels kan findes i den foreliggende bibliografiske Litteratur, dels er uden almen Interesse.

Vejledningen indledes fornuftigvis med en Gennemgang af de foreliggende Samlingsværker i Emnet og gennemgaar derefter Litteraturen om de enkelte historiske Perioder, med særlig Fremhævelse af de enkelte Problemer, hvorved Forskningens nuværende Stillingtagen betones; overalt i disse Afsnit er Fremstillingen baaret af sand historisk Aand, nøgternt refererende og afvejende de ofte skarpt afvigende Opfattelser.

Efter disse Afsnit om den politiske Historie følger en tilsvarende Gennemgang af de kulturelle Forhold, Sproget, Sted- og Personnavne, Kirke-, Skole- og Kunsthistorien, samt den folkelige Kultur, derpaa følger den økonomiske Historie (Landbrug, Haandværk og Industri, Handel og Søfart, Penge-

væsen m. m.), Rethistorien og det for dette Tidsskrifts Læsere særlig betydningsfulde Afsnit: Slægtshistorie og Personalhistorie, samt Hjemstavnhistorien.

Fra disse Dele af Bogen, der samtidig med at være en refererende Gennemgang af den vigtigste Litteratur indenfor de enkelte Emner, former sig som et meget nyttigt Resumé af Landsdelens politiske og kulturelle Historie, gaar Forfatterne over til de historiske Tidsskrifter og til Hjelpevidenskaberne og Kildepublikationerne, hvilke sidste Afsnit nødvendigvis har maattet faa en mere almindelig Karakter.

Vejledningens sidste Tredjedel behandler derefter Arkivmaterialet og former sig som en kortfattet, men fortrinlig Oversigt over Arkivernes Indhold med særligt Henblik paa Emnet. De indviklede administrative Forhold i Sønderjylland fremtræder klart, og mange, ikke blot Lægfolk, vil være Forfatterne taknemmelige for her at have en bekvem og klar Oversigt over et af de Forhold, som i særlig Grad har bidraget til at besværliggøre Studiet af Landsdelens Historie for den ikke med Emnet særligt fortrolige.

Som før nævnt behandler et særligt Afsnit (S. 104-113) Slægts- og Personalhistorien. Afsnittet er paa sin Vis bedre end det tilsvarende Afsnit i Hatts og min „Haandbog i Slægtsforskning“, fordi det i højere Grad har været muligt at behandle det særligt sønderjyske Stof, medens Slægtsforskning har maattet tage ligeligt Hensyn til begge Hertugdømmerne og i det hele har maattet lægges an paa en anden Maade. Under Bibliografien burde den duplikerede „Familie und Sippe. Auswahlverzeichnis der familienkundlichen Litteratur in der Universitätsbibliothek Kiel“ fra 1938, som findes i hvert Fald i Det kongelige Bibliotek, have været nævnt, og maaske kunde man ogsaa (S. 202) have peget paa den – ganske vist saare summariske – Oversigt over Haandskrifter i danske Samlinger, som er offentliggjort i Biblioteksaarbog 1941.

I Navneregistret er Forfattersignaturerne strengt overholdt – det skal indrømmes, at Princippet er fuldt ud forsvarligt, men Registret faar derved med sin Blanding af Fornavne, Forbogstaver og Forkortelser et underligt inegalt Præg, og man kunde have ønsket at se Birket Smith og Refslund Thomsen opført under B og R i Stedet for under S og T. Dette er imidlertid rene Bagateller.

Hovedsagen er, at vi har faaet en af Specialister paa Omraadet udarbejdet Vejledning, som har en utvivlsom Mission, og lige saa utvivlsomt vil bidrage væsentligt til Studiet af Grønlandets Historie – en Vejledning, som ved sin rolige, saglige Form vil være forbilledlig for Forskerne – et gyldigt Udtryk for, hvorledes vi fra dansk videnskabelig Side vil skære tværs igennem det bundløse Væv af Propaganda, som i særlig Grad kommer til at beherske et Grønlands Historiekrivning.

ALBERT FABRITIUS.

O. DELPHIN AMUNDSEN: *Slektene Bay i Norge. Slektbok for Bay-slekten fra Vibner, Odal, Skånes, samt Fron i Gudbrandsdal og fra Flesberg. Med tillegg om Bay-slekter fra Christiania, Drammen, Drøbak, m.fl.* Oslo 1943. (123 S.).

Med ovenstaaende lange Titel har den norske Forfatter udsendt Resultatet af sine siden 1928 drevne Studier over Navnet Bay i Norge. Værket har naturligvis først og fremmest Interesse for norske Slægtsforskere, men indeholder dog ogsaa lidt dansk Stof, nemlig Efterkommerne af Oberstløjtnant PETER CHRISTIAN BAY (1745–1805), der som Løjtnant deltog i Arrestationen af Dronning Caroline Mathilde. Af hans ikke talrige Efterslægt var Sønnen Justitsraad JENS CHRISTOPHER BAY Postmester og Boghandler i Holstebro, hvis eneste Datter SOPHIE DOROTHEA HANSINE PETREA BAY var gift med Sognepræst JULIUS RØGIND. Supplerende kan her bemærkes, at hun døde 16. April 1898 (Ph. T. Dødsfaldsfortegnelse), og at han 5. April 1873 blev forflyttet til Kirke-Hyllinge og Lyngby, hvor han døde 21. Dec. 1876 (Elvius). Desuden har enkelte Medlemmer af andre Slægter haft fast Ophold her i Landet. Det danske Stof kunde unægtelig have været noget omhyggeligere behandlet; forhaabentlig vil Cato Krag-Rønnes Haandbog fremme Kendskabet ogsaa til den danske Litteratur. Til Gengæld gør imidlertid det norske Stof Indtryk af at være meget grundigt og fyldestgørende behandlet, og man glæder sig over at have en saa fuldstændig Oversigt over Bærerne af Navnet Bay i Norge.

Den genealogiske Opstilling er som i Flertallet af de norske Stamtavler Indrykningssystemets – dog uden Indrykning, men ledsaget af Løbenummer med Henvisninger til Faderens Nummer. Arbejdet afsluttes med en Ahnetavle for ELLICHA SCHRÖDER (1724–66), hvis Forfædre alle var svenske, og med et fyldigt Navneregister. Det er et særdeles fortjenstfuldt Arbejde, som vil have Interesse ogsaa uden for Norges Grænser.

ALBERT FABRITIUS.

LAURITS PLOUG BORBERG: *Slægtbog over Familien Borberg*. Med Oplysninger om de to ligeledes fra Selvejrbonde i Gørding Herred, Ribe Amt, Peder Grummesen (nævnt 1463) og hans Fader Grumme stammende, uddøde Slægtlinjer Bonnum og Grum, samt Bemærkninger om forskellige indgiftede Kvinders Slægter (Trabjerggættens i Borbjerg, Quie, Lenhardt (Lindhardt), Neergaard (fra Kaastrup i Thy), Therchildsen (i Randers)). 2. Udg. Skive 1944. (167 S. – Ill. – 4 Tvl.).

Sygekassedirektor L. P. BORBERG udgav allerede 1915 den første Behandling af Slægten Borbergs Genealogi (se Ph. T. 7, I, 1916, 115), som han 1918 supplerede med et Tillæg, der førte Slægten to Led længere tilbage, idet Skolemester i Borbjerg CHRISTEN MADSEN († 1684) nu kunde opstilles som Stamfader. Siden da har Forfatteren lejlighedsvis syslet med Emnet,

i de sidste Aar i Samarbejde med den nu afdøde Hjemstavnsforsker, cand. mag. J. C. HANSEN, og Resultatet er blevet den foreliggende statelige Publikation, som er af betydelig Interesse.

Slægten føres nu tilbage til en hypotetisk Grumme, der maa have levet omkring 1400, og hvis Søn PEDER GRUMMESEN, Bonde i Gørding Herred, nævnes som Medudsteder af et Tingsvidne af 26. Februar 1463 og med relativ Sikkerhed antages at være Fader til den i Aarene 1481-1514 hyppigere som Sandemand i Gørding Herred og Selvejrbonde i Ildsted nævnte GRUMME PEDERSEN; de følgende Led synes alle sikre, Grumme Pedersens Sønesønner var Brødrene Sognepræst i Gørding-Vejstrup, Provst i Gørding Herred GRUMME POVLSSEN (1519-1610/19) (Stamfader til Slægten Borberg), Borgmester i Ribe NIELS POVLSSEN (ILSTED) († 1606) (den uddøde Slægt BONNUM) og Sognepræst i Aastrup-V. Starup MORTEN POVLSSEN (GRUM) († 1616), hvis Efterslægt af Navnet Grum ligeledes er uddød.

Det siger sig selv, at egentlige Beviser for Filiationen i den Stamrække, som fører fra Provst Grumme Povlsen til Skolemester Christen Madsen († 1684) ikke foreligger, men nærmere end Forfatteren med cand. mag. Hansens Hjælp er naaet, kan man næppe komme, og al Sandsynlighed taler for Resultatets Rigtighed. Det maa betegnes som en overordentlig smukt gennemført Undersøgelse, hvis Betydning og Interesse er saa meget større, som Danmark jo, hvad middelalderlig Genealogi angaar, er et godt Stykke bagefter baade Norge og Sverige.

Om Bogen iøvrigt er kun godt at sige; de genealogiske Undersøgelser er alle ført tilbunds, Daabs- og Begravelsesdatoer er medtaget, Stednavne overalt angivne og for de ældre Led Fadderlisterne, hvor Kirkebøgerne foreligger. Biografierne er fyldestgørende og rummer mange fornøjelige og interessante Smaatræk, alt fremsat i en letlæselig og levende Form, som giver Familiehistorien en egen Tiltrækning ogsaa for den uden for staaende Læser.

I en Række Ekskurser bringer Forfatteren desuden genealogiske Oplysninger om en lang Række andre Slægter og enkelte Personer, af hvilke især skal nævnes Afsnittet om en middelalderlig Selvejrbondeslægt fra Trabjerg i Borbjerg Sogn, baaret af de samme gode Egenskaber, som præger de førnævnte Undersøgelser.

Det skal med Tilfredshed noteres, at Forfatteren har anvendt den generationsvise Opstilling i den udvidede Form, forsynet med Løbenummerering; blot kunde man have ønsket, at Forfatteren i det typografiske Udstyr havde valgt en skarpere Adskillelse mellem de enkelte Kuld og i Kuldoverskrifterne havde henvist til Faderens Løbenummer. 4 Oversigtstavler letter Udblikket over Slægterne. Man er taknemmelig for dem, selvom Hovedoversigtstavlen er særdeles uhandlelig og udsat for Ødelæggelse ved Brugen. Naar Forfatteren alligevel har ofret den store Størrelse, den har, vilde man have foretrukket at have haft den forlænget med Sidens Bredde, saaledes at Tavlen Tekst kunde have ligget udenfor og derved været fuldt brugbar under Læsningen.

Værket er rigt illustreret og rummer foruden talrige Portrætter mange smukke Landskabsbilleder og andre interessante Slægtsminder, saaledes en vistnok ikke tidligere publiceret Plan over Stænderforsamlingsalen i Viborg med Angivelse af de i 1838 Deputeredes Pladser. Desværre er Reproduktionerne overordentligt uensartede, adskillige af Portræterne synes at have været overladt den tilfældige Klichéfabrikants Forgodtbefindende med Hensyn til Beskæring og Udsnit, og flere af Klichéerne er elendigt udført (saaledes det ellers morsomme Billede S. 81 og Ligstenen S. 128). Skifteprotokollen S. 69 vilde sikkert være blevet læselig i Streg i Stedet for den nu ganske utydelige Autotypi. Til Gengæld er andre Billeder udmærkede, saaledes Tingsvidnet af 1481 (S. 8), Seglet S. 23, det meget smukke (men desværre skævt afskaarne) Louis-seize Chatol fra ca. 1785 og flere af Landskabsbillederne. Ved Quie-Seglet (S. 39) savner man – som forøvrigt ved de andre Segl og Skriftprøverne – Maalestoksforholdet, samt en Bemærkning om, at Seglet er gengivet fra Thisets Adelige Sigiller.

I Indledningen giver L. P. Borberg en fornøjelig Fremstilling af Værkets Forhistorie – *habent sua fata libelli*. Som Udtryk for Forfatterens Glæde ved Arbejdet er den overflødig, derom bærer Bogen i sig selv tilstrækkeligt Vidne, men som Eksempel paa, hvorledes en Mand fra sin tidlige Ungdom kan ofre sin Fritid og sine Kræfter paa Arbejdet med sin Slægt, og til hvilke Resultater, Heldet og Ihærdigheden kan føre ham – som Vidnesbyrd om Kærlighed til Slægten og dens Jord, vil man læse den med Interesse.

Om Slægten NEERGAARD fra Kaastrup (Statsminister Neergaards Slægt), der behandles oversigtsmæssigt i Værket (S. 86 f.) har Forfatteren yderligere i Historisk Aarvog for Thisted Amt 1944 meddelt en Stamtavle i Forbindelse med Offentliggørelsen af en 1833 holden Ligtale over Proprietær CHRISTEN CHRISTENSEN NEERGAARD, som dels supplerer, dels berigtiger de i Dansk Biografisk Leksikon og Danmarks (ikke „Dansk“) Adels Aarvog meddelte Oplysninger om Slægtens ældre Led.

ALBERT FABRITIUS.

H. FRIIS-PETERSEN: *Stamtavle over Familien Brandt fra Skjoldlev*. Aarhus 1944. (42 S. – duplikeret).

Som det vil ses af den andet Steds meddelte Fortegnelse over Aarets genealogiske Litteratur har Grosserer H. FRIIS-PETERSEN, der er kendt for sine fortjentsfulde Arbejder med Universitetsmatriklen og Aarhus Embedsmænd (Manuskripter i Aarhus Statsbibliotek og Det kgl. Bibliotek), udfoldet en livlig genealogisk Virksomhed, som naturligvis i første Række behandler jyske Slægter. Resultaterne foreligger ikke trykt, men er i maskinskreven Stand tilgængelige i Det kongelige Bibliotek og i Statsbiblioteket. En enkelt af disse Stamtavler, Familien BRANDT fra Skjoldlev, foreligger dog i duplikeret Skikkelse.

Forfatterens gode Kendskab til det jyske Arkivmateriale og hans for-

nuftige Stofbehandling gør det naturligt paa dette Sted at nævne hans Arbejde med Anerkendelse. Disse jyske Stamtavler behandler vel som oftest Slægter, der kun har spillet en lidet fremtrædende Rolle, men Slægtens Indsats i Historien bør efter Anmelderens Mening ikke være den afgørende for, om den kendes værdig til genealogisk Behandling eller ej – Maalet for dansk Slægtsforskning, et Maal, det med Landets beskedne Størrelse skulde være muligt at faa realiseret i Tidens Løb, maa være at kortlægge Landets Befolkning, i hvert Fald saa vidt muligt alle egentlige Slægtsnavne og helst ogsaa det store Flertal af Patronymslægterne. For Genealogien som saadan er Spørgsmaalet ikke alene om Rang eller Stand; ja, den vilde blive ude af Stand til at bidrage til Løsningen af de mange Problemer, der ligger for den, om den ikke tog Hensyn netop til det brede Lag af Slægter, som udgør Kernen i vort Folk. Man er derfor Grosserer Friis-Petersen taknemmelig for det ihærdige Arbejde, som han forhaabentlig vil fortsætte, og for at han med Forstaaelse for Forskningens Betydning ved at skænke Eksemplarer af sine Arbejder til de to Biblioteker har gjort dem tilgængelige for andre.

ALBERT FABRITIUS.

JOHANNE LUISE HEIBERG: *Et Liv, gjenoplevet i Erindringen*. 4. reviderede Udgave ved Aage Friis under Medvirken af Elisabeth Hude, Robert Neeindam og Just Rahbek. (Gyldendal 1944).

Det turde være meget sjældent, at et dansk Memoireværk oplever at udkomme i Udgave efter Udgave. Leonora Christinas „Jammersminde“, og H. C. Andersens „Mit Livs Eventyr“ har gjort det, men de har ogsaa nogle Aar forud for Johanne Luise Heibergs berømte Værk „Et Liv, gjenoplevet i Erindringen“, hvis 4. Udgave er Anledningen til disse Linier. Alene dette, at en Skuespillerindes Autobiografi kræver en videnskabelig Udgivelse med et Apparat af Tekstvarianter, Noter og Registre, der tilsammen fylder 471 Sider, er et talende Vidnesbyrd om denne Selvskildrings store litterære og psykologiske Værdi. I mere end et halvt Aarhundrede har den bevaret sin ejendommelige Dragningskraft over de skiftende Generationer, og alt taler for, at den endnu en rum Tid vil forstaa at skaffe sig taknemmelige Læsere. Det er sikkert gaaet mange som den, der skriver dette, at hver Gang man paa ny læser denne digre Bog igennem – og det tager en vis Tid, for Fru Heiberg tager baade stort og smaat med – finder man nye Træk, som tidligere er undgaaet ens Opmærksomhed, nye Rigdomme, som fængsler en.

Det er letforstaaeligt, at en Memoireforfatterinde, og ikke mindst en berømt Skuespillerinde, der er vant til at høste store Triumfer, nærer Ønske om i levende Live at se den Virkning, hendes Livserindringer fremkalder. Fru Heiberg dannede i den Henseende ingen Undtagelse, og det har kostet hende megen Resignation, inden hun til Slut fulgte sine Venners Raad at beslutte sig til at henlægge Værket til Udgivelse efter hendes Død. Den nye

Udgaves 4. Bind, som indeholder det egentlig nye Stof, indledes med en 50 Sider lang Redegørelse for Værkets Tilblivelseshistorie, Offentliggørelse og Værdi som historisk Kilde samt for Principperne for Nyudgivelsen. Det fremgaar af denne med stor Stringens affattede Indledning, der læses med udelt Interesse, men kræver et ikke ubetydeligt Medarbejde fra Læserens Side, at Manuskriptets Udarbejdelse strækker sig over ikke mindre end 30 Aar. Det er paabegyndt 1855, under umiddelbart Indtryk af HEIBERGS Strid med HØEDT og WIEHE, og først afsluttet da hun var blevet 73 Aar gammel. Da var ikke mindre end 11 Personer blevet Medvidere i hendes Hemmelighed eller direkte Medarbejdere ved Tilrettelæggelsen af Manuskriptet, nemlig foruden hendes Mand og Svigermoder, der havde hørt hende læse Partier af det op, tre Kvinder der hjalp til ved Afskriften: SILLE BEYER, Fru Heibergs Plejedatter ANNA og Frk. VERDELIN, samt hendes mandlige Venner: KRIEGER, MARTENSEN, A. G. Ø. HAUCH, A. D. JØRGENSEN, ANDRÆ og BERNER. „Værket“, som Fru Heiberg yndede at kalde det, er saaledes ikke født til Verden uden betydelige Kvaler. Hver af disse Raadgivere havde sit at foreslaa. Den, der stærkest fraraadede Offentliggørelse i hendes egen Levetid, var Andræ, men ogsaa Hauch betog hende ved sine til Dels ret bornerte Indvendinger Lysten til at fremtræde som Memoireforfatterinde. Et Brev fra ham, der meddeles for første Gang, viser en mærkværdig Mangel paa Forstaaelse af hendes Skribentanlæg. Derimod var Martensen, A. D. Jørgensen og hendes ridderlige Beundrer Krieger for Udgivelse ved hende selv; de to første turde dog blot tage Ansvar for en delvis Offentliggørelse, og overvældet af de mange Betænkeligheder hun mødte, nøjedes hun da med i Festskriftet til Krieger 1887 at lade trykke et ganske lille Brudstykke af sit Manuskript. Det tilfaldt A. D. Jørgensen i de nærmeste Aar efter hendes Død – 1891–92 – at besørge det store Værk i Trykken. 1904 og 1913 udkom det paa ny i Folkeudgaver, men først nu i 1944 er der skabt en grundlæggende Standardudgave, udkommet paa Gyldendals Forlag med den af Heibergstudiet højt fortjente AAGE FRIIS som Hovedredaktør og ELISABETH HUDE, ROBERT NEIENDAM og JUST RAHBK som Medarbejdere.

Meget interessant er det nu gennem det omfangsrige Variantapparat at faa Adgang til at kigge ind i selve Værkstedet, saa at sige at kunne følge fra Side til Side den Diskussion *intra muros*, som er gaaet forud mellem Forfatterinden og hendes Tillidsmænd, som hun har søgt Bistand hos. Man kan her overbevise sig om, at Ændringerne i alt væsentligt kan føres tilbage til tre Grunde: stilistiske, Diskretionshensyn og Omsorgen for Blottelser, hun maatte have givet sig selv ved alt for stor Aabenhjærtighed. Fru Heiberg var, som hun selv Gang paa Gang fremhæver, ikke nogen rutineret Skribent. Hun skrev som det Naturbarn hun var, men besad ikke sin Mands Skoling i at føre Pennen, ja lærte som H. C. Andersen aldrig at stave rigtigt, og alene af den Grund behøvede hun til Stadighed fremmed Assistance. Dette medførte en Tilbøjelighed til Bredde, der nødvendiggjorde en ubarmhæjrtig

Kapning af alle Vildskud. Det faldt i A. D. Jørgensens Lod at foretage denne Del af Revisionsarbejdet, og hvormeget Værket derved har vundet, taler hver Side af Variantapparatet om. Betæneligheder af anden Art voldtes ved, at Fru Heiberg havde skrevet løs uden at tænke paa, at hun kunde saare endnu levende Personer eller deres Efterkommere. Ogsaa her maatte der øves Kritik, og meget har maattet udgaa, som nu, da disse Hensyn er bortfaldet, uden Skade har kunnet meddeles som Varianter. Men mest er Raadgavernes blaa Blyant blevet sat i Aktivitet ved den stærke Sandhedskærlighed, der drev hende til at give usminkede Skildringer af sine private Forhold. Paa dette Punkt maa en Nutidslæser ofte beklage, at hendes Medhjælper i deres Iver for at værne hendes Interesser uden Tvivl er gaaet for vidt. I mange Tilfælde har det været til Skade for Bogen, at de har lagt Kapsun paa hendes Uforbeholdenhed, saa at vi i Stedet for den fulde Sandhed har faaet en mere friseret Skildring. Man noterer sig fra Variantstoffet først og fremmest Udmalingen af Forholdene i Barndomshjemmet, der viser sig at have været langt dystre end i den endelige Redaktion. Ogsaa det traditionelle Billede af Livet i det heibergske Hjem, som MARSTRANDS bekendte Maleri har bidraget til at befæste, faar sit Korrektiv, naar man i forskellige udeladte Partier læser om visse Gnidninger mellem Svigerdatteren og Fru Gyllembourg, der dels hidrørte fra deres forskellige Opfattelse af, hvorledes Husførelsen burde indrettes, dels fra en vis Skinsyge hos Moderen, der ikke kunde forsones sig med Tanken om at skulle dele sin Søns Kærlighed med en anden.

Til Teksten er knyttet en overordentlig fyldig Kommentar paa 162 Sider, hvor et Væld af Oplysninger er at finde. Det er ikke mindst denne Side af Udgivelsesarbejdet, som Brugeren er taknemmelig for. Der gives ved et Kommenteringsarbejde to Veje at gaa: enten den kortfattede Noteform, der blot tillader de nødtørftigste Data, eller den kritiske Kommentar. Desværre er de fleste Udgivere af økonomiske Hensyn henvist til den første Fremgangsmaade. I dette Tilfælde har Forlaget imidlertid til alt Held stillet sig saa forstaaende, at det har givet Udgiverne frie Hænder, og de har ikke sparet nogen Anstrengelse for at fremskaffe nyt Stof. Der er gravet i Bibliotekerne som i Arkiverne, Tidens Aviser er blevet gennemført, og en Række mundtlige Traditioner, der ellers uvægerligt vilde være gaaet til Grunde, er ved et ihærdigt Indsamlingsarbejde blevet overgivet til Eftertiden, saaledes den sikkert fuldt paalidelige, at GEORG BUNTZEN i Virkeligheden var Heibergs Søn med Sangeren og Komponisten DU PUYs Datter CAMILLA. Særlig iøjnefaldende er den store Viden, der er nedlagt i de teaterhistoriske Oplysninger; disse svulmer undertiden – til største Nytte for senere Forskere – op til hele smaa Afhandlinger. At ikke alle Citater har kunnet stedfæstes, kan maaske ikke lægges Kommentatorerne til Last, da de fleste af dem naturligvis stammer fra Det kgl. Teaters daværende Repertoire, som nu er sunket i Glemsel.

I Dagbladsanmeldelser er det blevet fremført som en Indvending, at

Kommentaren former sig som en stadig Protest mod Forfatterinden. Dette er ogsaa rigtigt, men man maa rigtignok spørge, hvorledes det skulde kunne være anderledes. Naar Udgiverne Gang paa Gang dementerer Tekstens Ord, hænger det sammen med de usædvanlig mange Fejlkilder i det paa godt og ondt stærkt personlige Værk. For disse gøres der Rede i det udmærkede Kapitel af Indledningen, der behandler „Et Liv“ som historisk Kilde. Dels bestaar de i talrige Erindringsforskydninger, dels i en manglende Sans for Nøjagtighed, der bl. a. ytrer sig ved, at Citater altid gengives efter Hukommelsen og derfor bliver mere eller mindre forvanskede, endelig i Forfatterindens stærke Temperamentssvingninger. Der er derfor nok at korrigere, og langt snarere vilde der have været Grund til at gaa i Rette med Udgiverne, hvis de havde forsømt denne vigtige Del af deres Opgave. Paa Værkets Subjektivitet beror paa een Gang dets Fortrin og dets Svagheder. Nøjagtigheden af Oplysningerne synes at kunne staa for en kritisk Prøvelse. For et saa stort Arbejde forbavsende faa Fejl er fundet. Ved en Lapsus er „Tscherkesserne“ i „Genboerne“ blevet til „Tjekkerne“ (IV 418), M. V. DORPH (IV 185) skal være N. V. DORPH, 1857 kan der ikke være Tale om „Kjøbenhavns flyvende Post“ (IV 422), men om JACOB DAVIDSENS Avis „Flyveposten“; en ufrivillig komisk Fejl forekommer S. 386, hvor det oplyses om BERNHARD V. BESKOW, at han var Sekretær i „Svenska Vittighets-Akademien“; her har ikke blot Sættersnissen været paa Spil, idet den ikke har villet godkende Manuskriptets gode svenske Ord „Vitterhets-“, men ogsaa Kommentatorerne har et Øjeblik undtagelsesvis været paa Vildspor ved at overflytte Beskow fra Gustaf III's Svenska Akademi til det af Lovisa Ulrika stiftede Lærdomsinstitut. Udførlige Registre, der burde være en Selvfølge i alle Udgaver af denne Art, men ingenlunde altid er det, letter Brugen af Bogen.

Forunderligt nok er det blevet fremført som en Anke mod Udgaven, at den er alt for besværlig at anvende. Man har især opholdt sig over, at Læseren paa een Gang maa have den opslaaet paa tre Steder: Teksten, Varianterne og Kommentaren. Vi vilde dog gerne se den, der formaaede at foreslaa en anden, vel at mærke praktisk gennemførlig Anordning af det vanskeligt haandterlige Stof, naar der ikke skulde slækkes paa Kravene til Udgavens høje Standard. Udgiverne kunde dog maaske have imødekommet Læserne ved, overalt hvor der til Teksten findes en Variant, at anbringe en Henviisning til denne. Men her rejser sig rigtignok straks Tvivlen: hvis dette skulde være konsekvent gennemført, vilde Brugerne saa ogsaa være glade for at blive jaget hen i 4. Bind for muligvis at finde en ganske uvæsentlig Ændring (for ogsaa saadanne findes der jo), eller skulde man have forsøgt at skelne mellem betydningsfulde og betydningsløse Varianter, og hvor da trække Grænsen? Saaledes som Udgaven nu er gennemført, er den i første Række en Gave til Videnskabsmændene eller dog til dem, der vil arbejde med Bogen; men ogsaa de, der blot ønsker at anvende den til Sofalæsning, er meget vel tjente med den, eftersom de jo slet ikke behøver at anvende mere end eet

Bind ad Gangen. Bogens smukke Udstyrelse vil berede alle Kategorier af Læsere Glæde. Den er fornemt trykt og forsynet med talrige Hellsidesplancher, hvoraf mange – især Scenebilleder – for første Gang er fremdraget. Hvorledes Arbejdet nærmere har været fordelt mellem de fire Udgivere: to Historikere, en Teaterhistoriker og en Filolog, nævnes ikke i Forordet. De har ønsket at staa Last og Brast, og der skal derfor heller ikke her gøres noget Forsøg paa at udpege de forskellige Hænder, der har ført Pennen. De maa dele Æren indbyrdes, som de er Venner til, og den personlige Indsats af Arbejde og Viden, der er gjort, er heldigvis saa stor, at der vil blive nok til hver især af dem.

Selvom man meget vel kan tænke sig Fru Heibergs „Liv“ i Fremtiden udgivet efter andre Principper, er der Grund til at tro, at hvis der skal tilfredsstilles saa høje videnskabelige Krav, som nu er sket, maa man gaa frem paa samme Maade som i 4. Udgave. Denne vil til alle Tider staa som den grundlæggende.

MORTEN BORUP.

SMAA MEDDELELSER

BORGERLIGE FORNAVNE I DET 17. AARHUNDREDE

Som et Sidestykke til den Fortegnelse over adelige Fornavne som Etatsraad H. R. Hiort-Lorenzen gav i dette Tidsskrift 7, I, 192, kan nedenstaaende Fortegnelse tjene. Navnene hidrører fra „Perlestikkerbogen“, hvis Register over døbte Børn i Nakskov omfatter Aarene 1618–26. Tilfældigvis er Antallet af døbte Børn i dette Tidsrum 514, altsaa omtrent det samme Antal som Hiort-Lorenzens Undersøgelse omfatter, hvad der muliggør en direkte Sammenligning. Det kan tilføjes, at af disse 514 Børn er 44 født uden for Ægteskab, eller $8\frac{1}{2}\%$.

Af Drengene hed 53 Hans, 20 Jørgen, 19 Niels, 18 Peder, 15 Mads og Jens, 10 Lauritz, 9 Anders, 8 Rasmus, 7 Christen og Jacob, 6 Søren, 5 Mathias, 4 Oluf, Claus, Henrich og Michel, 3 Jeppe, Karsten, Morten, Povel og Erick, 2 Iver, Stephan, Linnert, Ejler, Gert, Christopher, Gabriel og Bertel, 1 Wilhelm, Richard, Knud, Heinrich, Ditlev, Peiter, Jesper, Benedix, Johan, Ip, Frantz, Godefrid, Arnt, Thomas, Joachim, Mogens, Jost, Cort, Frederich, Herman, Clement og Dominicus.

Af Pigerne hed 53 Anne, 38 Maren, 37 Karen, 18 Kirsten, 13 Margrethe, 9 Bodil og Elisabeth (Lizabet, Elsebet), 8 Elline, Gertrud og Mette, 6 Johanne, 5 Else og Dorothea (Dorote), 4 Birrethe, 3 Cathrina, Ingeborg, Malene og Sara, 2 Marine og Cidzel, 1 Hilrad, Ursula, Sophia, Ide, Gieske, Mari, Tyre, Volborg, Magdalene, Birgitte, Petronilla, Hillevig, Barabra, Hanna, Inger og Marick.

Det bør bemærkes, at flere Tyskere og Hollændere paa denne Tid var bosat i Nakskov.

ALFR. LARSEN.

THEODOR MOMMSEN SOM DANSK STIPENDIAT

Arkivar E. Marquard har i dette Tidsskrift (9. III. 193 f.) meddelt THEODOR MOMMSENS Ansøgning af 20. Juni 1843 om et Rejestipendium. Et Vidnesbyrd om, hvor stor Pris Mommsen satte paa Bevillingen, er de Ord, som han, fra 1858 Professor i Berlin, udtalte i den preussiske Stændersamling 9. Marts 1875 i Anledning af Spørgsmaalet om Stipendier til Privat-

docenter: „Ich wäre ohne Zweifel nicht Gelehrter, wenn ich nicht als geborener Schleswig-Holsteiner in der Lage mich befunden hätte, als – wie man es damals officiell formulerte – königlich dänischer Untertan eine Reisestipendium zu erlangen, welches in dieser Weise keinem preussischen Studenten gegeben wird“.

TH. O. ACHELIS.

FAMILIEN VON GÖRING

I Personalhistorisk Tidsskrift 10. IV. 280, i en Artikel af L. B., er nævnt HANS DIDRIK GÖRINGS Hustru MARIA CATHRINE JACOBSEN, døbt i Beldringe 4/6 1750, Datter af Regimentsskriver JOHANNES JACOBSEN og ANNA CATHRINE BERNHOFT. I dette sidste Navn er der imidlertid en Fejl, som går igen flere Steder, bl. a. i E. B.: „Slægten Bernhoft“.

Forholdet er det, at Johs. Jacobsen var tre Gange gift:

1. Gang i Holmens Kirke 10/10 1742 med ANNE KIRSTINE BERNHOFT, født 1720, død 1758. I dette Ægteskab var 10 Børn. A. K. Bernhoft var Datter af Consumptionsforpagter i Næstved MENTZ BERNHOFT og Hustru JOHANNE MARCUSDATTER RAVN; M. Bernhoft blev Consumptionsforpagter i 1719, blev gift i Næstved 17/12 1719 og døde allerede 6/1 1720; A. K. Bernhoft må derfor rimeligvis være født i Efteråret 1720; J. M. Ravn blev gift 2. Gang med Consumptionsforpagter J. F. FRICK 13/2 1723 i Næstved og blev begravet i Næstved 20/4 1734. Mentz Bernhoft må sandsynligvis være identisk med den Mentz Bernhoft, som nævnes i „Slægten Bernhoft“ som død i Danmark og som Søn af OLE STÅLESEN og ANNE BERNHOFT.

2. Gang i 1759 med ANNE CATHRINE WILLUMSEN, død 1760, Datter af Justitsråd JØRGEN WILLUMSEN, Sorø, og Hustru MAREN BRUN.

3. Gang i 1760 med REBECCA MARIA KRØYER.

Johannes Jacobsen døde selv i Vordingborg 27/8 1761.

T. DINESEN.

ANNA CATHARINA ULFELDT'S DÖDSÅR

I en uppsats i denna tidskrift (11. V. 16 ff.) har jag framlagt några resultat av en undersökning rörande ANNA CATHARINA ULFELDT, dotter till riksrådet EBBE ULFELDT och maka till generalen och guvernören över Skåne CARL GUSTAF SKYTTE. I denna uppsats kunde fastställas, att Anna Catharina Ulfeldts död indträffat någon gång mellan 1708 i januari och 1711 i maj. Sedan dess har ytterligare material kommit i mina händer, genom vilket tidspunkten för dödsfallet kan närmare bestämmas.

Genom påpekande av Överbibliotekarie Gunnar Carlquist, som sysslat med förteckningarna över i Göta hovrätts och Svea hovrätts arkiv ingående testamenten och bouppteckningar m. m., och genom vars försorg avskrifter av dessa förteckningar numera finnas att tillgå i Lunds universitetsbibliotek,

riktades min uppmärksamhet på möjligheten av att ytterligare uppgifter i frågan kunde hämtas ur de enligt förteckningen från Göta hovrätts arkiv befintliga testamenten, som upprättats av Carl Gustaf Skytte och Anna Catharina Ulfeldt gemensamt år 1695 och av Skytte ensam år 1715. I en av Skytte undertecknad omslagsskrivelse till förstnämnda testamente, daterad den 15. november 1715 och ställd till hovrätten, lämnas också en mera preciserad notis om hustruns död. Ingressen till brevet har följande lydelse:

„Ehuruwäl iag wijd min afledne K: Huus-Frus, Högwälborne nu mera hoos Gud Salig, Fru Anna Catharina Ulfeldtz dödellige fränfalle, som skiedde uppe uti Småland, under dess flyckt, och de danskas oförmodelige infall här på landet Skåne, åhr 1709 in Novembri, har tänckt inför Eders Högreff: e Excellence, och Höglöfl. Kongl. Hof-Rätten framtee, det emellan henne och mig i lijfsstijden uprättade Testamente . . . så har dock åthskillige oundwijklige hinder . . . i wägen warit“.

Anna Catharina Ulfeldt har således i samband med danskarnas infall i Skåne i oktober 1709 och deras framryckning mot Kristianstad „evakuerat“ från Råbelöv till Småland. Av brevet från Skytte till Magnus Stenbock, som citerats i min tidigare uppsats, framgår, att hon redan vid nyåret 1709 varit sjuklig, varför hon icke orkat med strapatserna i samband med flykten utan avlidit i november 1709.

KRISTER GIEROW.

NARREN HANS STRUH'S SLÆGT

I „Anderseniana“ 1934, hvor H. G. Orlík behandler „Personer af H. C. Andersens mødrene Slægt“, omtales Side 15 f. „Narren“, „HANS STRUH“, som Digteren nævner i „Mit Livs Eventyr“, og hvem det til H. C. Andersens Forargelse antydes, at han skulde være i Familie med. H. G. Orlík meddeler, at denne Persons rette Navn er HANS ANDERSEN DRUD, og at denne i 1782 blev enroulleret som Dragon ved det fynske Dragonregiment, hvorfra han blev dimitteret 1794. I 1795 blev han gift i Odense med KAREN HANSDATTER, og i 1806 ses Familien boende paa Horsetorvet; 1818 døde han.

Til Supplering af Oplysningerne i „Anderseniana“ skal her meddeles nogle faa Fakta om Hans Andersen Druds Oprindelse og Slægt, idet det i øvrigt overlades til interesserede H. C. Andersen-Forskere nøjere at eftergranske den foreløbig legendariske Forbindelse mellem Digteren og Drud-Slægten.

Til H. G. Orlíks ovennævnte Oplysninger om Hans Andersen Druds Odense-Tid kan for det første tilføjes, at han i 1794 ses at være blevet udlært som Tømrersvend.¹ I øvrigt er Slægten Drud tydeligt en gammel, fynsk Bondeslægt, der i Lensregnskaber skal kunne spores helt tilbage til før 1500.² Man finder Slægter med dette Navn i Ebberup, Sønderby, Strandby, Skyde-

bjerg, Svindinge, Tommerup, Render, Assens og Norup samt endnu flere Steder. Gennemgaas alle disse³, synes den eneste Person, der kan være identisk med „Narren“, at være den „Anders Druds Søn af Norup“, der i Veringe Sogn Dom. 16. p. Trinitatis (30. September) 1759 blev „døbt og kaldet Hans“⁴. Hans Fader var ANDERS HANSEN DRUD, som 15. Januar 1757 havde fæstet sin Moders „beboede Gaard“ i Norup⁵, og som 4. Februar 1757 blev viet i Tommerup til BODIL RASMUSDATTER. Disse to var Næstsøskendebørn, og hun var Datter af RASMUS ANDERSEN og MAREN POULSDATTER i Tommerup⁶. I 1771 fraskrev Anders Hansen Drud sig Arv fra sin Svigerfader til Fordel for dennes Søn POUL RASMUSSEN⁷. Det har desværre ikke været muligt at finde hverken Begravelsesnotits eller Skifte efter Anders Hansen Drud. Derimod ses han at være døbt Dom. 19. p. Trinitatis (15. Oktober) 1730 i Veringe Sogn som Søn af HANS HANSEN DRUD i Steenholte i Norup. Ved Skiftet efter sidstnævnte i 1748 havde Anders Hansen Drud følgende levende Søkende: MAREN HANSDATTER (døbt 14. April 1718 og viet 20. Marts 1748 til Rytterbonden HANS RASMUSSEN i Tommerup), KAREN HANSDATTER (ogsaa døbt 14. April 1718), MARIE HANSDATTER (født o. 1728) og MARIANE HANSDATTER (døbt 26. Februar 1736 og viet 3. Marts 1756 til Landsoldaten MORTEN CHRISTIANSEN)⁸. HANS HANSEN DRUD maa være den „Hans Hansen udi Brylle“, der i 1716 fæstede en „Halvgaard i Naarup, Steenholt kaldet“⁹. Navnet Steenholt forekommer nemlig som ovenfor antydet igen ved Anders Hansen Druds og andre Søkendes Daab. I øvrigt blev Hans Hansen Drud viet i Brylle Sogn 10. Juni 1715 til ANNA ANDERSDATTER, Datter af ANDERS RASMUSSEN i Brylle. Hun er begravet i Veringe Sogn 10. November 1758, medens Hans Hansen Drud begravedes i samme Sogn Septuagesima (11. Februar) 1748¹⁰.

Formodentlig er Hans Hansen Drud den Hans, der er døbt Dom. Lætare (18. Marts) 1683 i Brylle Sogn som Søn af HANS HANSEN DRUD i Render og MAREN ANDERSDATTER. Disse to blev viet i Brylle 7. August 1681¹¹.

A. H. NELLEMAN-ANDERSEN.

¹ Tømrrersvendenes Laugsprotokol 1753-1861 (Landsarkivet i Odense). ² Saaledes meddelt mig af afdøde Proprietær Hjort i Tommerup. ³ Sønderby Sogn har dog ingen Ministerialbog før 1767. ⁴ Veringe Ministerialbog 1730-1807. Ved sin Død i Odense 1818 angaves Hans Andersen Drud at være 60 Aar gammel, det vil sige født 1758. Ved Enroulleringen som Drågon angaves han at være født 1760. ⁵ Ifølge et Fæstebrev i Pakke med saadanne fra fynske Ryttergods. ⁶ Tommerup Ministerialbog 1646-1779, Side 440, og Ravnebjerg Skjøde- og Pantebog A 1770-1785, Folio 153. ⁷ Ravnebjerg Skjøde- og Pantebog A 1770-1785, Folio 153. ⁸ Ryttergodsets Skifteprotokol XII (1747-1751), Folio 144, og Veringe Ministerialbøger 1687-1727 og 1730-1807; der er Lakune Aarene 1728-1729. ⁹ Ifølge et Fæstebrev i Pakke med saadanne fra fynske Ryttergods. ¹⁰ Brylle Ministerialbog 1646-1779, Side 378, og Veringe Ministerialbog 1730-1807. ¹¹ Brylle Ministerialbog 1646-1779, Side 120 og Side 364.

TO GAMLE GRAVSTENER

I Biersted kirke, Kær herred, Aalborg amt fantes ved hovedreparasjon sommeren 1938 en gravsten under midtergangens gulv dekket av et lag teglsten. Stenen som er meget vakkert forarbeidet, er nu innmuret i veggen i kirkens våbenhus. Den viser i de fire hjørner apostlene Mathæus, Marcus, Lucas og Johannes, samt øverst en Kristusskikkelse „Jeg er Opstandelsen og Livet“ og nederst en liggende skikkelse hvilende på et dødningehode med timeglass i høire hånd „Memento mori“. Innskriften lyder:

„Her under huiler Erlig Høyagtbare nu Sal. NIELS SÖRENSEN BUGE, forige forpagter paa Biörenkier, fød i Helsted A° 1633 og döde paa Biörenkier A° 1683. Med sin elskelige Hustrue Erlig og Gudelskende Matrone ELSE NIELSDATTER WINTER, fød i Gundested sogen i Borup A° 1632 og döde paa Biörenkier A° 17. . og deris kiere Sön Erlig Agtbare NIELS NIELSEN BUGE, fød paa Högholt A° 1654 og död paa Biörenkier A° 1687. Gud give dem en ærefuld Opstandelse paa Domens Dag.

Graf Skrift

Her huiler tre i Graven lugt, en Fader Sön og Moder,
som lefde her i Dyd og Tugt, og agted Werdens Noder,
Men holdt sig til Guds sande fryct, et Erlig lefnet förte,
og tiende Gud og Næsten sin, de armes Suck de hörte.
De sover her i Fred og Roe, med alle Guds udwalde,
til Gud dem med Basunens lyd, til Riget sit vil kalde,
da de for Tronen möde skal, og deris Jesum fafne,
med efterlate Venner kier, som denem her maa safne.

L. Buge.“¹

I Farstrup kirke, Slet herred i Aalborg Amt, finnes en gravsten med følgende innskrift:

„Salige er de döde, som dö i Herren; thi Aanden siger: de skulde hvile af deres Arbejde. Apoc. 14. 13.

Udi dette Haab hviler herunder fra denne nærværende onde Verden en rett Martha, hvis Sjæl Gud evindelig glæde med Maria og alle udvalgte til Livsens Opstandelse.

Den

ærbaarne, dydsirede og gudfrygtige Matrone nu salig hos Gud JOHANNE NIELSDATTER BUGGE, forдум barnefödt paa Björnkær i Vendsyssel 1673 d. 18. Marts – igen her fra Verden ved Döden bortkaldet Anno 1706 d. 23. April, i Begyndelsen af hendes Alders 34. Aar. Efter at den salig Kvinde her udi Verden havde levet et fornøjeligt Ægteskab henvend 13 Aar med sin efterladte Mand, velfornemme NIELS LAURIDTZEN LINDGAARD, da Forpagter paa Vaar, imidlertid af Gud velsignet med tvende Sønner, den yngre her med Moderen udi Graven; den ældre med Faderen igen lever. Nu Stövet er kom-

met til sin Jord, mens Aanden til Gud som hende gav. – Bliver her paa Jorden igen et ærligt Rygte og Navn hos mange Bekendte, sande Kristne og rette Honette. Saa her kan siges med Job: „Mit Vidne er i Himlen og den mig ret kender i det høje“. –

Gud som saaledes har behaget en liden Tid at skjule og adskille, skal paa Kristi Dag med alle Guds Börn udi Himlen igen samle os til fornøjelig Ære og Glæde, som ingen skal tage fra os evindeligt. Halleluja.

Jeg ligger og sover aldeles med Fred, du Herre forløste min Sjæl i Fred fra Strid, som var imod mig. Du skjulte mit Hoved paa Stridens Dag. Du est mit Skjul; du har bevaret mig fra Angst. Nu hvor meget er da det gode, som du har gemt for dine; det skal skjule dem i dit Ansigts Skjul for nu er Mands Trods. – Saa du skal skjule dem i en Hytte for de kivagtige Tunger. – Lovet være Herren, som underlig har gjort sin Miskundhed imod mig i en fast Stad.

Salme 31. v. 21–22.⁴³

Ovennevnte NIELS SÖRENSEN BUGGE var födt 1633 i Helsted ved Randers, död 1683 på Björnkjær i Biersted. Han var först forpagter på Vedö ved Randers og senere på Björnkjær. Da hans eldste sönn som det sees blev födt på Högholt i 1653, har han nok været en pårørende av ridefogden på Högholt LAURITS MADSEN BUGGE som 1668 overtok Linderumgård og døde 1693 (Se Bondesen: Slægten Bugge side 18 og Persh. Tidsskr. 10. II. 166). Sistnevnte var som bekjent ifölge Peder Dyrskjöt som kjente ham personlig „af de gamle Bugge til Halds Afkom som blev gift i privat Stand og deraf udrunden et stort Slægt ved Randers“. Det kan muligens være oprindelsen til nogen av de mange Bugger som levet omkring Randers. Niels Sörensen blev gift ca. 1653 med ELSE NIELSDATTER WINTER, födt 1632 i Gundested i Borup, död 1722 (skifte i Aalborghus Amts skiftefort. nr. 37 den 25. april 1722 – boets netto 1483 Rd. 1–7). Hun blev gift 2° m. PEDER KNUDSEN, död 1731, forpakter på Björnkjær, senere eier av Havrkrog i V. Hassing. Hun hadde fölgende barn:

1) NIELS NIELSEN BUGGE, födt 1654 Högholt, död 1687 Björnkjær.
 2) LARS (LAURIDS) NIELSEN BUGGE, död 1761, var 1705 fullmektig hos etatsråd Klingenberg på Höjris, Mors (Personalh. Tidsskr. 9. II. 243), var 1722 bosatt i Ejstrup, Mors, og kjøpte 1730 Ejstruppgård. Om han hadde efterkommere vites ikke.

3) JOHANNE NIELSDATTER BUGGE, födt 18. mars 1673 Björnkjær, död 23. april 1706 Farstrup, gift ca. 1693 med NIELS LAURITZEN LINDGAARD, forpakter på Vaar, bodde 1722 på Staagaard. 2 barn hvorav den yngste døde ung og Lars Nielsen i 1722 var handlende i Kjöbenhavn.

4) METTE NIELSDATTER BUGGE, död efter 1722, gift 1° ca. 1694 med CHRISTOPHER HANSEN STUB, födt 9. des. 1657 i Kongelf, död skjærtorsdag 1704, sogneprest til Haverslev (2 barn), gift 2° 5. august 1705 med PEDER LUDOLPHSEN RIDDERHUUS, födt 1671 i Aalborg begr. 29. mai 1711 som sogneprest til Öland, barnlös. (Personalh. Tidsskr. 9. IV. 153)².

En undersökelse om de forskjellige Bugger som levde i Randerstrakten

i 1600-årene vil sikkerlig ha stor interesse. Ovennevnte Niels Sørensen Bugge og hans fire barn finnes således ikke engang hos Bondesen. I Norge finnes foruten endel mindre slekter Bugge som delvis ikke engang har kognatisk slektskap å påberope sig, bare tre egentlige Bugge-slekter. Den ene – Vestlandsslekten – hvis stamfar sogneprest til Etne i Søndhordland NIELS HANSEN BUGGE (1545–1613) som bekjent kalles „Randruensis“, stammer nok sannsynligvis fra Randers eller omegn. Men også de øvrige to kan vise sig å være danske. Oslo- (Christiania-)slektens stamfar kjøbmann i Chria. SÖREN LARSEN BUGGE (gift 1690, död 1709) og Larvik-slektens stamfar byfogd i Larvik THOMAS NIELSEN BUGGE (1630–91) kan nok tenkes å være jyder. Det vilde glede mig meget om noen av tidsskriftets lesere hadde bidrag til opplysning herom. Thomas Bugges far het NIELS, moren BENEDICTE (eller muligens MAREN) og hans søsken CHRISTEN og METTE, flere typisk danske navn. En „NICOLAUS IOHANNIS“ BUGGE blev student i Kbh. 1627 men kjennes ikke nærmere. Jeg henviser også til Norsk Slegtshistorisk Tidsskrift IX. 72 ff.

KJELD BUGGE.

¹ Velvillig meddelt av sogneprest Rud. Münster. ² Velvillig meddelt av sogneprest Harald Kaas. ³ Flere av ovennevnte opplysninger skyldes postmester C. Klitgaard.

SPØRGSMÅL OG SVAR

SPØRGSMÅL

(Mulige Svar paa Spørgsmaal bedes indsendt til Redaktionen, der vil lade Svarene gaa videre til Forespørgerne og offentliggøre dem i Tidsskriftet).

1.

HELBECH

Mon nogen af Tidsskriftets Læsere kan være mig behjælpelig med at give mig Oplysning om, hvor og hvornaar Skovrider under Boller nordre Distrikt KNUD HELBECH er født og død, samt Navnet paa hans Forældre?

Efter en gammel Familietradition skal han være født 1770 paa Møllerup, hvor hans Fader var Gartner og hed MATHIAS, men i Feldballe Sogn er han forgæves søgt. Han skal være bleven gift i Skjold 19/1 1799 med ERICHE HEDEVIG BORCH, formentlig født i Vedersø som Datter af Sgp. HANS BORCH og TALKE ANDREASDTR. MUNK og død i Skjold 3/5 1823. (Hun var 1. Gang gift i Skjold eller Vedersø 6/3 1795 med Skovrider paa Boller LARS BERTHELSEN, der døde i Skjold 8/6 1798).

Skovrider Knud Helbech, der skal være død 1852, hvor vides ikke, havde i sit Ægteskab med ERICHE HEDEVIG BORCH 6 Børn, som jeg har Rede paa. De er alle født i Skjold i Aarene 1799–1809. Den ældste Datter hed ELSE MARIE TALKE, hvilket synes at bekræfte min Antagelse af, at Moderen var Datter af Sgp. i Vedersø, hvis Hustru netop hed Talke. Efter Moderens Død i 1823 styrede Datteren Else Marie Talke Huset for sin Fader, til hun ca. 1828 rejste til Serridslev.

For enhver Oplysning om fornævnte Skovrider Knud Helbech vil jeg være meget taknemlig.

P. F. PARUP.

2.

BLICHFELDT

1. CHRISTEN OTTESEN BLICHFELDT skal være født i København ca. 1535; res. Kap. v. Frue Kirke i København ca. 1563, Slotspræst ved Christiansborg Slot 1566, Magister 6/7 1566 og samme Aar Sognepræst ved Frue Kirke

- i Aarhus. Kan der oplyses noget om hans Herkomst? Har han nogen Tilknytning til Familien Blichwedel fra Uelzen?
2. HENRIK NIELSEN Blichfeldt, født ca. 1639, Student Aarhus 1656; deltog i Københavns Forsvar 1659; Suppl. 20/8 1679 om Odevalds Præstekald med dets Annekser. Han fik ikke Kaldet, og hans Opholdssted 1679 kendes ikke. Hvor levede han og hvor døde han? Hvem var hans Hustru? Hans Søn er rimeligvis CORNELIUS Blichfeldt, f. ca. 1665, død 9/2 1720 i København. Kaptajn i Flaaden og Chef paa Trekroner.
 3. HANS JACOB Blichfeldt (Blichwell), Murermester i København efter Branden 1728 indtil 1743, da han nedsætter sig som Murermester i Soderup, Merløse Herred; gift 1. Gang med CATRINE ELISABETH født ca. 1689, begt. 25/1 1747 i Soderup; gift 2. Gang 13/9 1747 i Holbæk med LISBETH SAMUELSDATTER. Der var 5 Sønner i 1. Ægteskab og i 2. Ægteskab 2 Børn, som var født i Soderup. Alle yderligere Oplysninger vedr. ham og Hustruerne ønskes.
 4. OTTO CHRISTENSEN Blichfeldt, født ca. 1630, Student 1651, og JACOB (NIELSEN) Blichfeldt, født ca. 1686, Student Viborg 1704. Kan der oplyses noget om disse to Studenters Skæbne?
 5. Kan der oplyses noget om NIELS Blichfeldt, som i 1765 var Skoleholder „i Nærheden af København“; han var vist Søn af Brygger og islandsk Købmand i København CLEMEN MICHAEL Blichfeldt.
 6. CHRISTEN OTTO Blichfeldt „le maire du corps de chasseur“ opholdt sig i 1796 i København og var gift med HEDVIG SOPHIE SINNING. De fik en Søn ved Navn CHRISTEN døbt 18/9 1796 i København (Fransk ref. Kirkes Menighed). Kan der oplyses noget yderligere om disse Personer?
 7. CHRISTEN HANSEN (JENSEN) Blichfeldt, født ca. 1591, Rektor i Thisted, Sognepræst i Hæglinge-Sdr. Rørum i Skaane ca. 1624, afsat 1638, Rektor i Christiansstad 1639, udgav 1647 et Skrift – trykt i København – med en Fortale underskrevet i Helsingborg, fik 17/8 1654 Tilladelse til at søge Kald. Hvor og naar døde han? – Rimeligvis gift med den ANNA CLAUSDATTER, begravet 11/5 1674 i Holmens Kirke, over hvem 2 Sønner skrev Ligvers (ifølge Kirkebogen hed hun Anna Olausdatter). Hendes Sønner er J(UST?) BOMAND og HANS Blichfeldt. – Christen Blichfeldts Søn eller Sønner er rimeligvis a) HANS (JOHANNES) CHRISTENSEN Blichfeldt, født ca. 1652, Student fra Metropolitanskolen 1672; b) JENS CHRISTENSEN Blichfeldt, som 2/7 1664 var Fadder i Frue Kirke (maaske identisk med a)). Hvad kan der yderligere oplyses om disse Personer?

A. Blichfeldt-Petersen.

3.

KRAGH

Sognepræst til Torrild og Vedslet OLE JENSSØN HOLMBOE (1637-1715) var gift med KAREN KRAGH (1649-1716), Datter af Sognepræst til V. Sker-

ninge GREGERS KNUDSEN KRAGH, hvis Slægt føres tilbage til RASMUS KRAGH til Espe. – Oplysninger om Slægtens Stamfader og hans eventuelle Tilknytning til andre kendte Krag-Slægter søges. Førte Slægten Vaaben og da hvilket?

W. HOLMBOE.

4.

ZIEGLER

Jernværksejer HANS HOLMBOE (1721–56) var gift med BIRGITTE MARIE ZIEGLER (1723–78), Datter af Jernværksejer REINHOLD ZIEGLER (ant. 1677–1729), Lesje Værk, og ANNE MARIE FLOR. R. Ziegler var sandsynligvis Søn af Geschworner HEINRICH Z. (d. ca. 1690) ved Kongsberg Sølvværk. Kan dette bekræftes?

Slægten Ziegler i Norge antages at være indkommet fra Hannover med GREGORIUS Z., som 1641 blev Kaptajn ved Tønsbergske Regiment og dim. 1648 som Oberstløjtnant (Hirsch). – I 1683 var en Oberstløjtnant GREGORIUS Z. Kommandant paa Krempe; han var allerede 1658 Løjtnant og døde ca. 1700 (Hirsch). Gregorius Z. d. y. førte i sine yngre Dage samme Vaaben som Gregorius Z. d. æ. – tre Mursten i Skjoldet – men senere en tretindet Mur, hvilket sidste Vaaben føres af en Meissnisk Adelslægt von Ziegler und Klipphausen.

Findes der (udover det hos Hirsch meddelte) Oplysninger om de to Gregorius Ziegler og har disse nogen Forbindelse med ovennævnte Reinhold Z.?

W. HOLMBOE.

SVAR

BRORSON

(Supplement til Svar paa Spørgsmaal Nr. 3 i 11. IV. 259).

Efter senere foretagne Undersøgelser kan det nu oplyses, at LAURITS BRORSON maa have været gift tre Gange. Hans første Hustru hed KIRSTINE PEDERSDATTER, anden Hustru maa være HANS PEDERSENS Datter fra Horsens, og tredie Hustru hed ANNE JACOBSDATTER FRIBERG (død 1693).

I Aarhus Købstads Skifteprotokol 1686–96 Blad 541 b–566 b findes Skifte efter JACOB SØRENSEN fra Studsgade, som døde ugift 28–29/10 1693. Af dette Skifte ses blandt andet, at „hæderlige og vellærde Mand Her JOCHOM BROERSEN, Sognepræst til Randlef med dets Annex, Her UDE PEDERSEN KOLDING, Præst til Præstholm og dets Annex og Mons. PEDER LAURIDSEN BROERSEN, som sig paa egne og Medinteresseredes Vegne angav for sal. Jacob Sørensens mødrene Arvinger“; underskrevet 10/1 1694. Endvidere fremgaar det, at to Oldinge, nemlig Rasmus Pedersen i Halling (84 Aar gml.) og

Rasmus Sørensen i Fensten (86 Aar gml.), afgav beediget Vidne angaaende Slægtsforholdene, og efter disses Vidnesbyrd kan følgende Slægtstavle opstilles:

OVE JOHANSEN i Gosmer, gift med MAREN JENS DATTER.

JOHAN OVESEN i Gosmer, levede 1570.	JENS OVESEN i Fensten, gift med MAREN PEDERS DATTER.
JENS JOHANSEN i Svinballe, i Hunds- lund Sogn ¹ .	ANNE JENS DATTER, gift med JACOB NIELSEN, Rdm. i Aarhus ² .
ELSE JENS DATTER, gift med PEDER . . .	MAREN JACOBSDATTER, gift med SØREN POULSEN i Aarhus.
KIRSTEN PEDERS DATTER, gift med LAURIDS . . .	JACOB SØRENSEN i Aarhus, død 1693.
PEDER LAURIDSEN i Brendby i Falling Sogn.	

At anførte Peder Lauridsen i Brendby er identisk med Mons. Peder Lauridsen Broersen og Søn af Landkommissarius LAURIDS BRORSON paa Dybvad i Ægteskab med Kirsten Pedersdatter synes upaatvivlelig.

I Viborg Landstings Skøde- og Panteprotokol Nr. 28 Blad 202 findes under 27/10 1693 blandt andet: „sælger til vor Svoger Her Oluf Friis: Jochum Brorson, Sognepræst til Randlev og Bjerager paa egne og min Myndling og Broderdatter, sal. Her Laurids Broersons Barns Vegne; min Svoger MARTIN RAFF i Kolding ifl. Fuldmagt; Peder Broerson paa Dybvad paa egne Vegne; Ude Pedersen, Præst i Gosmer og Halling, paa Hustrues Vegne; Jacob Broersen paa egne Vegne med Curator og Broder Jochum Brodersen; MAGDALENE SIBYLLE sal. IVER JOHAN BREDALS, vore Anparter i Dybvad efter vor Moder sal. ANNE JACOBSDATTER FRIBERG“.

Her faar vi altsaa Kendskab baade til Laurids Brorsons tredie Hustru og til yderligere tre af hans Børn:

1. LAURIDS BRORSON, født ca. 1660, død ca. 1692-93, Student fra Kolding 1679, Sognepræst i Aadum 1689, gift med KIRSTEN PEDERS DATTER, død 1729, Datter af Præst i Ølgod PEDER HANSEN ØLGOD. Efter Laurids Brorsons Død blev hun gift med Eftermanden i Embedet JEPPE JEPSEN TARM. Med Brorson havde hun altsaa en Datter, som vi ikke kender Navn paa, og en Søn af sidste Ægteskab maa være den Laurids Brorson Jeppesen, som 1716 i en Alder af 22 Aar blev priv. dim. til Universitetet.
2. PEDER BRORSON, boede 1693 paa Dybvad, men fæstede eller købte s. A. Brendbygaard i Falling Sogn. Han var gift med ANNE RASMUSDATTER. Skifte findes i Aakjær Gods Skifteprotokol 1676-1787 Side 30 og Side 207

¹ Hans Broder var Bertel Johansen, Præst i Gylling; fik Kommunitetet 1592, døde 1629. ² Han døde i Embedet 19/6 1661.

henholdsvis efter Hustruen 14/2 1698 og efter ham 23/3 1726. I sidstnævnte Skifte nævnes følgende Børn: a) LAURITS PEDERSEN i Ørting, b) RASMUS PEDERSEN, Ladefoged paa Thyttestrup, c) afdøde KIRSTEN PEDERSDATTER, gift med NIELS SØRENSEN af Kysing, deres Søn SØREN NIELSEN, 11 Aar gml., d) ANNE PEDERSDATTER, gift med JESPER CHRISTENSEN af Brendby, e) MAREN PEDERSDATTER, gift med SØREN JENSEN BUCH i Falling.

3. JACOB BRORSON, gift 19/2 1696 i Dover med ANNE PEDERSDATTER BREDAL, en Søster til Præsten IVER JOHAN PEDERSEN BREDAL, der var gift med MAGDALENE SIBYLLE BRORSON.

Den nævnte „Svoger“ Martin Raff er Mathias Antonsen Raff, Raadmand i Kolding, død 1721, gift 1691 med MARGRETHE JENSDATTER KOEFOED, født ca. 1654, død 1737 i Kolding, 83½ Aar gml., tidligere gift med en MORTEN PEDERSEN. Denne Margrethe Koefoed boede 1668 paa Dybvad (Endelave Kirkebog III), men da hun ikke kan være Datter af Laurids Brorson, er hun formodentlig Datter af hans første Hustru i et tidligere Ægteskab. Hendes Mand kaldes jo Svoger, og hun selv havde Anpart i Dybvad.

Af de Side 99–100 i dette Bind af Tidsskriftet nævnte Børn er Nr. 1–4 absolut Børn af Laurids Brorson paa Dybvad (og hertil kommer ovennævnte tre), hvorimod Nr. 5–8 muligvis er hans Børnebørn. Naar det i Wibergs Præstehistorie siges, at Anna Cathrine Brorson er født 1673, kan dette Aarstal godt være en Trykfejl for 1683; i saa Fald bliver det nemlig sandsynligt, at hun er Datter af Jochum Brorson i Randlev, som 10/10 1682 blev gift med ANNICHE ANCHERSDATTER (ifl. Epitafiet i Randlev Kirke havde de 2 Sønner og 3 Døtre). En af Anna Cathrines Døtre i Ægteskabet med Præsten JACOB STEENSTRUP hed ANNICHE CATHRINE (født 19/5 1718 og gift med Præsten HANS HENRIKSEN HATTING i Hatting), altsaa da opkaldt efter sin Mormor. En anden Datter hed MAGDALENE SIBYLLE (født 23/8 1723 og gift med Faderens Eftermand JOHANNES HILDEBRANDT), hun er da opkaldt efter sin Moders Faster.

Anna Kirstine Brorson siges i Wibergs Præstehistorie at være Datter af Ejer af Dybvad, Løjtnant Brorson, men dette er nok ikke rigtigt, for da hendes Mand JOHAN SØRENSEN BERING er født 1690, synes hun at høre til en senere Generation. Hun er snarere Laurids Brorsons Sønnedatter.

Sluttelig kan tilføjes, at Iver Johan Bredals Enke Magdalene Sibylle Brorson døde 1734. (Trap 4. Udg. VII/268).

H. FRIIS-PETERSEN.

A. Blichfeldt-Petersen.

INDSENDTE BØGER

Pastor Joh. Eichel Skovgaards Ahne- og Efterkommertavler. Samlet af Axel Sabroe. Udgivet af Familien 1943. Faas ved Henvendelse til Skovrider Sabroe, Boller pr. Horsens. 43 S. + 1 Tvl.

Det kongelige Biblioteks Embedsmænd og Funktionærer 1653-1943. Ved Albert Fabritius. Udgivet af Det kongelige Bibliotek i Anledning af 150-Aarsdagen for dets Aabning for Offentligheden 15. November 1943. Einar Munksgaard, København. 1943. 216 S.

Katalog over danske og norske Digteres Originalmanuskripter i Det kongelige Bibliotek. Ved Lauritz Nielsen. Einar Munksgaard, København. 1943. VIII + XXXVIII + 382 S.

Kong Christian VIII.s Dagbøger og Optegnelser. Udgivet af Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie ved Axel Linvald. 1. Bind 1799-1814. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København. 1943. 667 S.

Svundne Tider III. Erindringer og Breve. Udgivet af Carl Dumreicher, H. G. Olrik og H. Topsøe-Jensen. H. Hagerup, København. 1944.

Gottlieb Andreas Jensen, Barndoms- og Ungdomserindringer fra Aarhus og Viborg. H. Hagerup, København. 1944.

Sveriges Ridderskaps och Adels Kalender. 1944. Utgiven av Gustaf Elgenstierna. Albert Bonnier, Stockholm. 1944.

Norsk heraldisk mønstring fra Frederik IV.s regjeringstid. Hefte 3. Ved Hans Krag, Drøbak. 1943. 23 S.

Breve fra Jeppe Aakjær. 1883-1899. Samlet og udgivet af Solvejg Aakjær Bjerre. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København. 1944. 224 S.

Henning Hansen, Registre til Bering Liisberg: Murermesterlauget i København 1623-1707. Udgivet af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug. 1943. 71 S.

[Ingeborg Flood], Stamtavle over den gamle adelige slekt Cammermeyer. Oslo. 1944. 30 S.

Cato Krag-Rønne, Ættegranskning. Momenter til den første orientering. Grøndahl & Søns Forlag, Oslo. 1943. 225 S.

O. v. Munthe af Morgenstjerne, Ulrik Frederik Gyldenløve. Einar Munksgaard, København. 1944. 265 S. Ill.

Katalog over de udstillede Portrætter og Genstande paa Frederiksborg. 2. Udg. Museets Forlag. 1943. 515 S.

Andreas Friberg, Gustav Wied-Puslerier. Gustav Wied-Selskabets Skrifter 2. Nordiske Landes Bogforlag, Alfred Christensen. 1944. 96 S.

Harald Balslev, Fra fynske Præstegaarde. Udgivet af Historisk Samfund for Fyns Stift. Odense. 1944. 161 S.

Et Liv gjenoplevet i Erindringen. Af Johanne Luise Heiberg. 4. reviderede Udgave ved Aage Friis under Medvirken af Elisabeth Hude, Robert Neiiendam og Just Rahbek. I-IV. 297 + 357 + 211 + 473 S. Gyldendal. 1944.

Slægtebog over Familien Borberg med Oplysninger om de to, ligeledes fra Selvejerbonde i Gørding Herred, Ribe Amt, Peder Grummesen (nævnt 1463) og hans Fader Grumme, stammende, uddøde Slægtlinjer Bonnum og Grum samt Bemærkninger om forskellige indgiftede Slægter (Trabjærgættten i Borbjerg, Quin, Lenhardt (Lindhardt), Neergaard (fra Kaastrup i Thy), Therchildsen (i Randers)). Indledende Afhandling af cand. mag. I. C. Hansen. 2. reviderede Udgave af „Stamtavle over Slægten Borberg“ (1915) med Tillæg (1918) ved Laurits Ploug Borberg. Skive 1944. 166 S. + 4 Tvl.

Fra og om Silkeborg. Justitsraad Adolf Ludvig Drewsens Dagbog under hans Ophold paa Silkeborg fra 16. Juni til 25. Juli 1850. I Kommission hos Aage Hansens Boghandel i Silkeborg. 1944. 201 S.

Ligtale over Proprietær Christen Christensen Neergaard til Momtoft, Sennels Sogn, holdt d. 31. August 1833 af hans Søn, Sognepræst Peder Neergaard. Med nogle Oplysninger om Slægten Neergaard (fra Kaastrup). Af L. P. Borberg. (Særtryk af Historisk Aarvog for Thisted Amt 1944). 15 S.

Navnet og Slægten Saugman. Trykt som Manuskript. Eiler Eilertsens Bogtrykkeri. 1944. 28 S.

Ernst Kaper. Efterladte Memoireblade. Liv og Virke. Ved Sigurd Thorsen. Gyldendal. 1944. 289 S. Ill.

Ætt og By. Festskrift til S. H. Finne-Grønn om nordisk Slektforskning og Oslo Byhistorie. Forlagt af Cammermeyers Boghandel, Gustav E. Raabe, Oslo 1944. 238 S.

RETTELSE

Noten paa S. 157 i nærv. Aargang, læs: Anna Helene Dorothea Wexschall f. Brenøe, 1803-56, den senere Fru Anna Nielsen.

TIL MEDLEMMERNE

Som det vil være Medlemmerne bekendt viste Herr Kammerherre, Hofjægermester, Lehnsbaron H. Berner Schilden Holsten, Langesø, for to Aar siden Samfundet sin store Interesse ved at stille et Antal Eksemplarer af den af Lehnsbaronen i Fællesskab med Bibliotekar, mag. art. Albert Fabricius udarbejdede:

Lehnsbaron Hans Berner Schilden Holsten's Slægtbog

til Raadighed for Samfundet, saaledes at Salgsprovenuet tilfalder Samfundets Kasse.

Af Slægtbogen er nu udkommet første Dels Bind II (bestaaende af to Hæfter med ialt 713 Sider) i stort Kvartformat og righoldigt illustreret, som kan erhverves af de af Samfundets Medlemmer, som har købt eller samtidig bestiller Bind I for en Pris af Kr. 40,- (Bind I-II Kr. 80,-). Bogladeprisen er Kr. 100,- pr. Bind.

Medlemmerne opfordres indtrængende til at benytte Lejligheden til paa saa rimelige Vilkaar at erhverve denne store Publikation. Bestillinger indsendes til Samfundets Sekretær, Museumsinspektør H. HJORTH-NIELSEN, Kochsvej 17, København V.

Til Disposition for Medlemmerne har Samfundet modtaget en Restbeholdning af „Dansk Navneskik, Betænkning afgiven af den af Justitsministeriet den 4. Maj 1898 nedsatte Kommission ved Frederik Nielsen, dr. theol., Professor, Axel Olrik, dr. phil., Docent, og Johannes C. H. R. Steenstrup, dr. jur., Professor“. København 1899. 169 Sider.

Eksemplarerne fremsendes til de Medlemmer, der maatte ønske det, mod skriftlig Bestilling til Samfundets Sekretær, Museumsinspektør H. HJORTH-NIELSEN, Kochsvej 17, København V, vedlagt Porto for Fremsendelsen, 30 Øre.

Udgifveren af den i nærværende Hæfte anmeldte „Slægtbog over Familien Borberg“, Hr. Direktør for Sygekassevæsenet L. P. BORBERG, har vist Samfundets Medlemmer den Interesse at tilbyde dem Bogen for en Pris af Kr. 8,- pr. Eksemplar. Bogen er ikke i Boghandelen. Bestillinger sendes direkte til Udgifveren, Amaliegade 25, København K.

SAMFUNDETS ANLIGGENDER

I Aarets Løb har efternævnte indmeldt sig i Samfundet:

Civilingeniør A. E. ANDERSEN, Nørre Aaby, Prokurist BJØRN B. BAY, Sundby pr. Nykøbing F., BIBLIOTEKET I SILKEBORG, Arkitekt KAY BILLE, Sagførerfuldmægtig, cand. jur. FINN CARØE, Sekretær FINN H. BLÆDEL, Gods-ejer, cand. jur. AAGE BRASK, Christianslund pr. Randers, Fuldmægtig, cand. polit. H. DEGEN, Ingeniør T. DINESEN, Hillerød, Skovtider E. ST. FLØYTRUP, Tranekær, Lærer H. C. FRYDENDAHL, Krarup pr. Espe, Snedker JOHS. JOHANSEN, Odense, Politifuldmægtig, cand. jur. POUL LARSEN, Frederikshavn, Forlagsboghandler, dr. phil. EINAR MUNKSGAARD, Forstander C. SASS NIELSEN, Frejlev, Frk. ANNA NIELSEN, Ry, stud. mag. POVL NYGAARD, Godsekspeditor P. F. PARUP, Odense, Underdirektør, kgl. Translatør ALFR. THOMSEN, Civilingeniør H. K. WRIGHT, Overingeniør FENGER HAGEN, Verdal, Norge, Overbibliotekar, dr. phil. W. MUNTHE, Oslo, THORLEIF HANSTEEN HÆRNES, Donvik pr. Drammen, Vagtmester OTTO SØRENSEN, Sarpsborg, og ST. LVCAS SOCIETY, Leiden.

Samfundet har derefter 327 Medlemmer, deraf 258 i Danmark, 2 i Island, 47 i Norge og 20 i det øvrige Udland. Det tilsvarende Tal i Fjor var 319 Medlemmer.

Samfundets Bestyrelse bestaar for Tiden af nedennævnte Medlemmer:

Kgl. Ordenshistoriograf, dr. phil. et	Direktør TH. HAUCH-FAUSBØLL.
dr. h. c. LOUIS BOBÉ,* Formand.	Museumsinspektør H. HJORTH-NIELSEN, Sekretær.
Højesteretsdommer A. DRACHMANN BENTZON.	Postmester C. KLITGAARD.
Kammerherre, Hofjægermester, Lensbaron H. BERNER SCHILDEN HOLSTEN.	Arkivar i Rigsarkivet, dr. theol. BJØRN KORNERUP.*
Kontorchef i Nationalbanken O. H. CLEMENTSEN, Kasserer.	Fhv. Arkivar i Rigsarkivet, cand. mag. S. NYGÅRD.*
Bibliotekar, mag. art. ALB. FABRITIUS.	Bibliotekar, dr. phil. H. G. TOPSØE-JENSEN.

De med * betegnede Herrer danner Skriftudvalget.

Samfundets Revisorer er Kontorchef i Landmandsbanken L. BIE og Overretssagfører ST. HETSCH.

FORTEGNELSE OVER MEDLEMMERNE
AF
SAMFUNDET FOR
DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE
(2. NOVEMBER 1944).

Æresmedlemmer.

Rigsheraldiker, Greve ADAM LEWENHAUPT, Stockholm.
Ridderhusgenealog, Universitetssekretær, fil. mag., Friherre TOR CARPELAN, Helsingfors.
Registrator i den svenske Generalpoststyrelse GUSTAV ELGENSTIERNA, Stockholm.
Arkivraad, fil. dr. JOHANN AXEL ALMQUIST, Stockholm.
Professor, fil. dr. A. R. CEDERBERG, Helsingfors.
Professor, dr. phil. HALVDAN KOHT, Oslo.

Korresponderende Medlemmer.

BOULY DE LESDAIN, LOUIS, dr. jur., Dunkerque.
DURCHMANN, OSMO, Kamrerar, Sekretær i Styrelsen for Genealogiska Samfundet i Finland, Helsingfors.
HILDEBRAND, BENGT, Docent, fil. dr., Redaktør af Personalhistorisk Tidsskrift, Stockholm.
KELLINGHUSEN, HANS, Professor, Arkivraad ved Statsarkivet i Hamburg.
SOLLIED, P. R., Ingeniør, Oslo.

*Medlemmer i Danmark*¹.

Hs. MAJESTÆT KONGENS HAANDBIBLIOTEK.

AALBORG HAANDVÆRKERFORENINGENS BIBLIOTEK, Aalborg.
AARHUS CENTRALBIBLIOTEK.
ABILDGAARD, CARL, Apoteker, Nykøbing Falster.
ABILDGAARD, ARNE, Grosserer.
AHLEFELDT-LAURVIG, C. Greve, Overretssagfører.

¹ Hvor ingen Bopæl er anført, er denne København.

ANDERSEN, ARTHUR, Byretsdommer.
ANDERSEN, A. E., Civilingeniør, Nørre Aaby.
ANDERSEN, J. OSKAR, dr. theol., Professor v. Universitetet.
ANDREASEN, ØJVIND, cand. mag.
v. ANTONIEWITZ, WILHELM, Genealog.
ASSENS AMTSBIBLIOTEK, Assens.
BALLE-PETERSEN, EMIL, Købmand, Holbæk.
BARTH, E. D., Overretssagfører.
BAY, BJØRN B., Prokurist, Sundby pr. Nykøbing Falster.
BEHRENS, CARL, Redaktør.
BENTZON, A. DRACHMANN, Højesteretsdommer.
BENZON, TOVE, Fru, Vedbæk.
VON BENZON, AAGE, Vekselerer.
BERNER SCHILDEN HOLSTEN, H. Lensbaron, Kammerherre, Hofjæger-
mester, Langesø.
BIBLIOTEKET, Silkeborg.
BIBLIOTEKET FOR THISTED BY OG AMT, Thisted.
BIBLIOTEKET FOR VEJLE BY OG AMT, Vejle.
BIE, L., Kontorchef i Landmandsbanken.
BILGRAV, K. A., Bygningskonstruktør, Birkerød.
BILLE, KAY, Arkitekt.
BINZER, K., Enkefru.
BJØRLING, PETER, Hospitalstjenestemand.
BLACK, SOPHUS, fhv. Telegrafbestyrer.
BLICHFELDT-PETERSEN, A., Aktuar, Aarhus.
BLOCH, CARL, Forstkandidat.
BLOM, ERIK, Dyr læge.
BLÆDEL, FINN H., Sekretær.
BOBÉ, LOUIS, dr. phil., Kgl. Ordenshistoriograf.
BOECK, H., Kaptajn, Kammerjunker.
BOJESEN, M., Kommandør.
BOKKENHEUSER, C. P., Oberstløjtnant.
BORBERG, SVEND, Forfatter.
BORNHOLMS AMTS BIBLIOTEK, Rønne.
BRASK, AAGE, Godsejer, cand. jur., Christianslund pr. Randers.
BRENNER, FRANZ, dr. med., Tønder.
BRUUN, A., Dommerfuldmægtig, Køge.
BRYNDUM, V. G. F., Stadsingeniør, Horsens.
BÜTZOW-ROHDE, G., Grosserer.
CALOV, BENT G., Bankbogholder, Kalundborg.
CARLSEN, OLAF, dr. phil., Forfatter, Sølyst pr. Skanderborg.
CARLSEN, HOLGER C., Ingeniør, Kærgaarden, Vorupkær pr. Randers.
CARØE, FINN, cand. jur., Sagførerfuldmægtig.
CENTRALBIBLIOTEKET, Holstebro.
CENTRALBIBLIOTEKET FOR SYDVESTJYLLAND, Esbjerg.
CENTRALBIBLIOTEKET FOR HJØRRING AMT, Hjørring.
CENTRALBIBLIOTEKET, Lemvig.
CENTRALBIBLIOTEKET FOR MARIBO AMT, Nykøbing Falster.

- CENTRALBIBLIOTEKET, Næstved.
 CENTRALBIBLIOTEKET, Skive.
 CENTRALBIBLIOTEKET, Viborg.
 CHRISTENSEN, OLAV, Kommuneassistent, Haderslev.
 CHRISTENSEN, R. E., Overlæge, Faaborg.
 CHRISTENSEN, WILL., dr. phil., fhv. Arkivar i Rigsarkivet.
 CLAUSEN, HOLGA, Frue, Konsulinde, Hellerup.
 CLAUSEN, JULIUS, cand. mag., Bibliotekar.
 CLEMENTSEN, O. H., Kontorchef i Nationalbanken.
 DAHL, AAGE, Sognepræst, Horsens.
 DAHL, SVEND, Rigsbibliotekar.
 DAHL, FLEMMING, Stadsarkivar.
 DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON.
 DEGEN, H., cand. polit., Fuldmægtig.
 DINESEN, T., Ingeniør, Hillerød.
 EHRENCRON-MÜLLER, H., Bibliotekar.
 EHRENREICH-HANSEN, C. Frk., Randers.
 ERRI, JØRGEN, Dyrlæge, Endelave.
 ESMER, EINAR, Grosserer.
 FABRITIUS, ALBERT, mag. art., Bibliotekar ved det kgl. Bibliotek.
 FALK-JENSEN, A., cand. jur., Kontorchef.
 FILTENBORG, P., Sognepræst, Fole.
 FISCHER, JOSEF, Bibliotekar.
 FISCHER-NIELSEN, Driftsleder, Ærøskøbing.
 FLENSBORG, ANDREAS, Boghandler, Roskilde.
 FLØYTRUP, E. St., Skovrider, Tranekær.
 FORENINGEN TIL UDGIVELSE AF DANMARKS ADELS AARBOG.
 FOSS, E., Frue, Aalsgaarde.
 FREDERIKSBERG KOMMUNALBESTYRELSES HAANDBIBLIOTEK.
 FREDERIKSBERG KOMMUNEBIBLIOTEKER.
 FRIIS, AAGE, dr. phil., Professor.
 FRIIS, NIELS, Redaktør.
 FRIIS-PETERSEN, H., Grosserer, Aarhus.
 FROM, LARS P., Bogbindermester, Odense.
 FRYDENDAHL, H. C., Lærer, Krarup pr. Espe.
 FUSSING, HANS H., dr. phil., Lektor.
 FYHN, HANS, Fabrikant.
 FÆRØ AMTS BIBLIOTEK, Thorshavn.
 GARNISONSIBLIOTEK, DET KGL.
 GENTOFTE KOMMUNEBIBLIOTEK.
 GLADSAKSE KOMMUNEBIBLIOTEK.
 GLAHN, H. EGEDE, Kontorchef.
 GLENTHØJ, R. A. L. T., Sognepræst, Kirke Helsing pr. Gørlev.
 GOTTLIEB, EIGIL, Bankier.
 GOTSCHALK, J. F., fhv. Fuldmægtig i Finansministeriet, Esbønderup.
 GRUT, ANDREAS, Grosserer, Birkerød.
 GRØNBECH, POUL, Grosserer.
 GRØNVALD, F. C., Direktionssekretær.

- HAASE, E., Forlagsboghandler.
 HADERSLEV CENTRALBIBLIOTEK, Haderslev.
 HADERUP, ERNST, Civilingeniør, Aarhus.
 HAHN-THOMSEN, C., Apoteker, Nørre Alslev.
 HAMMER, KAI, Overlæge, Aabenraa.
 HANSEN, E. JUEL, Sparekassefuldmægtig, Odense.
 HANSSON, I. W., Godsejer, Padborg.
 HARBOU, N., Dommerfuldmægtig.
 HARRIES, O., Dommerfuldmægtig, Svendborg.
 HARTMANN, HJALMAR, Generalkonsul.
 HASSING, KNUD G. C., stud. mag.
 HAUCH-FAUSBØLL, TH., Direktør.
 HERLUFSHOLMS SKOLES BIBLIOTEK, Næstved.
 HETSCH, STEPHAN, Overretssagfører.
 HILLERØD FOLKEBIBLIOTEK, Hillerød.
 HJERSING, KNUD, Sekretær.
 HJORTH-NIELSEN, H., Museumsinspektør.
 HOLCK, HARALD, Kontorchef i Statsministeriet.
 HONNENS DE LICHTENBERG, G., Kaptajn.
 HORSSENS CENTRALBIBLIOTEK, Horsens.
 HVIDT, L. N., Dispachør.
 HÆRENS ARKIV.
 HØEG, EILER, Læge, Jægerspris.
 HØEGH-GULDBERG, Fritz, Legationssekretær.
 HØRRING, JOHS., Landsretspræsident, Ordensskatmester, Viborg.
 INGEMANN, S., Godsejer, Egebjerggaard pr. Kappendrup.
 JENSEN, CHR., Gas- og Vandmester, Aarhus.
 JENSEN, C. A., mag. art., Museumsinspektør.
 JESSEN, FRANZ VON, Redaktør.
 JOHANSEN, FRITS, Direktør.
 JOHANSEN, JOHS., Snedker, Odense.
 JØRGENSEN, HARALD, dr. phil., Arkivar i Rigsarkivet.
 KALUNDBORG CENTRALBIBLIOTEK, Kalundborg.
 KINDT, G., Frue, Haslev.
 KIÆR, H. F., Orlogskaptajn.
 KJERULF, A., Redaktør.
 KJØLBY, A., cand. phil., Forfatter.
 KLITGAARD, C., Postmester, Hjørring.
 KOLDING BIBLIOTEK, Kolding.
 KORNERUP, BJØRN, dr. theol., Arkivar i Rigsarkivet.
 KRAG, O., fhv. Gesandt, Kammerherre.
 KRAK's Legat.
 KROGH-JENSEN, G., dr. phil., Stadsbibliotekar.
 KVINDELIG LÆSEFORENING.
 KØBENHAVNS KOMMUNES FOLKEBIBLIOTEKER. (2 Ekspl.).
 KØBENHAVNS STADSARKIV.
 LANDSARKIVET FOR FYN, Odense.
 LANDSARKIVET FOR JYLLAND, Viborg.

- LANDSARKIVET FOR SJÆLLAND.
 LANDSARKIVET FOR DE SØNDERJYDSKE LANDSDELE, Aabenraa.
 LANGEBÆK, C. H., Tandlæge.
 LARSEN, ALFR., Grosserer, Nakskov.
 LARSEN, POUL, Politifuldmægtig, cand. jur., Aalborg.
 LASSEN, NIELS B., Direktør, Aarhus.
 LEMCHE, GYRITHE, Frue, Forfatterinde, Lyngby.
 LINDHARD, TH., Landinspektør, Haderslev.
 LINVALD, A., Rigsarkivar.
 LOUW, A. CH., Direktør.
 LUJA, A., Hovedkasserer.
 LYNGBY BIBLIOTEK, Lyngby.
 MALLING, O., Direktør.
 MARIBO STIFTMUSEUM, Maribo.
 MARQUARD, E., cand. mag., fhv. Arkivar i Rigsarkivet.
 MARSTRAND, W., Civilingeniør, Akademisekretær.
 MEYER, KARSTEN, Højesteretssagfører.
 MIDDELFART FOLKEBIBLIOTEK, Middelfart.
 MUNKSGAARD, EJNAR, dr. phil., Forlagsboghandler.
 V. MUNTHE AF MØRGENSTIERNE, B. O. A., Kammerjunker, Ekspeditionssekretær.
 MÜLLER, OLUF, mag. scient.
 MYRHØJ, A. M. S., Kommunelærer, Kalundborg.
 MØNS FOLKEBIBLIOTEK, Stege.
 MØRKEBERG, H. H., Sagfører.
 NATIONALHISTORISKE MUSEUM PAA FREDERIKSBORG, DET, Hillerød.
 NATIONALMUSEET.
 NEIENDAM, ROBERT, Teaterhistoriker.
 NIELSEN, ANNA, Frk., Ry.
 NIELSEN, C. A., Bygningskonstruktør.
 NIELSEN, C. SASS, Forstander, Frejlev.
 NORDJYDSKE LANDSBIBLIOTEK, DET, Aalborg.
 NORDSJÆLLANDS CENTRALBIBLIOTEK, Helsingør.
 NORRIE, J. W. GORDON, Kaptajn.
 NYGAARD, POVL, stud. mag.
 NYGÅRD, S., fhv. Arkivar i Rigsarkivet.
 NYKØBING MORS FOLKEBIBLIOTEK, Nykøbing Mors.
 NYSTRØM, EILER, dr. phil., fhv. Arkivar i Rigsarkivet.
 OBELITZ, BREDO, Fuldmægtig.
 ODENSE CENTRALBIBLIOTEK, Odense.
 ORDENSKAPITLET'S SEKRETARIAT.
 OSTERMANN, H. B. S., Sognepræst, Greve, Taastrup.
 PARUP, P. F., Godsekspeditor, Horsens.
 PEDERSEN, MARTHA, Frue, Aarhus.
 PERVIL, JØRGEN, Assistent.
 PETERSEN, ARNE, Herlev.
 PLUM, DANIEL, Fuldmægtig.
 PLUM, INGER MARIE, Frk.

- PONTOPPIDAN, A., Kammerjunker, Kaptajn, Klampenborg.
PORSVIG, V., kst. Overlærer.
PRYTZ, H., Dommer, Terndrup.
PUST, SVEND, Bibliotekar.
QUAADE, POUL, cand. jur., Sekretær i Finansministeriet.
RAADHUSBIBLIOTEKET.
RAMSING, H. U., Generalmajor.
RANDERS CENTRALBIBLIOTEK, Randers.
RASMUSSEN, K. WINKEL, Fuldmægtig.
RASMUSSEN, S., Lærer, Vridsted.
REPHOLTZ, KNUD, Læge, Kleitrup pr. Hobro.
RIGSARKIVET.
RIGSDAGENS BIBLIOTEK.
RINGKØBING AMTS CENTRALBIBLIOTEK, Lemvig.
RODE, E., Overretssagfører.
ROSKILDE BIBLIOTEK, Roskilde.
RØRSIG, P. M., Lærer, Hallund, Brønderslev.
SANDAL, A., Forlagsboghandler.
SCHRØDER, PER, Civilingeniør.
SCHÆFFER, AAGE, Apoteker.
SEERUP, ASGER, Politimester, Ringkøbing.
SJÆLLANDS STIFTSBIBLIOTEK, Roskilde.
SLOTVED, AXEL, dr. med., Overlæge, Kolding.
SMITH, J., fhv. Amtsassessor.
SOMMER, OTTO VILH., Genealog.
SORØ AKADEMIS SKOLES BIBLIOTEK, Sorø.
SPRECHLER, H. W., Direktør, Premierløjtnant.
VON SPRECKELSEN, OTTO, Revisor, Viborg.
STATENS LÆRERHØJSKOLE.
STATSBIBLIOTEKET, Aarhus. (2 Ekspl.).
STATSMINISTERIET.
STRICKER, S. M., Hoteldirektør, statsaut. Vejer og Maaler, Christiansfeld.
STUDENTERFORENINGENS BIBLIOTEK.
SUNDBO, ARNE, Borgmester.
SWANE, J., Amtsforvalter, Vejle.
SVENDBORG BY OG AMTS BIBLIOTEK, Svendborg.
SØLLERØD KOMMUNEBIBLIOTEK, Holte.
SØNDERBORG CENTRALBIBLIOTEK, Sønderborg.
SØNDERJYDSKE LANDSBIBLIOTEK, DET, Aabenraa.
TEGNER, L. F., DIREKTØR, Troense.
TEIST, F., Højesteretssagfører.
THAULOW, TH., Kammerjunker, Oberstløjtnant.
THISET, OLIVIA, Frue, Klampenborg.
THOMSEN, C. J. T., Overretssagfører, Aarhus.
THOMSEN, ALFR., Underdirektør, kgl. Translatør.
THOMSEN, EJNAR, Professor.
TOBIESEN, FR., dr. med., Overlæge.

TOPSØE-JENSEN, H. G., dr. phil., Bibliotekar ved det kgl. Bibliotek.
 URNE, HENRIK, cand. jur., Sekretær i Justitsministeriet.
 WEBERG, O., Ingeniør.
 VEMMETOFTE KLOSTERS BIBLIOTEK, Faxe.
 WERNER, HANS, mag. art., Afdelingschef.
 WILLADSEN, POUL, Grosserer.
 VIND, O., Kammerherre, Hofjægermester, Sanderumgaard pr. Marslev.
 WISMER, EMMA, Frue, Nykøbing Falster.
 VOGEL-JØRGENSEN, T., Redaktør.
 VORDINGBORG BIBLIOTEK, Vordingborg.
 WILLEMOËS, A., Kammerherre, Oberst.
 WRIGHT, H. K., Civilingeniør.
 ZAHRTMANN, H. C., Assistent ved Post- og Telegrafvæsenet.
 ZIMMERMANN, Frk.

Medlemmer i Island.

FONTENAY, F. LE SAGE, Gesandt.
 LANDSBOKASAFN, Reykjavik.

Medlemmer i Norge¹.

AALL, C., Kammerherre, Ulefoss.
 BERGENS MUSEUMS BIBLIOTEK, Bergen.
 BERGENS OFFENTLIGE BIBLIOTEK, Bergen.
 BULL, TH., Grosserer.
 BULL, FRANCIS, Professor.
 DAAE, ANDERS, Apoteker, Rena.
 DEICHMANSKE BIBLIOTEK, DET.
 DRAMMENS FOLKEBIBLIOTEK, Drammen.
 ENGELSTAD, EJA, Frue, Bækkelagshögda.
 FREDERIKSSTADS FOLKEBIBLIOTEK, Frederiksstad.
 GLØERSEN, JØRGEN, Ingeniør.
 HAGEN, FENGER, Overingeniør, Verdal.
 HEIBERG, G. F., Godsejer, Amble i Sogn.
 HEIBERG, J. V., Raadmand.
 VON HIRSCH, PER E., Finansraad.
 HOLST, J. C., INGENIØR.
 HORN, K., Frk., Bibliotekar.
 HÆRNES, THORLEIF HANSTEEN, Donvik pr. Drammen.
 IRGENS, AAGE, cand. oecon., Bankdirektør, Sandefjord.
 JOHNSON, GUDRUN, Frk.
 KOLSRUD, OLUF, Professor.
 KOMMUNEBIBLIOTEKET, Stavanger.
 KRAG, HANS, Drøbak.
 MATHISSEN, JØRGEN, Godsejer, Eidsvold.
 MEIDELL, S. S., cand. jur., Direktør, Vinderen.

¹ Hvor ingen Bopæl er angivet, er denne Oslo.

MUNTHE, W., Overbibliotekar, dr. phil., Vinderen.
 NORSK ÆTTEGRANSKNINGSINSTITUT, Hamar.
 RIIBER, THAULOW, P., Overretssagfører, Vikersund.
 RIKSARKIVET, Oslo.
 RYNNING, CARSTEN, Departementssekretær.
 RØNNE, CATO KRAG, Arbejdsleder, Hakadal.
 SANDBERG, J., Generalsekretær.
 SOLBERG, GEORG, Fylkesbetjent, Drammen.
 SOLLIED, OLAF, Overlæge, Bergen.
 SPANGEN, CHRISTIAN, Tannlæge, Halden.
 STATSARKIVET, Bergen.
 STATSARKIVET, Hamar.
 STATSARKIVET, Kristianssand.
 STATSARKIVET, Oslo.
 STATSARKIVET, Trondheim.
 SØRENSEN, OTTO, Vagtmester, Sarpsborg.
 TILLIER, ODD, cand. oecon.
 TRONDHEIMS FOLKEBIBLIOTEK, Trondheim.
 UNIVERSITETSBIBLIOTEKET. (2 Ekspl.).
 VIDENSKABSSELSKABET, BIBLIOTEKET VED, Trondheim.
 WIESENER, A. M., Bibliotekar, Bergen.

Medlemmer i det øvrige Udland.

AKADEMISKA BOKHANDELN, Helsingfors.
 BIBLIOTHEK DER HANSESTADT, Hamborg.
 GIBBINS, SIGNE, Frue, Winnemucca, Nevada, U. S. A.
 GOTTLIEB, ANNA CHARLOTTE, Frue, Stockholm.
 GÖTEBORG STADSBIBLIOTEK, Göteborg.
 HEIBERG, KNUD, Missionær, Madras.
 HINTZE, GOTTFRIED, Högestad, Sverige.
 KRAG, WILLIAM, Kenya.
 KUNGLIGA BIBLIOTEKET, Stockholm.
 RAND, MOGENS, Ingeniør, Stockholm.
 RIKSARKIVET, Stockholm.
 ST. LVCAS SOCIETY, Leiden.
 STOCKHOLMS STADS BIBLIOTEK, Stockholm.
 UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, Lund.
 UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, Uppsala.
 UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK, Kiel.
 UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK, Strassburg.
 UNIVERSITY OF ILLINOIS, Library, Urbana, Ill.
 UNIVERSITY OF MINNESOTA LIBRARY, Minneapolis, U. S. A.
 UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK, Rostock.

REGISTER

AF

ALBERT FABRITIUS

Personerne anføres som Hovedregel paa deres Slægtsnavn, et saadant, der ikke er opstaaet alene ved at sætte „sen“ til Faderens Fornavn, en Skik, der for Landboernes Vedkommende varer til ca. 1828, jfr. Forordn. af 30. Maj s. A. Først et saadant Slægtsnavn ikke, anbringes Vedkommende paa Fadersnavnet, eller bliver eventuelt at udelade, naar han ikke i Teksten er nærmere bestemt.

Desuden udelades de Personers Navne, om hvem intet af videre Betydning siges i Teksten, f. Eks. Førere for Hærafdelinger, Konger og andre, i hvis Tjeneste de i Teksten nævnte Personer staar, Forfattere, hvis Værker citeres o. s. v.

Kvinder anbringes som Hovedregel paa deres Pigenavn, kun undtagelsesvis tillige paa Mandens Navn og i saa Fald med Henvisning fra Pigenavnet; er dette ikke noget egentligt Slægtsnavn, bliver det eventuelt at udelade.

Er Navnene latiniserede, bibeholdes denne Form i Registret, medmindre Teksten oplyser, hvorledes de skal gængives paa Dansk.

Nævnes en Person flere Gange paa samme Side, antydes det, hvor saadant anses fornødent, i Registret ved et mindre Tal foroven, til højre for Sidetallet.

Fyrster sættes paa deres Navn, ikke paa Landets, medmindre dette anses mest praktisk, da tillige derpaa.

Sammensatte Efternavne, f. Eks. Lente-Adler, sættes paa første Dels Begyndelsesbogstav, altsaa i det nævnte Tilfælde paa L.

Partikler som von, de, des, de la, zum o. s. v. ses der bort fra; Eks.: des Vignes sættes under V.

Begynder Efternavnet med le eller la, sættes det derimod som Regel under L. Er Partiklen smeltet saaledes sammen med Navnet, at et nyt Ord er dannet, f. Eks. Dupuy, anbringes Navnet paa Partiklens Begyndelsesbogstav, her altsaa D.

De efter spansk Skik sammensatte Efternavne (Moderens Slægtsnavn tilføjet efter Faderens) anbringes under det første Led.

Lokaliteter og Institutioner, hvorom Teksten har Bemærkninger af særlig Betydning, er optaget i Registeret.

Aagaard, Bolette Engelbrecht 22, 47. –	Ahlefeldt, Fredr., Greve, Storkansler 161.
Caroline Cathrine Joachimine Margrethe, se Mønsted., – Jens Block Sgpr. 46. – Ida Catharine Noline 22. – Peter, Kfrd. 133.	– Jørgen 60, – Kay, Amtmd. 206.
Aas, Henrikka 230.	Alardus, Franziscus, Pr. 48.
Abel, Albert, Konsul 252.	Albrechtsdatter, Abelone 88.
Abercromby, Alexander, Kbmnd. 228. –	Almgreen, H. F., Cand. 91.
– Helene Frederikke, se Wessel.	Alsing, Morten, Birkeskr. 130.
Abildtrup, Slægten 252.	Ancher, Peder Kofod, Provst 10 f.
Ackermann, Agnethe 134.	Anchersdatter, Anniche 99, 283.
Adler, J. G., Kab.sekr. 79.	Anchersen, A. 244.
	Andersdatter, Anna 275. – Maren 58. – Maren 275.
	Andersen, Slægt 252. – Anders, Pr. 56. –

- H., Bomforp. 44. – H. C., Digter 81, 274. – Hans, Styrmd. 92. – Joh., Rdmd., Hndlsmd. 99. – Knud, Matros, Husmd. 22. – Rasmus 275.
- Andreasen, Andreas, Skrædermstr. 19, 24 f.
- Andresen, Mette Christine 236.
- Andræ, C. 268.
- Anker, Povl, Pr. 233.
- Apfelhøj, Anna Marie Christina 236.
- Arensberg, Barbara Catharina Andreæ-dtr. 234.
- Arrebo, Anders, Biskop 36.
- Ascanius, Helvig Henriksdtr. 147.
- Asmussen, A. F. 6.
- Assens, Hans Andresen, Sgpr. 141. – Johanne Marie Hansdtr. 140 f.
- d'Aubert, Slægten 81.
- Backer, Slægten 252.
- Bagge, Familierne 252. – H. 244.
- Bagger, Anton, Apoteker 40. – Cathrine Hedvig 40. – Ida Malene (Maria) Pedersdtr. 142. – Jacob Jacobsen, Sgpr. 40. – Peter Chr. Schjöt, Distriktslæge 21, 33, 40. – Wibecke, se Buch. – Zephora Cathrine, se Colding.
- Balslev, Slægten 259.
- Bang, Maren 245.
- Barfod, Fredr. 3–8, 70. – Immanuel, Sgpr. 4.
- Barfoed, Anne Lauritzdtr. 55. – Christen Lauritzen 55. – Ellen Lauritzdtr. 55. – Jens Lauritzen 55. – Knud Clausen, Pr. 59. – Lauritz, Pr. 55. – Maren Lauritzdtr. 55. – Margrete Lauritzdtr. 55. – Niels, Pr. 54 f. – Peder Lauritzen 55.
- Baring, Franz, Pr. 48.
- Barscher, D. 244.
- Bartels, Hinrich, Pr. 48.
- Barthling, Henrik Vessalsen, Sgpr. 142. – Margrethe Lisbeth Henriksdtr. 142.
- Bartholin, Karen 244.
- Bauer, Juliette Agnes Elisa 222 f.
- Bay, Slægter 252. – Jens Chrf., Postmstr. 264. – Peter Chr. Ob.lt., 264. – Sophie Dorothea Hansine Petrea 264.
- Bay-Smith, Familien 255.
- Bayer, Arrir 216.
- Bech, Niels 139.
- Beck, Angelique Sophie Margrethe, se Rømer. – Carl Rømer, Fuldmgt. 124. – Nina Charlotte, se Staffeldt. – Vilh., Pr. 119, 124.
- v. Behagen, Elisa Adele Augusta 118.
- Behrens, Slægten 80. – Augusta, se Jutting.
- Belfour, Ann, se Godson. – John Daniel, Kbmd. 222. – Mary Ann 222.
- Bendsins, Jacob 62.
- v. Bennigsen, Anna Dorothea Marie Hendrine 85. – Birgitte Marie, se Hylsenberg. – Ernst Chr. 85. – Ernst Chr. Joh. Fridr. Henrich, Ritmstr. 85. – Florian Joh. Michael 85.
- Benzon, Hans Seidelin, Postmstr. 227. – Louise Augusta Charlotte, se Fyhn.
- Berends, Cathrine Johansdtr. 92. – Maren Lisbeth Hansdtr. 92.
- Bering, Joh. Sørensen, Pr. 100, 283.
- Berg, Anna Helene, se Holck. – J. C. 70. – Richard, Sgpr. 31, 38.
- Bergenhammer, Jens Madsen, Pr. 100.
- Berndes, Slægten 92. – Dorothea Johansdtr. 92. – Joh. 92. – Joh., Pr. 92.
- Berner, Gottlob, Teaterintendant, 268.
- Bernhoft, Anne 273. – Anne Kirstine 273. – Mentz, Consumptionsforp. 273.
- Bernstorff, A. P., Statsmin. 70.
- Bernts, Albert Balzer, Dr. jur. 92. – Albert Balzer, Faktor 92.
- Berthelsen, Jon, Skrædder 20. – Lars, Skovrider 279.
- v. Beskow, Bernhard 270.
- Beyer, Hans Hansen 199. – Jørgen 211. – Peter Ewald, Prokurator 145. – Sille 268.
- Bidoulac, Virginie Henriette Constance 181.
- Biering, Abelone, se Lilievang. – Joh. Chr., Pr. 61. – Elise Margrethe 236.
- Bildsøe, Anna Marie, se Fjeldsted. – Poul Mathias, Biskop 246.
- Bille, Sten 139.
- Bindesbøll, S. 70.
- Birkholm, Anna Maria Rasmusdtr. 235.
- Bjørnson, Bjørnstjerne 182–184.
- Blichfeldt, Catrine Elisabeth 280. – Christen 280. – Christen Hansen (Jensen), Sgpr. 280. – Christen Otto 280. – Christen Ottesen, Sgpr. 279. – Clemens Michael, Kbmd., Brygger 280. – Cornelius, Kapt. 280. – Hans 280. – Hans (Johs.), Stud. 280. – Hans Jacob, Murerstr. 280. – Hedvig Sophie, se Sining. – Henrik Nielsen, Pr. 280. – Jacob (Nielsen), Stud. 280. – Jens Christensen 280. – Niels, Skolehld. 280. – Otto Christensen, Stud. 280.
- Blom, Cathrine Marie Hansdtr. 91. – Hans Hansen, Hjulmd. 91.
- Blædel, Anna Elisabeth (Lise), se Dons. – Werner Ludv., Sgpr. 34.
- Bock, Johs., Pr. 48.
- Bokkenheuser, Fredr., Prof. 45.
- Bomand, J(ust?) 280.
- Bonnum, Slægten 265.
- Borch, Eriche Hedeveg 279. – Hans, Sgpr. 279. – Talke, se Munk.
- Borchmann, Winche Thode 231.

- Borge, Lars Olsen, Propr. 81.
 dal Borgo, Herman 165.
 dal Borgo di Primo, Olinto, Diplomat 165.
 Boringius, Michael Johs. 97.
 v. Botzclav, Jacob, Baron 87.
 Boumann, Anthon Chr. 146. - Birgitte
 Kirstine, se Lylow. - Thomas, Bager
 143.
 Boysen, Friedr. 215. - Hans 213, 218. -
 Hans d. æ. 213. - Johs. d. æ., Omslags-
 forv. 214. - Johs., Hofkammerer 214-
 216, 218 f. - Jørgen, Pr. 89. - Magda-
 lene 215. - Sophia Amalia 215.
 Braem, Familien 83.
 Bramming, Peder Jensen, Pr. 60.
 Brandt, Familien 266. - Chr. Fredr.,
 Sgpr. 94. - Claus 94. - Hannibal, Skov-
 rider 94. - J. S., Pr. 259. - Marie 94.
 - Sophie Amalie, se Thorup.
 Branth, Familien 256.
 Brasch, Georg, Pr. 49.
 Braschius, Henricus, Pr. 49.
 Brechan, Thalida Birgitte 230.
 Bredal, Anne Pedersdr. 283. - Iver Joh.
 Pedersen, Pr. 100, 282 f.
 Bredall, J. 214.
 Bredsdorff, Slægt 260.
 Brennecke, Hermann, Pr. 49.
 Brix, Anna 208. - Jes 208, 218. - Maren
 208.
 Brodersen, Laurids 100. - Ellen Marie
 241.
 Brorson 99. - Anna Cathrine 100. - Anna
 Kirstine 100. - Anna Maria 100. -
 Anne Cathrine Lauritsdr. 100. - Jacob
 283. - Jochum Lauritsen, Pr. 99, 281 f.
 - Laurids, Landkommissarius 99, 282.
 - Laurits 281. - Magdalene Sibylle
 99 f, 282 f. - Peder Lauridsen 281 f. -
 Øllegaard Lauritsdr. 100.
 Brosbøll, Carl, Forf. 70.
 Bruhn, Adam Hendrik 113. - Adelaide
 Benedicte Helene Marie, se Lanng. -
 Anna Elisabeth, se Plum. - Carl Jul.,
 Oberst, 113 f., 121. - Christine, se Elle.
 - Edvard Palnatoke 114. - Emilie
 Hendriette Christiane Frederikke, se v.
 d. Wisch. - Fredr. Chr., kgl. Parforce-
 jæger 113. - Heinrich, Overparforce-
 jæger 113. - Hendriette 114. - Johanne
 Sophie, se Claudii. - Marie, se Frost. -
 Nina 114. - Rudolf Wm. 114. - Vilh.
 Proprietær 113-127. - Wilhelmine Car-
 rolina Louise, se v. Rømer.
 Brun, Anna Jensdr. 215. - Maren 273. -
 Poul, Pr. 137.
 Brunow, Peder Jacobsen, Sgpr. 93.
 Braun, Chr., Overbibliotekar 103, 106. -
 Chr., Pr. 89. - Chrff., Pr. 90. - Frantz
 Chrff., Kontorchef, Justrd. 82. - Hans
 Hansen, Kbmd. 100. - Inger Marie, se
 Riis. - Maren 93. - Niels Iversen,
 Kanc.bud 133.
 Brüner, Familien 92 f. - Catarina Elisa-
 beth 93.
 v. Brømsben, Slægten 81.
 Buch, Niels 139. - Søren Jensen 283. -
 Wibecke Clausdr. 40.
 Budde, Chrff., Provst 33. - Jens Henrik,
 Kmrdr. 33. - Margrethe, se Holck.
 Bugge, Johanne Nielsdr. 276 f. - Lars
 (Laurids) Nielsen, Fuldmgt. 277. -
 Laurids Madsen, Ridefgd. 277. - Mette
 Nielsdatter 277. - Niels 278. - Niels,
 Forp. 276-278. - Niels Hansen 278. -
 Niels Hansen, Sgpr. 278. - Niels Niel-
 sen 276 f. - Søren, Sgpr. 31 f. - Søren
 Larsen, Kbmd. 278. - Thomas Nielsen,
 Byfgd. 278.
 Buhr, Jørgen, Kbmd. 210.
 Buntzen, Georg 269.
 Burman Becker, J. G., Apoteker 82.
 Büerincq, Henning 208.
 Bülcke, Peter, Assessor 214.
 Byssing, Klavs, Kbmd. 248. - Rasmus,
 Økonom 248.
 Bøgh, Erik 172 f., 175.
 Bøgvad, Familien 83. - Anders Nielsen,
 Toldskr. 215.
 Børtning, Juliana 249 f. - Peter, Jernværks-
 ejer 249.
 Carstensen, Seneca, Toldskr. 215 f., 218 f.
 Casadaban, Alphonse, Km.ass. 122.
 Caspersdatter, Elisabeth 245.
 Christensdatter, Johanne 35. - Karen 57.
 - Maren 91. - Sofie 54.
 Christensen, Anders, Borgmstr. 198. -
 Bertil, Tømmerhandl. 45. - Christen
 Nattevagt 235. - Ib, Pr. 53. - Jesper
 283. - Jørgen, Pr. 54. - Knud, Pr. 57 f.
 - Mads, Grdmd. 134. - Niels, Pr. 53. -
 Oluf 54. - Ove, Stud. 97. - Poul, Pr.
 56. - Søren 54.
 Christian IV. 16.
 Christian VIII. 78 f.
 Christian Carl Frederik August, Hertug
 af Sl.-H.-S.-Augustenborg 168.
 Christiansen, Morten 275.
 Claudii, Johanne Sophie 113.
 Clausdatter, Anna 280. - Else 56.
 Clausen, J. Chr., Pr. 257 f. - Jacob Pau-
 lin, Sgpr. 257. - Joh., Sgpr. 257. - Joh.
 Carl Emil, Sgpr. 257. - Nicolai Edinger
 Balle, Sgpr. 257. - Niels, Pr. 56. - Peder,
 Pr. 57.
 Colding, Albrecht Chrff. 22. - Andreas
 Andreasen, Koffardikapt. 20, 31-34, 38.
 - Andreas Chr., Skibsfører 21 f., 38,
 42-44. - Andreas Jørgen Andreasen,
 Degn 19, 26-30. - Anne Andreasdr. 20.

- Anne Helene, Husbestyrerinde 21, 38, 40-42. - Anne-Sophie, se Fønss. - Antoinette, Augusta se Holck. - Antoinette Augusta 24. - Apollone Andreasdr. 21, 28. - Barbara Chrine, se Hein. - Barbara Kirstine, se Meier. - Bertel Andreasen, Kyrasser 19. - Bodil, se Lylow. - Bolette, se Aagaard. - Caroline Cathrine Joachimine Margrethe 24. - Dorthe Andreasdr. 20. - Eiler Peter Holck, Prof. 22, 45-47. - Emilie Wilhelmine Friderica, se Redsted. - Esther Jessine 23, 40. - Fredr. Idæus Holck, Sgpr. 24. - Hans Andreasen 21. - Henriette Louise, se Lange. - Ida Cathrine Nicoline, se Aagaard. - Ida Cathrine Nicoline 24, 47. - Jeppe Andreasen, Husmd., Fisker 20, 27 f. - Jeppe Nielsen, Sgpr. 147. - Johanne Kirstine Andreasdr. 21. - Julie Elisabeth, se Jacobsen. - Jørgen Andreasen 19. - Jørgen Andreasen 21. - Karen, se Nielsdr. - Karen Andreasdr. 20. - Kirsten, se Loget. - Kirstine Andreasdr. 20. - Kirstine Dorthe Andreasdr. 19. - Lauritz Andreasen 20. - Ludv. August, Overingeniør, Prof. 23. - Maren Andreasdr. 20. - Maren Sørensdtr. 147. - Maren Kirstine Jeppesdr. 22. - Maren Sophie Jeppesdr. 22. - Margrethe Andreasdr. 20. - Margrethe Jeppesdr. 22. - Mette Kirstine Andreasdr. 20. - Nicoline Sophie Friis 22, 34, 38, 40. - Niels Andreasen, Styrmd. 21, 38 f., 42 f. - Peder Andreasen, Frisør, Hdlsmd. 20 f. - Peter Andreas, Sgpr. 23, 81. - Sophie Kirstine, se Kretz. - Terkil Andreasen 19. - Terkil Andreasen 20. - Ude Pedersen, Pr. 100. - Zara, se Holm. - Zephora Cathrine 21, 33, 39 f.
- Collin, Jonas, Ghkfrd. 170.
 Colstrup, Viggo, Overlæge 126 f.
 de Coninck Smith, Slægten 252.
 Crusius, Magnus, Pr. 49.
 Daa, Slægten 251.
 Dahlerup, Verner, Filolog 70.
 Daldorph, Marie Lucie 230.
 Dankier, Oskar, Departementschef 6.
 Dankwart, Fr. Chr. Emil, Ghjm.legations.rd. 165, 167, 169.
 Danner, Louise, Grevinde 124 f.
 Danneskiold-Samsøe, Chr. Conrad Sophus, Lensgreve 166. - Chr. Conrad Sophus, Lensgreve, Ghkfrd. 168 f. - Johanne Henriette Valentine, Lensgrevinde 166-168. - Louise Sophie, Ctsse. 168.
 Davidsen, Alexis 201. - Fedder 216.
 De la Gardie, Adam Carl, Greve 16.
 Delius, Samuel, Pr. 49.
- van Deurs, Carl Edward, Kmhr. 223. - Emma Ophelia Angeline, se Rainals.
 Didriksdatter, Maren 245.
 Dissing, Peder Christensen 252.
 Dons, Anna Elisabeth (Lise) 34.
 Dorph-Petersen, Slægten 252.
 Drachmann, A. G., Læge 68.
 Drejø, Cathrina Jensdr. 236.
 Drud, Anders Hansen 275. - Hans Andersen, Dragon 274. - Hans Hansen 275. - Hans Hansen 275.
 du Puy, Camilla 269.
 Ebbesen, Lambert, Toldskr. 216.
 Elers, Familien 83.
 Elle, Christine 113. - H. C., Propr. 113.
 v. Elswich, Johann Hermann, Pr. 49.
 v. Engberg, Andreas 220.
 Engel, Familien 252.
 Engelstoft, Laurids 70.
 Erichsen, Nis 208. - Wigfus, Kammer-assessor 2 f., 6.
 Eriksen, Jens, Borgmstr. 245.
 Ernst, Margrethe 248.
 Erslew, Th. H., Personalhistoriker 7.
 Eskildsdatter, Maren 242.
 Evald, Enevold 185-187. - Johs., Digter 79 f. - Metta Magdalena, se Præstorius. - Nicolaus, Sgpr. 185-187.
 Ewertz, Elisabeth Sophia 128 f., 132.
 Fabricius, Slægterne 252. - Caspar, Pr. 49. - Joh. Chr., Sgpr. 49.
 Fabritius de Tegnagel, Anna Marie 153.
 Falch, Gunille Melchiorstr. 35. - Ingeborg 229. - Melchior Jacobsen, Pr. 35.
 Feilberg, Kirstina Marie Jensdr. 134.
 zum Felde, Johann Diedrich, Pr. 49.
 Feldtmann, Stenette 229.
 Fenger, Chr., Prof., Kirurg 150.
 Fentz, Joh. Godtfred, Degn 142.
 Fien, Fihn, jfr. Fyhn. - Joh. Erik, Oberst 250. - Juliana, se Børtning. - Fihn, Jürgen 226. - Fien, Maren, se Pharo. - Otto Ludv., Oberst 249. - Otto Ludv., Proviantforv. 250. - Ulrik Fr., Oberst 249 f.
 Fihn, se Fien.
 Fjeldsted, Andreas, Sekr. 246. - Anna Marie 246. - Karen 246. - Marie Christine 246. - Marie Kirstine, se Fyhn. - Mikkel Andersen, Brygger 246.
 Flindt, Sigvard Chr., Pr. 29 f.
 Floer, Gjertrud Catharina 229.
 Floi (Floy), Ellen Margrethe Jacobsdr. 240.
 Flor, Anne Marie 281.
 Fog, Slægten 81.
 Fosite, Johanne Jacobsdr. 245.
 Foss, Margrete 94.
 Frandsdatter, Anne 138.
 Frandsen, Johanne Margrethe 228.

- Frederik VII, 125 f.
 Freese, Dorthe Maria 144. – Poul Jørgensen, Isenkr. 144.
 Friberg, Anne Jacobsdtr. 281 f.
 Frick, J. F., Consumptionsforp. 273.
 Fries, Vilh. Albrecht Ludv. Herman, Oberst 154.
 Friis, Barbara 191 f. – Chr., Tolder 35. – Laurids Olufsen, Pr. 100. – Nicolaj Chr., Biskop 37. – Ole Christensen, Pr. 99 f. – Oluf, Pr. 282. – Zephora Christiansdtr. 35 f.
 Frisch, Louise 43.
 Frisius, Chr., Pr. 49.
 Frost, Hans Henrich, Forstander 2. – Marie 113.
 Fræseke, Hinrick 193.
 Frölich, Cosmus, Pr. 49.
 Fyhn, se Fyhn.
 Fyhn, Fyhn, Fyn, jfr. Fien. – Ambrosius Ambrosiussen Helgerud, Toldbetj. 231 f. – Anders Andersen, Skipper 234. – Anders Pedersen, Byfgd. 233. – Anders Pedersen, Gaardejer 233. – Andreas Hoff 229. – Andreas Jørgensen, Gaardejer 240 f. – Andreas Petersen 234. – Ane Cathrine, se Larsen. – Ane Marie 241. – Anders 232. – Anna, se Jacobs. – Anna, se Wibye. – Anna Hansdtr. 231. – Anna Margrethe Andersdtr. 234. – Anna Maria, se Birkholm. – Anna Marie Christina, se Apfelhøj. – Anna Pedersdtr. 238. – Anne Sophie, se Grabbe. – Anton Carsten 231. – Asmus, Kbmd. 236. – Baltzer, Kbmd. 226. – Barbara Catharina, se Arensberg. – Benjamin, Skipper 229. – Benjamin Chr. Joachim, Lt. 230. – Bothilde Marie 240. – Carl Henrik Peter, Kontorass. 237. – Cathrina, se Drejø. – Cathrine, se Jensen. – Christen 238. – Chr., Skibsprovianteringshdl. 236. – Chr. Daldorph, Overstiger 230. – Chr. Jensen, Sømd. 240. – Chr. Peter Laurentius, Gartner 232. – Chr. Poulsen, Kbmd. 243 f. – Chr. Rasmussen, Rdmd. 229. – Chr. Schiødt 234. – Christina Charlotte, se Løbner. – Chrf. Poulsen, Sgpr. 244. – Clara, se Tavis. – Dietrich Carl 239. – Dorothea Cathrine 247. – Dorothea Elisabeth, se Holbeck. – Dorothea Poulsdtr. 243, 248. – Dorthea 237. – E. Poulsen 244. – Elisabeth Hansdtr. 246. – Elisabeth Pedersdtr. 232. – Elise Margrethe, se Biering. – Ellen 239. – Ellen Margrethe, se Floi. – Ellen Marie, se Brodersen. – Else Marie Poulsen 245. – Erling, HR.Advokat 225, 231. – Fr. Wilh., Plantageejer 230. – Franciska, se Kildstrup. – Frederikke 230. – Gjertrud Catharina, se Floer. – Halfdan Mathias Fr., HR.Advokat 231. – Hans Chr. 231. – Hans Chr. 239. – Hans Hansen 227. – Hans Heinrich, Gaardejer 235. – Hans Jørgen, Maskinmstr. 240. – Hans Jørgen, Overtoldbetjent 231. – Hans Jørgen Ambrosiussen, Skovinsp. 231. – Hans Jørgen Hansen, Vagtmstr. 226 f. – Hans Jørgen Lerche 234. – Hans Jørgen Rasmussen 226, 228, 231. – Hans Pedersen, Gaardmd. 238 f. – Hans Peter, Kapt. 230. – Hans Peter, Lensmd. 230. – Hans Poulsen, Sgpr. 243, 245. – Hans Rasmussen, Toldinsp. 228. – Hedda, se Schjerden. – Hedewig, se Sorensdtr. – Helene Frederikke, se Wessel. – Helene Juliane Jacobine 227. – Helene Marie, se Juelsdtr. – Henric Pedersen Jensen, Parcel-list 237. – Henriette Barbara, se Width. – Henrikka, se Aas. – Ingeborg, se Falch. – Ingeborg, se Skipper. – Inger Magdalene, se Iversdtr. – Jacob Jørgen 240. – Jendre, Plantør 241. – Jens, Bagermstr. 236. – Jens Chr., Malerfrimstr. 235. – Jens Henrichsen, Ingeniør 236. – Jens Henrichsen, Postfører 236. – Jens Henrichsen, Skibskapt. 236. – Jens Jensen, Landboelsmd. 239. – Jens Jørgen, Sgpr. 232. – Jesper Andersen, Gaardejer 233. – Joh. 226. – Joh. Hansen, Brændevinsbr. 235. – Johanna, se Parelus. – Johanne Margrethe, se Frandsen. – Juel Hansen, Kammer-tjener 227. – Jørgen, Gaardejer 240 f. – Jørgen Andreas, Politimstr. 228. – Karen, se Hefta. – Karen Margrethe, se Meinholdt. – Karen Margrethe 229. – Kathrine Elisabeth, se Schlage. – Kirsten, se Jørgensdtr. – Kirsten 238. – Kirstine Poulsdtr. 242, 244. – Kristian Rasmussen 228. – Kristine, se Terp. – Lauritz Grønbech, Assessor 247 f. – Lauritz Hansen 246. – Lia Victorine Florentine, se Leblanc. – Lorentz Angell, Overstiger 229 f. – Lorentz Vilh. 229 f. – Louise Augusta Charlotte 227. – Louise Marie, se Husum. – Maren, se Hoff. – Maren, se Langholt. – Maren, se Nissen. – Maren 237. – Maren Hansdtr. 237. – Maren Petrine, se Nielsen. – Margrethe, se Nissen. – Margrethe Sophie 246. – Maria 239. – Marie, se Schaft. – Marie (Maren), se Petersen. – Marie Cathrine (Charlotte), se Karsten. – Marie Christine 236. – Marie Elisabeth, se Wolder. – Marie Kirstine 246. – Marie Lucie, se Daldorph. – Marie Nikoline, se Kalle-

- sen. – Mathias Fr. 231. – Mette Christine, se Andresen. – Mette Marie 241. – Minda Laurine, se Wessel. – Niels, Slagtersv. 236. – Niels Andersen 232. – Niels Peder Henriksen, Skibsfører 236. – Ole Ambrosiusen 231. – Peder 238. – Peder 239. – Peder 241. – Peder Andersen, Gaardejer 232. – Peder Andersen, Toldkontr. 233 f. – Peder Jespersen 233. – Peder Jessen, Politibetj. 237. – Peder Jørgensen, Smed 240. – Peder Pedersen, Birkeskr. 234. – Peder Pedersen, Gaardejer 233. – Peder Pedersen, Gaardejer 240 f. – Peter Wessel, Billedhg. 230 f. Poul Christensen, Possementmg. 242. – Poul Hansen, Stud. 246. – Rasmine Beate, se Heinsen. – Rasmus Fr., Kadet 229. – Rasmus Hansen, Proviantforv. 226, 228. – Rasmus Ludv. Chr., Hndlsbetj. 236. – Rasmus Rasmussen 228. – Rasmus Rasmussen, Fisker 236. – Rasmus Rasmussen, Postfører 236. – Rasmus Rasmussen, Skipper 235. – Rasmus Rasmussen, Skipper 236. – Septima Hansine Christiane, se Storch. – Sidsel Marie, se Jensen. – Sophia 249 f. – Sophie Magdalene, se Pers. – Stenette, se Feldtmann. – Thalida Birgitte, se Brechan. – Thomas Ambrosius, Sgpr. 232. – Thomas Rasmus Chr., Smedemstr. 236. – Wilh., Proviantforv. 229. – Wilhelmine Henriette Petrine 227. – Winche Thode, se Borchmann.
- Fyn, se Fyhn.
- Fønns, Anne-Sophie 22, 43-45. – Henriette 39. – Lene 39. – Louise, se Frisch. – Louise 43. – Peder Pedersen, Sgpr. 43.
- Gabel, Chr. 213.
- Galskyt, Chr. Thomsen, Pr. 62. – Henrik 62. – Peder 62. – Thomas, Pr. 62.
- v. Garben, Ane Elisabeth 139.
- Geertsen, Kirstina Maria 129, 134. – Kirstina Maria, se Feilberg. – Morten Andreas Borgmstr. 134.
- Gerhardi, Nicolaus, Pr. 92. – Susanna 92.
- Gerrit, Jacob 209.
- Gertsen, Peder 139.
- Gesden, Catharina 87.
- Giese, Familien 256.
- Giessing, Dorthe Maria, se Freese. – Jørgen, Isenkr. 144. – Poulina 145.
- Gindrup, Slægten 252.
- Gloxin, Balthasar, Dr. jur. 104.
- Glød, Jens Persen 199.
- Godson, Ann 222.
- Goische, Hendrik, Sgpr. 207, 212.
- Goldschmidt, Martin 4.
- Grabbe, Anne Sophie Davidsdr. 235.
- Gram, Hans, Historiker 70. – Maria 246.
- Grave, Gerhard, Pr. 49.
- Gregersdatter, Maren 128.
- Greve, Jacob Michelsen, Pr. 82.
- Grevsen, Hans 238.
- v. Grifenkrantz, Kansler 220.
- Griffenfeld, Peder Schumacher 70, 161.
- Grimstrup, Gertrud Jørgensdr. 58. – Jørgen Jørgensen 58. – Jørgen Jørgensen, Pr. 58. – Peder Jørgensen 58.
- Grinager, Hans 227. – Helene Marie, se Juelsdr.
- Grotrian, Friedr., Skibskapt. 227. – Wilhelmine Henriette Petrine, se Fyhn.
- Grum, Slægten 265. – Morten Poulsen, Sgpr. 265.
- Grummesen, Peder, Bonde 264 f.
- Grundtvig, N. F. S. 168.
- Grønbech, Dorothea Lauritzdr. 245. – Lauritz Hansen, Dr., Sgpr. 245, 247.
- Gudsloff, Jonas 218. – Jonathan, Kansler 213. – Philip Hansen 208, 213.
- Gyldenkrone, Chr. 92.
- Gyldeuløve, Ulrik Fredr. 161.
- Günther, Joh. Dietr., Ldfgd. 87.
- v. Göring, Familien 273. – Hans Didrik 273. – Maria Cathrine, se Jacobsen.
- Gotzsche, G. E., Sgpr. 166.
- Haberdorff, A., Sgpr. 246.
- Hagensdatter, Catrine 133.
- Hanck, Benedicte Georgine Rosalia 223.
- Hansdatter, Anne 30. – Anne 35. – Bodil 99. – Elline 59. – Gundel 233. – Karen 31. – Karen 238. – Karen 274. – Karen 275. – Kirsten 59. – Maren 275. – Mariane 275. – Marie 275.
- Hansen, Greves 238. – Hans 58. – Hans, Bgmstr. 215 f., 220. – Henrich, Isenkr. 145 f. – J. C., cand. mag. 265. – Jens, Pr. 55. – Kirsten, se Fyhn. – Lars 232. – Lars, Toldkass. 88. – Mads, Sadelmager 88. – Morten 59. – Oluf, Rdmd. 199. – Peder, Skriver 138.
- Harcksen, Anders, Bysek. 209, 215.
- Harries, Heinrich Raphael, Pr. 49.
- v. Hatten, Anna Christine 103-105, 110.
- Hatting, Hans Henriksen, Pr. 283.
- Hauch, Slægten 251. – A. W., Overhofmarskal 70. – A. Ø. G. 268.
- Hauch-Fausbøll, Th., Direktør 103.
- Hefta, Karen Nielsdr. 226.
- Hegelund, Maren Pedersdr. 147.
- Heger, Christiane 163-169.
- Hegermann, Charlotte 149.
- Hegermann-Lindencrone, Louise, Geninde 148.
- Heiberg, Joh. Ludv. 170-184, 268. – Johanne Louise 170-84, 267-71.
- Hein, Barbara Chrine 19.
- Heinemark, Anna 212, 215, 218. – Bir-

- gitte 212, 216, 218. - Catharina 204 f., 207, 213. - Cathrine 212. - Christence Marie 212 f., 216, 218. - Jens Rasmussen 205. - Jonas, Tolder 204-221. - Jonas Jessen, Amtsskr. 204. - Margrethe 212, 214, 218. - Marie 212, 215, 218 f. - Marie 213. - Peter 205.
- Heinsen, Rasmine Beate 231.
- Helbeck, Else Marie Talke 279. - Eriche Hedevig, se Borch. - Knud, Skovrider 279. - Mathias, Gartner 279.
- Helgerud, Ambrosius Olsen, Vagtmstr. 231.
- Helmers, Erich 200.
- Helt, Chr. Pedersen, Raadstueskr. 243, 248. - Johanne Marie 248. - Magdalene Cathrina 249. - Peder, Kancell.-forv. 249. - Peter, Ridefgd. 248. - Rebecca 248. - Sophie Amalie 249.
- Helweg, Gudrun Marie Caroline, se Redsted. - Hjalmar, Dr. med., Prof. 82. - Ludvig, Pr. 4.
- Hemsen, Johann Tychsen, Pr. 49.
- Henning, Marie Cathrine (Charlotte), se Karsten.
- Henningsen, Helene Juliane Jacobine, se Fyhn. - Lorentz, Apoteker 227.
- Henrichsen, Louise, se Nansen. - Rudolph, Rektor 41.
- Henriksdatter, Magdalene 137.
- Heramb, Niels, Major 153. - Vibeke Adolfine, se Sehested.
- Herculesdatter, Catharina 87.
- Hermannsen, Nikolaus, Maj. 214.
- Hersleb, S. B. 70.
- Herslev, Hans, Pr. 59.
- Hertz, Henrik, Digter 41. - Theodor, Pr. 7, 12.
- Hesse, Nicolaus, Pr. 49.
- Heyn, Christ. 49. - Christoph Simon, Pr. 49.
- Hielmstjerne, Slægten 251.
- Hiembach, Rasmus Mogensen 202.
- Hildebrandt, Johs., Pr. 283.
- v. Hinkeldey, Noline Cathrine 87.
- Hintzdatter, Kirsten 30.
- Hirnklow, Eiler Lauritsen, Rektor 35.
- Hirsch, Slægten 81.
- Hjersing, Jens Nielsen, Pr. 100. - Maren Jensdtr. 100.
- Hjorth, Charlotte, se Hegermann. - Ludv. Joh. Emil, Læge 149, 157.
- Hjortshøj, Slægten 253.
- Hoff, Maren Kristiansdtr. 228.
- Hoier, Engelbert, Pr. 50.
- Hojer, Andreas, Historiker 70.
- Holbeck, Dorothea Elisabeth 231 f.
- Holberg, Ludvig 251.
- Holbøll, V., Departementschef 6.
- Holck, Albrecht Chrf., Major 37. - Anna Helene 31, 38. - Antoinette Augusta 20, 31, 34-38, 44. - Boye Jensen, Rektor 35. - Eiler Peter Olufsen, Sgpr. 34-37. - Margrethe 33. - Oluf (Ove) Boyesen, Major 35.
- Holm, Amtmd. 37. - Anders Nielsen, Pr. 62. - Zara Richardtsdtr. 21.
- Holmboe, Birgitte Marie, se Ziegler. - Hans, Jernværksejer 281. - Ole Jensen, Sgpr. 280.
- Holst, Politimester, 38.
- Holstein, Fr. Adolph, Lensgreve 164 f. - Ludv. Henrik Carl Herman, Lensgreve, Overkmhr. 165. - Vilhelmine Julie, se Reventlow.
- v. Holten, Carl Henrik, Kfrd. 118. - Chr. Fredr., Gen.maj. 124. - Chr. Ludv., Oberst 115. - Elisa Adele Augusta, se v. Behagen. - Mechtele Dorothea 115, 118.
- Holtenborg, Ingeborg, se Kruse. - Margaretha 95. - Truls Jönsson, Hauptmd. 95.
- Honum, Toldkass. 33.
- Hostrup, Jens Chr., Digter 170-184.
- Hovenbeck, Peder Hansen 99.
- Hundrup, F. E., Personallhistoriker 7.
- Hultmann, Fritz, Skuespiller 183.
- Husum, Louise Marie 232.
- Hvas, Chrf. 56.
- Hviid, Karen, se Fjeldsted. - Mathias Jensen, Gen.kirkeinsp. 246.
- Hylsenberg, Birgitte Marie 85.
- Høedt, F. L., Skuespiller 268.
- Høst, Anne Christensdtr. 53 f. - Anne Christensdtr. 54. - Bennit Christensdtr. 54. - Christen Christensen, Pr. 54. - Christen Jacobsen, Pr. 54. - Jacob, Pr. 55. - Margrete Christensdtr. 54. - Peder, Pr. 55.
- Høysgaard, Familien 253.
- Ibsen, Henrik 182-184.
- Ilsted, Niels Poulsen, Bgmstr. 265.
- Iversdatter, Dorte 54. - Inger Magdalene 236.
- Iversen, Jens 60. - Niels, Byfgd. 26.
- Jacobs, Anna 239.
- Jacobsdatter, Maren 139. - Maren 282.
- Jacobsen, Balzer 218. - Christen 238. - Chr., Prokurator 209. - Johs., Regimentskr. 273. - Julie Elisabeth 24. - Maria Cathrine 273. - P. V. 70. - Peder, Pr. 62. - Peiter, Orlogsmatros 22.
- Jad, Borre Andersen 199.
- Jantzen, Adolphine, se Larsen. - H. V. E., Mægler 253.
- Jebe, Diedrich, Pr. 50.
- Jensdatter, Abalone 252. - Anne 55. - Anne 282. - Bodil 233. - Dorothea 141. - Else 282. - Lisbeth 26. - Maren 99. - Maren 282.

- Jensen, Cathrine 234. – Christen, Pr. 60.
 – Chr. Bagge, Pr. 9. – Erna Julia Isabella, se Rainals. – Gottlieb Andreas, HR.Domm. 68. – Hans 55. – Holger, OR.Sagf. 223. – J. E. E., Sgpr. 9. – Jacob 208. – Margrethe Marie Emilie 254. – Mikkel 55. – Niels, Landmd. 21. – Povel, Organist 198. – Rasmus, Fisker 20. – Sidsel Marie 236.
- Jensseni, Jes 208.
- Jeppesdatter, Margrethe 19, 27–29.
- Jeppesen, Laurids Brørsen 282.
- Jerne, Bodil Pallesdr. 59. – Hans Pallesen 59. – Jens Pallesen 59. – Jon Pallesen 59. – Palle Jørgensen, Pr. 59. – Peder Pallesen 59. – Jørgen Pallesen, Pr. 59.
- Jesdatter, Kirsten 238.
- Jessen, Claus Seidelin 253. – Franz v. 65–67. – Peder Pedersen 237.
- Joensen, Mads 60.
- Johannesdatter, Birgitte 213. – Dorothea 213.
- Johannessen, Chr. Fr. 213.
- Johansen, Bertel, Pr. 282. – Jens 282. – Ove 282.
- Jonassen, Elisabeth, se Fyhn. – Jonas, Birkeskr. 246.
- Jonsdatter, Dorthea 25.
- Jonsen, Peder, Ladegaardsfgd. 26.
- Jorissen, Trine 209.
- Juel, Mette Nielsdr. 142. – Peder 57. – Povel, Amtmd. 248.
- Juelsdatter, Helene Marie 227.
- Jutting, Slægten 81. – Augusta 81.
- Jyde, Christen Jensen, Bgmstr. 35. – Ellen Christensdr. 35.
- Jørgensdatter, Anne 58. – Berte Kristine 253. – Kirsten 235 f.
- Jørgensen, A. D., Historiker 173, 268 f. – Chrf., Guldsm. 190, 200. – Hans, Handlsmd. 83. – Jørgen, Pr. 58. – Oluf, Pr. 60 f.
- Kaae, Anna 37.
- Kaasbøll, Peder Nielsen, Stiftamtsskr. 35. – Susanne Pedersdr. 35.
- Kalkar, C. A. H., Teolog 4.
- Kallesen, Marie Nikoline 241.
- Karsten, Marie Cathrine (Charlotte) 230.
- Katerbergh, Joh. 193.
- Kildstrup, Franciska 247 f.
- Kiærskou, Slægten 253.
- Kjærulff, Anders 62.
- Kjølhed, Axel, Provst 12.
- Klaumann, Werner 208.
- Kloch, Slægten 253.
- Knip, Hans 206.
- Knorr v. Rosenroth, Ernst Ferd., Ob.lt. 87. – Ida Frantzisca Christophine 87. – Nicoline Cathrine, se Hinckeldey.
- Knub, I., Birkedomm. 28.
- Knudsen, Boy 208, 218. – Claus, Amtsskr. 204–06, 213, 218. – Clement 218. – Laurids, Pr. 61. – Margrethe Jacobsdr. 134. – Oluf, Sgpr. 138. – Peder, Forp. 277. – Svend, Pr. 55.
- Knudtzon, Thomas 138.
- Kock, Franciska, se Kildstrup. – Hans, Assessor 247 f. – Jens Hansen 248.
- Koefoed, Jens Petersen, Kapt. 233. – Johanne 233. – Margrethe Jensdr. 283.
- Kohl, Jeronimus 216.
- Kolding, Ude Pedersen, Pr. 281.
- Kolthof, Ernst Vilh., Dr. theol. 254. – Johanne Marie, se Swane.
- Krabbe, Jørgen 97.
- Krag, Frederikke, se Fyhn. – Gotthold, Kmhr. 63 f. – Oluf Nielsen, Skrædermstr. 25. – Peter Rasmussen, Ingeniørkapt. 230. – Thomas, Forf. 230. – Vilh., Forf. 230.
- Kragh, Gregers Knudsen, Sgpr. 281. – Karen 280. – Rasmus 281.
- Kramer, Hieronimus, Pr. 50.
- Kretz, Sophie Kirstine 21.
- Krieger, A. F., Minister, 173, 268.
- Kruck, Georg, Dr. 213.
- Krudtmeyer, Cornelius 215.
- Kruse, Slægten 75. – Ingeborg Krfsdtr. 95. – Joh., Kæmner 215.
- Krøyer, Rebecca Maria 273.
- v. d. Kuhla, Arndt, Lensmd. 210.
- Køn, Jørgen 202.
- Köpcke, Chr., Propr. 118. – Elise Augusta, se Rømer.
- Kølle, C., Birkedomm. 28.
- König, Georg, Pr. 50.
- Königsfeldt, J. P. F. 4.
- Ladegaard, Morten Chr., Ing. 253.
- Lahde, Carl Fredr. Wilh., Litterat 23. – Esther Jessine, se Colding.
- Lambertsen, Søren, Pr. 59.
- Langholt, Maren Hansdr. 234.
- v. Landsberg, Arnold Rütger, Frhr. 109. – Daniel Dietrich, Frhr. 110. – Johann David 109 f. – Johann Samuel 109. – Jost Friedr., Frhr. 109.
- Lange, Andreas, Handskefabrikant 88. – H. O., Overbibliotekar 69. – Henriette Louise 23. – Kristine Marie, se Stokkebye. – Louise, se Fønss. – Sophie 88. – Torben, Transportforv. 43.
- Langebek, Jac., Ghm.Arkivar 70.
- v. Langen, Anna Eleonora 115.
- Lannig, Adelaide Benedicte Helene Marie 121. – Henrik Bering, Hrdsfgd. 121.
- Larsdatter, Ingeborg 88.
- Larsen, Adolphine 253. – Ane Cathrine 235. – Anders 253.
- Lassen, Familien 253.

- Lauridsen, Slægt 253.
 Lauritzen, Niels, Pr. 54. - Peder 238.
 Laursen, Peder, Pr. 59.
 Laustrup, Slægten 253.
 Leblanc, Lia Victorine Florentine 231.
 Lehmann, Andreas, Grenader 80. - Joh. Fredr. Ludv., Skibskapt. 80 f. - Jul. Chr., Læge 81. - Paul Adolph, Generalkons. 80, 253.
 Lejel, Familien 83.
 Lempke, David 207 f. - Joh. 208.
 Lemvig, Slægten 81. - Caspar, Sgpr. 85. - Caspar Jørgensen, Skolehl. 85. - Chr., Pr. 85. - Chr., Sgpr. 85. - Ellen Cathrine 85. - Erik Chr., Sgpr. 85. - Hans Jørgen, Sgpr. 85. - Henrik, Sgpr. 85.
 Lente, Chr., Resident 104-106. - Fredr., Reg.rd. 103. - Joh. Hugo, Kanc.rd. 104-106.
 Lerche, Kjerumgaard, Toldbetj. 234.
 Liime, Chrf. Rasmussen, Sgpr. 139. - Peder Lassen, Pr. 138. - Rasmus Pedersen 137 f.
 Lilievang, Abelone 61.
 Lime, Birgitte 213. - Chrf. Rasmussen 140. - Claus Lauritsen 215, 219 f. - Peder Rasmussen 139.
 Lindberg, Chr. Jørgensen, Guldmed 20. - Jørgen Christensen, Skrædermstr. 25. - Maren Bertelsdtr. 19, 25. - Søren, Raadstueskr. 248. - Wilh. 244.
 Lindemann, Conrad, Pr. 50. - T. 244.
 Linderoth, Claus 139.
 Lindgaard, Lars Nielsen, Kbmd. 277. - Niels Lauritzen, Forp. 276 f.
 Lippe, Dr. 220.
 Loget (Loyed), Kirsten Nielsdtr. 20.
 Londeman af Rosencrone, Slægten 251.
 Lorentzen, Lorenz, Pr. 50.
 Lorenz, Antoinette Augusta Pettersdtr. 35. - Petter, Assessor 35.
 Lorenzen, Slægten 256.
 Loyed, se Loget.
 Lund, Slægten 253, 255. - Maren Thomasdtr. 141 f. - Margrethe Marie Emilie, se Jensen. - Niels, Kantor 254.
 Lunde, Peder, Borgmstr. 202.
 Luxdorph B. W. 133, 135 f.
 Lüders, Chr. Friedr., Pr. 50.
 Lylow, Familien 254. - Abigaël, se Sølling. - Adam 142 f. - Anne Cecilie 143 f. - Birgitte Chrfdtr. 137 f., 140. - Birgitte Kirstine 143, 146. - Bodil 146. - Bodil Chrfdtr. 147. - Bolette 143, 145 f. - Chr., Isenkr. 143, 145 f. - Chr. Chrfsen, Sgpr. 140. - Chrf. Christensen, Degn 141. - Chrf. Christensen, Hndlsmd. 137, 140. - Chrf. Chrfssen, Sgpr. 140. - Dorothea Magdalene 143. - Dorthe Maria, se Freese. - Hans, Birkeskr. 143. - Henrich 146. - Henrich, Brygger, Isenkr. 144. - Henrich Reutze, Hndlsmd. 142. - Henrik Chrfssen, Amtsforv. 138. - Johanna Marie 143, 145 f. - Margrethe, se Møller. - Margrethe Chrfdtr. 138, 140. - Margrethe Lisbeth, se Barthling. - Poul Chr. 145.
 Lyra, Barthold, Pr. 50. - Jacob, Pr. 50.
 Lütken, P. V., Amtsprovst 11.
 Lælius, Familien 83.
 Løbner, Christina Charlotte 227. - Jacob Ludewig, Kammerlakaj 227.
 Løitved, Hans, Km.ass. 125.
 Løvenbalk, Slægten 75. - Knud 74. - Tøger Pedersen, Pr. 62.
 von und zu Löwenschild, Hannibal Poul- sen 103 f.
 Madsdatter, Elisabeth Margrethe 252.
 Madsen, Christen, Skolemstr. 264. - Ida Frantzisca Christophine, se Knorr v. Rosenroth - Joen, Pr. 60. - Niels, Tobaksspinder 30. - Peter, Toldass. 88.
 Malling, Ove 70.
 Mantzius, Kr., Skuespiller 171 f.
 Marcher, Didrich 208, 218.
 Marcussen, Didrich, se Marcher.
 Marselis, Anna Margretha 92. - Elisabeth 92. - Vilh. 92.
 Martensen, Hans Lassen, Biskop 173, 181, 183, 268. - Virginie Henriette Constance, se Bidoulac.
 Martfeldt, Elisabeth Heinrichsdtr. 245.
 Mastorph, Familien 254.
 Mathiesen, Niels, Kæmner 30.
 Matthæi, Otto, Pr. 50.
 Mauer, Franz Christoph, Pr. 50.
 Meier, Barbara Kirstine 19. - Detlev, Pr. 50.
 Meinholdt, Karen Margrethe 231.
 Meng, Nils Hansen, Bgmstr. 35.
 Merkel, Johanne Hansdtr. 248.
 Meyer, Louis 254.
 Mikkelsdatter, Giørand 227. - Lisbeth 83.
 Mikkelsen, Christen, Pr. 54. - Per, Degn 54. - Peder, Pr. 54.
 Mogensen, Peder 244. - Peder, Borgmstr. 201.
 Molbech, Chr. K. F., Forf. 70.
 Moltke, Joachim Godske, Statsmin. 70.
 Mommsen, Theodor 272 f.
 Monrad, David (Daniel), Pr. 50. - Jacob, Pr. 50. - Johs., Pr. 50.
 Mortensen, Mads, Tolder 218. - Morten, Tolder 215.
 Mossin, Berthel, Isenkr. 143, 145 f. - Georg Henrik 145. - Johanna Marie, se Lylow.

- Moth, Amalie Margrethe 92. – Joh., Sgpr. 92. – Mathias, Ghmrd. 92.
- Mouritsen, Peder Hansen, Pr. 100.
- Munk, Frands, Ritmstr. 105. – Kirstine 16. – Talke Andreasdr. 279.
- Mutterloszen, Morten Pedersen 140.
- Müller, Slægten 81. – Otto Fridr. 254.
- Mynster, J. P., Biskop 4, 164.
- Møinichen, Ingeborg Marie 248.
à Møinichen-Kolderup, Sophie 37.
- Møller, Adam Adamsen Burchardt, Kobbersmed 142. – Georg, Ob.lt. 213, 216, 218–220. – Hans Hanssen 200. – Jens, Provst 10 f. – Margrethe Adamsdr. 142.
- Mønsted, Caroline Cathrine Joachimine Margrethe 46.
- Mørche, Familien 254.
- Møsting, J. S., Statsmd. 70.
- Nansen, Anton 41. – Ferdinand, Pr. 41. – Jacob, cand. theol. 41. – Julie 41. – Louise 41.
- Nathanson, Mendel Levin, Gross. 21, 38 41.
- Nedergaard, Paul, Pr. 1, 13–15.
- Neergaard, Slægten 266.
- Neergaard, Christen Christensen, Proprietær 266.
- v. Netten, Familien 254.
- Niebuhr, B. G. 70.
- Nitze, Michael, Grovsm. 132.
- Nielsdatter, Ane 35. – Bodil 140. – Christine 205. – Elisabeth 57. – Karen 19, 26 f., 30. – Karen 59. – Karen 100. – Kirsten 24, 26. – Maren 57. – Marine 60.
- Nielsen, Anders, Toldskr. 218. – Bertel, Skrædermstr. 25. – Carl, Provst 164. – Christen, Køkkeninsp. 243, 248. – Christen, Pr. 58. – Hans 244. – Jacob, Rdmd. 282. – Jørgen 56. – Lars 56. – Maren Petrine 237. – Mathias (d. 1613), Kbmd. 30. – Mathias (d. 1716), Kbmd. 30. – Mette Marie 241. – N. P., Skuespiller 184. – Søren 283.
- Nissen, Bothilde Marie, se Fyhn. – Hans Olufsen 240. – Maren 240. – Margrethe 239. – Nicolaus, Kommissær 215.
- Nyegaard, Slægten 81.
- Nægler, Slægten 81.
- Nørskov, Slægten 254.
- Olesdatter, Sophie 35.
- Olrik, Slægten 88.
- Olog, Agne, se Ackermann. – Anna 134 f. – Claus, Rentekr., Etr. 134.
- Olsen, Berte Kristine, se Jørgensdr. – Chrf. Emil, Skolelærer 163–169. – Elias 253. – Johanne Nicoline, se Petersen.
- Olufsdatter, Sidsel 53.
- Olufsen, Anders, Tolder 206. – Jens 210. – Jens, Bonde 53. – Michel, Pr. 97.
- Ortman, C., Distriktskirurg 88.
- Owe, Martin, Byfgd. 209.
- Ovesen, Jens 282. – Joh. 282.
- Pallesen, Thomas, Borgmstr. 198.
- Panderup, Familien 254.
- Pape, Henrich, Instrumentist 50. – Henrich, Pr. 50.
- Pardul, Adrian, Rdmd. 108.
- Parelius, Johanna Colbjørnsen 231.
- Parsberg, Holger 220.
- Paulsen, Erik, Maler 135.
- Pauli, Johs., Pr. 50.
- Pedersdatter, Anne 283. – Anne Kirstine 100. – Kirsten 282. – Kirsten 283. – Kirstine 281. – Maren 26. – Maren 282. – Maren 283. – Margrethe 36. – Margrethe 244. – Sophie 30.
- Pedersen, Gjord, Pr. 137. – Grumme, Selvejerbonde 265. – Hans 99. – Hans 281. – Hans, Borger i Ebeltoft 139. – Jacob, Laugmd. 36. – Jens, Fæster 254. – Jon, Skrædermstr. 24, 26. – Laurits 283. – Mathias, Rdmd. 244. – Morten 283. – Niels 57. – Oluf, Pr. 56. – Peder, Borgmstr. 192, 198. – Peder, Pr. 62. – Peder Jessen, Skolehld. 237. – Poul 192, 198. – Rasmus 192, 199. – Rasmus, Knivsmed 30. – Rasmus, Ladefgd. 283.
- Perbøl, Sanna 148.
- Pers, Anna Kristine 229. – Sophie Magdalene 229.
- Petersen, Jacob 217. – Johanne Nicoline 166 f. – Marie (Maren) 237. – Otto Wilh., Pr. 51.
- Pharo, Maren 250.
- Philipsen, Niels, Pr. 57.
- Plum, Anne Elisabeth 113.
- Post, Chr. 254.
- Potthenne, Otto, Pr. 51.
- Poulsdatter, Maren 275.
- Poulsen, Grumme, Provst 265. – Olaf, Skuespiller 172. – Peder, Pr. 54 f. – Søren 282.
- Prindsenskjold, Joh., Oberst 233.
- Prætorius, Anna Elisabeth 186. – Dorothea Apollonia 186. – Joh., Pr. 186. – Metta Magdalena 186.
- Qvade, Slægten 254.
- Rahbek, Anna, se Olog. – Jacob, Konsumtionskr. 128, 134 f. – Johanne, se Riis. – Kirstina Maria, se Geertsen. – Knud Lyne 128–136, 171. – Margrethe 129. – O., Apoteker 135.
- Raff, Mathias Antonsen, Rdmd. 282 f.
- Rainald, Adelaide Feodora Isabella 223. – Agnes Mary Eleonora 223. – Agnur Edmund Alfred Henry, Insp. 223. – Ann Thomasia 222. – Augusta, se Schwartz. – Benedicte Georgine Ro-

- salia, se Hanck. - Christine, se Sørensen. - Edmund Lewis, Skibsklarer 223. - Emma Ophelia Angeline 223. - Emma Sophie 223. - Erna Julia Isabella 223. - Ernst Emil 223. - Francis Rudolph Sigismund 223. - Gustav Julius Philip 223. - Henry Edwin, Seklt. 224. - Henry Thomas Alfred, Konsul 223. - Isabella 223. - Joh. Daniel, Kbmd. 222. - John Daniel Belfour, Seklt. 222. - John Oscar 223. - John R., Kbmd. 222. - Juliette Adelgunde Angelica 223. - Juliette Agnes Elisa, se Bauer. - Mark Oswald 223. - Mary Ann, se Belfour.
- Ram, Gerhard, Pr. 51.
 Rantzau, Gert, Lensmd. 204.
 Rasmussen, Anne 282. - Bodil 275. - Sophie Lisbeth 30.
 Rasmussen, Anders 275. - Diderik, Hørkr. 245. - Hans, Rytterbonde 275. - Poul 275. - Peter 232. - Rasmus 208.
 v. Ravensberg, Engelhard Göler 109.
 Ravn, Johanne Marcusdr. 273. - Mette Sophie, se Thorup. - Niels 94.
 v. d. Recke, Ernst, Forf. 70.
 Redsted, Slægten 81 f., 254. - Emilie Wilhelmine Friderica 23. - Gudrun Marie Caroline 82. - Joh. Fredr., Ob.lt. 81. - Joh. Fredr. Pultz Sommer, Fiskerikontrolør, Kapt. 82. - Ole, Major 81. - Oluf Ansteen Fredr. Leopold, Sgpr. 81. - Vald. Chr., Postmstr., Kapt. 81.
 Reenberg, F. C. 246.
 Regel, Mogens Andersen, Sgpr. 213.
 Rehfeld, Bonaventura, Hofpr. 51.
 Reimarus, Samuel, Provst 185-187.
 Rested, Anne Sophie 81. - Else Cathrine 81. - Niels, OR.Prokurator 81. - Ole, HR.Assessor, Etr. 81.
 Reutz, Henrik Mathiesen, Sgpr. 147. - Mathias Davidsen, Sgpr. 147.
 Reventlow, Cay, Statsmin. 70. - Vilhelmine Julie 165.
 Rhyzelius, Andreas O., Biskop 18.
 Richel, Johann (1614), 108. - Johann Philip 108, 110. - Philip, Kbmd. 108-111. - Philip Chr. 109 f.
 Richelieu, Chr. Fredr. 110. - Joh. Daniel v. 103-112. - Just Philip 110. - Maria Catharine Christine 110.
 Ridderhuus, Peder Ludolphsen, Sgpr. 277.
 Ridderschantz, Joh., Oblt. 17.
 Rieber, Jens Hansen 199.
 Riehel, se Richel.
 Riesler, Johann, Pr. 51. - P. H., Bager 51.
 Riis, Elisabeth Sophia, se Ewertz. - Hans Andreas 135. - Inger Marie 128, 133, 136. - Jacob, Insp. 128. - Jacob, Kopist 135. - Jens, Sergeant 135. - Johanne 128, 133. - Jørgen 129. - Maren, se Gregersdr. - Peder Jacobi 135. - Peder Jørgensen, Skibsskr. 129. - Viveche 135.
 Riis Lowson, Kancell.rd. 10.
 Riise, Jac. 70.
 Roat, Anna Dorthea Imanuella Birgitta, se Schiødt. - Chr. Linedanser 148-160. - Hans Josephus Mossin, se Schiødt. - Johanne, se Sølchen. - Josephine Micaeline Hansine Isabelle Helene, se Schiødt. - Maren Anna, se Schjødt.
 Romshagen (Rumeshagen), Caspar, Pr. 51.
 Rosenkrantz, Gunde 210.
 Rosenqvist, Slægten 254.
 Rosenvinge, Alex. Willumsen, Officer 207, 209, 212. - Birgitte Willumsdr. 212. - Fridr. Willumsen, Officer 207, 209, 212. - Mogens Jensen, Bgmstr. 212. - Wilum Mortensen, Toldskr. 207, 210-212, 217.
 Rostgaard, Jens, Amtsforv. 243.
 Rotlöben, Johann, Pr. 51.
 Rottmann, Friedr. Jul., Landfgd. 87.
 Ruuth, Peter Bertilsson, Borgmstr. 95.
 Rühel, se Richel.
 Røgind, Julius, Sgpr. 264. - Sophie Dorthea Hansine Petrea, se Bay.
 Rømer, Angelique Sophie Margrethe 119. - Carl, Over.kr.komm. 117, 119. - Carl Ludv. Wilh., General 113, 115-127. - Charlotte Caroline Marie 118. - Elise Augusta 118 f., 123, 127. - Hans Wilh. (1680), Kapt. 115. - Hans Wilh. (1720), Kapt. 115. - Margrethe Christine, se Schalkam. - Mechtele Dorothea, se v. Holten. - Wilhelmine Caroline Louise 114 f.
 Rømer-Bruhn, H. C., Godsejer 113.
 Rønne, Bone Falch, Pr. 94.
 Roers, Hedvig 80.
 Roest, Anders Hansen, Pr. 58 f.
 Samuelsdatter, Lisbeth 280.
 Sandhagen, Caspar Hermann, Pr. 51.
 Schaft, Marie 229.
 Schalkam, Margrethe Christine 115.
 Scharenhorst, Anna 249.
 Schellerup, Mette Kirstine 239.
 Schiellerup, Caroline Cathrine Joachimine Margrethe, se Colding. - Peter Tycho Herluf, Apoteker 24.
 Schjerden, Hedda 231.
 Schiødt, Anna Dorthea Imanuella Birgitta 160. - Hans Josephus Mossin 160. - Hans Mossin, Sgpr. 153, 155, 158, 160. - Josephine Micaeline Hansine Isabelle Helene 160. - Maren Anna 153, 155 f., 160.

- Schlage, Kathrine Elisabeth 232.
 Schmidt, Johann Conrad, Pr. 51. – Siegfried August Georg, Pr. 51.
 Schmith, Familien 255.
 Schou, Slægten 254.
 Schreiber, Jens, Degn 33.
 Schröder, Slægten 255. – Ellicha 264. – Gotfried, Omslagsforv. 204.
 Schubart, Herman, Baron 88.
 Schwartz, Augusta 224.
 Schwartzkoff, Chr. Fr., Kontorchef, Etrd. 6 f.
 Schytt, Christen, dr. med. 62.
 Schøller, Anne Chrfs.dtr. 30 f.
 Schøller, Caspar Chrfs.sen, Stiftsskr. 35. – Chrff. Iversen, Slotskr. 31, 35. – Eiler Caspersen, Assessor 35. – Mille Eilersdtr. 35.
 Schönheyder, J. C. 70.
 Sehested, Anna Marie, se Fabritius de Tengnagel. – Fredr. Jørgen, Major 153 f. – Vibeke Adolfine 153, 155, 157.
 Seidel, Michel, Rdmd., Byfgd. 82.
 Seidelin, Slægten 82–84, 255. – Hans Hansen, Provst 83. – Jørgen Hansen, Slotspr. 83.
 Sejdelin, Paulus, Historiker 82.
 Selmer, Georg 90. – Magdalena 90.
 de Seue, Karen Margrethe, se Fyhn. – Werner Nicolai, Gen.maj. 229.
 Sinning, Hedvig Sophie 280.
 Skade, Peder, Mag., Rektor 244.
 Skaldring, Hans Nielsen, Degn 54.
 Skipper, Ingeborg Hansen 241.
 Skovgaard, Joh. Eichel, Pr. 255.
 Skytte, Carl Gustaf, General, 16–18, 273 f.
 Smith, Andrew Lawrence 255. – Daniel Peter, Provst 4, 22, 34, 38. – Lauritz Andersen 255. – Noline Sophie, se Colding. – Troels, Provst 33 f.
 Snekker, Jens Christensen, Degn 54.
 Sode, Jens Hansen, Pr. 97 f. – Jens Jacobsen, Sgpr. 98. – Michel Jensen, Pr. 97.
 Sommer, F. L. F., Admiral 81.
 Sorterup, Søren 250.
 Spanioletti, Danserinde 157.
 Spentrup, Familien 253.
 Sphit (Speet), Sophia Abelsdtr. 249.
 Spormand, Hans, Kapt., 213, 219 f.
 Staal, Johanne Dorothea 245. – Stålesen, Ole 273.
 Stabell, Catarina Elisabeth, se Brüner. – Nicolaus, Birkedomm. 92. – Nicolaus, Sgpr. 91 f.
 v. Staffeldt, Charlotte Caroline Marie, se Rømer. – Chr. Wilh., Domæneinsp. 118.
 Staffeldt, Mine 123. – Nina Charlotte 119, 123.
 Stampe, Christine Marguërite, Bsse 167. – Henrik, Baron 167.
 Steenstrup, Anniche Cathrine 283. – Jacob Nielsen, Pr. 100, 283.
 Stenbock, Magnus, Feltmarskal 16 f.
 Steuner, Edvard, Sgpr. 246. – Elisabeth, se Fyhn. – F. C., se Reenberg. – Henrik, Kapl. 246. – Maria, se Gram. – Marie Christine, se Fjeldsted.
 Stie, Chresten Jensen, Landboelsmd. 239. – Mette Kirstine, se Schellerup.
 Stokkebye, Kristine Marie 88.
 Storch, Septima Hansine Christiane 232.
 Struch, Niels Lauridsen, Pr. 61.
 Strudsvad, Jens Pedersen, Pr. 61.
 Struh, Hans, se Drud.
 Stub, Chrff. Hansen, Sgpr. 277.
 Stufferdatter, Birgitte 212.
 v. Stöcken, Christina Charlotta Margaretha 87. – Friedr. Gerhard, Overauditor 86. – Hans Heinrich, Etrd. 87. – Hercules, Fgd. 87. – Johann Gerard, Sekr. 86. – Johann Henrik, Landfgd. 87. – Volmer (Folkmar), Amtsforv. 87.
 Suhr, J. S. Bloch, Pr. 11.
 Sundby, Anna, se Wibye. – Willum Christensen, Brændevinsbr. 235.
 Sundbye, Sophie 115 f., 119, 121.
 Suur, Familien 255.
 Swane, Johanne Marie 254. – Jørgen, Amtsforv. 86.
 Svendsen, David, Byfgd. 215.
 Svitzer, Jørgen Chr., Sgpr. 34.
 Sødning, Julie, Skuespillerinde 173.
 Sølchen, Johanne 156, 158 f.
 Sølling, Abigaël 143.
 Sørensdatter, Hedewig 234.
 Sørensen, Anders, Pr. 58. – Christen, Pr. 53. – Christine 223. – Hans 210. – Hans, Borgmstr. 242. – Jacob 281. – Jacob 282. – Jens 239. – Joakim 233. – Laurits 255. – Michel, Pr. 85. – Niels 283. – Rasmus, Sekr. 61. – Thomas, Smed, Jordbruger 251 f.
 Tarm, Jeppe Jepsen, Sgpr. 282.
 Tavis (Tarvis), Clara 230.
 Terp, Kristine Pedersdtr. 237.
 Terpager, Familien 255.
 Tersløv, Familien 255.
 Thestrup, P. M. O. G., Pr. 81.
 Thiele, J. M. 70.
 Thomas, Henricus, Sgfgd. 213.
 Thomassen, Johs., Toldskr. 212.
 Thomsen, David, Borgmstr. 83. – Titus 214.
 Thorlacius, Børge, Filolog 70.
 Thorsted, Peder Jensen, Sgpr. 140. – Sidsel Pedersdtr. 140 f.
 Thorup, Mette Sofie 94. – Sophie Amalie 94.

- Thorvaldsen, Bertel 88 f., 167.
 Thurow, Ewald, Pr. 51. – Ewald, Kapellan 51.
 Titusdatter, Margrethe 214.
 Todberg, Jens Pedersen 94.
 Tome, Jean 158.
 Toppius, Albert Diedrich, Pr. 51. – Friedr. Christoph., Pr. 51. – Joh., Hofmstr. 51.
 Trap, J. P. 6.
 Tregder, P. H., Rektor 46.
 Tyrsted, Jens Rasmussen 138, 140.
 Tutein, Familien 256.
 Tüchsen, Louise Augusta Charlotte, se Fyhn. – Wilh. Mauritz, Silkekr. 227.
 Tøstesen, Backen, Pr. 55.
 Uldrich, Anna 88. – Hermand Michelsen, Gæstgiver 88. – Jacob 88. – Michel 88. – Trine 88.
 Ulfeldt, Anna Catharina 16–18, 273 f. – Christiana 17. – Christiane 17. – Ebbe, Rigsrd. 16, 273. – Flemming 139. – Jacob 138. – Sophia Maria 17.
 Unna, Slægten 255.
 Urne, Axel 75.
 Urup, Axel 210.
 Walther, Anna Catharina 110.
 Warder, Hans, Pr. 60. – Jacob Hansen 60.
 Weber (Textorius), Daniel 2' Pr. 52.
 Wegener, Chrf., Kirurg 138.
 Wegge, Slægten 255.
 Weinmann, Margrethe Elisabeth 248.
 Vejlggaard, Dorothea Magdalene, se Lyllow. – Jens Pedersen 143.
 Velthusen, Johann Caspar, General-superintendent 51 f.
 Verdelin, Frk. 268.
 Werlauff, E. C., Overbibliotekar 70.
 Wessel, Helene Frederikke 228. – Minda Laurine 230.
 West, Fritz Jürgensen, Arkivmd. 66.
 Westengaard, Berthel, Brygger 245. – Chr., Kancl.rd. 245. – Else Marie, se Fyhn. – Erik Jensen, Regmntskvmstr. 245. – Jens, Sgpr. 245. – Johanne, se Fosie. – Johanne Dorothea, se Staal.
 Vexschall, Anna Helene Dorothea, Skuespillerinde 157.
 Weyle, Christen Simonsen 200.
 Wiberg, S. W., Sgpr. 7 f.
 Wiborg Dorothea Cathrine, se Fyhn. – Søren Nielsen, Degn 247.
 Wibye, Anna Jensdtr. 235.
 Width, Henriette Barbara 231.
 Wiegand, Jacobus, Hofpr. 52.
 Wiehe, Michael, Skuespiller 184, 268.
 Vielst, Anders (Nielsen), Snedker 234. – Anna Margrethe, se Fyhn.
 Wildschøtt, Claus Jacobsen 215.
 Villadsen, Niels 57.
 Willumsen, Anne Cathrine 273. – Jørgen, Overførster 93, 273. – Ole (Oluf), Skovrider 94. – Vilh. (Willum), Skovrider 94. – Willum, Toldskr. 215, 218.
 Vind, Holger 213.
 Winslow, Johs., Prof. 17.
 Winstrup, Peder Jensen, Biskop 97.
 Winter, Else Nielsdtr. 276 f.
 v. Winterfeldt, Slægten 251.
 Winther, Jacob 216.
 Wirtz, Anna Dinesdtr. 100.
 v. d. Wisch, Emilie Hendriette Christiane Frederikke 113. – Hendrich Ditlew, Kapt. 114.
 Vitenberg, Hans 202.
 With, A. F. 244.
 Withusen, Carl Chrf., Prof., Kirurg 151.
 Wittrock, Slægten 255.
 Wolder, Marie Elisabeth 232.
 Wolgas, Peter 218.
 Vorstius, Johs., Pr. 52.
 Worsøe, Cathrine Hedvig, se Bagger.
 Wraa, Anders Andersen, Pr. 62.
 Vred, Anders Pedersen 62.
 Wøldike, Slægten 255.
 Zeuthen, Ernst 255.
 Ziegler, Birgitte Marie 281. – Gregorius, Kommandant 281. – Gregorius, Oblt. 281. – Heinrich 281. – Reinhold, Jernværksejer 281.
 Zimmermann, Pr. 152.
 Oehlenschläger, Adam Gottlob, Digter 167, 170. – Christiane, se Heger. – Johan Wolfgang, Toldinsp. 168 f.
 Ølgod, Peder Hansen, Pr. 282.
 Oelrichs, Behrend 88.
 Ønden, Mille Christensdtr. 36.
 Ørbech, Mette Andersdtr. 144.

Frederiksberg Kommunes Biblioteker

473900734